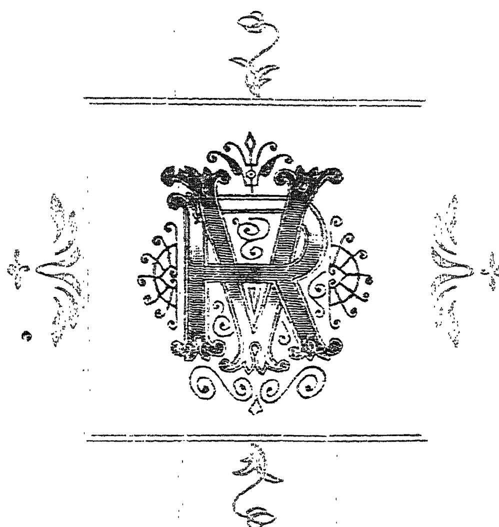
[illegible]

[illegible]

శ్రీ రస్తు.

నిర్వచనోత్తర రామాయణము

(శ్రీ, తిక్కనామాత్యప్రణీతము).

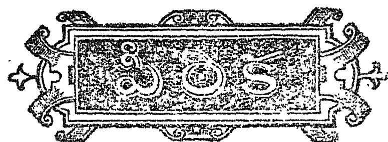

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచేఁ

ప్రకటితము.

1916.

"వేదవేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరథాత్మజే,
వేదః ప్రాచేతసా దాసీ త్సాక్షా ద్రామాయణాత్మనా."

శ్రియఃపతియు నఖిలచరాచరంబులం బుట్టింపఁ బెంప గిట్టింపఁ గారణం బగు సర్వేశ్వరుండు నిఖిలలోకరక్షణార్థంబు రవికులాభరణం బగుదశరథునకుం బుత్త్రరత్నంబై రామరూపంబున నవతరించి సాధుబృందంబులం గాచె.

అట్టిపురుషోత్తమునిదివ్యచారిత్రంబు యథావస్థితంబుగ నాదికవి వాల్మీకిమహర్షి సకలవేదాంతరహస్యార్థప్రతిపాదకంబును,నైహికాముష్మికసుఖప్రదంబును నపర వేదం బనాఁ బరఁగు సప్తకాండపరిమితం బైన శ్రీరామాయణం బనుమహేతిహాసం బొనర్చి లోకంబునకు మహోపకారంబు సేసె.

అందుఁ దొలుతటియాఱుకాండములలో శ్రీరామునిపట్టాభిషేకంబుదాఁక జరిగినకథయు, సప్తమకాండమునం బట్టాభిషేకంబునకుం దరువాతిరామనిర్యాణపర్యంత మగుకథయు వర్ణింపఁబడి యున్నది. సప్తమకాండమునకే యుత్తరకాండ మనియుం బేరు. దీనికథావైభవముంబట్టి మనభరతఖండంబునందె కాక జర్మని మున్నగుద్వీపాంతరంబుల నుండుకవీంద్రు లనేకులు నానాభాషలలో నాటకములుగను, ప్రబంధములుగను వెండియుఁ బెక్కుతెఱంగులఁ దత్తదభిరుచి కనుగుణంబుగా వ్రాసికొని యున్నారు.

ఈ చరిత్రవోలె లోకవిదితం బగుచరిత్రంబు కొంతదనుక భారతం బొండు దక్క వేఱొం డెద్దియుఁ గానరాదు. పాతివ్రత్యము, క్షాంతి, దయ, సౌశీల్యము, మున్నగునుగుణంబులచే విలసిల్లి సకలపతివ్రతాజనతాలంకారం బై యొప్పులోకమాత సీతం బోలుసతీరత్నంబును, పౌరుషము,పితృభక్తి,జనానురాగము, క్షాంతి, కారుణ్యము మున్నగులోకోత్తరంబు లగుకల్యాణగుణంబుల కాకరం బైన శ్రీరాముం బోలుపురుషోత్తముండును మఱియొక్కం డెచ్చట నేని లేఁ డనుట సర్వజనవిదితము.

ఇట్టిమహాపురుషచరిత్రం బనర్గళకవితావిభాసితు లగుభాస్కరతిక్కనాదులకుఁ దెలుంగుబాసఁ బ్రబంధంబుగా రచియించుభాగ్యంబు లభించుట యాంధ్రభాషాభిమాను లగునస్మదాదులపుణ్యంబ కాని వేఱు గాదు. ఈచరిత్రంబును మొట్టమొదట మంత్రిభాస్కరుం డనుమహాకవి యాంధ్రీకరించె. ఇదియ భాస్కర

రామాయణ మనుపేర నెల్లెడల మిగులం బ్రఖ్యాతి వహించి యున్నది. ఈ భాస్కరుఁడు తిక్కనామాత్యునకుం దాత యని నిర్వచనోత్తరరామాయణమునం బ్రథమాశ్వాసములోని.—

"గీ. సారకవితాభిరాము గుం♦టూరువిభుని, మంత్రిభాస్కరు మత్పితా♦మహునిఁ దలఁచి
రైన మన్ననమెయి లోక♦ మాదరించు, వేఱ నాకృతిగుణములు ♦ వేయు నేల."

అనుపద్యమునం దనకావ్యము స్వగుణంబునఁ గాకున్నను దనతాత యగు భాస్కరుని దివ్యకవితాప్రాగల్భ్యంబున నైనను లోకాదరణంబు నొందు నని చెప్పికొని యుండుటం దెల్లం బగుచున్నది. మంత్రిభాస్కరుఁడు పూర్వరామాయణము రచింప దానిం బూర్తి సేయం గడంగి కాఁబోలు తిక్కన యుత్తరకాండమును నిర్వచనముగ నాంధ్రీకరించె. దీనినే యిప్పటికి నూటయిరువది యేండ్లకు మును కంకంటి పాపరాజు తద్దయు విస్తరించి రామనిర్యాణపర్యంతము గొప్పప్రబంధముగ విరచించెను. తిక్కనమాత్రము దనకావ్యము విషాదాంతముగ నుండఁ గూడ దని కాఁబోలు శ్రీరామనిర్యాణమును వచింపఁ డయ్యె. భారతమునఁ గృష్ణనిర్యాణముఁ జెప్పి యున్నను నప్పటికిఁ దనయభిప్రాయము మాఱియుండ వచ్చు నని యూహింపవచ్చును. ఇఁకఁ దిక్కనచరిత్ర యించుక వర్ణింప వలసియున్నది.

తిక్కన.

నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు, గౌతమగోత్రుఁడు, ఆపస్తంబసూత్రుఁడు, కొమ్మమాంబకు మంత్రిభాస్కరునకుఁ బౌత్రుఁడు, కొమ్మనకు నన్నమకుఁ బుత్రుఁడు, మహేశ్వరభక్తుఁడు, కేతన, మల్లన, సిద్ధన అనువార లితని పెదతండ్రులు, ఈవిషయము విరాటపర్వములోని.—

"సీ. మజ్జనకుండు స♦న్మాన్యగౌతమగోత్ర, మహితుండు భాస్కర♦మంత్రితనయుఁ
డన్నమాంబాపతి ♦ యనఘులు గేతన, మల్లనసిద్ధనా♦మాత్యవరుల
కూరిమితమ్ముండు ♦ గుంటూరివిభుఁడు కొ, మ్మనదండనాథుఁడు ♦ మధురకీర్తి
విస్తరస్ఫారుఁ డా♦పస్తంబసూత్రప, విత్రశీలుఁడు సాంగ ♦ వేదవేది
తే. యర్థిఁ గలవచ్చి వాత్సల్య ♦ మతిశయిల్ల, నస్మదీయప్రణామంబు ♦ లాదరించి
తుష్టి దీవించి కరుణార్ద్ర♦దృష్టిఁ జూచి, యెలమి నిట్లని యానతి ♦ యిచ్చె నాకు."

అను పద్యమువలనను, నిర్వచనోత్తరరామాయణములోని—

"మ. అమలోదాత్తమనీష నే నుభయకా♦వ్యప్రౌఢిఁ బాటించుశి
ల్పమునం బారగుఁడం గళావిదుఁడ నా♦పస్తంబసూత్రుండ గౌ
తమగోత్రుండ మహేశ్వరాంఘ్రికమల♦ధ్యానైకశీలుండ న
న్నమకుం గొమ్మనమంత్రికిన్ సుతుఁడఁ ది♦క్కాఖ్యుండ సన్మాన్యుఁడన్."

అనుపద్యమువలనను దెలియుచున్నది.

ఇట్లు నీకవిజీవించియుండుకాలము గుఱించి పలువురు పలుతెఱంగులం దలాతలి వాదంబు సేయు చున్నను నిరర్థకాంశవిచారము పిష్టపేషణము కాం దలంచి హేతువాదంబునం దిగక సంగ్రహముగం దెలుపు చున్నాండ.

నిర్వచనోత్తరరామాయణమునకుం గృతిపతి యగుమనుమసిద్ధినృపాలుండు శాలివాహనశకము 1179-1182 (క్రీస్తుశ. 1258-1261) సంవత్సరములలో భూదానముం జేసినట్లు కృష్ణామండలములోని శిలాశాసనములవలనం దెలియు చున్నందునను, ఈమనుమరాజు రాజ్యముం గోలుపోంగా [1254 సంవత్సరములో అక్కన బయ్యన యనుచోళులం జయించినట్లు కృష్ణామండలములో ఇనిమళ్లగ్రామములోని శాసనము మున్నగుపెక్కుశాసనములచే క్రీ॥1200-1258 సంవత్సరములనడుమ రాజ్యముచేయుచున్నట్లు తెలియుచున్న] గణపతిదేవుండు తిక్కనసోమయాజిప్రార్థనమువలన దండయాత్ర వెడలి వెలనాటిరాజులం జయించి నెల్లూరి కేగి మనుమసిద్ధిరాజుకు మరల రాజ్యంబు నొసంగినట్లు సోమదేవరాజీయమునం జెప్పంబడి యున్నందునను, వారికి సమకాలికుండగుతిక్కనసోమయాజియు శాలివాహనశకము 1127-1171 (క్రీ 1200-1258) సంవత్సరములనడుమం దప్పక సశరీరుండై యుండెననుట నిర్వివాదాంశము.

ఈ తిక్కనతాత యగుమంత్రిభాస్కరుం గుఱించి పెక్కుకవులు స్తుతిపద్యంబులం జెప్పి యునికి నేతద్వంశజులు రాజకార్యనిర్వాహధూర్వహు లనియు కాక యితనివంశము పండితవంశ మనియుం గూడ తేటపడుచున్నది. ఈకవికిం బూర్వులు మహారాజాస్థానములం గొప్పయుద్యోగము లొనర్చి జగద్విఖ్యాతిం గన్న మహాభాగులు. వీరినివాసస్థలము కృష్ణామండలములోని వెలటూ రనుగ్రామము. ఉద్యోగధర్మమున మంత్రిభాస్కరునికాలములో గుంటూరుననుండుటం జేసి గుంటూరువా రని పేరు వచ్చినదే కాని వీరియింటిపేరు కొట్టరువు వారు. ఈవిషయమును గూర్చి అభినవదండి కేతన దశకుమారచరితలో.—

"గీ. మనుమసిద్ధిమహేశసమస్తరాజ్య, భారధౌరేయుం డభిరూపభావభవుండు
కొట్టరువుకొమ్మనామాత్యుకూర్మిసుతుండు, దీనజనతానిధానంబు తిక్కశౌరి."

అని వచించియున్నాండు. తిక్కనతండ్రి కొమ్మనామాత్యుండు గుంటూరికి దండనాథుండుగా నుండెను.

ఈ కొమ్మనామాత్యుండు నెల్లూరిలో ధర్మపత్నిం గైకొనినబంధుత్వమున నెల్లూరికి రాకపోకలు జరుగు చుండ మనుమసిద్ధినృపాలపరిచితి గలిగె ననియు, దానం జేసి మనుమరా జీకవికుటుంబము నాదరించి నెల్లూరికిం బిలిచికొని వచ్చి

పూర్వము హరిహరనాథాలయ ముండినయిప్పటిరంగనాథ దేవాలయముదగ్గఱ నిల్లు గట్టించి తిక్కన నందుఁ గాపురం బుంపఁగా నారాజాస్థానంబున నమాత్యుం డును,విద్వత్కవీంద్రుండును నై దిగంతవిశ్రాంతకీర్తిం గైసేసి వైదికకర్మానుష్ఠానతత్ప రుండగుటమిఁ బినాకినీతీరంబున జన్నంబు సేసి తిక్కనసోమయాజి నాఁ బరఁగి హరి హరనాథున కంకితంబుగా విరాటపర్వంబుఁ దొడంగి మహాభారతంబు నాంధ్రీక రించె ననియుఁ దరువాత మనుమసిద్ధిమరణముతో నాతనివంశ మంతరింపఁ దిక్కన సోమయాజికుమారుఁ డగుకొమ్మన నెల్లూరికి రెండుక్రోసులదూరమున నున్నపా టూరికరణీకమును సంపాదించికొని యచ్చటనే నివసించె ననియు, నాకారణమున నీకవివంశమువారికిఁ బాటూరువా రనుపేరు వచ్చిన దనియు,నేతద్వంశ్యులు చెప్పు చున్నారు. ఈపాటూరువారు పాటూరిలోఁ గొందఱు నిందుకూరిపేటలో గొం దఱు నున్నారు.

తిక్కనామాత్యుఁడు నిర్వచనోత్తరరామాయణమును, పంచమవేదమనాఁ బరఁగుభారతంబును (విరాటపర్వముమొదలు 15 పర్వములు) రచియించెను. మఱియు నీతఁ డవసానకాలమున ముద్దులమూటఁ గట్టుకృష్ణశతకమును రచియించె నఁట. నన్నయభట్టు భారతము నారణ్యపర్వముదనుక నాంధ్రీకరించి మృతిబొం దఁగా నారణ్యపర్వముం దెలింగించుట నాతనికి మతిభ్రమణము గలిగి కీర్తిశేషుఁ డయ్యె నని తలఁచి దానికి శంకించి యరణ్యపర్వశేషముం బూర్తిసేయఁ దొర కొనక తక్కుంగల పదియేనుపర్వముల రచించె నని చెప్పుదురు.

తిక్కన నిర్వచనోత్తరరామాయణ మొనర్చుతఱికి యజ్ఞము సేసి యుండ లే దని యాశ్వాసాంతగద్యమువలనం దెలియుచున్నది.

ఈగ్రంథమును నెల్లూరి కధిపతి యగుమనుమసిద్ధిరాజున కంకిత మొన ర్చెను. మనుమరాజు తిక్కనపై మిక్కుటంపుమక్కువచే మామవరుసం బిలుచు చున్న ట్లీకావ్యము ప్రథమాశ్వాసములోని—

> "క. ఏ నిన్ను మామ యనియెడి, దీనికిఁ దగ నిమ్ము భారతీకన్యక నా
> కీనర్హుఁడ వగు దనినను, భూనాయకుపల్కు చిత్తమున కింపగుడున్."

అనుపద్యమువలనం దెలియు చున్నది.

ఇఁక నీతనిభాషాంతరీకరణముంగుఱించి యించుక విచారింపవలసియున్నది. పూర్వకాలమున నాంధ్రకవులు, పురాణముల నితిహాసములం దెలిఁగించుతఱిఁ గథాసందర్భముమాత్రము మాఱకుండునట్లు కొంతదనుక బాటించుచు వచ్చిర కాని మూలములో నుండుప్రతిపదమునకు సరి యైనతెలుగుపలుకుల నిఱికింప వలయు ననియు, మూలములో లేనివర్ణనలను గల్పనలను జేయరా దనియు,

25-3-73

మూలములో నున్న విషయముల నన్నింటిని వరుసగానే చెప్పవలయు ననియు సంకల్పించినవారు కారు. దీనికిఁ గారణము తమ కావ్యములు స్వతంత్రములుగా నుండవలయు ననియుఁ గవితాధార దడవుకొనినట్లుండక యవిచ్ఛిన్నముగా నుండవలయు ననియుఁ దలంచుటయే. లోకములో ఒకభాష శైలి మఱియొకభాష శైలికిఁ గొన్నియెడలం బోలియునికియుఁ బెక్కుతెఱంగులం బోలకయునికియుం గలదు. గీర్వాణంబునం గర్మణిప్రయోగ మింపు నింపును. ఆంధ్రంబున నది యంతగా రుచింపదు. మఱియు దేవభాష వంశస్థము, ఉపేంద్రవజ్ర, ఇంద్రవజ్ర, ఆర్య మున్నగు వృత్తములు రచన కనుకూలములుగను విన సొంపుగ నుండును. తెలుఁగున సీసము, గీతము, చంపకమాల, మత్తేభము లోనగు వృత్తములు సొగసుగ నుండుఁగాని వసంతతిలకాదు లంత రమణీయములుగ నుండవు. కొన్నిజాతీయము లాంధ్రంబునం గొన్ని గీర్వాణంబునను సహృదయహృదయానందంబు నొందించు. ఇట్లొక్కొకచంద మొక్కొకభాష కందంబుఁ బొందించుటం జేసి యాయాభాష కనుగుణం బగు శైలిం గబ్బంబు రచించుటయె కమనీయంబు. మహాకవు లగు నన్నయ, భాస్కరుఁడు, తిక్కన, శ్రీనాథుఁడు లోనగు వారీఘంటాపథమునకు వెలి గాకయే కావ్యనిర్మాణమునకుం గడంగిరి. అట్లుగాక మూలమునకు నన్నివిషయంబుల సరిగ భాషాంతరీకరణము సేయు నిర్బంధమునకు లోగిన నట్టి భాషోచితశైలి యలవడుట దుస్సాధము. కాఁబట్టియే తిక్కనామాత్యుఁడు నిర్వచనోత్తరకాండకథ నూతనగాఁ గైకొని వర్ణనాదులఁ దనయిచ్చవచ్చినట్లు స్వతంత్రముగ రచియించె. అయినం గొన్ని యుచితస్థలముల మూలము ననుసరించియు నాంధ్రీకరించి యున్నాఁడు.

ఉత్తరకాండలోని.—

"సువర్ణపృష్ఠే స బభౌ శ్యామః పీతాంబరో హరిః,
కాంచనస్య గిరే శ్శృంగే సతటి త్తోయదో యథా."

అనుశ్లోకమును.—

"క. గరుడునిపై శార్ఙ్గధనుర్ధరుఁ డగువిష్ణుండు మేరుతటిఁ బొల్చు తటి
త్పరివృతజలదముఁ బోలుట, విరియ దనుజరాజహంసవితతి యితనికిన్."

అనియు, నిట్లె కొన్నికొన్నియెడలం గొంచె మించుమించుగఁ దెలిఁగించి యున్నాఁడు. కథాభాగములో సంస్కృతంబున బహుళంబుగ నున్నయెడం బ్రధాన కథాంశమును మాత్రము వివరించుచు మిగుల సంక్షేపించి శ్రీరామనిర్యాణమును వదలి 10 యాశ్వాసముల ప్రబంధమును వ్రాసెను. సంక్షిప్తభాగంబుల సూక్ష్మదృష్టిచే గ్రంథంబునం జూచుకొనునది.

ఇక్కవిసార్వభౌముని సరసకవితానిర్మాణకౌశల మిట్టి దని వక్కాణింప నేరితరము. ప్రబంధపరమేశ్వరుం డనాఁ గవిపుంగవులనడుమ వన్నెకెక్కిన యెఱ్ఱాప్రెగ్గడ తనహరివంశములో నీతని.—

“ తనకావించినసృష్టి తక్కొరులచేతం గాదు నా నేముఖం
బునఁ దా బల్కినపల్కు లాగమము లై పొల్పొందు నావాణిన
త్తను నీతం డొకరుండు నాఁ జనుమహత్త్వాప్తిం గవిబ్రహ్మ నా
వినుతింతుం గవితిక్కయజ్వ నిఖిలోర్వీదేవతాభ్యర్చితున్.”

అని కవిబ్రహ్మ కాఁ గొండాడియున్నాఁడు.—

నిరవధికకోమలపదమధురసరససరస్వతీవిలాసవైభవంబునను వేదమార్గప్రవర్తకత్వంబున నితని నపరకృష్ణద్వైపాయనుం డనియే చెప్ప నొప్పును. మహాభారతంబున నాశ్వాసాంతపద్యంబులం జూడ నితం డద్వైతమతావలంబి యనియుఁ బూర్వోత్తరమీమాంసాశాస్త్రములయందును వ్యాకరణమునందు నసమానపాండిత్యము గలవాఁడనియు గోచరింపక మానదు. ఇతఁడు కాళిదాసాదులువోలె సకలశాస్త్రమర్యాదల సమగ్రముగ నెఱింగిన పండితకవీంద్రుఁడు. ఇయ్యది భారతంబున నాయాఘట్టంబుల భాషాంతరీకరించుతఱి నెఱుంగనగు. ఈతనికి గీర్వాణాంధ్రంబుల నెక్కుడువైశారద్యంబు కలిమి నుభయకవిమిత్రుం డను బిరుదము గలిగె. సోమయాజియగుటఁ బరమాస్తికాగ్రేసరుం డనియుఁ గర్మాచరణదీక్షాదక్షుం డనియుఁ దెలియుచున్నది. ఇక్కవినాథురచనలాంధ్రభాషాభిమానులకాగమములు. ఈరసిక సరసంపుఁ బలుకు లాంధ్రభాషాయోషాభూషణములు. ఈతనికృతు లాంధ్రకవిపుంగవులకుఁ గవితామార్గప్రదర్శకములు. ఆంధ్రభాషాతత్త్వము నెఱింగినకోవిదులలో నీతఁ డపరశబ్దశాసనుఁడు. ఇక్కవీంద్రునకు గీర్వాణభాషావైశారద్య మెక్కుడయ్యును గవనంబునం దెలుఁగుపలుకులే తఱచుగాఁ గాన్పించును. కవనంబున జటిలపదంబుల నిఱికింపక కాదాచిత్కముగ ననతిదీర్ఘసమాసములం బొందుపఱచుచుఁ జిన్నచిన్న పదములం గూర్చి యతిప్రాసములకుఁ దడవుకొనక సరళముగా హృదయరంజకముగాఁ గవన మల్లుటయ యీకవికి నైజము. సంస్కృతంబున బాణభట్టప్రథమకృతి యగు హర్షచరిత్రమునంబోలెఁ దిక్కనబాల్యకృతి యగు నుత్తరరామాయణంబున నవిచ్ఛిన్నకవితాధారకుఁ గొన్నియెడల సంకోచంబు గలిగినను, కాదంబరింబోలె భారతంబున నారితేరి సర్వాలంకారశోభిత యై నవరసోపేత యై సరసగుణసమేత యై ప్రౌఢకవితాయువతి దద్దయు సహృదయహృదయాంబుజంబుల నలరించుచున్నది. సమయోచితింబట్టి యేరసంబు వర్ణించుతఱి నట్టిపదములం గూర్చిన రసము గృహీతాకృతివోలె సహృదయహృదయదర్పణంబులఁ బ్రతిబింబించునో, యట్టిమధురపదంబులం బొందించుమిహసమా నిక్కవిచంద్రుఁ డెఱింగినట్లొరు లెఱుంగరు. సర్వతో

ముఖపాండిత్యవిభూతి గలవాఁ డగుటమి బహుళార్థంబు గలభావంబు సంగ్రహించి యొకటిరెండుపద్యంబులలో నిముడ్చుటకును నల్పాభిప్రాయంబునకుం జిన్నెలువన్నెలు గల్పించి విపులంబుగా రమణీయంబుగా వ్రాయుటకును నేర్చినవలంతి. వేయేల? ఎఱ్ఱాప్రెగడ, శ్రీనాథుఁడు మున్నగుమహాకవులకే యీతనికవనమున నెఱుంగఁ దగినయంశము లనేకము లున్నవనఁ దక్కుంగలకవులఁ జెప్ప నేల? ఈతని కవిత్వంబున సందర్భోచితరీతిఁ బ్రయుక్తంబులై చక్కనిలోకోక్తులు శ్రోతలం బఱితల నానందార్ణవతలనిమగ్నాంతరంగులం జేయుచున్నవి. ఉదాహరణములు— 'చెవులు వట్టి యాడించు' పు. 37 ప. 22. 'ఒడల్ సిదిమినఁ బాలు వచ్చు'. పు. 102. ప. 22. 'నేతికుండపై మొలుక' పు. 107. ప. 22. ఇట్లు గనుంగొనఁ దగినది.

ఈకవి తనకవిత్వంబున పాదపూరణంబుగ వ్యర్థపదములం బ్రయోగింపక (నిర్వచనోత్తరరామాయణము 1 వపుటలోఁ) దాఁ జేసిన ప్రతిజ్ఞనుఁ జెల్లించుకొనెను. నీతనికవనంబున శబ్దచిత్రంబులు నర్థాలంకారములు విరళంబులు. కాళిదాసాదులకుఁ బోలెఁ నీకవికి నుత్ప్రేక్షోల్లేఖాదులకంటె నుపమారూపకస్వభావోక్తులు గడు బ్రియములు.

ఉదాహరణము.—

"ఉ. చారుబలాకమాలికల ♦ చాడ్పున దంతము లొప్ప గర్జిత
స్ఫారరవంబులట్లుగ న♦భంగురతం బటుబృంహితంబు లా
సారముమాడ్కి దానజల♦సంతతి గ్రమ్మఁగఁ గాలమేఘమూ
లారుచిరంబులై మన చ♦లద్ద్విపసంఘము లొప్పు నప్పురిన్." 1 ఆ. 53 ప.

"సీ. అనవద్యవేదవి♦ద్యాలతావితతికి, నాలవాలములు జి♦హ్వాంచలములు....." 1 ఆ. 57 ప.

"సీ. పడఁతుల నెఱిపేఁగుఁ♦బాలిండ్లు వెడవోఁప, లీలఁ బయ్యెదలు దూ♦లించుటకును..." 1 ఆ.59 ప.

శబ్దాలంకారంబులలో నీకవికిఁ బ్రియమైనది రెండురెండు గాని మూఁడు మూఁడుగాని పద్యములో నన్నియుఁగాని సమాసములయం దంత్యాక్షరవ్యావృత్తి నియమము. ఉదా.—

"మ. అతులౌదార్యుఁ డహీనశౌర్యుఁడు సము♦ద్యద్ధైర్యుఁ డత్యంతవి
శ్రుతచారిత్రుఁడు సూరిమిత్రుఁడు జన♦స్తోతవ్యగోత్రుండు సం
భృతసత్కీర్తి పవిత్రమూర్తి యసుహృ♦ద్బృందార్తినిర్వర్తి పూ
జితధీమంతుఁడు పుణ్యవంతుఁడు జయ♦శ్రీకాంతుఁ డిమ్మేదినిన్."

"చ. నిరుపమమూర్తి వైరిరథి♦నీసమవర్తి వివేకవైభవ
స్ఫురితవిచారుఁ డుజ్జ్వలయ♦శోమణిహారుఁడు ధర్మసంగ్రహా
దరపరతంత్రుఁ డార్యజన♦తామతమంత్రుఁడు వంశవారిజా
కరనవసూర్యుఁ డస్ఖలిత♦గౌరవవర్తనధుర్యుఁ డిమ్మహిన్." 3 ఆ. 119 ప,

"మ. కమలాధారుఁడు భీతిదూరుఁ డసమా◆కారుండు గంభీరుఁ డ
బ్జముఖీమారుఁ డపారసారుఁడు కళా◆స్ఫారుండు వీరుండు దు
ర్దమదోస్సారుఁ డధర్మభీరుఁడు మహో◆దారుండు దుర్వారుఁ డ
త్యమలాచారుఁడు నిర్వికారుఁడు యశో◆హారుండు ధీరుం డిలన్." 1 ఆ. 86 ప.

ఇట్టివి సూక్ష్మదృష్టిఁ గనఁగొనినచో నీతనికృతులం బెక్కులు గన్పట్టును. అయినను గథాసందర్భమున దీనిని పరమార్థ మని తలంచి రసభావాదులం దిగనాడి క్లిష్టార్థకల్పనైకశరణంబు లగుచిత్రబంధయమకాదులకొఱకుఁ గష్టపడక యాశ్వాసాంతమున మాత్రమీ వ్యావృత్తినియమమును గైకొనినాఁడు. ఇట్టిలక్షణములు విశేషముగఁ నాంధ్రపంచమవేదంబునఁ జూపట్టును.

ఈకావ్య మీతనిప్రథమకవిత యగుటంజేసి దీనియందు భారతమందలికవితాప్రౌఢిమ యంతగాఁ గానరాకున్నను మొత్తముమీఁద భారతశైలిం బోలియే యున్నది. కాఁబట్టియే యిందలిపద్యంబులయందుఁ దిక్కన కత్యంతగౌరవ ముండి యుండెను. దీనికిఁ దనభారతంబున నిందలికొన్నిపద్యంబులఁ గొంతవఱకు మార్చియు మార్పకయుఁ బొందుపఱిచి యుండుటయే ప్రమాణము.

విస్తరభీతిచే వాని నిట నుదాహరింపక విరమించితి. ఇక్కవీంద్రుఁడు నన్నయభట్టసంప్రదాయానుసారముగఁ గావ్యాదిని సంస్కృతశ్లోకరూపంబుగనే మంగళాచరణం బొనర్చెను. షష్ఠ్యంతములు మానెను. దీనింబట్టి యేతద్వైకల్పికత్వంబు గవి కిష్ట మని తోఁచుచున్నది. ఈకవివల్లభుంగుఱించి వ్రాయఁదగునంశము లనేకము లున్నను, విస్తరభయంబునను ముఖ్యముగా నవిభారతమునకు సంబంధించిన వగుటను విరమించుచు స్థాలీపులాకన్యాయంబుగ రెండుపద్యముల నిట నుదాహరించుచున్నాఁడ.

"మ. కుచముల్ వాఁడెడినీటిమీఁదివిలస◆త్కోకంబులం గ్రేణి సే
యుచు నుండన్ మెడ యెత్తి పాదయుగళం ◆ బూఁదంగ బాహాలతల్
పచరింపం గరమూలకాంతి నిగుడన్ ◆ భావంబు రంజిల్లఁ బా
డుచుఁ గ్రీడించిరి పువ్వుఁబోఁడులు లతా◆డోలాకళాప్రౌఢులన్." 8 ఆ. 37 ప.

"శా. ఏమేమీ రఘురాముతమ్ముఁడవె మీ ◆ రేపారి పైనెత్తి మా
మామం బంక్తిముఖున్ వధించినను మీ ◆ మౌర్ఖ్యంబు సైరించి యే
నేమిం జేయక యున్నఁ గ్రొవ్వి యిట నీ ◆ వేతెంచితే మేలు మే
లీమై త్రోడన పోదు గాక యని దై◆త్యేశుండు దర్పంబునన్." 10 ఆ. 17 ప.

ఇట్లు సరసగుణమణిగణభూషణభూషితకవితావనితామణిమధురశృంగారవిలసితంబుల రసికవరేణ్యు లనురక్తి ననుభవించి యానందాంబునిధిరంగత్తరంగంబుల డోలాకర్మ నాచరింతురుగావుత మని ప్రార్థించుచున్నాఁడ.

ఉత్పల - వేంకటనరసింహాచార్యులు.

విషయసూచిక.

ప్రథమాశ్వాసము.

విషయము.		పుట.
కృతిప్రశంస	...	1
కృతికర్తృనియమము	...	,,
కృతినాయకవంశావతారము	...	2
అయోధ్యావర్ణనము	...	6
పూర్వరామాయణకథ	...	9
ఆశ్వాసాంతము	...	11

ద్వితీయాశ్వాసము.

రామునికొల్వుకూటమునకు జనకాదులు వచ్చుట	...	12
మునులు రాముని నుతించుట	...	13
విశ్రవసు జన్మప్రకారము	...	,,
వైశ్రవణుని వృత్తాంతము.	...	15
సుకేశుని వృత్తాంతము	...	17
మాల్యవదాదులు తపంబుచే బ్రహ్మవలన వరంబులు వడయుట	...	18
మాల్యవంతుఁడు లంకయందు నివసించుట	...	19
మాల్యవదాదులు పెండిలియై పుత్త్రులం గాంచుట	...	,,
మాల్యవంతుఁడు లోకంబుల బాధించుట	...	20
ఇంద్రాదులు హరుననుజ్ఞచే విష్ణువును వేఁడుట	...	,,
మాల్యవదాదు లమరావతిపై దండెత్తుట	...	21
ఆశ్వాసాంతము	...	22

తృతీయాశ్వాసము.

విష్ణువు దేవతలకుఁ దోడై రాక్షసులతో యుద్ధము సేయుట	...	23
మాల్యవంతుఁడు విష్ణువున కోడి పాతాళముఁ జొచ్చుట	...	25
అగస్త్యుఁడు రామునకు రావణాదులకథ దెల్పుట	...	26
రావణాదులు తపం బొనరించుట	...	29

విషయము.		పుట.
రావణునకు బ్రహ్మ వరంబు లిచ్చుట	...	29
విభీషణునకు బ్రహ్మ వరంబు లిచ్చుట	...	30
కుంభకర్ణుని తపఃఫలము	...	,,
సుమాలిబోధనచే రావణుఁడు లంకను వశపఱుచుకొనుట	...	31
రావణుఁడు లంకం బ్రవేశించుట	...	33
శూర్పణఖకుఁ బెండ్లిచేయుట	...	34
ఆశ్వాసాంతము	...	,,

చతుర్థాశ్వాసము.

రావణకుంభకర్ణవిభీషణులు పెండ్లాడుట	...	35
మేఘనాదుని జననము	...	36
రావణుఁడు దేవతలు మొదలగువారిని బాధించుట	...	37
కుబేరుఁడు దూతను బంపి రావణునకు బుద్ధి చెప్పించుట	...	,,
రావణుఁడు కుబేరునిపై దండెత్తి పోవుట	...	39
యక్షరాక్షసులయుద్ధము	...	,,
కుబేరుఁడు రావణుని దూరనాడుట	...	41
కుబేరుఁడు రావణునితో యుద్ధముచేసి యోడిపోవుట	...	,,
రావణుఁడు కుబేరు నోడించి పుష్పవిమానము గొనుట	...	42
నందికేశ్వరుఁడు రావణుని శపించుట	...	43
రావణుఁడు కైలాసమును బెల్లగించి యెత్తుట	...	,,
శివుఁడు రావణునిచేతులు కైలాసము క్రింద నడఁగఁ ద్రొక్కి వాఁడు ప్రార్థింపఁగా ననుగ్రహించుట	...	,,
ఆశ్వాసాంతము	...	44

పంచమాశ్వాసము.

వేదవతి రావణునిచే నవమానిత యై యగ్నిప్రవేశము చేయుట	...	45
రావణుఁడు దిగ్విజయము చేయుట	...	47
నారదచోదితుఁడై రావణుఁడు యమునిమీఁదికిఁ జనుట	...	48
నారదవచనప్రబోధితుం డై రావణుఁడు యమునిపై దాడివెడలుట	...	49
నారదుఁడు రావణునిరాక యముని కెఱిఁగించుట	...	,,
యమరావణ సేనలుం బోరాడుట	...	50
యమరావణులద్వంద్వయుద్ధము	...	51
బ్రహ్మ యమరావణులయుద్ధమును మాన్పుట	...	,,

విషయము. పుట.

రావణుఁడు నివాతకవచకాలకేయులతో యుద్ధముసేయుట ... 52
రావణుఁడు తనమఱఁది యైనవిద్యుజ్జిహ్వునిఁ జంపుట ... ,,
రావణుఁడు వరుణపట్టణముపై దాడివెడలుట ... 53
రావణుఁడు లోకములోనిస్త్రీలనెల్లఁ జెఱలువట్టుట ... 54
రావణునిచెఱం బడినస్త్రీలు విలపించుట ... 55
చెఱఁ బడ్డయింతులు రావణుని శపించుట ... 56
రావణుఁడు దిగ్విజయము చేసి వచ్చి లంకం బ్రవేశించుట ... ,,
శూర్పణఖ తనమగనిఁ జంపె నని దుఃఖించి రావణుని దూఱనాడుట ... 57
రావణుఁడు శూర్పణఖ నూరడించి దండకారణ్యమునకుఁ బంపుట ... ,,
రావణుఁడు కుంభిల యనుపవనమున యజ్ఞము సేయుచున్న యింద్రజిత్తుం జూడఁబోవుట 58
రావణుఁ డింద్రజిత్తుఁ గుంభిళనుండి లంకకుఁ దోడ్కొనివచ్చుట ... 59
ఆశ్వాసాంతము ... ,,

షష్ఠాశ్వాసము.

విభీషణుఁడు కుంభీనసను మధుఁ డపహరించె నని యన్నతోఁ జెప్పుట ... 60
మధునిపై దండెత్తినరావణుఁడు కుంభీనసప్రార్థనచే వానితోఁ జెలిమిసేయుట ... 61
మధుఁడును రావణుఁడు నింద్రునిపై దండెత్తుట ... 62
కైలాసవర్ణనము ... 63
అంధకారవర్ణనము ... ,,
చంద్రోదయచంద్రికావర్ణనములు ... 64
రంభారావణసంవాదము ... 65
నలకూబరుఁడు రావణుని శపించుట ... 67
రావణుఁడు దండెత్తి వచ్చుటవిని యింద్రుఁడు విష్ణునిఁ గాన నేగుట ... 68
ఇంద్రుఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట ... ,,
దేవదానవసేనలు పరస్పరము తలపడి పోరుట ... 69
మేఘనాదుఁ డింద్రుని మాయాతిమిరమున ముంచి పట్టుకొనుట ... 73
రావణుఁ డింద్రునిఁ బట్టి లంకకుఁ గొనిపోవుట ... 74
ఆశ్వాసాంతము ... ,,

సప్తమాశ్వాసము.

బ్రహ్మ యింద్రజిత్తు కోరినవర మిచ్చి యింద్రుని విడిపించుకొని వచ్చుట ... 75
రావణుఁడు కార్తవీర్యునితోఁ బోరాడి చెఱఁబడుట ... 76
పులస్త్యుఁడు కార్తవీర్యుని వేఁడుకొని రావణునిచెఱ విడిపించుట ... 80

విషయము.		పుట.
రావణుఁడు వాలిచే భంగపడి యతనితో మైత్రి చేయుట	...	81
వాలి రావణునిఁ జంకలో నిఱికించుకొని నాలుగుసముద్రములను ముంచుట	...	82
వాలిచే భంగపడి రావణుఁ డతనితో మైత్రిచేయుట	...	,,
హనుమంతుని జననాదివృత్తాంతము	...	83
అగస్త్యాదిఋషులు రాముని వీడ్కొని చనుట	...	86
పట్టాభిషేకమునకు వచ్చినజనకరాజు మొదలగువారిని రాముఁడు వీడుకొలుపుట	...	87
ఆశ్వాసాంతము	...	88

అష్టమాశ్వాసము.

కుబేరపుష్పకము రామునియొద్దకు వచ్చుట	...	90
భరతుఁడు రామునిఁ బొగడుట	...	91
శ్రీరామునివినోదవిహారము	...	,,
సీతారాము లుద్యానవనమున విహరించుట	...	92
సీతారాములజలవిహారవర్ణనము	...	94
సీతారాముల లీలావిహారవర్ణనము	...	97
సీతాదేవి గర్భము దాల్చుట	...	99
రాముఁడు కోరిక యడుగఁగా సీత గంగాతీరవనములకుఁ బోఁగోరుట	...	,,
రాముఁడు నర్మసచివులవలన లోకాపవాదము నెఱుంగుట	...	100
లోకాపవాదభీతుఁడై రాముఁడు దమ్ములతో నాలోచించుట	...	101
లోకాపవాదమునకై రాముఁడు సీతను విడనాడ నిశ్చయించుట	...	102
రాముఁడు లక్ష్మణునివెంట సీత నడవులకుఁ బంపుట	...	103
ఆశ్వాసాంతము	...	104

నవమాశ్వాసము.

లక్ష్మణుఁడు గంగాతీరవనములకు సీతను దోడ్కొని పోవుట	...	105
రాముఁడు లోకాపవాదభీతుఁడై విడనాడినవృత్తాంతము సీతకు లక్ష్మణుఁ డెఱింగించుట.		106
సీత తన్ను భర్తవిడనాడినందులకై చింతించి లక్ష్మణునితో నయనిష్ఠురంబు లాడుట...		,,
లక్ష్మణుఁడు సీతను గంగ దాఁటించి విడిచి పురమునకు మరలుట	...	108
వాల్మీకి సీతవృత్తాంతము మునిపుత్త్రులవలన విని వచ్చి తనయాశ్రమమునకుఁ దోడ్కొనిపోవుట.		,,
పట్టణమునకుఁ బోవుచు సుమంత్రుఁడు లక్ష్మణునకు దుఃఖోపశమంబుగా దొల్లిటికథ యెఱింగించుట	...	110
లక్ష్మణుఁడు పట్టణమునకుఁ బోయి యన్నతో సీత నడవిని విడిచి వచ్చితి నని చెప్పుట.		111
లక్ష్మణుఁడు రామునకు దుఃఖోపశమంబు సేయుట	...	112

విషయము.		పుట.
రాముఁడు దుఃఖము నడఁచుకొని ప్రజలం బాలించుట	...	112
రాముఁ డేకాంతంబున సీతం దలంచి చింతిల్లుట	...	113
రాముఁడు మునులమొఱ విని శత్రుఘ్నుని లవణుం జంపఁ బంపుట	...	114
శత్రుఘ్నుఁడు లవణుపై నెత్తిపోవుట	...	,,
ఆశ్వాసాంతము	...	115

దశమాశ్వాసము.

మునులు శత్రుఘ్నునకు లవణుని వధించునుపాయం బెఱింగించుట	...	116
లవణశత్రుఘ్నులసంవాదము	...	117
శత్రుఘ్నుఁడు ద్వంద్వయుద్ధమున లవణాసురుం జంపుట.	...	118
లవణు వధించి మధుర నేలుచున్నశత్రుఘ్నుఁడు పండ్రెండేండ్లకు నన్నం జూడ వచ్చుట.		119
ఒకానొకబ్రాహ్మణుఁడు చచ్చినకొడుకుం దెచ్చి రామునినగరివాకిటఁ బెట్టి దుఃఖించుట.		120
వసిష్ఠాదిఋషులు విప్రకుమారునిమృతికారణము రామునికెఱింగించుట	...	121
రాముఁడు పుష్పకారూఢుఁ డై శూద్రతపస్విని వెదకి ఖండించుట	...	122
శూద్రమునిని వధించినరాముని దేవతలు ప్రత్యక్షమై గారవించుట	...	123
దేవతలు చెప్పినచొప్పున నగస్త్యునియాశ్రమము చూడ రాముఁ డరుగుట	...	,,
రాముఁ డగస్త్యునిచే సమ్మానితుఁ డై యయోధ్య కేతెంచుట	...	124
రాముఁ డశ్వమేధయాగము సేయుట	...	125
కుశలవులు యాగశాలకు వచ్చి రామాయణగానము సేయుట	...	,,
రాముఁడు కుశలవులగానము విని సమ్మానించుట	...	126
వాల్మీకి రామునికి సీతావృత్తాంతము చెప్పి కుశలవుల నతని కొప్పించుట	...	127
సీత నిజపాతివ్రత్యప్రభావంబున భూమిం గ్రుంగుట	...	128
రామచంద్రుండు పుత్త్రసహితుం డై నిజనగరంబుఁ జొచ్చుట	...	,,
కుశలవులకు రాముఁడు రాజవిద్యల నేర్పించుట	...	129
ఆశ్వాసాంతము.	...	130

శ్రీ రస్తు.

నిర్వచనోత్తర రామాయణము.

ప్రథమాశ్వాసము.

రాస్తాం మనుమత్క్షితీశ్వరభుజా॰ స్తమ్భే జగన్మణ్డల
ప్రాసాదస్థిరభారభాజి దధతీ॰సా సాలభఙ్జీశ్రియం
శుణ్డాలోత్తమగణ్డభిత్తిషు మద॰వ్యాసఙ్గవశ్యాత్మనాం
యా ముత్తేజయతేతరాం మధులిహా॰ మానన్దసాన్ద్రాస్థితిః. 1

కృతిప్రశంస.

చ. హరిహరపద్మగర్భులను ॰ నాదికవీంద్రుల నూత్నసత్కవీ
శ్వరులను భక్తిఁ గొల్చి తగ ॰ వారికృపం గవితావిలాసవి
స్తరమహనీయుఁ డైనను ॰ సర్వగుణోత్తరమూర్తి మన్మభూ
వరుఁడు దగంగ రాఁ బనిచి ॰ వారనిమన్నన నాదరించుచున్. 2

క. ఏ నిన్ను మామ యనియెడు, దీనికిఁ దగ నిమ్ము భార॰తీకన్యక నా
కీ నర్హుఁడ వగు దనినను, భూనాయకుపల్కు చిత్త॰మున కిం పగుడున్. 3

సీ. సకలలోకప్రదీ॰పకుఁ డగుపద్మినీ, మిత్రవంశమున జ॰న్మించె ననియుఁ
॰ జూచిన మగ లైనఁ ॰ జొక్కెడునట్టిసొం, దర్యసంపదసొంపు ॰ దాల్చె ననియు
జనహృదయానంద ॰ జనక మై నెగడిన, చతురతకల్మి న ॰ ప్రతిముఁ డనియు
మెఱసి యొండొంటికి ॰ మిగులు శౌర్యత్యాగ, విఖ్యాతకీర్తుల ॰ వెలసె ననియు
తే. వివిధవిద్యాపరిశ్రమ ॰ వేది యనియు
సరసబహుమానవిరచనా॰శాలి యనియు
మత్కృతీశ్వరుఁ డగుచున్న ॰ మనుమనృపతి
సుభగుఁ గావించుటకు సము॰త్సుకుఁడ నైతి. 4

కృతికర్తృనియమము.

ఉ. భూరివివేకచిత్తులకుఁ ॰ బోలు ననం దలఁపక్ దళంబులక్
సౌరభ మిచ్చుగంధవహు॰చందమునం బ్రకటంబు చేసి యిం

పాఱెడుపల్కులం బడయ • నప్పలుకు ల్సరి గ్రుచ్చునట్లుగాఁ
జేరుప నేరఁగా వలయుఁ • జేసెద నేఁ గృతి యన్నవారికిన్. 5

చ. పలుకులపొందు లేక రస•భంగము సేయుచుఁ బ్రౌఢవద్గమా
టలఁ దమనేర్పు చూపి యొక•టన్ హృదయం బలరింపలేక యే
పొలమును గానియట్టిక్రమ•ముం దమమెచ్చుగ లోక మెల్ల న
వ్వులఁ బొరయం జరించుకుక•వుల్ ధర దుర్విటులట్ల చూడఁగాన్. 6

క. తెలుఁగుకవిత్వము చెప్పం, దలఁచినకవి యర్థమునకుఁ • దగియుండెడుమా
టలు గొని వళులుం బ్రాసం,బులు నిలుపక యొగిని బులిమి • పుచ్చుట చదురే.

క. అలవడ సంస్కృతశబ్దము, తెలుఁగుబడి విశేషణంబు • తేటపడంగాఁ
బలుకునెడ లింగవచనం, బులు భేదింపమికి మెచ్చు • బుధజనము కృతిన్. 8

తే. ఎట్టికవి కైనఁ దనకృతి • యింపుఁ బెంపఁ,జాలుఁ గావునఁ గావ్యంబు•సరసు లైన
కవులచెవులకు నెక్కినఁ • గాని నమ్మఁ, డెందుఁ బరిణతి గలుగుక•వీశ్వరుండు. 9

క. అని సత్కవీంద్రమార్గము, మనమున నెలకొల్పి సరస • మధురవచోగుం
భనను ప్రసాదసంభో, ధనగోచరబహువిధార్థ•తాత్పర్యముగాన్. 10

క. ఎత్తటి నైనను ధీరో, దాత్తనృపోత్తముఁడు రామ • ధరణీపతి స
ద్వృత్తము సంభావ్య మగుట, నుత్తరరామాయణోక్తి • యుక్తుఁడ నైతిన్.

తే. సారకవితాభిరాముగుం•టూరివిభుని, మంత్రి భాస్కరుమత్పితా•మహునిఁదలఁచి
మైన మన్ననమెయి లోక • మాదరించు, వేఱ నాకృతిగుణములు • వేయు నేల.

మ. అమలోదాత్తమనీష నే నుభయకా•వ్యప్రౌఢిఁ బాటించుశి
ల్పమునం బారగుఁడం గళావిదుఁడ నా•పస్తంబసూత్రుండ గౌ
తమగోత్రుండ మహేశ్వరాంఘ్రికమల•ధ్యానైకశీలుండ న
న్నమకుం గొమ్మనమంత్రికిన్ సుతుఁడఁ ది•క్కాంకుండ సన్మాన్యుఁడన్. 13

ఉ. జాత్యము గాని నొప్పయిన • సంస్కృత మెయ్యెడఁ జొన్ప వాక్యసాం
గత్యము సేయుచో నయిన • గద్యము తోడుగఁ జెప్పి పెట్ట దా
గ్రత్యము దోఁపఁ బ్రాసము ప్ర•కారము వే అగునక్షరంబులన్
శ్రుత్యనురూప మంచు నిడ • సూరుల కివ్విధ మింపుఁ బెంపదే. 14

క. వచనము లేకయు వర్ణన, రచియింపఁగఁ గొంత వచ్చుఁ • బ్రౌఢులకుఁ, గథా
ప్రచయముఁ బద్యములన పొం,దుచితంబుగఁ జెప్పు టార్యు•లొప్పిద మనరే.

క. లలితపదహృద్యపద్యం, బులన కథార్థంబు ఘటిత • పూర్వాపర మై
యలఁతియలంతితునియలుగ, హాల సంధించినవిధంబు • నమరఁగ వలయున్. 16

కృతినాయకవంశావతారము.

క. ఈకృతికిఁ దొడవుగా నమ, రాకృతి యగుమనుమసరవ • రాగ్రేసరుస
త్యాకృతివంశము గాథ,స్వీకృతి దగఁ గీర్తనంబు • సేయుదు నెలమిన్. 17

ఉ. అంబుజనాభునాభి నుద•యం బయి వేధ మరీచిఁ గాంచె లో
కంబుల కెల్లఁ బూజ్యుఁ డగు•కశ్యపుఁ డాతనికిన్ జనించె వి
శ్వంబు వెలుంగఁ జేయఁగ ది•వాకరుఁ డమ్మునికుద్భవించె వా
నిం బొగడం జతుశ్శ్రుతులు • నేరక యున్నవి నాకు శక్యమే. 18

క. ఆతనికి సకలలోక, ఖ్యాతుఁడు మను వుద్భవించి • యనవద్యమతిం
జాతుర్వర్ణ్యస్థితిర, క్షాతత్పరవృత్తిఁ బరఁగె • సర్వోత్తరుఁడై. 19

శా. లోకాలోకతటీవిహారకలనా•లోలద్యశస్సింహుఁ డ
స్తోకాపాదితపుణ్యమూర్తి మనుపు•త్త్రుం డాక్రమక్రీడమై
నేకచ్ఛత్త్రము గాఁగ భూమివలయం•బెల్లం బ్రశాసించె ని
క్ష్వాకుం డప్రతిమానదానమహిమా • కల్పోజ్జ్వలాకారుఁడై. 20

క. ఆయిక్ష్వాకుకులంబున, సాయంతనసప్తజిహ్వ•సాదృశ్యశ్రీ
స్ఫాయత్ప్రతాపనిధి నా, రాయణనిభపుణ్యమూర్తి • రఘు వుదయించెన్. 21

మ. మఘవిద్యాప్రియుఁడై దివౌకసుల స•మ్మానించుఁ బ్రత్యర్థిబా
హుఘనాటోపము మాన్చు దిగ్విజయలీ•లోత్సాహియై సజ్జనా
లఘుకార్యంబులు దీర్చు వైదికవిధి•శ్లాఘాదరస్వాంతుఁడై
రఘుభూపాలకుఁ జెప్ప నొప్పదె జగ•త్త్రాణప్రవీణాత్మకున్. 22

క. ఆరఘువంశంబున వి, స్తారయశోధనుఁడు విమల•చరితుఁడు బుధని
స్తారకుఁడు భూమిపాలన, సారనిపుణబుద్ధి రామ • జనపతి పుట్టెన్. 23

మ. మునిలోకంబు ప్రశంస సేయ జగముల్ • మోదంబు వొందంగ దు
ర్జనతానిగ్రహతత్పరాత్ముఁ డగుచున్ • సద్వృత్తిసంరక్షణం
బున రాగిల్లుచు నేలె రామనృపుఁ డీ• భూచక్రముం దత్కులం
బున రాజన్యు లనేకు లిద్ధరణిఁ బెం•పుం బొంది పాలించినన్. 24

క. పిదపఁ గలికాలచోళుం, డుదయం బై జలధిపరిమి•తోర్వీవలయం
బు దనకు బంటుపొలమ్ముగ, నెదు రెందును లేక పేర్మి • యెసకం బెసఁగన్. 25

శా. చేసేతం బృథివీశు లందుకొసఁగా • శీసింధుతోయంబులం
జేసెన్ మజ్జన ముంగుటంబున హరిం•చెం బల్లవోర్వీశు ను
ల్లాసం బొందఁగ ఫాలలోచనము లీ•లం గట్టెఁ గావేరి హే
లాసాధ్యాఖిలదిఙ్ముఖుండు కలికా•లక్ష్మావిభుం డల్పుఁడే. 26

చ. అతనికులంబునం దవన•తారి యుగాంతకృతాంతమూర్తి య
ప్రతిమవదాన్యతావిభవ • భాసి విలాసరతీశుఁ డప్రత
ర్కితవివిధావధానపరి•కీర్తితనిర్మలవర్తనుండు సం
శ్రితనిధి పుట్టె బిజ్జన య•శేషధరిత్రియు నుల్లసిల్లఁగన్. 27

చ. పరుషపరాక్రముం డగుచుఁ • బల్లవుపీట నుదగ్రుఁడైనప
న్నిరువుర నాతనిం గలయ • నెన్ని యనర్ఘళమత్సరంబునై
మురరిపుసన్నిభుండు పదు•మువ్వుర గం డడఁగంగఁ బెట్టె దా
బిరుదు వెలుంగ బిజ్జఁ డరి • భీకరభూరిభుజాబలంబునన్. 28

క. తద్వంశంబునఁ బోషిత, విద్వజ్జనుఁ డహితభుజగ•విహగేంద్రుఁడు ధ
ర్మాద్వైతమూర్తి వరయో, షిద్వర్గస్మరుఁడు మన్మ•సిద్ధి జనించెన్. 29

సీ. భూరిప్రతాపంబు • వైరిదుర్దాంధకా, రమున కఖండదీ•పముగఁ జేసి
చరితంబు నిఖిలభూ•జననిత్యశోభన, లతకును నాలవా • లముగఁ జేసి
కరుణ దీనానాథ • కవిబంధుజనచకో, రములకుఁ జంద్రాత•పముగఁ జేసి
కీర్తిజాలముఁ ద్రిలో•కీశారికకు నభి, రామరాజితపంజ•రముగఁ జేసి
ఆ. సుందరీజనంబు • డెందంబునకుఁ దన, నిరుపమాన మైన • నేర్పుకలిమి
నతిప్రసిద్ధి చేసి • యసదృశలీల మైఁ, బరఁగె మనుమసిద్ధి • ధరణివిభుఁడు. 30

క. ఆమనుమసిద్ధినుతుఁ డా, శామండలశాసనుండు • సదయాకృతి సం
గ్రామశ్రీరాముఁడు రా, మామదనుఁడు తిక్కనృపతి • మహిఁ బాలించెన్. 31

ఉ. కేశవసన్నిభుండు పరి•గీతయశోనిధి చోళతిక్కధా
త్రీశుఁడు కేవలుండె నృపు • లెవ్వరి కాచరితంబు గల్గునే
శైశవలీలనాఁడు పటు•శౌర్యధురంధరబాహుఁ డైనపృ
థ్వీశనరేంద్రుమస్తకము • నేర్తెఱఁ గందుకకేలి సల్పఁడే. 32

సీ. లకుమయ గురుముఖలూ•రికి నెత్తివచ్చినఁ, గొనఁడె యాహవమున • ఘోటకముల
దర్పదుర్జయు లగు•దాయాదనృపతుల, ననిలోనఁ బఱపఁడే • యాగ్రహమున
శంభురాజాదిప్ర•శస్తారిమండలి, కముఁ జెర్చి యేలఁడే • కంచిపురముఁ
జేదిమండలము గా•సిగఁ జేసి కాళవ, పతి నియ్యకొలుపఁడే • పలచముసకు
తే. రాయగండగోపాలు న•రాతిభయద, రాయపెండారబిరుదాభి•రాము నుభయ
రాయగండాంకు ఖండియ•రాయఁ దిక్క, ధరణివిభుఁ బోల రాజులె•వరిది కాఁటె,

మ. కమలాప్తప్రతిమానమూర్తి యగునా•కర్ణాటసోమేశు దు
ర్దమదోర్గర్వము రూపుమాపి నిజద•ర్పంబుం బ్రతిష్ఠించి లీ
లమెయిన్ జోళుని భూమిపై నిలిపి చో•ళస్థాపనాచార్యనా
మము దక్కంగొని తిక్కభూవిభుఁడు సా•మర్థ్యంబు చెల్లింపఁడే. 34

సీ. భృత్యానురాగంబు • పెంపుఁ జెప్పఁగ నేల, పరివారసన్నాహ • బిరుదు గలుగ
వందిప్రియత్వంబు • వర్ణింపఁ గా నేల, పాఠకపుత్త్రాఖ్య • పరఁగు చుండ
సకలవిద్యాపరి•శ్రమముఁ దెల్పఁగ నేల, కవిసార్వభౌమాంక • మవనిఁ జెల్ల
సుభగతామహిమఁ బ్ర•స్తుతి సేయఁ గా నేల, మన్మథనామంబు• మహిమ నెగడ
తే. నుభయబలవీరుఁ డనుపేరు • త్రిభువనములఁ

ప్రచురముగ ఘోరబహుసంగ•రముల విజయ
లక్ష్మిఁ జేకొను బాహుబ•లంబుసొంపు
పొగడ నేటికిఁ గలికాల • భూవిభునకు. 35

క. అతనికి నుదయించెను గ, ల్పతరువునకుఁ బుట్టు రుచిర • ఫల మన మనుమ
క్షితిపతి కవిహృదయశుక, ప్రతతిసమాస్వాదనీయ • రసికత వెలయన్. 36

ఉ. అర్థిజనంబు లోభినృపు•లాసలు చూపినఁ బడ్డజాలి ప్ర
త్యర్థులు వైరిరాజులమ•దం బడఁగించుటఁ గన్న పెంపు నా
నార్థము లర్థి కిచ్చియు ర•ణావనిఁ దోలియుఁ బాపు కామినీ
ప్రార్థితమూర్తి మన్మజన•పాలుఁడు కేవలుఁడే తలంపఁగన్. 37

సీ. అడవులఁ గొండలఁ • బడి యాలుబిడ్డప, ట్టులుఁగని వైరిధా•త్రీశులందుఁ
గట్టంగఁ దొడఁ బూయఁ • బెట్టఁ గొఱంత లే, కానంద మందెడు • నర్థులందుఁ
గని విని యించువి•ల్తునియలరమ్ముల, బారికి నగపడ్డ • భామలందుఁ
దమతమలో నద్భు•తం బంది కొనియాడు, నిఖిలకళాగమ • నిపుణులందుఁ
తే. గానఁగావచ్చు వేఱె పొ•గడ్తలాస, పడక తనయంత జగములఁ•బరఁగుచుండు
దినకరాన్వయతిలకంబు • మనుమనృపతి, వీర్యవితరణరూపవి•వేకమహిమ. 38

మ. ద్రవిడోర్వీపతిగర్వముం దునిమి శౌ•ర్యం బొప్పఁ గర్ణాటద
ర్పవిఘాతంబు నొనర్చి వైరిమనుజేం•ద్రశ్రేణికిన్ గొంగ నా
నవనిం బేర్కొని యున్నయట్టివిజయ•త్యాగాధీశ్వరుం గాసిగా
నెవిచెం జోళనమన్మసిద్ధి యనిప్రా•యోటం బ్రగాఢోద్ధతిన్. 39

సీ. దండప్రణామంబు • దగ నభ్యసించిరో, నెఱి బోరగిలఁబడ • నేర్చునాఁడ
వ్రేళ్లులు గఱవంగ • వెర వల్వరించిరో, నోరఁ జేతులు గ్రుక్కి • నోల్గునాఁడ
కడుసంకటంపుఁ బే•రడవులు దూఱంగఁ, దరము సేసిరో యిలఁ • దడవునాఁడ
పలుదెస విఱిగిపోఁ • బరువు సాధించిరో, క్రీడలుగాఁ బాఱి • మూఁడునాఁడ
తే. బాలశిశులు గా కొండు • భంగి నింత, యచ్చుపడియుండునే వీరి•కనఁగ నిన్ని
తెఱఁగులకు నేర్పు గలిగివ•ర్తింతు రాజి, మనుమనృపుఁ దాఁకిపోయిన•మనుజపతులు.

ఉ. రంగదుదారకీర్తి యగు•రక్కసగంగనఁ బెంజలంబు మై
భంగ మొనర్చి మన్మజన•పాలుఁడు బల్విడి నాఁచికొన్న రా
జ్యాంగము లెల్ల నిచ్చి తన•యాశ్రితవత్సలవృత్తి యేర్పడన్
గంగయసాహిణిం బదము • గైకొనఁ బంచెఁ బరాక్రమోన్నతిన్. 41

సీ. కొండలు నఱకునా • ఖండలు కైవడి, యెనయు నేనుంగులఁ • దునుమునపుడు
బెబ్బులి వడి లేళ్ల • పిండు హత్తినయొప్పు, గలుగు రాహుతులకుఁ•గడఁగునప్పు
డడవులఁ గార్చిచ్చు • లడరుచందము గాన, నగుఁ గాలుబలమున•కలుగునపుడు
బలుగాలి మొగుళుల•పై వీచుక్రియ దోఁచుఁ, దఱుచైనగొడుగులు•నఱకునపుడు

తే. కసిమసంగినమృత్యువు • కరణి యంత, కాలరుద్రుని కైవడి • కాలదండ
ధరుని బలువిడి యలవడు • దురములోన, నసమశౌర్యుఁడు మనుమధ • రాధిపునకు.

శా. శృంగారంబు నలంగ దేమియును బ్ర • స్వేదాంకురశ్రేణి లే
దంగంబుల్ మెఱుఁ గేద వించుకయు మా • హారాష్ట్రసామంతు సా
రంగుం దోలి తురంగముం గొనినసం • గ్రామంబునం దృప్తస
ప్తాంగస్ఫారయశుండు మన్మవిభుపం • పై చన్న సైన్యంబునన్. 43

సీ. అనుపమబహురత్న • హయవారణముల వి, ద్విషులు గప్పములు పు • త్తెంచుచోట
నెల్లి కయ్యం బని • యెద్ది యేనియు నొక్క, కెలన శాత్రవదూత • పలుకుచోటఁ
దలతలమని రెండు • దడములవా రేటు, న కమాన్యముగఁ జేర • నడచుచోటఁ
బరసేన నచ్చియుం • బాఱియు బయలైన, యనిలోన జయము సే • కొనెడుచోట

ఆ. నొక్కరూప కాని • యెక్కుడు డిగ్గును, గానరాదు ముఖవి • కాసమునకు
నన్యరాజు లీడె • యరిరాయవేశ్యాభు, జంగుఁ డైనమనుమ • జనవిభునకు. 44

—— అయోధ్యావర్ణనము. ——

క. అమ్మనుమనృపతి కభ్యుద, యమ్ముగ నేఁ జెప్పఁ బూని • నట్టి కథకు నా
ద్యమ్మయి యయోధ్య యనునా, మమ్మున నెగడినపురో • త్తమము వర్ణింతున్.

సీ. అఖిలభోగములకు • నాస్పదం బగుట భో, గీంద్రుపట్టణమున • కీడ యనియు
ధనసమృద్ధుల కెల్లఁ • దల్లియి ల్లగుటఁ గు, బేరునివీటికిఁ • బెద్ద యనియు
వైభవంబులకు నా • వాస మగుట నమ, రాధీశుపురమునఁ • కధిక మనియు
నిర్మలవృత్తికి • నెల వగుటను భార, తీశ్వరుప్రోలికి • నెక్కు డనియు

ఆ. వినుతి సేయఁ జాలి • వివిధోత్సవంబుల, నతిశయిల్లి సజ్జ • నాభిరామ
మై కరంబు వొలుచు • నన్నగరంబు వి, స్ఫురితసకలవస్తు • పూర్ణ మగుచు. 46

క. చనిచని యచ్చోటను జి, క్కనొకో తారకము లనఁ బ్ర • కీర్ణరుచులఁ ద
ద్ఘనవప్రప్రాగ్భాగం, బున ఖచితము లైనవజ్ర • ములు చెలు వొందున్. 47

తే. ఇంతపొడ వని వాక్రువ్వ • నేరి కైన, రా దనుట కోటవర్ణన • గాదు నిజము
మొగసి పఱపిన దృష్టులు • నిగుడునంత, లెక్కలో నగ్రభాగంబు • లేమిఁ జేసి.

క. మహనీయవప్రగోపుర, బహురత్నోత్కీర్ణసాల • భంజిక లొప్పున్
విహరణతత్పరనిర్జర, మహిళాతతి వచ్చి యున్న • మాడ్కి బెడంగై. 49

సీ. అవగాహనమునకు • నరిగినగజముల, మదములు కూడిన • నదులు గాఁగ
ఝషకకుళీరక • చ్ఛపమకరాదిస, త్త్వములమొత్తము పర్వ • తములు గాఁగఁ
బ్రాకారమణిగణ • ప్రతిబింబనికరంబు, విలసిల్లుబహురత్న • వితతి గాఁగ
రంగత్తరంగప • రంపరపైఁ దేలు, కలహంసములు శంఖ • కులము గాఁగఁ

ఆ. గరము పొలుపు మిగులుఁ • బరిఖ విశాలగం, భీర మగుచుఁ బఱవుఁ • బేర్మిఁ జేసి
యఖిలభూమిచక్ర • మనుతలంపునఁ బుర, వరముఁ జుట్టి యున్న • శరధివోలె.

చ. తరుణులవీఁగుఁజన్నుఁగవ • తాఁకున నున్మదచక్రవాకబం
ధురగతి లీలఁ గామినుల • తోరపుటూరులఘట్టనంబునం
గరివరహస్తకాండపటు•ఘాతమునం బరిఖాతరంగముల్
దిరుగుడుపడ్డతీరములఁ • దెట్టువగట్టు సరోజరేణువుల్. 51

సీ. ఉజ్జ్వలలక్ష్మికి • నుద్భవస్థాన మై, భువనసుందర మగు • పొలుపు దాల్చి
యనుపమానంతభో•గాస్పదం బనఁ జాలి, హరినీలకాంతివి•స్ఫురణ నొంది
సాంద్రచంద్రద్యుతి•సమితి శోభిల్లి సు, ధాబహులప్రబో•ధమును గలిగి
బహుచిత్రసత్యసం•పన్నత మెఱసి తుం, గాచలాతిస్థితి • నతిశయిల్లి
తే. యక్కజం బగుపెంపున • నతుల మగుచుఁ
జూడ్కులకు వేడ్క సేయుచు • సొంపు మిగిలి
తమకు రత్నాకరంబు చం•దము నెఱయఁగ
నప్పురంబున రమణించె • హర్మ్యచయము. 52

ఉ. చారుబలాకమాలికల • చాడ్పున దంతము లొప్ప గర్జిత
స్ఫారరవంబులట్లుగ న•భంగురతం బటుబృంహితంబు లా
సారముమాడ్కి దానజల•సంతతి గ్రమ్మఁగఁ గాలమేఘమా
లారుచిరంబు లై మద చ•లద్ద్విపసంఘము లొప్పు నప్పురిన్. 53

తే. మనముశిల్పియె తనదువి•న్ననువు మెఱసి
గాలి నశ్వరూపంబులు • గాఁ దరించెఁ
గాక యీజవసత్త్వముల్ • గలవె ఘోట
కముల కెందు నాఁ బురిఁ దురం•గములు పొలుచు. 54

సీ. మవ్వంపుమేనుల • జవ్వనంబుల కింపు, మిగిలినచెయ్వుల • మెఱుఁగు వెట్ట
నల్లనమధురంపు • సల్లాపరచనకు, లేఁతనవ్వున నును•బూఁత పూయ
నిడువాలుఁ గనుదోయి • నునుపారుకాంతికిఁ, గలికిక్రేఁగన్నుల • నలువుమిగుల
• లలితంబు లగుచిత్త•ములచతురతలకు, సరసంపునడవడిఁ • దెరలువుచ్చ
తే. వెరవు గల్గి మనోభవు • వీరరసము, నిరతముగ నేర్పు వాటించి • కరువు గట్టి
పోసి చేసినరూపుల•పోల్కి వార, వనిత లొప్పుదు రప్పుర•వరమునందు. 55

చ. విల్చుచునెడఁ మనంబులకు• వెక్కస మంద ధనంబు లమ్ముచో
విలసదనేకవస్తువులు • విస్మయ మందఁగఁ జూడ్కు లెల్ల సొం
పులసహజంబు లై యెలమిఁ • బొందఁగ నుజ్జ్వల లక్ష్మి యొప్పఁ ద
మ్మలవడఁ జెంద వైశ్యజను • లప్పురి నొప్పుదు రప్రమేయు లై. 56

సీ. అనవద్యవేదవి•ద్యాలతావితతికి, నాలవాలములు జి•హ్వాంచలములు
రాజితబహుకళా•రాజహంసికలకు, మానససరసులు • మానసములు
చారుసత్యవ్రత • సౌరభ్యలక్ష్మికి, నుచితవాక్యములు పు•ష్పోద్గమములు

సాదరకారుణ్య • మేదురజ్యోత్స్నకు, మధురాకృతులు శశి•మండలములు
తే. గా సమస్తమహాధ్వర•కర్తృతావి,భూతిఁ దనరి యఖిలలోక•పూజ్యు లగుచు
నిరుపమానసద్గుణగణ • నీతినిరతు, లై ధరామరు లొప్పుదు • రప్పురమున.
చ. అమరనగంబు నెచ్చెలులొ • హైమవతీశునునుంగుఁగొండవి
య్యము లొకొ రోహణాచలము • నన్నలుఁ దమ్ములు నొక్కొ నా నువ
ర్ణమునను జారుతారమున • రత్నచయంబునఁ దేజరిల్లు నం
దు మహిమ కునిక్కపట్టగుచుఁ • దుంగసముజ్జ్వలదేవసద్మముల్. 58
సీ. పడఁతులనెఱివేఁగుఁ•బాలిండ్లు వెడదోఁప, లీలఁ బయ్యెదలు దూ•లించుటకును
దెఱవలవూఁతలు • మెఱయఁగ నాటమై, నడరిననునుఁజెమ•టార్చుటకును
మెలఁతలచెక్కుల • మెఱుఁగు వింతగ నవ, తంసమంజరులు గ•దల్చుటకును
గొమ్మలయలికదే•శమ్ములఁ గ్రొత్తచె, న్నొలయఁ గుంతలములఁ•దెలచుటకును
తే. విటకుమారులు తనరాక•వేచివేడ్క,నెదురుకొనియింపుసొంపువ•హించుచుండ
నడపుమెలపునజనులకా•నందమొదవ, గంధవహుఁడప్పురంబునఁ•గలయఁబొల
[యు.
చ. శుకపికసంకులత్వమున • సుందరసాంద్రలతాంతపల్లవ
ప్రకరబహుచ్ఛవిం బురవ•రంబువిహారవనంబు లొప్పు స
మ్మకరపతాకుసైన్యములు • మానవతీవిటకోటి కైనకే
లికలహవృత్తి సైఁపక సఁలీలగతిఁ బయినెత్తి వచ్చె నాన్. 60
సీ. మన్మథునాస్థాన • మండపంబులు మీన, కేతునేపథ్యని•కేతనములు
రతివల్లభునివిహా•రప్రదేశములు సం, కల్పసంభవునిభో•గస్థలములు
కందర్పునాయుధా•గారముల్ కుసుమశ, రానుసంగీత•కాలయములు
శంబరసూదను • జయభూము లిందిరా, నందనుసంకేత•మందిరములు
ఆ. రామణీయకంబు • రమియించునిక్కలు, సొంపుగనులు చైత్ర•సంపదలకు
ననుగలంపుటిరవు• లనఁగ రమ్యంబులై, యొప్పు నుపవనంబు•లప్పురమున.61
చ. వివిధగతిప్రకారముల • వీథులఁ బాఱుసమీరణంబుచే
నవమకరందబిందుతతి • నల్గడలం దగ నింపుగూడి య
త్యవిరళలీలఁ బర్వ మధు•పావళి పువ్వులు రోయ కెందు నా
డి వనములోన విచ్చలవిఁడిఁ మదలీల వహించు నెప్పుడున్. 62
సీ. పద్మినీకల్లోల • పంక్తులపైఁ గ్రాలు, రాజితరాజమ•రాళలీల
సహకారపల్లవ • సమితిఁ గదల్చు ను, న్మదకలకంఠకు • మారుమాడ్కిఁ
బుష్పితనవలతా•పుంజంబులోపల, విహరించుమత్తాళి•విభునిభంగి
నుద్యానమునకు వే•ఱొకయొప్పు గావించు,చారునవీనవ•సంతుభాతి
తే. నేను గలుగంగ మదనుని•కేల యొండు, పరికరము లని యన్నింటి•పనులుఁ దాన
పూని చేయువిధమున మం•దానిలుండు,పురమునందుండునుపవన•భూములందు,

—— పూర్వరామాయణకథ. ——

క. ఆపురి కధిపతి రఘుకుల, దీపకుఁ డమరేంద్రనిభుఁడు • తేజోనిధి వి
ద్యాపారగుండు దశరథ, భూపాలుఁడు సకలలోక • పూజితుఁ డగుచున్. 64

సీ. అష్టదిగ్గజశోభి • తావనీచక్రంబు, దమ్మి యై తనలక్ష్మి • కిమ్ము గాఁగ
వివిధవర్ణాశ్రమ • శోభితవృత్తికిఁ దన, యనుసదృశపరిరక్ష • మునుఁగు గాఁగఁ
బొలుచుచతుర్దశ • భువనముల్ దనకీర్తి, యాఁడెడునెలవుల • మేడ గాఁగ
సమ్మోఁదుమూర్తుల • యలవు లెన్నఁగఁ బుట్టి, న్రైలెడితనమూర్తి • వాలు గాఁగఁ
తే. దనకృపాణంబు రిపుల సం • హరతికిఁ బుచ్చు, పుణ్యతీర్థంబు గాఁ దన • భూరిదాన
మర్థులకు భూరివాన గా • నతిశయిల్లి, జలధివలయితవసుమతీ • చక్ర మేలె. 65

ఉ. అత్తఱి లోకభీకరదు • రాచరణుం డగుపంక్తికంఠుచే
దర్పవృత్తి నలంగునిర్జరుల • విన్నపముల్ దయ నాదరించి దే
వోత్తముఁ డైనవిష్ణుఁడు స • మౌత్సుకుఁ డయ్యె విశుద్ధచిత్రుతో
దాత్తచరిత్రుఁ డౌదశర • థక్షితినాథున కుద్భవింపఁగన్. 66

క. తనయులఁ బడయుకుతూహల, మున నిట మనుజపతియు • మునికులవంద్యుం
డనఁ జాలుఋశ్యశృంగుని, యనుమతమునఁ బుత్రకామ • యజనము చేసెన్.

సీ. ఆసుకృతంబు మ • హానుభావంబున, సమ్మహీరమణుభా • ర్యాత్రయమున
రాజన్యకుంజరు • రాముని గౌసల్య, కైకేయి గుణగణా • కల్ప భరతు
మానితయశుని లం • క్ష్మణుని శత్రుఘ్ను సు, మిత్రయుఁ గాంచిరి • ధాత్రి యలర
విష్ణునంశమున నీ • విధమునఁ బుట్టిన, రామదేవుం డభి • రామలీల
తే. వెలసి వేదతదంగాది • విద్య లెల్ల, నభ్యసించి ధనుర్వేద • మధిగమించి
సరససాహిత్యవేది యై • సకలకళల, నెఱిఁగి యౌదార్యశౌర్యసం • మేళుఁ డగుచు.

చ. జనకునియజ్ఞవేదికఁ బ్రశస్తముగా జనియించి యంగనా
జనతకు భూషణం బనఁగ • జానకిసీతకు రుద్రచాపభం
జన మనునుంకు విచ్చి నృపసత్తముమాటఁ బరిగ్రహించి పే
ర్చినయుభయానురాగమునఁ • జిత్తభవుం జరితార్థుఁ జేయుచున్. 69

తే. మును సురాసురసంగ్రామ • మున రథంబు, గడపి విభుచేత వరములు • గన్నకైక
యడుగ నరపతి పంపంగ • నర్కుమారుఁ, డరిగెఁ గాననమునఁ దప • మాచరింప.

శా. రాముం దాపసవృత్తి కంపఁ దను సా • మ్రాజ్యంబుపై నిల్పఁ జే
తోమోదంబునఁ గోరుతల్లికిఁ గుల • ద్రోహంబు దక్కంగఁ ద
ద్భూభిమిం బ్రస్ఫుటరక్తుఁ డై నవపి ని • ర్లోభగాత్రుఁ డై సర్వలో
కామోదం బొనరించె నాభరతుఁ డా • త్యస్తుత్యవృత్తంబునన్. 71

చ. వనితయు లక్ష్మణుండు సహ • వాసము సేయఁగఁ బర్ణశాలలన్
మునిజనవర్తంబునఁ బ్ర • మోదముఁ బొందుచు దండకావనం

బున రఘురాముఁ డున్న యెడఁ • బొల్తుక యొక్కతె యేగుదెంచి యా
తనిఁ గని కాముచే నలఁగి • ధైర్యవిహీనతఁ గోర్కెఁ జెప్పినన్. 72

తే. అతఁడు నగి త్రిప్పిపుచ్చిన • ననుజుకడకు, నరిగి యాతండు ద్రోచినఁ • బెరిఁగి వికృత
వేషయై మెత్తికొనిపోవ • రోషమెత్తి, యక్కుమారుఁడు వెసఁ గోసె • ముక్కుసెవులు.

క. భంగపడి రాముకడ క, య్యంగన చనుదెంచి యిట్టు • లనియెఁ ద్రిలోకో
త్తుంగచరిత్రుఁడు శర్వాద, భంగుం డగుపంక్తివదను • భగినిం జుమ్మీ. 74

తే. శూర్పణఖ యను దాన మీ • దర్పముడఁప, నసురలిప్పుడ వచ్చెద • ననుచుఁ గోప
మునఁ గడంగి జనస్థాన • మునకు నేగి, యనుజుఁ డగుఖరుతోడఁ జె • ప్పిన నతండు.

క. దూషణునిఁ ద్రిశిరుఁ గూడి స, రోషంబుగ నెత్తి వచ్చి • రోగంబులు ది
వ్యౌషధముఁ దాఁకుపగిది మ, నీషమెయిం జాలు రాము • నెదిరి మహాజిన్. 76

చ. పొలిసినఁ జూచి శూర్పణఖ • పోయి దశాననుఁ గాంచి బన్నముం
దెలుపు నెడం బ్రసంగమునఁ • దేటపఱ్చ వినిపించె సీతకో
మలతనులీల యద్దివిజ • మర్దనుఁడున్ హృదయంబునం గుతూ
హల మెలరార శీఘ్రగతి • నయ్యెడ కేగె వియత్పథంబునన్. 77

క. చని కౌటిల్యమున మహీ, తనయం గొని లంక కరిగె • దానవుఁ డప్పుడా
మనుజేంద్రనందనుఁడు దన, మనమున యడలనుఁగుఁదమ్ముఁ • మాటల మలఁగన్.

సీ. ఎడసొచ్చి దైత్యుచేఁ • బడినజటాయువు, వలన నంగనచన్న • వల నెఱింగి
శరణార్థి యగుదివా • కరసూతిఁ జేకొని, కోలతోఁడనె వాలిఁ • గూల నేసి
వనచరబలములు • వసుధ నెల్లను నొక్క, హాయిగా నడపించి • వార్ధిఁ గడచి
లంకపై విడిసి చా • లంబు బలంబును, జూపి రాక్షసకోటి • రూపడంచి

తే. కుంభకర్ణునిఁ గుంభని • కుంభనాము, లైనతనయులతో సంత • కాలయమున
గనిచి దేవాంతకప్రహ • స్తాదిబంధు, వర్గసహితంబుగా దశ • వదనుఁ దునిమి. 79

తే. అఖిలదేవతాసన్నిధి • నగ్నిదత్త, యైనజానకి నానంద • మతిశయిల్లఁ
గైకొనియె రాముఁ డీమూఁడు • లోకములకు, నద్భుతప్రీతులడరి పొం • గారుచుండ.

క. ఇంద్రజి ననిలోఁ జంపి మ, హేంద్రాదిత్రిదశనుతులు • కెక్కినయనుజున్
సాంద్రానుమోదమున రఘు, చంద్రుఁడు మోమెలమిఁ బొంద • సంభావించెన్.

ఆ. అతని నపుడ దివ్యయానరత్నం బగు, పుష్పకంబుఁ దేరఁ • బుచ్చి దాని
కెదురువోయి యర్చ • లిచ్చి సంప్రీతి నాతండు జానకియును • దాను నెక్కె.

చ. శర ణని వచ్చి చొచ్చి యని • శంబును గొల్చుచు నున్న రావణా
వరజు విభీషణున్ సమర • వర్తనుఁ డైనదినేంద్రనందనున్
శరనిధి దాఁటి దేవిఁ గని • చయ్యన నుంగర మిచ్చి పేర్చి య
ప్పురవర మేర్చి లోకనుతిఁ • బొందినపావని నాదరించుచున్. 83

ఉ. వారలు వారిభూరిపరి•వారముతోన విమానమెక్కి రాఁ
గా రఘునందనుం డరిగి • కాంచనతోరణచిత్రమై నవ
ద్వారనికాయమైననిజ•పట్టణముత్సుకవృత్తిఁ జొచ్చి నిం
డారుముదంబునన్ భరతుఁ • డాదృతిఁ జేసి సలీలఁ గ్రాలఁగన్. 84

క. వినయము గైకొనఁగాఁ జే, యుసు దగువా రెల్లఁ దన్ను • నయ్యాయిసంభా
వనమై నభినందింపఁగ, జననాథుఁడు పూజ్యరాజ్య•సంపద నొందెన్. 85

—ఆశ్వాసాంతము.—

మ. కమలాధారుఁడు భీతిదూరుఁ డసమా•కారుండు గంభీరుఁ డ
బ్జముఖీమారుఁ డపారసారుఁడు కళా•స్ఫారుండు వీరుండు దు
ర్దమదోస్సారుఁ డధర్మభీరుఁడు మహో•దారుండు దుర్వారుఁ డ
త్యమలాచారుఁడు నిర్వికారుఁడు యశో•హారుండు ధీరుం డిలన్. 86

క. వికచకమలాయతాక్షుం, డకుటిలచిత్తప్రచార•హరిమిత్రుం డ
ర్కకులప్రదీపుఁ డభినవ, మకరాంకుఁడు విజయమాన•మర్దనుఁ డెలమిన్. 87

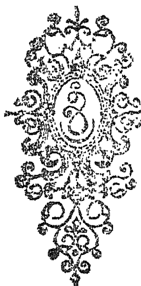
మాలిని. సమదరినృపచూడా•నవ్యరత్నాంశువీచీ
సముదయసుభగోల్లా•సస్ఫురత్పాదపద్మం
డమరతరునికాయ•త్యాగలీలాపహాసో
ద్యమనిపుణనిసర్గో•దార్యహస్తాబ్జుఁ డుర్విన్. 88

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిధేయ తిక్కన నామధేయప్రణీతం బయినయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబు నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

మద్భగీరథాన్వయ
తామరసాకరసహస్రధాముఁడు సూరి
స్తోమారామవసంతుఁడు
భూమండనయశుఁడు మనుజభూమిభుఁ డొగిన్. 1

రామునికొల్వుకూటమునకు జనకాదులు వచ్చుట.

క. శ్రీరామచంద్రుఁ డిట్లు మ, హారాజపదస్థుఁడై జనం బభినందింపన్
గారవమున జనకాది, క్ష్మారమణులు వచ్చి కాంచి సంప్రీతిమెయిన్. 2

క. అన్నరపతివినయాదిగు, ణోన్నతి కెదను బలర మఁజాలోకుల సమయో
త్పన్నవిషయోపలాలన, నున్నయెడన్ హర్షరససముత్కర్షముతోన్. 3

సీ. కౌశిక బక దాల్భ్య కణ్వ ప్రభృతులైన, దురితవిదూరు లెంతయుఁ బూర్వవారు
నాత్రేయ కుత్స దృఢాయు రగస్త్యులాదిగఁ గలదక్షిణాదిక్కువారు
ఋషభ రైభ్యాక యుతశ్రవముఖ్యు లౌతథ్యుసహానీయు లగుపశ్చిమంబువారు
గశ్యప జమదగ్ని గౌతమ మైత్రులు లోను, గా నుత్తరమ్మునఁ గల్గువారు

తే. శిష్యసంఘంబుతో రామభూష్యవర్గ, మనగ బటుమనస్సులమెల్లను నరుగుదెంచి
నతనివిజయోత్సవముఁగాని యాఁడు వేడ్కఁ, బ్రీతి మొగములు సెలఁగొనఁబడసుగట్ట.

ఉ. అందఱుఁ గూడి మోసలకు నర్థిమెయిం జనుదెంచి యంతయుం
గ్రందుకొనంగ నున్నెడ నగస్త్యుఁడు వాకిటివానిఁ జూచి మా
యిందఱ రాక దాశరథికిన్ వెలిఁగింపుము వేగ మన్న వాఁ
డుం దగఁ బోయి యల్లన నమంకుచు భూవిభుఁ జేరి నమ్రుఁడై. 5

ఉ. దేవమునీశ్వరుల్ సకలదిఙ్ముఖవాసు లగస్త్యముఖ్యులా
శ్రావితనామధేయులు విశాలతపోవిభవుల్ సముజ్జ్వల
త్పావకమూర్తు లయ్యును గృపారసపూరితశీతలాకృతుల్
దేవరఁ గాన వేడ్కఁ జనుదెంచినవా రని విన్నవించినన్. 6

క. విని యెంతయు సమ్మదమున, జనపతి తోడ్తెమ్ము వారిఁ జయ్యన ననుడుం
జనెఁ బడిహారియుఁ దోడన, మును లత్యంత ప్రమోదమున వచ్చుటయున్. 7

చ. పతి యెదురేగి సన్ముఁడయి • భక్తిమెయిం గొని వచ్చి యుజ్జ్వలో
న్నతకనకాసనంబుల మునిప్రముదంబుగ నుంచి యర్ఘ్య యథో
చితగతి నుంచి యో మునుల • నేమమె నావృజినబాధ లెల్లఁ దీ
ర్చితి భువనంబు లన్నిటికి • నేమము లింకిట మాకు నేమమే. 8

మునులు రాముని నుతించుట.

చ. అరిఁ బరిమార్చి ప్రీతి జన•కాత్మజఁ దోకొని యేగుదెంచి రా
జ్యరమఁ బరిగ్రహించి యిటు • లద్భుతసంపద నొప్పి యున్ననిన్
గర మనురక్తిమై వినియుఁ • గన్నులు చల్లఁగఁ జూచియు న్ముదం
బరుదుగఁ గంటి మెంతయుఁ గృ•తార్థుల మైతిమి రాఘవేశ్వరా. 9

ఆ. అలుక వాఁడిమి చూప • నుంకించినయుం ద్రిజగము లైనఁ గడఁక•సమయుననిన
సమరమందు రాక్ష•సశ్రేణి నోర్చుట, నీకు నెంతపెద్ద • నృపవరేణ్య. 10

క. ఐనను రావణుఁ డంట రిపు, డానెలకును చొచ్చి పోదివి • తఁట పోరను నీ
చే సెత్తురు గాకుండఁగ, వానిం జంపి తఁట తెగడె • వర్ణన సేయున్. 11

మ. అనిఁ గుంభుండు నికుంభుఁడుం బడినఁ గ్రోధావిష్టుఁడై దర్పముల్
దనుజస్నేహముఁ బజుయుగ్మకము గా • ఘోరత్రిఘరాకారతం
జనుదేరం గని కుంభకర్ణుఁ డటుమంత్రప్రాసబాణాహతిం
దునుమం జాలుట నీదు తేనటయు నీ•దోర్విక్రమక్రీడకున్. 12

చ. ఇవి యరయంగ నెంతపను • లింద్రజిదాఖ్యుఁ దలంప వాసి నా
హవమున శూలికైనఁ జన•య స్ఫురమాఁతఁడు పెల్లుమారినన్
భువనము లెల్ల నిర్భయత • బొందె మహాద్భుత మంద లక్ష్మణ
స్తవనకథావిధాచరణ•తాపసిమంత్రము లయ్యె రాఘవా. 13

చ. అని మును లెల్లఁ బంక్తిముఖు • నాత్మసహోద్యుని గుంభకర్ణునిం
దనయుని మేఘనాదుని నుదగ్రబలాఢ్యులఁ గాఁ గడంగి పే
ర్కొన విని కౌతుకంబు పెరఁ • గుంభసముద్భవు మోముఁ జూచి యి
ట్లను ధరణీశ్వరుండు విస•యంబు నిజాస్య మలంకరింపఁగన్. 14

క. కడిఁదిమగ లని దశాస్యుం, గొడుకుం దమ్మునిఁ గరంబు • గురువుగ మీచె
ప్పెడుభంగిఁ జూడ వారలఁ, గడుగంగా వలసియున్న • యది మునినాథా. 15

క. అమ్మనుజభోజనులజ, న్మమ్ములునుం దపము చేసి•న తెఱంగును శౌ
ర్యమ్ములును జెప్పు మనవుడు, సమ్ముని రఘుపతికి నిట్టు•లనియెం బ్రీతిన్. 16

విశ్రవసు జన్మప్రకారము.

ఆ. తొల్లి కృతయుగమునఁ • దోయజసంభవ, నందనుఁడు పులస్త్య•నామధేయుఁ
డైనమునివరుఁడు మ•హానుభావంబునఁ, దండ్రియట్ల యెన్నఁ•దగినవాఁడు. 17

చ. అమరనగంబుచేరువ ని•యంత్రితనిర్మలచిత్తవృత్తియై

శమదమసత్యశాలి యునఁ • జాలి తపం బొనరించు చుండి కాం
చె మనుజదేవకింపురుష • సిద్ధవిద్యాధరకన్యకానికా
యముఁ దనయాశ్రమస్థలియు • పాంతమున న్విహరింప వచ్చినన్. 18

క. పలుమఱుఁ గని కని యొకమఱి, మెలఁతలతో నిట్టు లనియె • మీ రిచటికి రా
వల దింకిట ననుఁ జూచినఁ, గలుగుం జూడి తత్క్షణంబ • గర్భము మీకున్. 19

క. అని నియతి సేయుటయు న,మ్మునిపలుకులు కన్యకాసమూహం బెల్లన్
విని యాయిరువునఁ జేరక, చన నం దొక్కర్తు విధివశంబున వినమిన్. 20

ఉ. ముందటియట్ల నెచ్చెలుల • మొత్తములోపలఁ గూడి యాడువే
డ్కం దరలాక్షి వోయి యచట న్మునియాకృతితోడ దృగ్రుచుల్
వొందినమాత్ర మై నెలఁత • పొక్కిటితో విరియ న్వళు ల్గరం
బందము గాఁగ నారును గుచాగ్రములు న్మనుఁగప్పుసొంపు నై. 21

ఉ. గర్భముఁ దాల్చి మై గలయఁ • గన్గొని వెక్కసపాటు మున్నుగా
దుర్భర మైనసంభ్రమముతోడ విషాదభయానుతాపముల్
నిర్భరభంగిఁ బుట్టి తన • నెమ్మది దీఁటుకొనంగ జోటి యా
విర్భవదార్తి యై చనియె • వేగమ యాత్మనివాసభూమికిన్. 2

క. అరుగుటయుఁ జూచి మది న,చ్చెరువడి తృణబిందుఁ డల్లఁ • జేరఁ బిలిచి ని
ర్భరగర్భచిహ్నములుగా, నిరూపణము చేసి యప్పనిత కిట్లని యెన్. 2

ఉ. అక్కట కన్యకాత్వ మిటు • లాఱడివోవ నకారణంబ నీ
కెక్కడిచూలు వచ్చె నిది • యెయ్యెడ నెమ్మెయిఁ బుట్టె నన్న నుత్
వెక్కుచు మాట దొట్రుపడ • వెల్వెలఁ బోఱుచుఁ గ్రమ్మ కన్నుఁ నీ
రక్కుపయిన్ వెసం దొరఁగ • నామృగలోచన తండ్రి కిట్లనున్.

క. చెలులకడ నాడువేడుకఁ, బులస్త్యమునియాశ్రమంబు • పొంతకుఁ జని య
ప్పొలఁతులఁ గానక యయ్యెడఁ, గలయం బరికించు చుండ • గర్భము దోఁచెన్

ఉ. నాయెడ లేన కన్గొని మనంబున బెగ్గల మంది యత్కతిం
జేయునుపాయ మెయ్యదియుఁ • జిత్తమునం దలపోయలేక నా
కీయకృతంబు వాటిలుట • యేర్పడ నీ కెఱిఁగింపఁ గోరి వే
వే యిటు పాఱు తెంచితి వి • వేకనిధీ ననుఁ గావు నావుడున్.

క. ఆరాజర్షియు దీనికిఁ, గారణ మమ్మునియకాఁ బ్ర • కాశజ్ఞానో
దారమతి నెఱిఁగి కన్నియ, గారవమునఁ గొని పులస్త్యు • కడకుం జనియెన్.

చ. చని మునినాథ యుత్తరుణి • సాధ్విగుణాన్విత నాదుకూర్మి నం
దని నిగృహీతచిత్తుఁడఁ గం • డా యని త్రోవక దీని నాదరం
బునఁ బరిచర్యకుఁ గొమ్మనినఁ • బొల్తుక నర్థిఁ బరిగ్రహించి యా
తనిఁ జరితార్థుఁ జేసె నుచితమ్మున నమ్ముని ధర్మవేది యై.

చ. అదిమొదలాలతాంగి వినయంబున వల్లభుచిత్తవృత్తి న
మ్మదము దలిర్ప భక్తిగరిమంబునఁ బెంపు వహించి యుండఁ గొ
న్నిదినము లంతఁ బోయిన మునిప్రవరుండు ప్రసన్నుఁ డై దయా
స్పదసదపాంగవీక్షణము భామినిపైఁ బొలయంగ నిట్లనున్. 29

క. తరుణీ భక్తికి మెచ్చితి, వర మిచ్చెద నీకు విను భవద్గర్భము భా
స్కరతేజుం డగుకొడుకై, వెరవరి యయ్యెడును సకలవిద్యలయందున్. 30

క. ప్రశ్రయవతి వగు నీచే, విశ్రుత మై గుణసమృద్ధి వెలయుట వాఁడున్
విశ్రవసుం డనఁగా భువ, నశ్రావ్యం బైనభవ్యనామము వడయున్. 31

క. మనరెండువంశములుఁ బేర్కొనఁగ నీకొమరునివలనఁ గోమలి యనినన్
విని సంతసిల్లి యట్టుల, తనయుని జనకోపమానుఁ దడయక కాంచెన్. 32

శా. పౌలస్త్యుం డుదయించి నిర్మలకళాస్ఫారీభవన్మూర్తి యై
బాలేందుం బ్రహసించుచుం బెరిఁగి యుత్కల్పం బైనకాలంబునం
జాలం గీర్తన కెక్కి యుజ్జ్వలతపస్సంపత్తిఁ బెంపారి ధ
ర్మాలోకంబున లోకముల్ వెలుఁగ నార్యశ్లాఘ్యుఁ డై యున్నెడన్. 33

క. తేజోధనుఁ డగునమ్ముని, రాజితగుణజాలములకుఁ బ్రాఁగిల్లి సుతం
బూజాపూర్వముగ భర, ద్వాజుం డాతనికి దేవవర్ణిని నిచ్చెన్. 34

ఉ. విశ్రవసుండు నమ్ముదిత వేడుకతోడ వివాహ మై గృహ
స్థాశ్రమధర్మ మొప్పెసఁగ యజ్ఞసమృద్ధి వహించుచుం గృపా
విశ్రుతబుద్ధిసంపద వివేకవిశుద్ధి ప్రసిద్ధి కెక్క భ
వ్యశ్రుతిచోదితాచరణ మాభరణంబుగ నిత్యధన్యుఁ డై. 35

వైశ్రవణుని వృత్తాంతము.

క. ఆరమణియందుఁ గులవి, స్తారకుఁ డగుతనయుఁ బడసి తత్సంతాన
శ్రీరమ్యతఁ గోరెడునర, సీరుహసంభవుని సంతసిల్లఁగఁ జేసెన్. 36

ఉ. తత్సమయంబున న్మునివితానము గొల్వఁగ వచ్చి యెంతయున్
వత్సలతం గుమారునకు వైశ్రవణుం డను పేరు వెట్టి యు
త్త్యుత్సుకవృత్తి నెత్తికొని యుం గొనియాడుచు నిట్లు పుత్త్రపౌ
త్త్రోత్సవ మాచరించెఁ గమలోద్భవుఁ డుత్కటహర్షమూర్తి యై. 37

క. ఆవైశ్రవణుఁ డఖిలవి, ద్యావిదుఁ డై యౌవనమునఁ దప మొనరించెన్
దేవాసురసిద్ధమునిం, ద్రావళి తనధర్మనియతి కచ్చెరువందన్. 38

క. నీరాహారసమీరా, హారంబులఁ జేసి చేసి యది గాక కడున్
ఘోరం బగుతపము నిరా, హారుం డై చేసె బహుసహస్రాబ్దంబుల్. 39

క. నిష్ఠ మెయి నిట్లు వ్రతము ల, నుష్ఠింపఁగ సౌమ్యదర్శనుం డయి యమర
శ్రేష్ఠనివహమ్ముతోఁ బర, మేష్ఠి యరుగుదెంచెఁ దత్సమీపాంత మొనఁగన్. 40

చ. ముదమున నేగుదెంచి తన ముందట నిల్చిన శంభుఁ గాంచి త
త్పదసరసీరుహంబులయుపాంతమునన్ ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి నె
న్నుదుటను మోడ్పుఁగేలును దనుద్యుతియుం బులకాంకురంబులున్
హృదయమునభక్తి పెంపుఁ బెరయించుచు వైశ్రవణుండు నిల్చినన్. 41

ఉ. వత్స భవత్తపోనవదివాకరుఁ గాంచి వికాస మొందె నా
హృత్సరసీరుహంబు వర మిచ్చెద నిష్టము గోరు నావుడున్
వత్సలుఁ డైన పద్మభవు వైశ్రవణుండు సముజ్జ్వలార్థసం
పత్సముదాయనిత్యసుఖభవ్యదిగీశత వేఁడె వేఁడినన్. 42

ఉ. అక్కమలాసనుండు వరుణాంతకజిష్ణులఁ జూచి మీకుఁ దో
డొక్కని దిక్పతిత్వపదయోగ్యుని నే సృజయింప నున్నచో
గ్రక్కున నీతఁడుం దదభికాంక్షయు చేసెఁ దగంగ నింక మీ
రొక్కటి యై జగం బరయుచుండుఁడు నాలవవానిఁ జేసితిన్. 43

చ. అని వర మిచ్చి వైశ్రవణు నాదరవిస్తృతనేత్రపద్ముఁ డై
కనుఁగొని నిర్జరత్వపదగౌరవనిత్యుఁడ వైతి గాన నీ
కనుగుణ మైన యీ రుచిరయానముఁ గొమ్మని యిచ్చెఁ బుష్పకం
బనఁగఁ బ్రసిద్ధ మై మణిమయాకృతి నొప్పు విమానరత్నమున్. 44

ఆ. ఇవ్విధమున నిచ్చి యింద్రాదిసురులతో, నజుఁడు వోవుటయు ధనాధిపతియుఁ
దండ్రికడకు వచ్చి తత్పదాబ్జములకు, నెఱఁగి భక్తియుక్తి నెదుర నిలిచి. 45

క. కోరినవరము విమానము, గారవమున నాకుఁ గమలగర్భుఁ డొసంగెన్
మీరలు నివాసదేశముఁ, గారుణ్యము నేయుఁ డనినఁ గడు వేడుకతోన్.

క. ఆవిశ్రవసుఁడు తనదుప్ర, భావంబున నెల్లయెడలఁ బరికించి తదీ
యావాసయోగ్యముగ మది, భావించి ముదమ్మున నర్థపతి కిట్లనియెన్. 47

సీ. కమనీయముగ విశ్వకర్మ నిర్మించిన, మును దైత్యశ్రేష్ఠు లున్నపురము
జలనిధి పరిఖగాఁ గలిగినయది లంక, యనఁగ లోకములఁ బేర్కొనిన నెలవు
దనుజు లెల్లను జనార్దనుచేత నుగ్గయి, పోకఁ జేసి పాడయ్యె నయ్యు
రమ్యనికేతనారామాభిరామ మై, యుల్లసిల్లెడు సుఖ మొందు మచట

ఆ. ననిన నట్ల కాక యని తండ్రి వీడ్కొని, బహువిధానుగామిపరిజనములు
పొదివి కొలువ నతఁడు పుష్పకంబునఁ జని, యందు దివ్యసుఖములనుభవించె.

క. జనకునకు మ్రొక్కఁ బోవుచు, ననిమిషవల్లభునికడకు నరుగుచుఁ గమలా
సనుఁ గొలువఁ జనుచు విహరించె నిజేచ్ఛం బుష్పకమున నభ్రపదమునన్.

చ. అన విని కుంభసంభవమహామునితో రఘువంశపుంగవుఁ డి
ట్లనియె మునీంద్ర మున్ను నసురాధిపు లేలెడివీడె లంక త

జ్జనతపోవిభూతిబల • సత్త్వచరిత్రవిశేషములు జ్జనా
ర్దనుదెస హాని పుట్టినవి • ధంబు వినం గడువేడు కయ్యెడున్. 50

క. ఆతనికి మనమెఱింగిన, యీతనికిని దారతమ్య • మెట్టిదియో మీ
చేత నెఱుంగవలయు నఱి, చేత నిడినయట్లు దెలియఁ • జెప్పు మునీంద్రా. 51

క. జనపతి తన్న ట్లడిగిన, మునినాథుం డధికహర్ష • మునఁ బలికె దశా
ననదర్పదళన యేర్పడ, విను చెప్పెద నంతయును స • విస్తారముగాన్. 52

సుకేశునివృత్తాంతము.

క. హేతి ప్రహేతు లనఁ బ్రఖ్యాతు లుదయ మైరి రాక్ష • సాన్వయమున నా
హేతి గృహస్థుం డయ్యెఁ బ్రహేతి తపంబునకుఁ జనియె • నెంతయు శాంతిన్.

ఆ. అంబుజాక్షి కాలుఁ • డనువానిచెలియలు, హేతిరమణి యైన • నాతి యొక్క
తనయుఁ గాంచె వీత • వినయు విద్యుత్కేశు, నతులబలపరాక్ర • మైకరసికు. 54

చ. అతఁ డభిరాముఁ డై పెరిఁగి • యౌవనసంపద నుల్లసిల్లుచుం
బ్రతి యిడరానిరూపమునఁ • బ్రస్తుతి కెక్కి వివాహ మయ్యె వి
శ్రుతముగ సంధ్య నాఁ బరఁగు • సుందరికూరిమిపుత్త్రి మన్మథా
స్త్రతులితగాత్రయష్టి యగు • సాలకటంకట నమ్మదమ్మునన్. 55

క. ఆలలన యౌవనంబునఁ, జూలా లై వగచి తుదిఁ బ్ర • సూతిక్రియకుం
గాలం బగుటయు మందర, శైలతటంబునకు నొంటి • నని యచ్చోటన్. 56

ఆ. వరతనూజుఁ గాంచి • కరుణావిహీన యై, విడిచి వైచి వచ్చి • విభునితోడ
వివిధకేలిఁ దేలి • విహరించుచుండె మ, న్మథవికారపూర • మగ్న యగుచు. 57

క. అంత నట నక్కుమారుం, డెంతయుఁ గరుణమ్ము దోఁప • నేడ్చుచు నుండం
గొంతపడికి భూతేశుఁడు, కాంతాసహితంబు వృషభ • గమనుం డగుచున్. 58

క. ఆచక్కటిఁ గ్రీడార్థం, బై చని యాయేడ్పు విని ద • యార్ద్రిత బాలుం
జూచి యకటకట యని గౌ, రీచారుముఖాంబుజము ని • రీక్షించు చొగిన్. 59

మ. అతివా పీనికిఁ దండ్రితోడిసరిప్రా • యం బాసురత్వంబు ను
ద్ధతబాహాబలగర్వనిర్వహణముఁ • దైతేయవంశక్రమా
గతరాజ్యంబు నభశ్చరంపుఁబురముం • గామప్రచారంబు ని
చ్చితి నీచిత్త మెఱింగి నావుడుఁ గృపా • పారవశ్యంబునన్. 60

క. అప్పుడ గర్భం బగుటయు, నప్పుడ జన్మించుటయును • నప్పుడ ప్రాయం
బొప్పెడిజవ్వన మగుటయు, నప్పుడు దనుజాన్వయమున • కంబిక యిచ్చెన్. 61

క. కేశములు లెస్స యిప్పిశి, తాశనునకు ననుచుఁ గౌతు • కాన్వితమతి యై
యీశానుఁడు గావించె ను, కేశుం డనుపేరు వానికిం బ్రకటముగన్. 62

చ. అతఁడు వరప్రసాదమహి • మాతిశయంబునఁ జేసి విష్టప
త్రితయము గీడ్పడం దనదు • తేజము చెల్లుచు నుండ లీల న

ప్రతిహతవృత్తి నెల్లెడ న•భశ్చర మైనపురంబుతోడ నం
చితగతులం జరించె విల•సిల్లుచు నీశ్వరలాలనీయుఁడై. 63

క. ఉన్నయెడ నాసుకేశున, కున్నతి కెద నోటువడి వ•యోరూపగుణో
త్పన్నానురూపమతిఁ దన, కన్నియ దేవవతి నిచ్చె • గ్రామణి ప్రీతిన్. 64

మాల్యవదాదులు తపంబుచే బ్రహ్మవలన వరంబులు వడయుట.

తే. ఇట్లు గంధర్వవల్లభుఁ • డెలమిఁ గూఁతుఁ
దనకు నిచ్చిన వరియించి • దానివలన
మాల్యవంతుఁ డనంగ సు•మాలి యనఁగ
మాలి యనఁ గాంచెఁ గొడుకుల•మహితయశుల. 65

ఉ. ఇవ్విధిఁ బుట్టి తండ్రి పర•మేశువరంబున నద్భుతస్థితిం
జవ్వన మాదిగా నఖిల•సంపదలుం గను టెల్ల విన్కి నా
మువ్వురు నుత్సహించి తప•ముం బరమేష్ఠిగుఱించి చేయఁగా
నవ్విబుధాచలంబునకు • నర్థిమెయిం జని సువ్రతస్థులై. 66

ఉ. ఆర్జవశాంతిదాంతినియ•మాదిగరిష్ఠగుణైకనిష్ఠమై
నిర్జితచిత్తవృత్తు లయి • నిశ్చలధర్మపరంపరాప్రభా
వార్జన మెల్లలోకములు • నద్భుత మందుచు సంస్తుతింపఁ గా
వర్జితబుద్ధిఁ జేసి రన•వద్యతపంబునఁ బద్మసంభవున్. 67

శా. ప్రత్యక్షుం బయి దేవబృందములతోఁ • బద్మాసనుం డర్థి నా
దిత్యాద్రిస్థలి నిల్చి పొల్చుటయు దై•తేయోత్తము ల్సంభ్రమ
ప్రీత్యుత్కర్షము లంతరంగముల ఘూ•ర్ణిల్లంగ సర్వాంగసాం
గత్యస్వీకృతభూతలం బగునమ•స్కారంబునం బుణ్యులై. 68

క. కరకమలయుగళపుటశే, ఖరులును భక్తిభరనమ్ర•గాత్రులు నై ని
ల్చిరి వరదానౌత్సుక్య, స్ఫురితాధరుఁ డైనపద్మ•జునికట్టెదురన్. 69

ఉ. అత్తఱి వారిఁ జూచి కరు•ణార్ద్రిత ని ట్లనియె న్విరించి దై
త్యోత్తములార మీతపము • నుగ్రత కచ్చెరు వంది వచ్చితిం
జిత్తములందు మీ రభిల•షించినయట్టివరంబు లెల్ల నే
నిత్తుఁ గడంగి కోరికొనుఁ • డిప్పుడ దేవమునీంద్రసన్నిధిన్. 70

ఉ. నావుడుఁ బొంగి యద్దనుజ•నందను లి ట్లని రేకవాక్యులై
దైవతయక్షకింపురుష•దానవమానవకిన్నరాదినా
నావిధభూతకోటుల ర•ణంబున గెల్పుఁ బరస్పరప్రమో
దావహ మైననెయ్యముఁ జి•రాయురవాప్తియు మాకభీష్టముల్. 71

తే. ఇవ్విధంబునఁ గోరిన•నెలమిఁ బొంది
యట్ల కావుత మని కమ•లాసనుండు

వాసవాదులు వెఱఁ గంది • వరము లొసఁగి
మునులు గొలువ నిజావాస•మునకుఁ జనిరి. 72

— మాల్యవంతుఁడు లంకయందు నివసించుట. —

చ. వరములు గాంచి బాహుబల•వంతుఁ డనం దగుమాల్యవంతుఁ డ
చ్చెరు వగువిక్రమంబునఁ బ్ర•సిద్ధి వహించి నిజానుజన్ములం
గర మనురక్తి మన్ననఁ జ•గం గొనియాడుచు సర్వలోకభీ
కరుఁ డయి దేవతాముని•కాయము దల్లడ మందు చుండఁగన్. 73

క. దానవలక్ష్మీవిభవ మ, నూనంబై నెగడ నసదృ•శోద్ధతగతి నెం
దేనిం జని విహరించుచుఁ, దా నొక్కఁడ విశ్వకర్మ • దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 74

క. రావించి యిట్లు లనియెను, దేవతలకు నెల్ల నీ వ•తిస్థిరమతి వై
కావింతు నివాసము లొక, యావాసము మా కొనర్పు • మభిరామముగాన్.

తే. అదియు రజతాద్రి నొండె హి•మాచలమున
నొండె మందరనగమున • నొండె బాగు
చూచి నీశిల్ప మేర్పడ • శుభగరత్న
సంపదుజ్జ్వలముగ రచి•యింపవలయు. 76

క. అని తనతోఁ జెప్పినయ, ద్దనుజపతికి విశ్వకర్మ • తాఁ దొల్లి సురేం
ద్రునియనుమతమున దక్షిణ, వననిధిలో నొక్కపురము • వర్ణన కెక్కన్. 77

క. ఒనరించుటయుఁ • ద్రికూటం, బనునున్నతభూధరంబు•నం దది శతయో
జనవిస్తీర్ణం బగుటయుఁ, గనకప్రాకారవప్ర•కము గల్గుటయున్. 78

సీ. అఖిలదిక్కులును స•న్ముఖములయగుటయు, మందిరమ్ములురత్న•మయము లగుట
గోపురావళి నభో•వ్యాపిని యగుటయు, మార్గముల్ మృదుకుట్టి•మమ్ము లగుట
తోరణోత్కరము ర•త్నారూఢ మగుటయు,సంగణంబులుమనో•హరములగుట
దేవాలయంబులు • దివ్యంబు లగుటయు, నాపణవ్రాతంబు • హైమ మగుట
ఆ. పేరు లంక యగుట • యారామ కేదార, కమలషండదీర్ఘి•కావిభూతి
పాత్ర మగుట ప్రబల•శత్రుపరాక్రమా, గమ్య మగుట చాల•రమ్య మగుట.

క. ఎఱిఁగించి మీకు నునికికి, నొఱవు సకలదైత్యకోటి•యును మీరలు నే
ర్పెఱఁ జని యం దుండుఁడు గడు,నఱవనినెయ్యంపుసముచి•తోక్తులఁ దెలుపన్.

క. దనుజపతి లంకకందువ, గని నిధి నిఱుపేదవాఁడు • గన్నట్లు మనం
బునఁ బొంగి యనుజసహితము, చని యప్పురి దైత్యవంశ•సామ్రాజ్యముగాన్.

— మాల్యవదాదులు పెండిలియై పుత్త్రులం గాంచుట. —

ఆ. నెగడి యున్నయెడ న•నింద్యచరిత్ర గం, ధర్వి నర్మదాభి•ధాన ప్రీతిఁ
గోరి యిచ్చెఁ దనదు•కూఁతుల ముప్పుర, దానవేశ్వరునకుఁ • దమ్ములకును.

క. క్రమమున సుందరియును గే, తుమతియు వరదయు నన స్వ•ధూటీత్రయముం
దమమువ్వురఁ బూర్వజపూ, ర్వముగఁ బ్రమోదములతో వి•వాహం బైనన్.
సీ. అందు సుందరి యను • నరవిందనయన యు, న్మత్తు సుప్తఘ్ను ని•మత్తు యజ్ఞ
కోపు దుర్ముఖుని వి•రూపాక్షు వజ్రము, ష్టిని గని పుత్రిక•ననలఁ గనియె
నా కేతుమతియు ధూ•మ్రాక్షుఁ బ్రహస్తుఁ గం, పనుఁ గాలకార్ముకు • భద్రదత్తు
భాసకర్ణాంకు సు•పార్శ్వ సంహ్రాదిని, గాంచెను వరదయుఁ • గైకసియును
తే. నోలిఁ గుంభీనసయును బు•ష్పోత్కటయును
ననఁగ నలువురు వామలో•చనలఁ గనియె
ననలు నీలుని సంపాతి•హరునిఁ బడసె
వరద వదవడి దానవా•న్వయము వెలిఁగె. 84

మాల్యవంతుఁడు లోకంబుల బాధించుట.

శా. సంతానం బభివృద్ధి నొందిన బలో•త్సాహం బెలర్పం బలా
క్రాంతాశేషదిగంతుఁ డై బలువిడిన్ • రక్షోగణేశుండు దు
ర్దాంతుం డై శ్రుతిబాధ సేయుచుఁ గ్రతు•ధ్వంసంబుఁ గావించుచుం
గాంతారాంతరవాసు లైనమునులం • గారించుచుం గ్రూరుఁ డై. 85
మ. పరనారీహరణం బొనర్చు వివిధో•పాయంబుల న్మేదినీ
సురవర్గంబుల నొంచు దేవగృహసం•శోభాభిఘాతంబు సే
యు రవీందుద్యుతిజాలము ల్మలుపు మా•యోపాయకేళీకృతా
దరుఁ డై నిర్జరకోటిఁ గష్టపఱుచున్ • ధర్మంబు నష్టంబుగాన్. 86

ఇంద్రాదులు హరుననుజ్ఞచే విష్ణువును వేఁడుట.

చ. ఋషులును దేవతాగణము • లెంతయు బెగ్గల మంది యార్తు లై
వృషగమనుండు దీర్చు మన•వేదన యంచు మహేశుఁ గాంచి దు
ర్విషహము లైనయాపరిభ•వించుట లెల్ల నెఱుంగఁ జెప్పి ని
స్తుషముగ దైత్యవర్గములఁ • ద్రుంపఁగఁ గోరిరి దైన్య మేర్పడన్. 87
చ. హరుఁడు సుకేశుమీఁదికృప • నాతనిసంతతి కల్గ కుండియున్
సురమునివృత్తభంగములు • చూడఁగఁ జాలక యేను నేర నా
హరికడ కేగుఁ డాతఁ డభ•యం బొసఁగున్ దయ మీకు నన్నఁ జె
చ్చెరఁ జని శౌరి కంతయును • జెప్పి రరాతులజన్మ మాదిగాన్. 88
శా. గోవిందుండు దయామతిం బలికె నా•కుం జెప్పఁగా నేల రు
ద్రావిర్భావితశక్తి నే నెఱుఁగనే • యాదైత్యుఁ దత్పుత్రకుల్
భావారూఢులు గారె పద్మజవర•ప్రాప్తానుభావు ల్తదీ
యావాసం బగులంక వింతయె త్రిలో•కాక్రోశ మాలింపనే. 89

ఉ. వినను మీమతం బెఱుఁగు • నంతకు నేమియుఁ జేయ నైతి న
ద్దానవులన్ సముజ్జ్వలసు•దర్శననిర్దళితాఖిలాంగులం
గా నొనరించి లోకముల • కల్మష మంతయుఁ బాచి యుత్సవ
శ్రీ నినుపారఁ జేసెద వి•రించిమహేశులు సన్నుతింపఁగన్. 90

మాల్యవదాదు లమరావతిపై దండెత్తుట.

క. అని వీడ్కొల్పిన మోదం, బునఁ బొందుచు నిజనివాస•ములకు శతముఖా
ద్యనిమిషులు ఋషులుఁ బోయిన, యనంతరము మాల్యవంతుఁ•డంతయు వినియెన్.
క. విని యొక్కింత వగచి యా, దనుజేంద్రుఁడు విక్రమైక•తత్పరుఁ డగుచున్
మనమున గర్వము గదురఁగ, దనుజుల రావించి యిట్టులనియెఁ గుపితుఁడై.
మ. మనలన్ ధూర్జటితోడ గోసడిచి కా•మధ్వంసి పట్టీక పొం
దని చక్రాంకునిఁ జూపి పోషిడ సుకేం•ద్రాదుల్సరోజాక్షునిం
గని యొగ్గుల్ప్రకటించినం గినిసి లో•కంబుల్వినంగా నతం
డనుమానింపక పూనె దైత్యకులసం•హారంబుఁ గావింపఁగాన్. 93
ఉ. పూర్వమునన్ హిరణ్యకశి•పుప్రభృతుల్ దనచేతఁ జచ్చినన్
గర్వము మీఱి యున్కి మురఘస్మరుఁ డెట్లుఁ గడంగు నాతనిన్
సర్వజగంబులున్ బెదర • సంగరరంగమునన్ జయించి పూ
త్పర్వ మొనర్పఁగావలయు • దైత్యులకు న్స్వన మల్లభంగులన్. 94
క. అనిన సుమాలియు మాలియు, నన రతఁ డిట వచ్చె నేని • నడ యయ్యెడు న
య్యనిమిషు లెగ్గులు మనపైఁ, బొనరించినదాన నింత • పుట్టెను గంటే. 95
క. కావున నమరావతిపైఁ, బోవలయుం జుట్టుముట్టి • పోరిగొని పిదపన్
దేవతలపక్షమై యుని, కేవిరుఁడుఁ గడఁగె నేని • నెఱుఁగుద మతనిన్. 96
ఆ. అనిన మాల్యవంతుఁ•డగుఁ బోలు నిదియని, నయమున మఘుడచాటఁ•బంచి కదలి
యమితవివిధవాహ•నారూఢయోధపంక్తి, రోద్ధతముగ నడిచె•నుద్ధవిడిని. 97
ఉ. అత్తఱిఁ గెంపు మీఱె సఘ•నావళి యాకస మల్లఁ గప్పి క్రొ
న్నెత్తురు నెమ్ములుం గురిసె • నీరధి యొంతయు ఘూర్ణమానమై
యుత్తల మొందెఁ బర్వతము • లొక్కమొగిం గదలెన్ మహోల్కముల్
మొత్తముగట్టి రాలె బల•ము ల్వెఱఁ గందఁగ జేటు దెల్పుచున్. 98
ఉ. అంతయుఁ జూచియున్ దితిసు•తాధిపుఁ డప్డు మనంబులోన నా
వంతయుఁ గొంకు లేక దివి•జావళికిన్ మనచేయుహానికై
యెంతలు పుట్టెఁ జూడుఁ డని • యెత్తిఱఁ జూపుచుఁ దమ్ములన్ బలం
బంతటికిం బురస్సరుల • నైచనుఁ డంచుఁ బరాక్రమోన్నతిన్. 99
క. చెలఁగుచు నమరావతి కిం, పలరంగ నడచు ఱెటేఁగి భయభ్రాంతి మెయిం
గలఁగఁగఁ బాఱి మహేంద్రా, దులు పుచ్చి రుపేంద్రుకడకు•దూతం గడఁకన్.

ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. కాయికవాచికాత్మికవికారవిసర్జనవిస్ఫురత్తనూ
ఛాయకు నానతారివసుధావరహర్షరసప్రకర్షసం
ధాయకు సూరిశోభనవిధాయకు సుప్రభటరాజదుర్దశా
దాయకుఁ గీర్తిపత్త్రపరిధాయకు దీనజనార్థదాయకున్. 101

క. పాండిత్యసుభగుఁ ద్రిభువన, పెండేరు సహాతిభూపభీషణబాహా
దండాభిరాము రామా, మండలచిత్తాపహారిమకరపతాకున్. 102

మాలినీవృత్తము. సకలజనమనోజ్ఞుం • జండభాషానభిజ్ఞుం
బ్రకృతిఘటితరాగుం • బ్రస్ఫురత్త్యాగభోగుం
జకితనృపశరణ్యుం • జారులావణ్యగణ్యుం
బ్రకటసుగుణసంగుం • రాయవేశ్యాభుజంగున్. 103

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిధేయ తిక్కననామధేయ ప్రణీతం బయిన యుత్తరరామాయణం బను మహాకావ్యంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము

తృతీయాశ్వాసము.

క. శ్రీరమ్యతానిరూఢము
హారిరస్యం బుణ్యసంతానుదితయశస్యం
గారుణ్యార్ద్రీకృతమనస్యుఁ బ్ర
జారంజనశీలు మనుమజగతీపాలున్. 1

విష్ణువు దేవతలకుఁ దోడై రాక్షసులతో యుద్ధము సేయుట.

చ. హరిఁ గని దేవదూత చరణానతుఁడై యను నింద్రసేన ని
ర్జరనగరంబుపైఁ బెలుచ రాక్షసు నాకము బెగ్గలంబునం
దిరుగుడుపాటుఁ జెప్పిన నతిత్వరితంబునఁ గౌతుకంబుమై
గరుడుని నెక్కి శార్ఙ్గగుణగాఢరవంబు నభంబు నిండఁగాన్. 2

క. రక్షోవధయును సుమనో, రక్షయు మదిఁ గోరి యాదరంబున రాజీ
వాక్షుఁడు సిద్ధులజయశ, బ్దాక్షరములుఁ గిన్నరీచయముగానంబున్. 3

క. కొంచెపునగవుల సంభా, వించుచు వివిధాయుధాగ్నివితతుల్ దిశలన్
నించుచు దనుజతమముఁ దూ, రించుచు రణకేళిలోలలీలం జనుచోన్. 4

క. గరుడునిపై శార్ఙ్గధను, ర్ధరుఁ డగువిష్ణుండు మేరుశిఖరిఁ బొల్చుతటి
త్పరివృతజలదముఁ బోలుట, విరియ దనుజరాజహంసవితతి యితనికిన్. 5

మ. అని బృందారకవందిబృందము లమందానందమునం బొందికీ
ర్తన సేయం ద్రిదివంబు ముట్టికొన నుద్దామప్రతాపంబున
న్దనుజానీకము చేరఁ గుండనములై న్వారింపఁగాఁ బూని చ
య్యన వేగం బతగేంద్రపక్షపవనవ్యాధూతదిగ్భిత్తి యై. 6

మ. చని నాకంబున కడ్డపడ్డ హరియుత్సాహంబు వీక్షించి య
ద్దనుజాధీశుఁడు చేయి వీచుటయు మాద్యద్దంతివర్గంబు న
శ్వనికాయంబుఁ బదాతిలోకము రథవ్రాతంబు నొక్కుమ్మడిన్
ఘనమార్గం బఖిలంబు గప్పి పడగల్ గ్రాలన్ వడిం దాఁకినన్. 7

తే. మందహాసంబు చేసి యమందరవము, మిగిలి రిపుతూర్యరవములు మ్రోఁగికొనఁగ

...ర్యంబుఁ బెలుచఁ బూరించి శార్ఙ్గగుణము సారించి దానవగణముఁ జూచి.

క. ...కఁ దలమీఱి యల వ్రేఁపడ మును దలపడఁ దలంచి పఱతేరంగా
విడుచుచు నొక్కొక యమ్మున, బడ నేయుచు వచ్చె వీరభటులం గడిమిన్.

చ. తొలితొలి పడ్డపీనుఁగులఁ ద్రొక్కుచు నొండొరు మీఱఁ జూచున
గ్గలికఁ గడంగి బాహుబలగర్వము చూపఱు మెచ్చ నుగ్రదై
త్యులు దలపడ్డ వారిసమరోద్ధతి కుత్సన మంది శార్ఙ్గముం
దలవున నిల్వరించె నిశితాస్త్రము లూఁతయి వ్రాలునట్లుగన్. 10

ఉ. కూలినవారిఁ జూచి వెడగొంకిన మెచ్చక మున్న వెన్నుగా
నేలకుఁ జొచ్చువారుఁ దమ నెయ్యుర కడ్డము వచ్చువారు ను
క్కీలయి నేర్పు లేక తమకించి పయింబడి నొచ్చువారు మున్
వాలినమచ్చరం బగుటవారణ సేయక వచ్చువారు నై. 11

క. దానవు లేయుచు వైచుచు, సేనలఁ బురికొల్పుకొనుచుఁ జేరిన శార్ఙ్గ
జ్యానాదభరితరోదసి, యై నారాయణుఁడు మార్గణాంబుధి ముంచెన్. 12

చ. మునుమును వీఁకఁ దాఁకి యొకమోహర మచ్యుతుచేత మ్రగ్గుటన్
మొనలు గలంగినం గని సముద్ధతవృత్తి నదల్చి వెన్నద
న్ని నిలిచె దానవేశ్వరుఁడు నెక్కొనఁగా దనముద్దుఁదమ్ములున్
దనయులు దండనాథులు నుదగ్రత సేనకు దర్ప మెక్కఁగన్. 13

క. బరవసమునఁ గొల్తలచే, సిరి పురికొని కడఁగి దైత్యసేనలు మగుడన్
హరిఁ బొదిసెఁ జపలజలదో, త్కర మతిసాంద్రముగ నభముఁ గప్పినభంగిన్.

ఆ. ఓరలేక దొరలు పోరికిఁ జొచ్చిరి, కడిఁదిమగలుఁ జేరు కలుగువారు
నడరి ముట్టఁ గవిసి రరవాయిగొనక కో, లాహలముగఁ గాల్బలమ్ము గదిసి. 15

క. శరములఁ జక్రంబులఁ దో, మరములఁ గుంతములఁ గుప్పి మానుగ ఖడ్గ
క్షురికా హాల పరిఘాము, ద్గర ముసల పరశ్వధములఁ గప్పిరి కడిమిన్. 16

శా. సర్వారాతిపయి న్నిజాంగముల పైఁ బంచద్భుజాభీలతన్
దర్పం బేర్పడ నొక్కపెట్ట యటు లాదైతేయవీరు ల్దిశా
సర్పద్దీప్తిసటాజటాలపటుశస్త్రవ్రాతముల్ సాంద్రమై
యూర్వోపకుండఁగ నించినన్ మురహరుం డుద్దామకోపాగ్ని యై. 17

చ. గుణమున లస్తకంబునను గోటియుగంబున గేలఁ దారభీ
షణముగ నుప్పతిల్లి రథసంబుగ రేఁగినమాడ్కిఁ దీవ్రమా
ర్గణనికరంబు లొక్కట నరాతిబలంబులఁ గప్ప శార్ఙ్గని
క్వణనము రోదసీకుహరకర్పరముం బగిలింప నుగ్రతన్. 18

క. అరదములు రథికవరులును, హరిసారథి కేతుసహిత • మై పొడిపొడిగా
గరులును జోదులు డొల్లఁగఁ, దురగంబులు రావుతులును • దుత్తునియలుగన్.

క. ఏయుచుఁ గౌమోదకిఁ గొని, వ్రేయుచు నందకమునను వి•విధగతిఁ దునియల్
సేయుచు మధుమథనుఁడు దై, తేయతతిం గూల్చె నుద్ధ•తిం బడలుపడన్. 20

చ. అడరిన మేఘపంక్తి విరి•యం బటువేగమహానిలంబు బ
ల్విడి భయదప్రకారముగ • వీచు తెఱంగున దైత్యసైన్యముల్
సెడి నలుదిక్కులం బఱవఁ • జేసి యమందవిజృంభణంబునం
బిడుగులపిండు బిట్టులియు • పెల్లున విష్ణుఁడు శంఖ మొత్తినన్. 21

ఆ. పాఱలేక చాలు•పడ డొల్లె భటకోటి, కరులు గిరులు గూలు•కరణి మ్రొగ్గె
ఘోటకంబు లెల్ల • గుండియ లవిసి శో,ణితముఁ గ్రక్కె శంఖ•నిస్వనమున. 22

చ. తదవసరంబునం బెలుచఁ • దాఁకె సుమాలి యుపేంద్రుపైఁ బటు
ప్రదరము లభ్రమున్ గిరిశిఖ•రంబును వారిని ముంచినట్లు పె
ల్లిదముగ నేసె దైత్యులు చ•లింపక సంగరకాంక్షఁ గ్రమ్మఱం
బొదువ సహోదరు ల్ప్రమద•పూరితచిత్తులు గా నుదగ్రుఁ డై. 23

క. వనజాక్షుఁడు దరహాసం,బునఁ బొదివిన కినుక వక్త్ర•మున మునుఁగువడం
దునిమెను లీలమెయిన్ గ్ర,క్కున నాతని సూతుశిరముఁ • గ్రూరాస్త్రమునన్.

ఉ. సారథి వడ్డ నశ్వములు • సంచలతం బెనఁగాడి యీడ్చినం
దేరను వేది యగ్రజుఁడు • ద్రిప్పికొనం గని మాలి యడ్డ మై
జోరన వచ్చి యవ్విహగ•పుంగవ కేతను నేసె నెంతయుం
గ్రూరము లైన యమ్ములను • గుర్వుగ దానవు లుత్సహింపఁగన్. 25

ఉ. మాలిశరంబు లొక్కమొగి•ముంచుక గప్పిన మాడ్కిఁ గప్పడుం
గూలఁగ నేసె వానిరథ•ఘోటములన్ హరి వాఁడు గ్రక్కున
నైల్యలతటంబు డిగ్గుమృగ•నాథుక్రియన్ గద వుచ్చికొంచు నా
భీలగతిన్ రథంబు డిగి • భీమజవంబున నంట నార్చుచున్. 26

క. పఱతెంచి కదియఁబడి యే,త్తైఱ వ్రేసిన మోము దాఁకి • తిరిగె గరుడి య
త్తఱిఁ జక్రంబున హరి పెడ, మఱి ద్రెంచెను దనుజునను జు•మస్తకము దెగన్.

మాల్యవంతుఁడు విష్ణువుపై శక్తి పాతాళముఁ జొచ్చుట.

శా. మాలిం జంపిన మాల్యవంతుఁ డుదితా•మర్షప్రకర్షంబునం
గాలాగ్నిప్రతిమానుఁ డై నిజభుజా•గర్వంబు మై లీల నున్
మీలజ్జ్వాలకరాళశక్తిఁ గొని మే•మే తాఁకి వక్షస్థలిం
గీలించెం జలదంబుపై మెఱుఁగుమా•డ్కిన్ శౌరికిం జెన్నుగాన్. 28

క. ఆశక్తియె కొని క్రమ్మఱఁ, గేశవుఁ డసురేంద్రు వైవ • గిరిపైఁ బడుతీ
వ్రాశనిచాడ్పున వక్షో,దేశంబునఁ బడిన నొచ్చి • ధృతి వాటించెన్. 29

ఆ. మఱి ఘోక నిలిచి • మూఁడుమొగంబుల, శూల మెత్తికొని కఁరాళవృత్తి
యడచి నెమ్మొగమునఁ • బొడిచె నింద్రానుజు, దేవతలమనంబు • దిగ్గనంగ. 30

క. పొడిచి పిఱిఁదిదెసకయి పో, యెడిదానవు వ్రేసె గద మహీధరుఁడు గడున్
వడిఁ బక్షంబులఁ బొరిఁబొరి, నడిచెను విహగాధిపతియు • నత్యుగ్రముగాన్. 31

సీ. గద దాఁకి మూర్ఛిల్లి • గరుడునియెఱకల, గాలిచే దవ్వుగఁ • దూలిపోయి
తెప్పిఱి లేచి నల్ • దిక్కులు గనుఁగొని, పాఱియుఁ జచ్చియు • బయలుపడ్డ
బలములోఁపలఁ జేయుఁ • గలవారి బంధుల, దొరలను గానక • బరవసంబు
దక్కి తమ్ముండును • దాను నొండొరువులఁ, జూచు చున్నంతనె • వీచె గరుడి

ఆ. పక్షమారుతమునఁ • బరిపరి యైనయా, సేనతోడఁ గూడి • బాసవేంద్రుఁ
డాకులముగఁ జొరవుఁటాకులచాడ్పునఁ, ద్రిప్పికొనుచు నెగసి • తెరలి పఱవ.

క. అమ్మెయిని నోడి తానుం, దమ్ముఁడు హతశేష మైన • దానవబలముం
గ్రమ్మఱి తమవచ్చినమార్గమ్మునఁ బాఱెను విహంగ • గమనుం డగవన్. 33

మ. కడువేగంబున లంక కేగి తమదోర్గర్వంబు దైత్యారిచేఁ
బడి భంగంబునఁ బొందినన్ భయభర • భ్రాంతాత్ము లై యుందునుం
దడయక్ బెగ్గిలి బృంద మెల్లఁ గొని పా • తాళంబు క్రిందం జొరం
బడి రా దేవమునీంద్రకోటికి ననల్ప ప్రీతి సంధిల్లఁగాన్. 34

అగస్త్యుఁడు రామునకు రావణాదులకథ చెప్పుట.

క. వనజాక్షుఁ డొకఁడు వెలిగా, దనుజుల నెవ్వరికి గెలువఁ • దలఁపఁగ నగు నిం
ద్రుని కప్పుడు తమ్ముఁడ వై, తనయుఁడ వై తిప్పుడు నీవు • దశరథపతికిన్. 35

ఉ. సత్త్వరజస్తమోగుణవ • శస్థితిఁ గైకొని నీవ లీల బ్ర
హ్మత్వము దాల్చి లోకముల • కన్నిటికిన్ జననం బొనర్చు వి
ష్ణుత్వము దాల్చి వానికి మ • నోజ్ఞతమస్థితి వృత్తిఁ జేర్చు రు
ద్రత్వము దాల్చి వాని కుచి • తంబుగ సంహృతిఁ గూర్తు రాఘవా. 36

ఉ. సాధులఁ గావ దుష్టజన • సంహరణం బొనరింప ధర్మముల్
బాధలఁ బొందకుండఁ బరి • పాలనసేయఁ దలంచి యాత్మమా
యాధృతిఁ బుట్టువుం బనుల • నాదర మొప్పఁగఁ దాల్చి పొల్చుటన్
మాధవ మర్త్యుఁ డండ్రు నిను • మందమతుల్ భవభావరూఢు లై. 37

తే. అధిపతి సాలకటంకటు • లనఁగఁ జనిన, నాఁటివారుఁ బౌలస్త్యులు • నాఁగఁ బరఁగు
నేఁటివారు సమానులు • నిక్క మరయ, బాహుబలమున నాహవ • దోహలమున.

మ. అనినన్ రాఘవకుంజరుండు మునినా • థాగ్రేసరుం జూచి యి
ట్లనియెన్ మాల్యవదాదివృత్తము ప్రసం • గాధీన మై పుట్టె నే
మును మీచే వినురావణాదులకథల్ • ముట్టం బ్రశంసింపుఁ డా
తనిఁ దత్సోదరులం దనూజు వినఁ జి • త్తం బుత్సుకం బయ్యెడిన్. 39

ఆ. రాముఁ డిట్టు లడుగ • నా ముని సెప్పెఁ బా, తాళభువనమున బడంగి
యున్న యా సుమాలి • యొకనాఁడు సౌందర్య, విసయమహిత దనదు • తనయఁ జూచి.

ఉ. రూపగుణంబులందు ననురూపత గల్గువరుండు దీనికిం
జేపడు నొక్కొ పుత్త్రులఁ బ్రసిద్ధులఁ బల్వురఁ గాంచు నొక్కొ ల
క్ష్మీపరిణామహృద్య మగు • జీవన మక్కట గల్గు నొక్కొ యి
ప్పాప మదన్వయక్రమముఁ • బాత్రముఁ జేయు నొకో పొగడ్తకున్. 41

క. ఈలోకంబున నరసితి, మే లెల్లెడ వరునిఁ గాన • మేదిని కరుగం
జాలక యున్నను బోవదు, బాలికఁ గొని పోవ వలయుఁ • బరిణయమునకున్.

మ. అని యుల్లంబున నిశ్చయించి సుకుమా•రాకార నా కైకసిం
గొని వేడ్కన్ మహి నెల్లెడం దిరిగి రక్షోనాథుఁ డెం దైన న
ల్లునిఁ గల్యాణగుణోత్తరుం బడయఁ గె•ట్లుం బోనఁ బొ మ్మంచు న
ల్లనఁ జేరెం దరుపోతకాంత మగు పౌ•లస్త్యాశ్రమోపాంతమున్. 43

ఆ. అచటఁ గనియెఁ దండ్రి • నతిభక్తి వీడ్కొని, ఘనవిమాన మెక్కి • యనుపమాన
మహిమ వెలయఁ బురికి • మగుడఁ బోవఁగ ధనా, ధ్యక్షు రుచిరహార • ధవళవక్షు.

క. కనుఁగొని సుమాలి యితనిం, గనుమునిచంద్రునకు నిత్తుఁ • గన్నియ నని సం
జనితకుతూహలుఁడై యా, వ్వనితకు నిట్లనియె గార•వంపుఁబలుకులన్. 45

చ. తగినవరుండు నీకు వని•తా విను విశ్రవసుండ యాతఁ డౌ
ర్యగుణవిభాసి యమ్మునిజ•నాధిపు పాలికి నీవు వోయి యిం
పుగ వరియింపు నీ కనిశ • పుత్త్రులచేత మదన్వయంబు రూ
పగు నిదె చూచితే ఘనుఁ డ•వాత్మజు సుజ్జ్వలవైభవోన్నతున్. 46

ఉ. నా విని తాను ముగ్ధ మనము•నం దలపోయుచుఁ దండ్రి సం
భావనఁ జెప్పినట్ల వికచ•పద్మవిలోచన సంతసిల్లి యేఁ
బోవుట యుక్త మేని ముని•పుంగవు నాశ్రమ మెద్ది పోదునే
నా వుడుఁ జూపి సమ్మదము•నన్ సుత వీడ్కొలిపెన్ సుమాలియున్. 47

క. చని కైకసి పౌలస్త్యుం, గని వినయవిలాసభయవి•కాసవ్రీడా
జనితవికారసుభగనిజ, తనులత వెడ వ్రాలఁ జతుర•తం బ్రణమిల్లెన్. 48

ఆ. మ్రొక్కి నిలిచి యతని • ముందట మేదిని, నంగుటమున నొరయు•చున్నఁ జూచి
యెచటనుండి రాక • యెవ్వనిసుత వేమి, పనికి నిందు వచ్చి • తనిన నదియు.

ఉ. ఏను సుమాలికూఁతుర మునీశ్వర మి మ్మిటఁ దండ్రి పంపునం
గానఁగ రాక యంచు నునుఁగాంతి దలిర్చెడి మోము వాంచుచుం
దా నటఁ జెప్పలేమి విది•తంబుగఁ జెప్పుట యైన సంకుర
శ్రీ నినుఁ బొంది విశ్రవసు•చిత్తలతం గరుణాన్వసూప మై. 50

ఋష్మానినియింగిత,మును నెఱిఁగియు దివ్యబోధ•మున నేర్పడ నె
క. ౘనరసి యల్లనినగవున, మునింగి మృదుమధురవాక్య•ముల ని ట్లనియెన్. 51

ఉ. జనకుఁడు గోరి నిర్మలవి•చారమునం దగ నిశ్చయించి ని
న్ననుమతిసేయ నీవును బ్రి•యంబున నియ్యెడ కేగుదెంచు టె
ల్లను నగు నాదెసం దనయ•లాభముఁ గోరితి వియ్యకొంటి నే
ను నకట వేళ క్రూరము త•నూజులఁ గ్రూరులఁ గాంతు కామినీ. 52

చ. అనవుడు మీకృపం బడయు • నాత్మజు లుగ్రులు గాఁగఁ బోడి గా
దనవుడు నీదుసంతతికి • నంతకుఁ గొండొకవాఁడు శాంతుఁ డై
వినయవివేకధర్మముల • విశ్రుతబుద్ధి వహించు మత్కులం
బును భవదీయవంశమును • బూతము సేయు సరోజలోచనా. 53

క. అని యూఱడించి ముని య,వ్వనితం గైకొనియె నదియు • వల్లభుచిత్తం
బునకుఁ దగుచరిత మన్ననఁ, గని సంతస మంది కొంత•కాలంబునకున్. 54

క. పదితలలుం గోఱలు నిరు,వదిచేతులు నిరులు గవియు • బలుమేనును గెం
పొదవినయనంబులు ను,న్మద మగుహృదయంబుఁ గలత•నయునిం గాంచెన్.

ఆ. కనినయప్పు డచటఁ • గడు నుగ్ర మగుర క్త,వృష్టి గురిసె నుల్క • లష్టదిశలఁ
బడియె నఱుకులఱచెఁ • బిడుగులుర్విని బడి, మ్రోసె గాడ్పునుడ్డి సెఁ•మాసెనినుఁడు.

క. మునివరుఁడు వికటుఁ డగుతన,తనయుకడకు వచ్చి వదన•దశకంబు గనుం
గొని వానికి దశవదనుం,డనియెడునామం బొనర్చె• నానుతుపిదపన్. 57

సీ. అధికప్రమాణస•ర్వాంగఘోరాకారుఁ, గుంభకర్ణుం డను•కొడుకుఁ గాంచె
దంష్ట్రాపరస్పర•తాడనరచితసం,కుల శూర్పణఖ యను•కూఁతుఁ గనియె
నిట్టిసంతతిఁ గన్న • యుమ్మహాపాతకం,బునకుఁ బ్రాయశ్చిత్త • మనఁగఁ బ్రీతిఁ
బడసె విభీషణుఁ • బావనోజ్జ్వలమూర్తిఁ, గైకసి మునికృపా•గౌరవమున

ఆ. నిట్లు పుట్టి పెరుఁగు•నెడఁ బంక్తిముఖకుంభ,కర్ణు లెందుఁ గ్రూర•కర్ము లగుచుఁ
దిరిగి జంతువుల వ•ధింతురు ధర్మసం,ప్రీతిఁ బరఁగు నవ్వి•భీషణుండు. 58

ఆ. అంత నొక్కనాఁ డ•నంతవైభవముతో, ధనదుఁ డేగుదెంచు • తండ్రిపాల
గారవమున నున్నఁ • గైకసి గనుఁగొని, చిన్నవోయి కొడుకుఁ • జేరఁ బిలిచి.

క. ఇతనిమహాసంపద సూచితె మీ రొక్కనిక పుట్టి • శ్రీతేజములం
దితఁ డిట్లుండఁగ నీ వి,ట్లతిహీనత నున్నఁ బురుషుఁ • డంద్రే నిన్నున్. 60

మ. తను నిట్లాడెనతల్లిమాటలకు మా•త్సర్యంబు చిత్తంబునం
దనరంగా దశకంధరుం డనియె ను•త్సాహంబు వాటించి యీ
తనితో సాటి యనంగ మే లన నము•ద్రశ్రీవిలాసంబు సే
కొని యీలోకము లెల్ల నేలుదును నీ•కుం జింత యింతేటికిన్. 61

రావణాదులు తపం బొనరించుట.

క. అని గోకర్ణమునకుఁ జని, యనుజన్ములుఁ దాను నెదల • నజు నిలిపి తపం
బొనరించి రత్తెఱం గొన,రను జెప్పెద నీవు వినుము • రఘుకులతిలకా. 62
సీ. వేసవి గనగన • వేఁగుచట్రాతిపై, నగ్గి నల్గడ నుండ • నర్కుఁ జూచి
వానకందువను ది • వారాత్రములు జల,ధారల బయళులఁ • దడియు చుండి
శీతునఁ బెనుమంచు • శిరముపైఁ గురియంగ,నిష్ఠఁ గుత్తుకబంటి • నీర నిలిచి
ఫలముల వేళులఁ • బత్రంబులను నీళ్లు,లను గాలిఁ గాలంబు • దనరఁ గడపి
ఆ. కుంభకర్ణుఁ డిట్లు • ఘోరంబుగాఁ బది, వేలవత్సరములు • సాల నియతి
మునిగణంబు సిద్ధ • జనమును వెఱఁగంది, తన్నుఁ దగిలి పొగడఁ • దపము సేసె.
తే. ఏకపదమున నైదు వే • లేఁడు లుండి, యూర్ధ్వబాహుఁడై మోమె త్తి • యుండెఁ బిదప
నైదువేలేండ్లు లిట్లు మ • హాతపంబు, ప్రియము గుందక చేసె వి • భీషణుండు.
చ. అనుజులనిష్ఠ మెచ్చక ద • శాననుఁ డుగ్రతపఃకుతూహలం
బునఁ ద్రిజగంబులం బొగడ • బొంపిరివోవ సహస్రవర్షముల్
సన నొకమస్తకంబుగ న • శంకతఁ దొమ్మిదివేలఁ దొమ్మిదిం
దునిమి హుతాశనుం దలలఁ • దుష్టునిఁ జేసె నజుండు మెచ్చఁగన్. 65
క. క్రమమున దశముఖుఁ డొగినొ,క్కముఖము చిక్కంగఁ బెఱముఖము లన్నియు న
గ్నిముఖంబున వేల్చియుఁ జి,త్తమునం దొకకొంకు లేక • తద్దయు నెమ్మిన్. 66

రావణునకు బ్రహ్మ వరంబు లిచ్చుట.

చ. పది యగు వేయి నిండుటయుఁ • బంక్తిముఖుండు మనంబునన్ ముదం
బొదవఁగ నిర్వికారమున • నున్నశిరంబును గోయఁ జూచినన్
వదనచతుష్టయం బలర • వారిజసంభవుఁ డేగుదెంచి క
ట్టెదుర వరంబు వేఁడు మిదె • యిచ్చెద మెచ్చితి నంచు నిల్చినన్. 67
క. ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి దశకం,ధరుఁడు వినయ మొప్ప నిలిచి • తఱుఁగని తలపై
వెరవునఁ దనకరపద్మము, లిరువదియును మొగిచి యల్ల • నిట్లని పలికెన్. 68
శా. దేవా విన్నప మాదరింపుము భయో • ద్రేకంబునన్ మృత్యువుం
గావం గోరు బహుప్రకారముల లో • కం బంతయుం గావునన్
దేవవ్రాతవియచ్చరప్రకరదై • తేయప్రజాదిక్రియన్
జావేరూపున నాకు లేకునికి యి • ష్టం బాశ్రితశ్రీకరా. 69
క. ఏ నాబలవిరహితు లగు, మానవులను సరకుసేయ • మది నెన్నఁడు నీ
యానయె జగతిం దక్కటి, హీనపుజాతులకు వెఱతు • నే పరమేష్ఠీ. 70
చ. అని తను వేఁడినన్ సరసి • జాసనుఁ డవ్వర మిచ్చి యొక్కమో
మున వినయావనమ్రుఁ డయి • ముందట నిల్చినపంక్తికంధరుం

.గొని క్రమ్మఱం దలలు • గ్రక్కున నగ్ల ననుగ్రహించి ప్రీ
తి నొసఁగె నుజ్జ్వలంబు లగు•దివ్యశిరంబులుఁ గామరూపమున్. 71

క. వెల్లువ ముంచి పిదప నీ, రెల్లను వెస డొంకఁ గొలన • నెసఁగెడుచంచ
త్ఫుల్లారవిందములక్రియ, నల్లన వదనములు దోఁచె • నాశ్చర్యముగాన్. 72

విభీషణునకు బ్రహ్మ వరంబు లిచ్చుట.

మ. అజుఁ డీ ట్లద్భుతభంగిఁ బంక్తిముఖు న•న్వర్థాభిధానోజ్జ్వలుం
ద్రిజగద్వీరునిఁ జేసి దుష్కరతపో•దీక్షాప్రవృత్తిప్రకా
రజితాత్ముం డగునవ్విభీషణు వర•ప్రాప్త్యున్నతుం జేయఁగా
నిజబుద్ధిం దలపోసి వానిఁ గరుణా•స్నిగ్ధాత్ముఁ డై చూచుచున్. 73

తే. ధర్మనియతికి మెచ్చితిఁ • దపమువండె, వత్స నీమది వలసిన•వరముఁ గోరు
మనిన భయభక్తిసంభ్రమ•హర్షభరిత, హృదయుఁ డై యతఁ డాతని•కిట్టులనియె.

ఉ. ప్రీతుఁడ నంటి నాతపము•పెంపున నీవల దీని కగ్గలం
బై తగుకోర్కియుం గలదె • యైనను గోరెద నామనంబు ధ
ర్మేతరవృత్తికిం జనమి • యిష్టవరం బగుధర్మవర్తి లై
పూతగుణాభిరాము లగు•పుణ్యులకుం సులభంబు లెవ్వియున్. 75

క. అనుపలుకుల కచ్చెరువడి, దనుజులలోఁ బుట్టి నీవు • ధర్మంబు మనం
బునఁ గోరుట యరు దిచ్చితి, నని యజుఁ డమరత్వమును ని•జాస్త్రము నిచ్చెన్.

కుంభకర్ణుని తపఃఫలము.

ఆ. ఇవ్విధమున శంభుఁ • డవ్విభీషణుఁ బ్రీతుఁ, జేసి కుంభకర్ణుఁ • జేరఁ బిలువఁ
దలఁచు టెఱిఁగి దేవ•తలు దేవ విన్నప, మవధరింపుఁ డనుచు • నజునిఁ జేరి.

సీ. అప్సరోగణము వి•హారంబు సలుపంగఁ, దునిమెఁ బెక్కం డ్ర నం•దనమునందుఁ
దపములు సేయు మం•దరకుధరంబులో, నురవడి మునులఁ బ•ల్వుర వధించె
నిల నెల్లయెడల న•నేకభూసురులు యా, గము లొనరింపఁ బ్రా•ణములుగొనియెఁ
దెరువుల నరుగంగ • నరికట్టి చంపె నా, బాలవృద్ధంబుగా • బహుజనముల

తే. వేచి యాహారమున కని• వేడ్క కనియు, నఖిలజీవుల నిట్లు ని•త్యంబు నమయఁ
జేయు నీవరమున నిప్డు • సిద్ధుఁ డయిన, నితఁడు సైరించునే లోక•హితవిచార.

క. కావున నీతని మోహితుఁ, గావించుట జగము లెల్లఁ • గాచుట సుమ్మీ
నావుడుఁ దలఁపున భారతి, రావించిన వచ్చెడును సు•రజ్యేష్ఠుండున్. 79

ఆ. అసురమోమునందు•వసియించి నను నిద్ర, యడుగు మనిన వాణి•యట్ల చేయు
దాన ననుచుఁ జనియె• దానవుఁ బిలిచి నీ, కాంక్ష సెప్పు మనియెఁ•గమలభవుఁడు,

క. నిద్ర దయసేయు మనియె సు, రద్రోహి యు నమరవరులు • రదనాంకురచం
చద్రుచులు నిగుడ నవ్వుచు, భద్రము మా కదియె యనఁగఁ • బద్మజుఁ డిచ్చెన్.

క. ఆనేర్పుతోన వెసఁ జతు,రాననుఁడును సురలు నరిగి • రవ్వాణియు దై
త్యాననముఁ బాసి పోయెను,దానవుఁడుఁ దలంచుకొని వృథా• చింతనుఁ దై
క. ఏయూవున నే నిట్లని, కోరితి నిది యేమి ఱయికొ • కుత్సిత మయ్యెన్
ఘోరతప మెల్ల దీనికిఁ, గారణమా సురలవలని • కపటము సుమ్మీ. 83
క. అని వగచు చున్న నాతనిఁ, గనుఁగొని ఖేదమునఁ బంక్తి•కంఠుఁడు నేరం
జనుదెంచి తానుఁ దమ్ముఁడు, ననునయ మొనరించి సముచి•తాలాపములన్.
క. కొనియాడిన నాటనెల్లను నొకదినమందు లేచుఁ • గుదుఘును గమనం
బును గల్గు నాఁడు పగతుర, కనిలోనన్ విజయుఁ డౌతఁ • డని యజుఁ డరిగెన్.
క. వనజభవుచేత నిర్విఘ్న,మున వరములు వడసి పంక్తి•ముఖుఁ డుద్ధతుఁ డై
యనుజులతో శ్లేష్మాతక,వనమున సుఖ ముండె దనుజ•వర్గము గొలువన్. 86

సుమాలిబోధనచే రావణుఁడు లంకను వశపఱచుకొనుట.

తే. ఇంతయును జెప్పవిని రాఘు•వేశ్వరుండు, మిగుల నచ్చెరువడియట•మీఁద నారి
చరిత మెట్లైనొ నావుడు • ధరణిపతికి, నయ్యగస్త్యమునీంద్రుఁ డి•ట్లనియెఁ బ్రీతి.
సీ. కైకసి దీనికిఁ • గడునంతసంబునఁ, దేలుచు నుండ సు•మాలి తనదు
దౌహిత్త్రుఁ జూడఁ బా•తాళలోకంబున, నుండి మారీచమ•హోదరులును
నవ్విరూపాక్షప్ర•హస్తులు నాదిగా, సచివులుఁ దక్కటి• సైన్యపతులుఁ
గొలిచి రాఁ జనుదెంచెఁ • గుంభకర్ణవిభీష,ణులు దోన చన దైత్య•కులవిభుండు
ఆ. నెదురుపోయి భక్తి• నెరఁగి సమాలింగి,తాంగుఁ డై విభూతి • యతిశయిల్లఁ
దననివాసమునకుఁ • గొనిపోయి సముచితా,చారవిరచితోప•చారుఁ డయ్యె. 88
క. వినయము దగఁ బాటించుచుఁ, దనపార్శ్వమునందు సముచి•తం బగురుచిరా
సనమున నాసీనుం డగు,మనుమనితో నిట్టు లను సు•మాలి ప్రియమునన్. 89
శా. మావంశంబు ప్రసిద్ధిఁ బొందు హరి పో•ల్కాలున్ సురేంద్రాదులం
గావన్ దానవమర్దనంబు గడఁకం • గావించుటల్ మాను నా
•దేవానీకముత్ర్ళడంగు విభవో•ద్రేకంబు శోభిల్ల దై
త్యావాసత్వముఁ గాంచు లంక భవదీ•యస్ఫారవీరోద్ధతిన్. 90
శా. లంకాపట్టణ మేలి యే ననమలీ•లం గ్రాలి దేవేంద్రుపైఁ
గింకన్ దాడిగఁ బోయినన్ సురల ర•క్షింపంగ వేగంబ చ
క్రాకుం డడ్డము వచ్చినం దెరలి దై•న్యం బొంది పాతాళ మా
తంకం బేర్పడఁ జొచ్చి యుం డడఁగి యుం•డాఁకన్ వగం గుందుచున్. 91
క. ఉన్నంత నీవు గలిగితి, బన్నంబులు దలఁగ నింక • బగఱ నోడుతు మీ
కిన్నరుఁడు రిత్త గాఁ డిటు, గొన్నపురము మున్న మగుడఁ • గొనఁగా వలయున్.
క. మాతామహుఁ డిటు దనకుం, జేతోముద మంద నీతి•సెప్పిన మదిలోఁ
బ్రీతుం డయ్యెను దశముఖుఁ, డాతనిచిత్తంబు చంద•మారయు బుద్ధిన్. 93

…దుఁ డగ్రజుండు • తదధీన మగులంక, యాసపడుట యుచిత•మగునె యనిన
సధికవినయమున మ•హామతి యైన ప్ర,హస్తుఁ డిట్టు లనియె • నసురపతికి. 94

చ. తనయుఁడు తండ్రి యగ్రజుఁడు • తమ్ముఁ డనం జనునయ్య రాజ్యముల్
గొనునెడ శౌర్యలంపటుల • కుఱ్ఱ మఱి చుట్టఱికంబు గల్గునే
యను వగునంతకుఱ్ఱ రిపు సుఁదగ్రత సైఁచిన నింక నూరకుం
డ నగునె వేగ పోరికిఁ గ•డంగుము నీభుజదర్ప మేర్పడన్. 95

క. విను మున్న దితియు దితియును, ననఁ గశ్యపుభార్యలిరువు • రప్పాచెల్లెం
డ్రనిమిషుల నసురగణముం, గని రయ్యిరుదెఱఁగుఁ బగఱు • గారే తమలోన్.

ఉ. దైత్యులు దర్ప మెక్కి వసు•ధాతల మంతయుఁ దారవిక్రమా
ధత్యమునం గొనం గని మ•దం బడఁగించి రసాతలైకసాం
గత్య మొనర్చె విష్ణుఁ డటు • గావున వారలతో డివైర మా
చిత్యవిహీనమే తడవు • సేయకు దాయకు నల్గు మిత్తఱిన్. 97

తే. ఇట్లు పలికినపలుకుల • కియ్యకొని సు,మాలి సందియ మేటికి • మాకు నెల్లఁ
బ్రభువ వీవ లంకాపుర•పతివి నీప,పనువు మొకదూత నాతని•పాలి కనిన. 98

చ. ధనదునియొద్ద కేగి యుచి•తంబుగఁ బల్కి పురంబుఁ బాసి పో
మ్మని మును చెప్ప కోఱడము • లాడిన మద్భుజశక్తి యంబుజా
సనవరశక్తి మూలబల•శక్తి యెఱుంగఁగఁ జాటి చెప్పి ర
మ్మని చతురాభిభాషణుఁ బ్ర•హస్తునిఁ బుచ్చె సురారి లంకకున్. 99

చ. చని యతఁ డాతనిం గని య•సంభ్రముఁ డై సమయోచితంబుగా
వినయము సేసి దేవ యొక•విన్నప మిప్పురి తొల్లి దైత్యపం
శనిజనివాస మానదుమ • శార్ఙ్గికతంబునఁ బాసి పోయి రా
దనుజుల దిప్పు నీయనుఁగుఁ • దమ్ముఁడు గ్రమ్మఱ నిన్ను వేఁడెడున్. 100

క. దశవదనుం డనుజుం డను,యశ మల్పమె నీకుఁ గిన్న•రాధిప రక్షో
వశముగ లంక విడిచి యస, దృశబంధుప్రీతి సేయు • దృఢముగ ననినన్. 101

తే. పురమునకకాదు నాదగు•సిరికిఁ బరిజ,నమున కొరులెవ్వ రొడయులు•నాకు నేఁడు
గడయు నాకూర్మితమ్ముఁడ•కాక దీని, కడుగ నేటికి రమ్మను • తడయ కిపుడ.

క. అని యతనికి సాదరభో,జనవిధి యొనరించి వస్త్ర•చామీకరవా
హానభూషణాదివస్తువు, లనేకములు ప్రీతి నొసఁగి • యానన మలరన్. 103

క. తగ వీడుకొలిపి ధనదుఁడు, వగ మనమునఁ గూర విశ్ర•వసుపాలికి శీ
ఘ్రగతిం జని యమ్మునిపద,యుగళంబున కెరఁగి వినయ•యోక్తిపరుం డై. 104

చ. అమరవిరోధిపంపునఁ బ్ర•హస్తుఁడు లంకకు వచ్చి నాకుఁ గా
ర్యముఁ దగఁ జెప్పునట్లు పుర • మాతని కిమ్మని యాడె నాడినన్

సముచితమైన చందమునఁ • జక్కనిమాటల బాంధవంబుతో
న మగుడ వానిఁ బుచ్చి మునినాయక మీకు నెఱింగింప వచ్చితిన్. 106

తే. ఏమిపురుషార్థములుఁ జేయు • నెడల నెవ్వరు, మీయనుజ్ఞయ నాకు స • హాయమగుట
సరసి మీదివ్యచిత్తాన • నవధరించి, చేయఁగలపని యెయ్యది • చెప్పుఁ డనిన.

శా. మున్నీకార్యము వాఁడు నన్నడిగినన్ • మోమోక కోపించి మీ
యన్నం బుణ్యచరిత్రు నేన మును లం • కాధీశ్వరుం జేసితిం
జన్నే వానిపరాభవంబునకు ను • త్సాహంబు సేయంగ నీ
కన్నన్ మోములు గంటువెట్టుకొని రో • షాయత్తుఁడై యుత్తఱిన్. 107

ఉ. దిగ్గన లేచి పోయె గణు • తింపక వాఁడు విరోధలబ్ధికై
యగ్గలికంబునన్ మనల • నందఱిఁ జీరికిఁ జేకొనండు స
మ్యగ్గురుభక్తిధర్మరుచి • మాన్యవివేకము లెంతదవ్వు నీ
కెగ్గొనరింప కుండఁ బుర • మిచ్చితొలంగుము చాటి చెప్పితిన్. 108

సీ. ఇంద్రాయుధద్యుతు • లెసఁగఁ జూడ్కికి రమ, ణీయంబులైన మ • ణిస్థలములు
సిద్ధగంధర్వాది • సేవ్యంబులైనయ, చ్ఛోదకంబులఁ జెలు • వొందు నదులుఁ
బల్లవపుష్పసం • పద లుల్లసిల్లంగ, రమ్యంబులైన యా • రామములును
నంబుజమధుమత్త • హంసికావితతుల, రుచిరంబు లయిన స • రోవరములుఁ

ఆ. గలిగి యొప్పు మిగులఁ • గైలాసశైలత, టంబునందుఁ బురవ • రంబుఁ జేసి
కొని వసింపు మచట • ననుచరసహితమై, దివ్యభోగలీల • దేజరిల్ల. 109

క. అని విశ్రవసుఁడు చెప్పిన, విని వైశ్రవణుండు లంక • విడిచి పరిజనం
బును దాను రజతగిరికిం,జని యొకపుర మలక యనఁగ • సంపాదించెన్. 110

రావణుఁడు లంకం బ్రవేశించుట.

తే. అంత నక్కడ మగుడఁ బ్ర • హస్తుఁ డరుగు
దెంచి విత్తేశుఁ గాంచిన • తెఱఁగు నచటఁ
దాను బల్కిన క్రమమును • దాని కాతఁ
డన్నచందంబుఁ జెప్పె ద • శాననునకు. 111

క. విని యయ్యవిచారంబులు, దన కేటికి వెడలుఁ గాక • దాడిమెయిం బో
యిన గాసిగాఁడె యింతక, చనుఁ జూ వెఱచునఁట నిలువ • నందియ మేలా.

మ. అని బాహాబలగర్వనిర్వహణవి • ద్యాపారగుం డైనయా
దనుజాధీశుఁడు వైర మెత్తి బలముం • దానున్ వెసం బోయి పో
యి నిజావాసముఁ బాసి విత్తపతి పో • యెం బోయె నావించుఁ బే
ర్చినయౌద్ధత్యము నిత్యమైన విజయ • శ్రీవిభ్రమోద్భాసి యై. 113

ఉ. లంకకు నేగి రాజ్యసుఖ • లంపటుఁడై యభిషేకమంగళా
లంకృతమూర్తిఁ జేకొని చ • లంబు బలంబును నుల్లసిల్ల ని

ప్యంకత కాంక్షసాన్వయభు•జావిభవం బలరక్ష జగద్భయం
బంకురితంబు చేసెఁ దొలఁ•గాఁడెనువీరరసంబు పెంపునన్. 114

తే. ఇట్లు లంకాపురము వేడ్క • నేలె సకల
దనుజలోకంబు సేవింప • వనజసహిత
మాజ్జ్వలశ్రీసమేతుఁ డై • యుల్లసిల్లు
చుండి యాదశకంధరుఁ • డొక్కనాఁడు. 115

శూర్పణఖను బెండ్లిచేయుట.

క. దర్పోన్ముఖయౌవనకం, దర్పాప్తిసముజ్జ్వలాంగిఁ • దనచెలియలి నా
శూర్పణఖఁ జూచి యోగ్యవ, రార్పణసమయ మని తలఁచి • యనుజన్ములతోన్.

ఆ. కాలకేయవంశ•కరుఁడు విద్యుజ్జిహ్వుఁ, డతులబలుఁడు సుంద•రాంగుఁ డతని
కిత్త మెల్లభంగి • నిత్తన్వి నని తగ, నాడి కార్యనిశ్చ•యంబు సేసి. 117

క. దనుజపతి యున్న నగరం, బునకుం దగువారినపుడ • పుచ్చి యతని రాఁ
బనిచి సబహుమానంబుగ, నొనరించెం బరిణయము మ•హోత్సవలీలన్. 118

ఆశ్వాసాంతము.

చ. నిరుపమమూర్తి వైరిరథి•నీసమవర్తి వివేకవైభవ
స్ఫురితవిచారుఁ డుజ్జ్వలయ•శోమణిహారుఁడు ధర్మసంగ్రహో
దరపరతంత్రుఁ డార్యజన•తామతమంత్రుఁడు వంశవారిజా
కరనవసూర్యుఁ డస్ఖలిత•గౌరవవర్తనధుర్యుఁ డిమ్మహిన్. 119

క. కవిలోకవనవసంతుఁడు, యువతీనూతనజయంతుఁ • డుదయానంతుం
డు వినయధనవంతుఁడు దా,నవినోదై కాంతుఁ డమలి•నస్వాంతుఁ డిలన్. 120

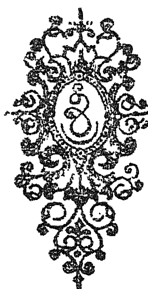
మాలిని. అమరశిఖరిహేలా•హారిధైర్యుం డవార్యా
క్రమభుజబలదృప్తా•రాతిసంహారుఁ డంహ
శ్శమనవినుతిపాత్రా•చారగణ్యుండు పుణ్యో
ద్యమవిరచితలోకా•త్యంతహృత్పర్వుఁ డుర్విన్. 121

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయప్రణీతం బయిన యుత్తరరామాయణం బను మహాకావ్యంబు
నందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము.

చతుర్థాశ్వాసము.

రమణీయుఁ డుపాసక
నారాయణుఁ డాదిధరణి•నాయకసామ్యో
దారచరిత్రుఁడు కులని
స్తారకసంభవుఁడు మనుమ•జనపతి యెలమిన్. 1

రావణకుంభకర్ణవిభీషణులు పెండ్లాడుట.

క. ఆదశకంధరుఁ డఖిలవి, నోదంబులఁ దగిలి నిత్య•నూత్నవిహారా
మోదితుఁ డగు చుండి మృగ, వ్యాదరమున నేగి కాన•నాంతరభూమిన్. 2

క. ఒకమార్గంబున రా మయుఁ, డొకకన్నియుఁ దాను నడచు•నొయ్యన చనుదే
నకుటిలకాంతోదాత్త, ప్రకృతి యగుట చూచి యెఱిఁగి•రాక్షసపతియున్. 3

ఉ. గౌరవశాంతమూర్తిఁ దగఁ•గైకొని మార్గముక్రేవ నిల్చి యు
చ్చైరువఁ బోవ నద్దనుజుఁ•జేరఁగఁ బోయి మహాత్మ యిట్లు కాం
తారములోనఁ బోకకుఁ గ•తంబును నీ లలితాంగిపేరు నీ
పేరును దీనిజన్మమును•బ్రీతిఁ దగంగ నెఱుంగఁ జెప్పవే. ౪

చ. అనవుడు నాతఁ డిట్లను మ•హాపురుషా మయనామధేయుఁడన్
దనుజుఁడ హేమ నాఁ బరఁగు•దానిఁ బయోరుహవక్త్రి నప్సరో
వనిత సమర్త్య లిచ్చిన వి•వాహవిభూతి నహించి నెమ్మిమైఁ
దనయుల నిద్దఱం గని ము•దంబడి కాంచితి నీతలోదరిన్. 5

తే. అగ్రతనయుండు మాయావి•యనఁగ వాని
యనుఁగుఁదమ్ముఁడు దుందుభి•యనఁగ బరఁగు
దీనిపేరు మందోదరి•దేవ యిమ్మ
గాయతాక్షికిఁ దగువరు•నరయఁ దలఁచి. 6

మ. జగతిం గ్రుమ్మరువాఁడ నై కడఁగి యీ•చంద్రాస్యఁ దోకొంచు నే
ను గరం బుత్సుకవృత్తిఁ బోక యిది హృ•న్మోదంబు సంధిల్లె నీ
దగుసల్లాపరసంబు పెంపునఁ బ్రియం•బంతంతకుం జేర్చిన
ట్లుగ నీయన్వయనామధేయములు విం•డుం జెప్పు నా కేర్పడన్. 7

...ప్పుడు ముద మంది యితం, డీవారిజనయన నాకు • నీ నెదఁ గోరెం
గావలయు నని తలంచి మ, హావినయపరుండువోలె • నతఁ డిట్లనియెన్. 8

క. నాకుం బ్రపితామహుఁ డా, లోకపితామహుఁడు తండ్రులుం బౌలస్త్యుల్
మీకె నన బూన నేర గు, ణాకల్పా వేదములు చిరారాధ్యస్తంబుల్. 9

ఉ. పేరు దశాననుండు కృప • పెంపున నాదుతపంబుసొంపునన్
వారిజసంభవుం డొసఁగె • వావిరి నైనవరంబు లిప్పు డిం
పారెడులంక నాకు నెల • వై మహనీయవిభూతి నుండుదున్
దారపరిగ్రహంబు నకృ • తం బిటముందట నన్నుఁ బ్రీతుఁ జై. 10

తే. క్రూరుఁ డగుట యెఱుంగక • కోరియిచ్చెఁ, గన్యనప్పుడమయుఁడు దక్షప్రదాన
సహితముగ వీటి కరిగి యుత్సవముతో వి, వాహమయ్యె నద్దానవవల్లభుండు.

క. తనసుతు లని యమ్మయుచె, ప్పినమాయావియును దుందుభియు సమరముఖం
బున వాలిచేత నీల్గుట, లినతనయుఁడు సెప్పె రఘుకులేశ్వర నీకున్. 12

క. ఒకయోధముఖ్యు నని సం, తకు నైనను గీటడంచు • దాని నమోఘ
ప్రకృతి యగుశక్తి నిచ్చెను, వికసిల్లుచు మయుఁడు దనుజవీరాగ్రణికిన్. 13

క. కోరి వివాహం బయ్యెను, గారవ మెసఁగంగఁ గుంభకర్ణుఁడు దళదం
భోరుహలోచన యగున, వైరోచనికూఁతుకూఁతు • వజ్రజ్వాలన్. 14

ఆ. సరమ యనులతాంగి • శైలూషతనయఁ గ, పోలచంద్రబింబ • బులినజఘన
హరిణశాబనయనఁ • బరమోత్సవంబునఁ, బెండ్లియయ్యె నవ్విభీషణుండు. 15

మేఘనాదుని జననము.

క. పదపడి మందోదరి స, మ్మదమున సుతుఁ గాంచె నాకమారకు నెలుఁగున్
మదదిగ్దంతావళములు, బెదరఁ జెలఁగె మేఘనాద • భీకరభంగిన్. 16

క. దనుజేంద్రుండును జిత్తం, బున నెంతయు సంతసిల్లి • పుత్త్రకునిఁ గనుం
గొని మేఘనాదుఁ డనఁగా, నసురూపం బయిననామ • మప్పుడు వెట్టెన్. 17

ఆ. పిదప నింద్రజి యనుపేరుఁ • బెంపుఁ బడసె, నద్దశాననందనుఁ డభిమతముగ
దానిఁ బదపడి చెప్పెద • మానవేంద్ర, వినుము తరువాతికథలు సవిస్తరముగ.

ఉ. ఆసమయంబునన్ సరసిజాసను పెట్టినచోట్కు కుంభక
ర్ణాసురు మోహమునం గదిరె • నాతఁడు నగ్రజు వేఁడె గాఢని
ద్రాసుఖయోగ్యమందిరము • రాక్షసవంశపరుండు నిచ్చెఁ గై
లాసముఁబోలెఁ బ్రాంశుధవళం బగునూత్ననికేతరత్నమున్. 19

క. అందు నివాసస్థానము, నం దల్ప మనల్పముగ నొనర్చిన నిద్రం
బొంది బహువత్సరంబులు, నిందితదురితాబ్ధిలో మునిఁగి యుండంగన్. 20

రావణుఁడు దేవతలు మొదలగువారిని బాధించుట.

శా. దేవోద్యానము లీల మై నఱకు బాధించు న్మునిశ్రేణి నా
నావిప్రావలిఁ బట్టి తెచ్చి తిను బన్నంబుల్ సురస్త్రీలకుం
గావించుం గ్రతువైభవంబులకు విఘ్నం బాచరించుం దశ
గ్రీవుం డప్రతిమప్రతాపపరుషక్రీడాకలాకల్పుఁడై. 21

సీ. మదమున నలిరేఁగి నదులు సొచ్చి కలంచి, యాడు నుద్ధతగంధహస్తిలీల
బలమునఁ జెలఁగి కానల కేగి రూపఱ, విఱుచు మహావాతవిభ్రమమున
బెడిదంపుఁదనమునఁ గడఁగి శైలమ్ములు, పొడిపొడి సేయు దంభోళిభంగి
నొడలిపెంపున వీచి జడనిధు లిక్కడ,క్కడ వైచు మంథనగంబుకరణి

తే. గరుడగంధర్వయక్షకిన్నరులఁ గన్నఁ, జెవులు వట్టి యాడించు నశేషలోక
భీకరము లగువిధములు పెక్కు సేయు, గర్వ మొదుగంగ నాదశకంధరుండు.

కుబేరుఁడు దూతను బంపి రావణునకు బుద్ధి చెప్పించుట.

క. అత్తఱి నత్తెఱఁ గెల్లను, విత్తేశుఁడు గలయఁ గనియు వినియుం గరుణా
యత్తమతి యగుట దూతం, బుత్తెంచె దశాననునకు బుద్ధులు సెప్పన్. 23

క. చనుదెంచి దూత ముందఱ, గనియె విభీషణు నతఁడుఁ గడు వేడుక న
ద్ధనపతిసేమ మడిగి పరి,జనముల వేర్వేఱ యడిగి సంభావించెన్. 24

ఉ. వచ్చినకార్య మ్మారసి యవక్రచరిత్రుఁడు దానవేశ్వరుం
జెచ్చెరఁ గానిపించె నెడసేయక దూత వినీతవేషుఁడై
చొచ్చి ధరాతలం బురము సోఁకఁగ నానతుఁడై యుపాయనం
బిచ్చి కరప్రదర్శితమహిం దగ సంకుచితోపవిష్టుఁడై. 25

శా. దేవా దేవరతోడఁబుట్టువు కృతార్థీభూతచేతస్కుఁడై
నీవిఖ్యాతికి సంతసిల్లు సహజస్నేహుండు నీయందు నీ
శ్రీ వెంపారుటఁ గోరు నీమహిమఁ బ్రార్థించు న్మదిం గావునన్
దేవేంద్రాదులచంద మొప్ప దని యుద్దేశించి నీయొద్దకున్. 26

తే. నన్నుఁ బుత్తెంచెఁ దనవచనములు గాఁగఁ, జెప్పుమని కొన్ని బుద్ధులు సెప్పివాని
నవధరింపు మొకించుక యవసరంబు, నాకు దయసేసి కార్యవివేకచతుర. 27

చ. జగములకుం బ్రతాపము ప్రశస్తముగాఁ బ్రకటించుమాత్రకుం
దగ వగు నిప్డు సేసినవిధం బిటమీఁద నిజాన్వయోచితం
బుగ నొనరింపు ధర్మము దపోవిభవంబునఁ గాదె యింత పెం
పు గనుట లంకకై మనకుఁ బుట్టినముందటి హాని సాలదే. 28

చ. మునిజన మెల్ల దుర్దశల ముచ్చిరి యుండుటఁ జూచి యప్సరో
వనితలయార్తిఁ జూచి క్రతువర్గముదైన్యముఁ జూచి నామనం

బనయుముఁ దల్లడిల్లెడు దశాననదుష్టచరిత్రుఁ డింక నై
నను నిది మాని సత్పథము•నం జను దూఱు లడంగు నంతలోన్. 29

తే. ఇంతకాలంబు నేఁ బోయి•హిమనగమున, శంకరుం బగుధర్మంబు•సలుపుచునికి
నెఱుఁగనైతి మనుడవచ్చి•యెల్ల నెఱిఁగి, యెఱుఁగఁ జెప్పితి హితము నా•యెఱిఁగినంత.

క. ఇది నా కానతియిచ్చిన, పదకము గలదేహ్యా విన్న•పము సేసితి నీ
హృదయంబునఁ గైకొను మొం, దుపలంపులు దక్కు మనను•దుంగు పితుం డై.

క. అతఁడు నీకుం దగు నీ, వాతనికిం దగుదు మీఱ•లక్కట దొరయుం
దూతయు నఁట వచ్చుటయు భ, యాతురతం గఱపి పోవ•నఁట యిది పోలున్.

ఉ. బుద్ధులు సెప్ప నెల్ల నటు•వోవఁగనిమ్ము ధనాధిపుం దప
స్సిద్ధికిఁ బోయి వచ్చె నని•చెప్పితి సత్తెఱఁ గెట్టి దంతయున్
శుద్ధిగఁ జెప్ప మన్న సుర•సూదనుఁ డల్కలు చూడ నిట్లనం
బద్ధము లైనదూత యెడఁ•బాసియు దిట్టఁడు గాన నిట్లనున్. 33

ఉ. అర్థవిభుండు వోయి తుహి•నాద్రిఁ దపం బొనరింపఁగా విహా
రార్థము వచ్చినన్ గిరిసు•తాన్వితు నీశ్వరుఁ గాంచియున్ వర
ప్రార్థన సేయఁ దద్దయ నతఁ•డాతఁడు దానికి మెచ్చి యిచ్చె స
ర్వార్థవిధాయకం బయిన•యాత్మసఖిత్వము నిశ్చలంబుగన్. 34

తే. వామపార్శ్వాభిగతు లగు•వారిజాక్షి, వడరి యద్దినలోచన•మతని కపుడు
పింగళం బైనవాఁ డేక•పింగళుండు, ననఁగఁ బరఁగును జగముల•ననిరి ధనదు.

ఉ. అత్తెఱఁ గెల్ల నిట్టిద మ•హాత్మ శుభంబు సధర్మవృత్తి కా
యుత్తము నూవె యిమ్మయి న•హంకృతి సత్త్వము గాఁ దలంతు రే
యుత్తము లక్కటా చెడుట•కోపక చుట్టము బుద్ధి సెప్పినం
జిత్తమునందు నీసరకు•సేయుమి గర్వము గాక నిద్ధమై. 36

తే. అనిన నిరువదికన్నుల•నడరు కెంపు, వడ్డనలనీ•జ్వాలాత•నంబుఁ బోల
భ్రుకుటివికటలలాటవి•స్ఫూర్జదుగ్ర, కోపభీకరుఁ డగుచు రం•క్షోవిభుండు. 37

క. ఏమేమీ ననుఁ జెడు దని, నామ్రుందటఁ గొంకు లేక•నాలుక తుద కీ
వీమాట దెచ్చితజుపర, వేమిగఁ దలఁచితొకొ నీకు•నిద విధి యనుచున్. 38

క. కేసరము లదరు హరిక్రియ, మీస లదర లేచి దూత•మెడ దునియఁగ సిం
హాసనము కెలన నున్నమ, హాసి వెఱికి వ్రేసె దమ్ముఁ•డడ్డము సొరఁగన్. 39

ఆ. ఆపులించుతలయు•నడరెడునట్టియుఁ, జూచి ప్రీతుఁ డగుచు•సురవిరోధి
యచటిడింభతతికి•నాఁకలిమడువుగా, నిచ్చి యాగ్రహమున•నిట్టు లనియె. 40

శా. రక్షోవంశహితోపదేశ మనుచేఁ గా నీని బుత్తెంచె నా
యక్షాధీశ్వరుఁ డీశుతోఁ దనకు సఖ్యం బైన తేజంబు రా

జ్యక్షోభంబుగ లంకఁ గొన్న మనయన్యాయంబు సెప్పన్ సురా
ధిక్షుద్రవ్యవసాయహేతు వగు భీతిం జూపి జంకింపఁగన్. 41

ఉ. నిక్కము నట్లు కాన తగు నీతిపరుల్ పల్కిరి లుక్కడంబునన్
మిక్కిలి యైనవారి నియమింపక తక్కువవారే ధనేశ్వరుం
డక్కట లెస్స సేసె నడియాన సెడన్ దిగధీశుఁ డొక్కఁడుం
ద్రిక్కక యుండఁ ద్రుళ్లడఁపఁ ద్రిప్పరఁ బోవలసెం గ్రమంబునన్. 42

రావణుఁడు కుబేరునిపై దండెత్తి పోవుట.

ఉ. కావున మున్ను మున్న యలకాపుర మేర్చి ధనేశు నొర్చి య
త్యావలిపే రడంత మని యప్పుడ యుద్ధపుభేరి సమగ్ర నా
నావిధసైన్యభూరిభర నమ్రవసుంధరుఁ డై పురీపురి
ద్వారమహాటవుల్ గడచి రాజతశైలముఁ జేరఁ బోయినన్. 43

తే. యక్షు లంతంతఁ జూచి ధనాధిపునకు, రాక్షసేశ్వరు సైన్యంబు రాక చెప్ప
నతఁడు గ్రక్కున సేన లాయితము చేసి, బరవసంబునఁ దలపడఁ బంపుటయును.

క. ధనదుబలము దనుజబలము, ననువునఁ దలపడఁ గడంగి యార్చుచుఁ దాఁకెన్
ఘనఘోరభీషణము లగు, వనసధు లొండొంటితోడ వడిఁ దాఁకుగతిన్. 45

యక్షరాక్షసుల యుద్ధము.

శా. జ్యానాదంబు నిశాతహేతిపటలీసంఘట్టరావంబు ఘం
టానిక్వాణసమేతబృంహితము గాఢస్ఫారహేషారవము
త్థానోపేతఖురాహతధ్వనియు సాంద్రం బైనభేరీరవ
ధ్వానం బేర్పడ దయ్యె నయ్యెడ బలద్వంద్వంబునం దేమియున్. 46

ఉ. అందును నిందుఁ జేయఁ గల యుగ్రభటుల్ దలపడ్డ సైన్యముల్
గ్రందుగ నొక్కపెట్ట తమకంబునఁ బోరుట చూచి కైకసీ
నందనుఁ డిమ్మెయిన్ సరి సెనంగుట సైఁపక వచ్చి వీఁకఁ దాఁ
కెం దనమోహులన్ బలులఁ గీలలు బెడగ్రత వజ్రవృష్టి యై. 47

క. ఏటున వాటున వ్రేటునఁ, బోటున దశముఖుఁడు రౌద్రముగ నటునిటుయున్
తేటపడఁగ ముదిపడి యక్షులు, కోటలఁ జొరఁబాఱి రసురకోటి యొగవఁగన్. 48

క. తోలుకొనిపోయి దనుజులు, కైలాసతటంబు బట్టుటలు కైకొనఁ జన నా
ఖీలశరనిహతి వారలు, గూలఁగ సంరోషకంటకుఁడు వడిఁ దాఁకెన్. 49

ఉ. ఏచినదైత్యసైన్యముల నెల్లను ద్రుళ్లడఁగించి యిట్లు శౌ
ర్యోచితలీలఁ గ్రాలి సమరోద్ధతి మైఁ దమసేనఁ జూచి చే
వీచుచు వచ్చు యక్షుఁ గని వీతభయుండు దశాస్యుమంత్రి మా
రీచుఁ డుదగ్రుఁ డై గిరి గిరిం దగ మూర్కొనుమాడ్కిఁ దాఁకినన్. 50

ఱరువురథరజాలము లొం,డొరువుల తురగములు నూతు • లురుకేతనముల్
గురువలిక్రియఁ బడఁ గూల్చుచు, నెరగలిచిచ్చుగతిఁ గప్పె • నిరువాఁగుపయిన్.

ఉ. యక్షుఁడు దానవుం గదిసి • యార్చి దగం గద బిట్టు వ్రేసినన్
రాక్షసుఁ డీడఁబోక భిదు•రప్రతిమానమహాసి వ్రేసె ధూ
మ్రాక్షుఁడు నంతఁ గూడుకొని • యాసురవృత్తిఁ దగంగఁ జేసె ను
గ్రక్షురికాక్షతిం బ్రతిము•ఖంబున రక్తనదీప్రవాహముల్. 52

ఉ. దానవవీరు లిట్లు ధన•దప్రియభృత్యులఁ గిట్టి నొంచినన్
మానము డిగ్గఁ ద్రావి గరి•మంబు దలంప కతండు వాఱినన్
సేనలు పెల్లగిల్లి పఱ•చెన్ దశకంఠుఁడు కోట డగ్గఱం
గా నడచెన్ మణిస్ఫురిత•కాంచనతోరణకాంతిఁ జూచుచున్. 53

ఉ. అట్టియెడన్ సురారిసుభ•టావళి వాకిట లగ్గసేసినం
గట్టుపకాసి దీర్ఘదృఢ•కాయుఁడు తత్ప్రతిహారపాలకుం
డొట్టినమంటవోలెఁ గడు•నుగ్రతఁ బేర్చిన సూర్యభానుఁ డ
ప్పట్టునఁ దాఁకి దానవులు • పాఱుటయుం గదిసెన్ దశాననున్. 54

ఆ. వీకఁ గొండతోడఁ • దాఁకెడుతగరును, బోలె గగనచరులు • భుజబలంబు
పొగడఁ బరిఘ ద్రిప్పి • యెగసి దశానను, వెడఁదయురము పెలుచ•నడిచి యార్చె.

క. ఆసూర్యభానుఁ డీక్రియ, వ్రేసినయప్పరిఘ దనుజ•విభుఁ డధికబలో
ల్లాసమునఁ బుచ్చుకొని పొడి, సేసె నసురు లార్వ నతని•శిర మొకవ్రేఁతన్.

క. నుగ్గయినయతనిఁ గనుఁగొని, బెగ్గలమున నచటిభటులు • పికపిక లైనన్
డగ్గఱి పిశితాశను లొక, మొగ్గర మై కోట సొర స•ముద్ధతు లయినన్. 57

మ. సమరక్రీడకు వచ్చె వైశ్రవణుఁ డు•త్సాహోగ్ర మై మాణిభ
ద్రముఖుం బైనబలంబు మున్ వెడలఁ దూ•ర్యశ్రేణి గర్జిల్ల దు
ర్దమదోఃకాండవిమర్దితోద్ధతగదా•దండోద్భటుం డై పరా
క్రమలీలం బటువందివాగ్విభవసం•రంభంబు రంజిల్లఁగాన్. 58

క. ప్రకటబలు లమ్మహోదర, శుకసారణు లాదిగా న•సురవీరులునున్
భ్రుకుటిముఖు లగుచు యక్ష, ప్రకరముఁ దలపడిరి తూర్య•రవములు సెలఁగన్.

ఆ. దొరలు వెన్నుదన్ని • పురికొల్పి యిరువురుఁ • జేరిచూచుచుండఁ • జెలఁగి యుభయ
బలముఁ బోటులాడెఁ • జలమున నొక్కింత, యొలమాసగొనక • యొలి నార్చె.

సీ. కీలాలజలముపైఁ • దేలుచు నవ్వీన, ట్లున్నశిరంబు లొ•క్కొక్కచోట
నంగుళీయకరుచు • లడరంగ నెఱిఁ బాసి, యున్నహస్తంబు లొ•క్కొక్కచోట
గుత్తులకోలఁదికిఁ • గృత్తంబు లై పడి, యున్నపాదంబు లొ•క్కొక్కచోట
నవయవభేదంబు • లమరక తునియ లై, యున్నగాత్రంబు లొ•క్కొక్కచోటఁ

తే. గములమండంబు నాగలోకంబుఁ దలిరుఁ, బొన్నఁగల్పాంతమున జముఁ బె
నింటిలోపలఁ బోలె నొప్పెసఁగెఁ జూడ, నపుడు యక్షనిశాటయుద్ధాంగణమున.

ఉ. అయ్యెడ మాణిభద్రుఁడుఁ బ్రహస్తుఁడు నొండొరుఁ దాఁకి వ్రేసియుఁ
బ్రయ్యఁగ మోఁదియుం జదియ వైచియు నొచ్చి చనంగ నిమ్మెయిన్
డయ్యఁగఁ బోరి రంత వికటప్రముఖాసురు లంటఁ దాఁకినం
గయ్యము దక్కి యక్షుఁ డధికం బగు నొవ్వునఁ జెల్లగిల్లినన్. 62

ఆ. బలము పాయ యిచ్చి తొలఁగిన నలుకక, బరవసమున నర్థపతి గడంగి
రథముఁ బఱపఁ బనిచె రాక్షసభటకోటి, యుఱుమ లేక పాఱి తెఱపి యిచ్చె.

కుబేరుఁడు రావణుని దూఱనాడుట.

క. ధనదుఁడు గట్టెదురం దమ్ముని గనుగొని సూతుఁ దురగముల నిలుపంగాఁ
బనిచి వులస్త్యతనయునం, దనుఁ డగుటకు సముచితముగఁ దా నిట్లనియెన్.

ఉ. ఏను హితంబు సెప్ప నిటు లేచి దురాచరణంబు లిమ్మెయిన్
మానవు రోగి చేఁ దయిన మందు దఱువుం దెవ్వ లంటఁ దాఁకినం
గాని యెఱుంగఁ డప్డు ప్రతికారము గల్గునె యట్లపోలె నీ
కైననికృష్టవృత్తిఫల మంది తలంచెదుగాక పిమ్మటన్. 65

ఉ. కార్యము లెండుఁ దార యవుఁ గా దన నోపుదురే సహాయులై
యార్యులు ద్రోచి చెప్ప నుభయప్రతిపన్నము లైనఁ గాక యీ
శౌర్యము నట్టి దుర్ణయవిచారమునన్ వినయంబు దక్కుట
స్థైర్యముఁ దేక యున్నె తుది దాఁకునె లోకవిరుద్ధవృత్తముల్. 66

తే. మేలు రెండులోకంబుల మేలు తెచ్చుఁ, గీడు సేసినఁ దప్పదు కీడ యగుట
దీని నా బాలగోపాల మైనజనము, సకలమును మది నెఱుఁగు నీవొకఁడు దక్క.

చ. ఒకరుని మాటఁ బోక కడు నుగ్రత నీవు సధర్ములైన వా
రి కలుగుచున్ సముద్ధతిఁ జరింపఁగఁ జూచుట దేవతాగణం
బకట మనంబులోన ముదమందుఁ జుమీ వెడమాట లింక నే
టికి రణకౌశలంబుఁ బ్రకటింపుము వచ్చితి సారెసారెకున్. 68

కుబేరుఁడు రావణునితో యుద్ధముచేసి యోడిపోవుట.

క. అనిన మఱుమాట వలుకక, దనుజేంద్రుఁడు ధనదు నస్త్రతతిఁ గప్పె నతం
డును బాణవృష్టి గురిసి య, శనిక్రియ నుగ్ర మగు ననలశర మేసె వడిన్. 69

ఆ. అదరు లెగయ వచ్చు నాగ్నేయబాణంబు, రాక కంబుపతిశరంబుఁ దొడిగి
లాఘవమున నిజబలం బార్వ దశముఖుఁ, డనతిదూరమునన యాఱనేసె.

శా. శ్రావ్యంబై చెలఁగన్ గభీరమధురజ్యానాద ముద్దామవి
రవ్యాపారనిరూఢతం బ్రతిశరారంభంబు మర్దించుచున్

సవ్యప్రౌఢి దృఢచాపసవ్యగతి నాశ్చర్యంబుగా నేయుచున్
దివ్యాస్త్రంబులఁ బోరి రిద్దఱును సాదృశ్యం బదృశ్యంబుగన్. 71

ఆ. ఏటు లాడి చూడ • నొత్తైఱఁ గలిసి గ, చ్చాప్రవీణబాహు • దండుఁ డయిన
ధనవిభుండు వ్రేసె • దశముఖునిరొమ్ము నం, దగద యతఁడు లాగ్రహించి చలము మెఱయ.

క. సురవైరి గినిసి యొక్కట, నిసువదిగద లెత్తుకొని ధనేశ్వరు నురమున్
శిరమును బరులుం గరములుఁ, జరణంబులుఁ జదియ మోఁదె • సరభసవృత్తిన్.

చ. కలయఁగ మేన శోణితము • గ్రమ్మఁగ లావఱి యొల్లఁబోయి కెం
దలిరుల నొప్పుచూతము మొందల్ నటికన్ ధర వ్రాలునట్లు వి
వ్వాలుఁ డయి తేరిపై నొఱగు • వైశ్రవణుం గని సూతుఁ డెంతయుం
దలరి రథంబు దోలుకొని • దవ్వుల కెక్కడి కేనిఁ బోయినన్. 74

క. వెల్లిగ నార్చుచు విజయము, నుల్లాసముతోడఁ బంక్తి • ముఖుబల మెగవం
జెల్లాచెదరై యక్షులు, వెల్లగిలం బఱచి రద్రి • బిట్టులియుంగన్. 75

సీ. కాలుకొన్నంతయుఁ • గడువేగమునఁ బాఱి కనుకని దెసలందుఁ • గాఁడుపడియుఁ
బాఱఁ జాలక ముట్టుఁ • బడి జాడ దప్పంగఁ దొలఁగి పెన్గొందులఁ • దూఱఁబడియుఁ
దలలుఁ జీరలును గంపలు నెత్తికొని గాసి గా మ్రగ్గుట డవులఁ • గాటువడియుఁ
గాళులఁ జేతులఁ • గా నెట్టకేలకుఁ జఱు లెక్కి లోయలఁ • జాఁగఁబడియు

ఆ. బయలిమొనలు గోట • పట్టినవెల్లున, వీటిప్రజయు నొక్క • మాట యురలఁ
దెరలి యిద్ద ఱొక్క • తెరువునఁ బోవక, యాకులితను గాంది • శీకు లయిరి. 76

రావణుఁడు కుబేరు నోడించి పుష్పకవిమానము గొనుట.

తే. అసురపతి గెల్పుగైకొని • యలకఁ జొచ్చి, యొంటు సేయంగ నొల్లక • యుచితపరుఁడ
పోలెఁ దనప్రజ వారించి • లీలఁ గాము, గనునరమణీయ మగుపుష్ప • కంబుగొనుచు.

క. చనియె నట ధనదుసూతుఁడ, తని నొకపద్మాకరంబు • తటమున నుం చె
ట్టిన నచటఁ బొలయుసల్లని, తనుగాలిం దేఱి లజ్జ • దన్వాంతుం డై. 78

ఆ. అంత నంత విరళి • మగుపరివారంబు, గూడి చిన్నవోయి • కొలిచి రాఁగ
వాడియున్నమోము • వాంచినభంగిన, యలక కేగుదెంచె • యక్షవిభుఁడు. 79

ఉ. అక్కడ దానవేంద్రుఁడు జయంబునఁ గ్రొవ్వెలరారఁ బుష్పకం
బెక్కి గిరీంద్రవైభవసమీక్షణకౌతుకలగ్నచిత్తుఁ డై
యిక్కడ నక్కడం గలయ • నిచ్చ మెయిం జరియించు చుండఁగా
నొక్కెడ నెద్దెసం గదలకుండె విమానము విస్మయంబుగన్. 80

చ. అమరవిరోధి దాని కెదు • నచ్చెరు నంది సుమాల్యభృత్యవ
ర్గములును దానుఁ గూడి పడిఁ • గారణ మేమొ యనునట్టి దపివిమా
న మిచట నిట్లు దీనిగమనం బెడలం గత మేమి యకీన
త్తముఁ డొకరుండు దక్క నొరుఁ • డొచ్చెదొకో హృదయానువర్తి యై. 81

నందికేశ్వరుఁడు రావణుని శపించుట.

చ. అనుసమయంబునం ద్రినయనానుచరుం డగునంది వారలం
గని యనియెం దొలంగుఁ డిదిగా సితి యీశనివాసదేశ మిం
దనిమిషయక్షకింపురుషు లాదిగ నెవ్వరు రా రసంగ న
ద్దనుజవిభుండు వెండియు నుదగ్రతఁ బోనక యున్న నల్కతోన్. 82

క. ఈతఁడె యీశ్వరుఁ డిత్తఱి, పోతంబుల కెలన శైలపుత్త్రియుఁ దానుం
బ్రీతిఁ గుసుమాపచయకే, లీతత్పరుఁ డైనవాఁడు లీలానుగతిన్. 83

క. అడిబీర ముడిగి రాక్షస, చెడక మరలి పొమ్ము నీకుఁ జేయుట లిదె యీ
యెడ యింక నీవు నిలిచినఁ, బడ నడఁతురు నన్ను నిన్నుఁ బ్రమథగణంబుల్.

తే. అనినఁ గోపించి యీశ్వరుఁ డనఁగ నెవ్వఁ, డతనికిఁ జొచ్చెదు దక్క నొకతము జెప్ప
మనుచు వానరవదనంబు నట్లు లున్న, నంది మొగ మున్న దేరకొనంగఁ జూచి.

క. కడుఁ బెల్చ నవ్వి యాగు నీ, వద్దవునఁ జెలువంబు గలుగు వారలచేతం
జెడఁడే యీతఁడు నుడువకె, యుడుఁగు మనుచుఁ బంక్తివదనుఁ డుల్లసమాడెన్.

చ. తెగడినఁ గెంపుసొం పడరుదృష్టులు గాడఁగఁ జూచి నంది యి
ట్లగు నిది నిక్క మివ్విధము లైనయాననముల్ గలవార యొప్పున
న్నిగిలిన రాక్షసాన్వయము నిన్నుఁ బురంబును సాగరంబు గా
సిగ మసి గాఁగఁ జిక్క వడఁ జేప్పెడుఁ జేయుట యెట్లుఁ దప్పునే. 87

ఆ. నిన్నుఁ బట్టి యిప్పు డీఱుగఁ దలలు దు, న్మాడ నాకు శక్య మగున యైన
జగము చేతినిందఁ జచ్చినవాఁడవు, మున్న కొన శివము ముట్ట ననిన. 88

మ. అతిరౌద్రాకృతి దైత్యుఁ డిట్లనియె మీ రాక్రోశముం జేయఁ బ
ర్వత మే నిష్ట చలంబునం బెకలికెదఁ బ్రారింపుఁ డా నీవు మీ
యతఁడుం వచ్చి విమాన మాగినస్థలం బందంగ నిశ్చాను ని
ర్జితుఁ గావింపక మిమ్ముఁ జంపక దశగ్రీవుండు మిముం బోవునే. 89

రావణుఁడు కైలాసమును బెల్లగించి యెత్తుట.

ఆ. అనుచు శైలమూలమున కేగి చేతుల, గ్రచ్చి యమరఁ బట్టి కూలఁ ద్రోవ
నప్పళించి యెత్తె నల్లాడె నప్పుడో, సగము జీవరాశి బెగడుపడఁగ. 90

క. తదవసరంబునఁ బ్రమథులు, బెదరిరి గిరిరాజతనయ బిట్టులికి వెసం
బొదివి పయి వ్రాలి కౌఁగిటఁ, గదియించుచు శంభుమేను గరుపారంగన్.

ఆ. దనుజుచంద మంతఁ దనమది న్నంబున, నెఱిఁగి శంకరుండు చిఱుతనగవు
కాంతి మోము చెన్ను వింత గావింపంగ, నంగుటంబున నల్ల నూఁదుటయును.

శివుఁడు రావణునిచేతులు కైలాసము క్రింద నడఁగఁద్రొక్కి వాఁడు ప్రార్థింపఁగా ననుగ్రహించుట.

చ. కరములు చాఁపకట్టువడఁగా గిరి యొప్పటియట్ల క్రుంగినన్

విరవిరఁ ద్రెళ్ళి నొవ్వడరి • విహ్వలుఁ డై దశకంధరుండు ఘో
రరవము లోకసంభ్రమక • రం బగునట్లుగఁ బెల్చఁ గూసె న
చ్చెరువును బెగ్గలంబుఁ గవి • సెన్ వెస దైత్యునమాత్యకోటికిన్. 93

క. వెల్లువ ముట్టినపగిదిం, దల్లడమునఁ గూడఁ బాఱి • తనుఁ దనసైన్యం
బెల్లను ముసరఁగ దానవ, వల్లభుఁ డట్లఱచు చుండె • వా విడిచి వడిన్. 94

తే. తా నెఱుంగనియట్టుల • తడవు గాఁగ, నిల్చి కరుణించి పదపడి • నీలగళుఁడు
నగము డీలించి బాహులు • దిగిచికొనఁగ, నిచ్చి యాపతియుచ్చె దై • త్యేశ్వరునకు.

శా. కేలీకందుక మట్ల నెత్తుకొనుమా • శ్క్కం బట్టి నాయున్నయీ
కైలాసాచల మిట్లు నీవు నెగయం • గా నెత్తినం జోద్యమై
నీలా వేఁ గొనియాడు వెల్లరును వ • ర్ణింపంగ నీ కొక్కపే
రీలోకంబునఁ జెల్ల దైత్యులకుఁ బెం • పెక్కంగ నే నిచ్చెదన్. 96

క. ఏ వినఁగ నిపుడు నీదగు, రావంబు త్రిలోకభీక • రం బయి చెలఁగెం
గావున విన్న భయం బగు, రావణుఁ డనునామమునఁ బ • రఁగు త్రిజగములన్.

ఉ. పుష్పక మర్థి నెక్కి మెటఁ • బోయెదొ పొమ్మని వీడుకొల్పె వా
స్తోష్పతి సంతసం బెడల • ధూర్జటి నిర్భరహార్షనిర్గళ
ద్బాష్పవిలోచనుం డగుచు • దానవనాథుఁడు రత్నమాలికా
నిష్పతదంశుజాలరమ • ణీయవిమానము నెక్కె మ్రొక్కుచున్. 98

ఆశ్వాసాంతము.

మ. బుధసంరక్షణశీలుచేత విసయాం • భోరాశిచే శత్రుగ
ర్వధనాదానవిదగ్ధుచేత రమణీ • ప్రద్యుమ్నుచే నన్వయాం
బుధిసంపూర్ణసుధాంశుచేత సుహృదం • భోజార్కుచే భారతీ
మధునిష్యందముఖాబ్జుచేతఁ ద్రిజగ • న్మాన్యస్ఫురత్కీర్తిచేన్. 99

క. ఖండియరాయనిచే నుద్దండద్విషదవనిపతిమ • దావళిహారిచేఁ
బండితవిధుచే విభవా, ఖండలుచే నృపనయప్ర • కారునిచేతన్. 100

మాలిని. నిరుపమరణకేళీ • నిర్దళద్వైరిధాత్రీ
వరతనుగళితాసృ • గ్వారిపూరావగాహో
దరభరపరిఖేల • ద్యాతుధానాంగనాని
ర్భరమదమధురస్తో • త్రప్రసన్నాత్మచేతన్. 101

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిధేయ తిక్కననామధేయ ప్రణీతం బయినయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

నిర్వచనోత్తర రామాయణము

పంచమాశ్వాసము.

రమణాచరణాశరసం
భోరుహాభృంగపతిచే ద్రిభువనప్రథితా
చారునిచే గనకాచల
ధీరునిచే మనుమవనుమతీవల్లభుచేన్. 1

క. శంభునిచే నివ్విధమున, సంభావితుఁ డై తదీయశైలము డిగి సం
రంభమున రావణుఁడు దాఁ, గుంభిని నలుగడలఁ గలయఁ గ్రుమ్మరు చుండెన్. 2

క. ఒక్కొకమరి సేనలతో, నొక్కొకమరి వీరపరిజనోపేతుం డై
యొక్కొకమరి దన్నయంతన, యొక్కడ నేనిని జరించు నిచ్ఛాగతులన్. 3

వేదవతి రావణునిచే నవమానిత యై యగ్నిప్రవేశము చేయుట.

మ. హిమవంతంబున కేగి యొక్కయెడ నం దేకాంత మొక్కర్తు చీ
రముఁ గృష్ణాజినముం గమండలువు నై రాగంబు వర్జించి సం
యమముం గైకొని యున్నఁ జేరఁ జని హృద్యాకారముల్ యౌవనో
ద్యమముం గాంతియుఁ జూచి రావణుఁడు గామాయత్తుఁ డై యిట్లనున్. 4

క. ఎవ్వనితనయవు నీపతి, యెవ్వఁడు పే రేమి నీకు నీరూపంబుల్
జవ్వనముఁ బాయ నీతప, మెవ్విధిఁ బాటిల్లె నకట యింతయుఁ జెపుమా. 5

క. అనుపలుకులు వినియుం గా, విననియదియపోలె నుచితవిధి నాతిథ్యం
బొనరించినయక్కన్యక, ననిమిషరిపుఁ డట్ల మఱియు నడిగిన నదియున్. 6

సీ. అనఘ కుశధ్వజుఁ డనుమునీశ్వరుఁడు వేదాభ్యాస మనిశంబు నాచరించి
యాన్నకృతంబునఁ జేసి నన్ గని వేదవతి యనుపేరిడి వంశమహిమ
వెలయంగ నిక్కన్య విష్ణున కిచ్చెద నని చాలఁ బ్రీతి సేయంగ నెల్ల
వారును మాయయ్యకోరిక యెఱుఁగక యర్థింప నర్థింప నతఁడు ద్రోచి

తే. పుచ్చ ననురేంద్రుఁ డై వజంభుఁడు నడిగి, తనకు నీకున్న నలిగి మాతండ్రిఁ జంపెఁ
దల్లి సొదఁ జొచ్చె నత్యవ్రతంబు నడవు, జనకుపూనికి నేఁ దీర్తు నని తలంచి. 7

క. అది మొదలు గాఁగ విష్ణుని, మది నిల్పి యతండ నాకు మగఁ డగు నని యి
ట్లు దపంబు సేయు చుండుదు, నిది నా తెఱఁ గనిన దానవేశ్వరుఁ డనియెన్.

కాంతి దొలంగ మే నిటులు • గాఱియఁ బెట్టుచు జవ్వనంబుచే
న్నింతయు రిత్తవో సుఖము • లెల్లను దగ్గఁగఁ బ్రావి నెమ్మదిం
జింత దళంబుగా నడరఁ • జేష్టలు దెమ్మటి వరించుచుండ జిం
త్తాకులతయుం బోలె నిటు వ్యక్తముగ • గ్రన్ననఁ బాడియె చారులోచనా. 9

మ. లలనా విష్ణుఁ డనంగ నెవ్వఁ డతఁ డేలా శుద్ధవంశంబు ని
ర్మలసంపూర్ణతపోమహాస్త్రము కంటెఁ బ్రాప్తానుభావంబు దో
ర్బలసంపత్తియు నాకుఁ బోలెఁ ద్రిజగద్విఖ్యాతిపాత్రంబు లే
కలదే లంక పరాక్రమంబు జగాలోకప్రశస్తంబు వానికిన్. 10

ఆ. అనినఁ జెవులు మూసికొని యట్టియట్టి లోక, వంద్యు వేద వేద్యు వరదుఁ బరము
ననుపమాను నచలు నవ్యయు హరి జెప్ప, వాఁడు గాఁడ వని మృగాక్షి మఱియు.

చ. తపముల నెల్లఁ దాన ఫలదాత యగుం గడుఁ గోరిక కర్తయై
యపరిమితప్రభావ్రుఁ డగు నా హరి నాభిఁ బుట్టె ని
శ్వపతి యహీంద్ర బాహుబలనాయకు లబ్ధముకుటభాదిదై
త్యపతుల నెల్లఁ ద్రుళ్లడఁచె • నాతఁడు విష్ణుఁ డమానవీయుఁడే. 12

క. అనిన నసుర యుమ్మాటలు, విని నోర్వక కదిసి వచ్చి • వెండియు సతి కి
ట్లనియె మరునంపవెల్లువ, జనుదు సిలువ వంకఁ గోర్కి • జతిమెడుఁ బేర్మిన్.

చ. ఎఱుఁగవు గాక భోగములు • నెల్లను నెచ్చెలి జవ్వనంబ యి
త్తఱి నుడివోవ కిండ సుచితంబుగ జక్కఁగ దోయి వోసి క్రి
క్కిఱిసిన చిన్ని చన్నుఁగవ • యింపు దిసలారఁగ నాదునక్షు మఱ
వఱలుసరోవరంబున ననారతకేలి యొనర్పు కోమలీ. 14

ఆ. అనుచుఁ జగిలి చూచు • సిద్ధాన వేశ్వరి, నలిగి చూచి నిన్ను • నధముఁ డగుట
మాను తపగ ప్రభావమున నెఱింగియుఁ జగ, నాష్టలస్థ్యమనుమఁ • డని తలంచి.

క. అతిథిసపర్యయు సమయోచిత నగినుసంలాపమును • సేసితిఁ బోపో
మతి లేదు నీకుఁ జెప్పెడు, నటులలో నన్నుఁ దలఁప • నగునె దురాత్మా. 16

చ. అని కలుషించి వేదవతి • యుచ్చటి నాసి చనం దలంచినం
గని దశకంధరుం డసురకృత్యమున వేనలి పట్టికొన్న నం
గన యొకవ్రేల వేయ నదియొక్క ఖడ్గమయి కాఁకిక త్తిరిం
చిన క్రియఁ ద్రెంచె వెంట్రుకలు • చేతఁ దెమల్చినయంత కివ్వలన్. 17

తే. వెంట్రుకలు చేతఁ బట్టియుఁ బెనఁగులాడుచుండ, దపము సేర్మికి నలికి యద్దనుజవిభుఁడు
నిలిచె రోషమహానలజ్వాలిక దనరఁ బ్రియముగఁ బిలిచె వేదవతి బాసి యిట్లని యెనతియు.

ఉ. బన్నము లిట్లు నీవు పరకాంతల జెట్ట మోసు దొలఁగుచుండి యే
నిన్ను శపించినట్లయిన • నిర్మలసత్యమహాతపప్రభా

వోన్నతిచేటు గాదె పునరుద్భవమయ్యెద నీకు మృత్యువై
సన్నుతపుణ్యజాత యనఁ • జాలి యయోనిజమూర్తిఁ బొల్చెదన్. 19

క. ఈపరిభవంబుఁ బడియుం, దీవె ప్రాణంబు లనుచు • దిగ్గన ననలం
బాపాదించి దశాననుఁ, నే పడఁగక సిష్టు నాశ్త్ర • సడి సొరదఁ జొచ్చెన్. 20

ఆ. కృతయుగమున వేదవతి యనఁగాఁ బుట్టి, నాతి త్రేత నిప్పుడు • సీత యనఁగ
జనకుయజ్ఞవేది • జన్మించి నీపతి, యయ్యె నిన్ను నిష్టుఁ • జంపుటఁ జేసి. 21

చ. అని ముని సెప్ప విస్మయము • నార్తియుఁ గోపముఁ బ్రీతియుం బెనం
గొనఁ దప మిట్టిదిం గలదె • కొంతలి పొల్తియు నన్నెఁ గోరనే
దనుజుఁడు నాఁడు నియ్యనుచితం బొనరించెనె తత్ప్రసంబు మె
ల్లన యిటు వొందెనే యని సంభ్రమమున రావణుఁడు గౌతుకంబునన్. 22

క. ఇవ్విధమున సొరదఁ జొచ్చిన, యవ్వనితం జూచి సిదవ • నసురాధీశుం
డెవ్వలని కరిగె నెవ్వరి, కెవ్విధిఁ గాపించె ననుచు • నిల్లనె మునియున్. 23

రావణుండు దిగ్విజయము చేయుట.

శా. వీరుం డెవ్వఁడు నెందు లేఁ డనుచు నుర్విం ద్రిమ్మరుం దర్పదు
ర్వారస్ఫారపరాక్రమక్రమకళా • వైదగ్ధ్యవిస్ఫూర్తి మె
పారంగా ధరణీశ్వరుల్ వెఱకి వీరావేశి యై యుద్ధము
ప్రారంభం బొనరించుచుఁ సమరసంరంభంబు శోభిల్లఁగా నౌ. 24

సీ. ఒక్కచోఁ దా మరుత్తోర్వీశుజన్నంబునకుఁ జని యాతని రణంబు సేయ
నడిగినఁ గ్రతుకాలమని సేయఁ దగవు గాదనుచు శాంతత నున్న • యానృపాలు
నోడితి వని యార్చి • యుడుగక యజ్ఞోపకరణంబు లన్నియు • గాసి చేసి
ప్రాగ్వంశ మంతయు • వ్రచ్చి కేడక గ్రొవ్వి బుత్విగ్గణంబుల • నత్యు మడఁచి

తే. యజ్ఞభాగంబులకు వచ్చి • హరిహయాదిదేవతాగణనముల బర్హి యు • వాయసంబు
హంసముఁ గృకలాసంబు నై భయమునఁ బరగియుండిన నెఱుఁగక • యసురవరుఁడు.

ఉ. అంతకవిక్రముం సురఘనాగ్ని బహూంతు బాహుశాలి ము
న్యంతు నజేయు గాధినృపవంశ త్రిముసంగిన సూర్య మెట్టి మీ
రింతకు మున్న నన్నెఱుఁగి • రెన్నఁడుఁ గావునఁ గయ్య మిండు మీ
కెంతబలంబు గూడు నది • యెల్లను గూర్చుఁడు దర్ప మేర్పడన్. 26

ఉ. చాలక తక్కినక్ వినుఁడు • శౌర్యము లజ్జయు నుజ్జగించి మీ
రోలిన నిల్చి నామెదుర • నోడితి మే మనుఁ డన్న నొదినీ
పాలురు పోరిలో మనకుఁ • బంత్తముఖుం డెవ్వయుగ నిచ్చునే
మే లిది యంచు నోటమిక • మేకొని పత్త్రముల చేసి రుక్కఱన్. 27

మ. దనుజుం డీవురి కేఁగుదెంచి మహిమోద్దామప్రతాపాగ్నిసం
జనితాశావలయప్రకాశబహుళ • స్ఫూర్తిప్రోధిసంరూఢిచే

ననరణ్యక్షితిపాలు ముట్టిన నతం • డత్యుద్భటాకారుఁ డై
యని కేగెం బృథివీపరాగపటలం • బాకాశముం గప్పఁగన్. 28

ఉ. సైన్యయుగంబునుం బెనఁగి • సంగరరంగమునందు మ్రగ్గ రా
జన్యవరుండు రావణుఁడు • సమ్ముఖమై మహిం సంచలింప న
న్యోన్యవధాభిలాషమున • నార్చి నడిం దలపడ్డఁ జూడ సా
మాన్యము లయ్యె నప్పు డొక • మాత్ర జయాపజయప్రకారముల్. 29

చ. వికటములైన హస్తములు • వ్రేయుచు నోలిన తాఁకి యున్న మ
స్తకములు నుగ్గు సేయుచు ని • శాతకృపాణకళాపిద్ధగుఁ డై
యొకవడిఁ బోరి డస్సి బలియుం డగు దానవుచేత నొచ్చి నే
ల కొరగునప్డు భూపతి చలంబున నాతనితోడ నిట్లనున్. 30

మ. అని నీ కోపక వడ్డ నేమి యిఁక దై • త్యాధీశ యే ధర్మవ
ర్తిని యేనిన్ శుచి నేని నాకులమునన్ • దివ్యావతారుం డొకం
డనపాయుం డుదయంబు సేసి భువనం • బానందముం బొంద నెం
దు నవధ్యం బగునీశిరోదశకముం • దున్మాడువాఁ డుద్ధతిన్. 31

ఆ. అనిన నసుర నగుచు • నగు నగు నీయాదు, బొంకు గలుగు నెట్లు • పోలుఁ బోలుఁ
బిదపఁ జూచికొంద • మిది నీవు గొమ్మని, సరిఘు నతనిశిదము • పగుల వ్రేసె.

క. ఆర్చి విజయోత్సవమునం, బేర్చి నచలమున వరంబు • పెంపున సొంపుం
దీర్చి దిగులు రాజులయెదఁ, గూర్చి విడిసె మగుడ దైత్య • కోటి మదింపన్. 33

క. ఇమ్మెయి నచట నచట యు, జ్ఞమ్ములుఁ దపములును ధర్మ • చర్యలు బహువి
ఘ్నమ్ములఁ బెట్టుచుఁ గలయం, గ్రుమ్మరి సరనరుల నొక్క • కోటికిఁ దెచ్చెన్. 34

మ. ఒకనాఁ డొక్కెడఁ బోయి పోయి దివి నం • త్యుచ్చైఃశపయోదంబు నె
క్కి కడుం జెన్నగు వీణ చే నమర సం • క్షీణప్రభావుండు సం
ఖ్యకళానంజనకుండు నారదుఁడు రాఁ • గాఁ జూచి యాసన్నపు
ష్పకుఁ డై భక్తిఁ గృతప్రణాముఁ డగుచున్ • సల్లాపసౌఖ్యంబునన్. 35

ఆ. అసురవరుఁడు గుశల • మడిగిన నుచితాసనం, భాషణంబు సేసి • బంధుభావ
మాదరమున నెఱపి • యమ్ముని మానన, హితముఁ గోరి యతని • కిట్టు లనియె.

నారదచోదితుఁ డై రావణుఁడు యమునిమీఁదికిఁ జనుట.

మ. ధరణీచక్రమునందు నీవు సమరో • త్సాహంబునన్ రాజులం
బోరివుచ్చం గనుఁగొంచు వించు మది నే • ప్రొద్దున్ ముదం బందుదున్
హరియుద్ధంబును శూలిసంగరము దే • వాధీశసంగ్రామముం
గర మర్థిన్ విను సూతు నాకు నవి • వేడ్కం జేయ వి ట్లెమ్మెయిన్. 37

క. ఏ నీకు నొకటి సెప్పెద, దానవకులముఖ్య దేవ • తలకు నవధ్యుం
డై ననినుబోఁటివాఁ డీ, మానవుల జయింప విక్ర • మంబును గలదే. 38

క. కలయం ద్రిమ్మరి మేదినిఁ, గలవీరుల నోర్చి జయము • గైకొంటి మను
ష్యులు నీ కెదురే యింకం, గలదే కొఁద వడ్డచో టఃఖండితశౌర్యా. 39
తే. క్షుత్పిపాసలు జరయును • ఘోరరుజలు, నడర నార్తులై యుండుదు • రదియుఁగాక
మర్త్యులిటమున్న వీరలు • మర్త్యులైరి, వీరుఁగుల ముట్టి యొడిచిన • బిరుదుగలదె.
క. కావున నిమ్మనుజావళి, నీ వడుచుట మెచ్చు గాద • నిన నప్పలుకుల్
దేవారి వోలు నని సం, భావించి మరు త్తపస్వి • పతి కిట్లనియెన్. 41

—— నారదవచనప్రబోధితుండై రావణుఁడు యమునిపై దాడివెడలుట. ——

ఉ. ఏను రసాతలంబునకు • నేగెద నాగకులంబు నోర్చి య
ద్దానవులన్ జయించి బల • దర్పము లేర్పడ దేవకోటిదు
ర్వాన మడంప వాసవపు • రంబునకుం జనువాఁడ నమ్మునీం
ద్రా నినుఁ గంటి నా కభిమ • తంబులు సేకుఱు నింక నెమ్మెయిన్. 42
తే. అనిన విని నీకుఁ బాతాళ • యానమునకుఁ, దెరువుగా దిది సమవ ర్తి • పురమునరణి
యుండుఁజనుమతనిమదంబు • నడఁపవలయు, ననిననమ్మునికనియెను • ద్దనుజవిభుఁడు.
ఉ. మున్ను ప్రతిజ్ఞ సేసితి స • ముద్ధతవృత్తి దిగీశకోటికిన్
బన్నముఁ దేరఁ గావున శు • భంబులు శీఘ్రమ చేత నీతి గ
ర్వోన్నతిఁ గ్రాలు నాజముని • నుక్కడఁగించి క్రమంబుతోడఁ ద
క్కున్నదిశల్ జయించెద స • ముజ్జ్వలదుస్సహవిక్రమంబునన్. 44
క. పనివినియెద నని మ్రొక్కుచు, దనుజేంద్రుఁ డనిన వేల్పుఁ • దపసియు నీతం
డనుమానింపక జముపైఁ, జనియెడు నియ్యిరువురకును • సమరం బైనన్. 45
క. వీఁడును వరసిద్ధబలుఁడు, వాఁడును జగ మెఱుఁగ దుర్నివారుఁ డలుకమై
నేఁ డిరువురుఁ దలపడుదురు, వేఁడిమొగంబులన చూతు • వేడుకతోడన్. 46

—— నారదుఁడు రావణునిరాక యమునికెఱింగించుట. ——

మః అని యొక్కించుక నిల్చి యొండుగడ గా • నత్యంతశీఘ్రింబునం
జని వైవస్వతుఁ గాంచి తా నధికపూ • జాసత్కృతుండై కృతాం
తున కారావణురాక సెప్పి యనిలో • దోశ్శక్తిఁ జూపంగఁ బూ
ని నిజంబై యిట వచ్చె నేనిఁ జెడఁడే • నీచేత నం చున్నెడన్. 47
క. అచ లెల్లఁ బుష్పకంబున, రుచి గప్పఁగ రావణాసు • రుఁడు డై తేయ
ప్రచయకలకలనిరంతర, విచిత్రనభోభాగుఁ డై య • మునికి నేతెంచెన్. 48
క. చనుదెంచి పురసమీపం, బునఁ దమతమపుణ్యపాప • ములు గనుఁగొనఁ ద
మ్మనివారణఁ బొందఁగ ను, న్ననిఖిలజంతువులఁ జూచి • నయవిరహితుఁ డై.
ఉ. కొందఱు సౌఖ్యముం బొరయఁ • గొందఱు దుఃఖముఁ బొంద నేల మీ
రందఱు నొక్కచంద మగుఁ • డంచు విపద్గతిఁ బొందువారి మే

లొందనొనర్చె దైత్యపతి • యున్మదుఁడై పితృరాజకింకరుల్
గ్రందుకొనంగ నేపడర • గాసిగఁ జేసెఁ దదాజ్ఞ నెంతయున్. 50

యమరావణసేనలు పోరాడుట.

ఉ. రక్షకు లెల్ల నొక్కటఁ దిరంబుగ మోహర మేర్చి యార్చి సం
ఘక్షితకోపులై యతులదోర్బలదుస్సహలీలఁ దాఁకినన్
రాక్షసులుం బరాక్రమధురంధరతం దగ మాఱుకొన్న నీ
రక్షయకారి ఘోరసమరంబు ప్రకీర్తిత మయ్యె నయ్యెడన్. 51

ఉ. సేనలతోడ నద్దనుజసింహుఁడు సంగరకాంక్ష వచ్చినం
బూనికిఁ దీర్చి కింకరులు • పోరుటకు న్మది నుల్లసిల్లి పె
ల్లైనబలంబులం దగుసహాయముగా సమవర్తి పుచ్చినన్
దానవసంఘముల్ దలరఁ • దాఁకె విశృంఖలదోర్విలాసతన్. 52

చ. జమునిబలంబు పేర్చి నిజసైన్యము నుక్కఁడఁగించినన్ భుజా
సముదయసంభృతాస్త్రబహుశస్త్రమహోగ్రతఁ జూపెఁ దాఁకి వి
క్రమరసికాంతరంగుఁ డగురావణుఁ డుజ్జ్వలరోషపావకో
ద్యమవినిహన్యమానరిపుదర్పమహాసిబిడాంధకారుఁడై. 53

క. పంపునకు నోడఁ దగ దని, త్రుంపఁ గడఁగి కాలకింకరులు భీకరులై
నొంపఁగఁ జంపఁగఁ దఱిమి ని,లింపరిపుం బొదివి రెదఁ జలింపక కడిమిన్. 54

ఉ. ఆశుగచక్రతోమరగదాసికుఠారముఖంబులన్ మహో
గ్రాశయులై నిజాంగముల • నన్నిటి నొక్కట నొంప నల్గి కీ
నాశునివారి నెల్లను వినాశము నొందఁగఁ జేయ వారిపైఁ
బాశుపతంబు వట్టి తెగ • వాపె నిశాటవిభుం డుదగ్రతన్. 55

మ. తలఁగెం దోయధిసప్తకంబు గిరివర్గం బెల్ల నూటాడె సం
చలతం బొందె వసుంధరావలయ మాశాచక్ర మల్లాడెఁ గ్రొం
దల మందెం ద్రిదశేంద్రపట్టణము పాతాళంబు ఘూర్ణిల్లె నా
కుల మయ్యెన్ గ్రహతారకాకులము సంక్షోభించె నవ్వేధయున్. 56

చ. అపరిమితప్రతాపుఁ డగునాదశకంధరుచేత ముక్తమై
త్రిపురము లేర్చుభూతపతి • తీవ్రశరంబునుబోలె మండి మిం
టిపయిఁ గలంగఁ బేర్చి నిగిడించి యుగాంతమహాగ్నిరీతిఁ బా
శుపత మరాతిసైన్యముల • నూరెల ముట్టి దహించె వ్రేల్మిడిన్. 57

చ. జయమునఁ బొంగి పెల్లుగ నిశాచరవల్లభుఁ డార్వ సేనలుం
బ్రియమున నొక్కపెట్ట నలిరేగి నభంబు సెలంగ నార్చినన్
భయమున దండు గుండుగిలఁ • బాఱుడు నాసమవర్తి యెంతయున్
రయమున నుద్భటారుణతురంగసమూహరథాధిరూఢుఁడై. 58

యమరావణులద్వంద్వయుద్ధము.

ఉ. ముందట మృత్యు వుద్భ్రమిత•ముద్గరహస్తతఁ గ్రాల నుజ్జ్వల
స్యందనపార్శ్వభాగమున • నర్చిత మై ఘనకాలదండ మొ
ప్పం దనకోప మాననము • పైఁ బెనుమంటయుఁ బోలె నాకృతిం
బొంది వెలుంగ నయ్యసుర•పుంగవు మోహర మున్న చోటికిన్. 59

చ. చని తనమ్రోలి వచ్చుమహి•షంబుగళంబున ఘంటనిక్వణం
బును ఘనమార్వినాదమును • భూరితరాసురసైన్యతూర్యని
స్వనవిభవంబు మ్రేఁగికొన•శాతశరాంబుధినీట ముంచె న
ద్దనుజబలంబు నప్రతిహ•తప్రదరుం డగుచున్ సముద్ధతిన్. 60

మ. జమునాటోపము దుస్సహం బగుడు ను•త్సాహంబు వాటింప లే
క మదం బేదిబలంబు పెల్లగిలినం • గ్రవ్యాదనాథుండు దు
ర్దమబాహాబలుఁడై మొదిర్చి దశకో•దండీసముజ్జృంభితో
ద్యమనిర్యాతనిశాతసాయకపటు•వ్యాపారఘోరంబుగాన్. 61

ఉ. ఈసున నంతకుండు నసు•రేశ్వరుఁడుం వివిధాస్త్రశస్త్రవి
న్యాసము లేర్పడం జన జ•యాపజయంబులఁ బొందుచుం రణం
బాసురవృత్తిఁ జేసిన ల•యానసరం బగుచున్న నాసరో
జాసనుఁ డొట్టి వారి తెఱఁ • గారయ వచ్చి రమర్త్యు లందఱున్. 62

శా. దేవవ్రాతము వచ్చినం భుజబలో•త్సేకంబుఁ జూడం దశ
గ్రీవుం డుగ్రము లైనసాయకములం • గీనాశు నొప్పించినం
జావం జేయుదు దైత్యునం చతఁడు భా•స్వత్కాలదండంబు బా
హావిన్యస్తము సేయుచుం భ్రుకుటిబం•ధాభీలసందీప్తుఁడై. 63

క. మృత్యుపురస్సరముగ లో•కాత్యయసమయంబొ నాఁగ • నంతకుఁ డధికౌ
ద్ధత్యమునఁ గడఁగి డగ్గఱె, దైత్యుం బొడిసేయఁ గాల•దండము పూనెన్. 64

బ్రహ్మ యమరావణులయుద్ధమును మాన్పుట.

ఉ. అత్తఱిఁ గ్రక్కునం సరసి•జాసనుఁ డడ్డము సొచ్చి నిల్చి కే
లెత్తి మహాత్మ యిట్టు లుచి•తేతరవృత్తము నీకు నీడె మ
ద్దత్తవరానుభావమున • దానవనాథుఁ డవధ్యుఁ డేన నీ
యుత్తమకాలదండముప్ర•యోగ మమోఘము గా నొనర్చితిన్. 65

క. కావున దీన నసురపతి, చావును బ్రదుకుటయు నాయ•సత్యము నిజముం
గావుము లోకము లన్నియుఁ, గావు సుమీ నాకు బొంకు • గలిగినయేనిన్. 66

క. తగ దుడుగు మనిసఁ బితృపతి, నగి జగముల కెల్లఁ బ్రభువు • నలినాసన నీ
పగుట భవదాజ్ఞ కెమ్మెయి, మిగులుదునే సమరమునకు • మేకొని యైనన్. 67

క. నక్తంచరు సమయించుట, యుక్తము గాదేని నిచట • మునికి దగదు నే
శక్తుఁడ నై యుండియు భవ,దుక్తికిఁ గాఁ దొలఁగవలసె • నోపనిభంగిన్. 68

ఆ. అని రథంబు సూతుఁ • డును మృత్యుముఖపరి,జనముఁ దాను గూడి • జముఁ డదృశ్యుఁ
డైన వేధయును నిఁ • జావాసమున కేగె, నారదుండు నరిగె • నాకమునకు. 69

క. కలయఁ గనుంగొని యెవ్వరు, మెలఁగమి సమరాంగణంబు • మిన్నక యున్నన్
గెలిచినవాఁ డై దానవ, కులపతి సనె సుతలమునకుఁ • గ్రొవ్వెసలారన్. 70

ఉ. ఆలములోన మైమయిఁ గృ • తాంతుని నోర్చితి నింక నన్నెదుం
డేల యెదుర్చు నంచు మద • మెక్కి నిశాచరవల్లభుండు పా
తాళజమార్గ మేగి మహి • తంబుగ భోగవతీపురంబు గ
ర్వాలసలీల ముట్టె భుజ • గాధిపుఁడుం గనియెన్ వినీతుఁడై. 71

రావణుఁడు నివాతకవచకాలకేయులతో యుద్ధము సేయుట.

క. గణనాతీతవినూతన, మణినికరము గప్ప మిచ్చి • మన్ననఁ గని యా
ఫణిపతి సంతస మందెను, మణిమతి యనుపురికి నరిగె • మనుజాశనుఁడున్. 72

సీ. అందుఁ బూర్వంబున • నంబుజాసనుచేత వరములు గనిన ని • వాతకవచు
లనియెడు దైత్యుల • నా నిశాచరపతి పోరికిఁ బిలిచిన • వారు వాంగి
కయ్యంబు పెద్దయుఁ • గాలంబునకుఁ గంటి మనుచు ససైన్య • సైన్యములతోడ
వెడలిన నిరువాఁగు • వివిధాస్త్రశస్త్రప్రహార ఘోరంబుగా • ననఘసమర

తే. మేఁడుకాలంబు సేసిన • నెఱిఁగి యపుడు, వచ్చి నాగలసరసాల • వలను నప్పి
తెలిపి సఖ్యంబు సేసినఁ • గలసి యచటఁ, జెలిమిమెయినుండె దశముఖుఁ • డేలమిమిగుల.

క. అతులితనవభోగంబులఁ, గతిపయదినములు నివాత • కవచులచేఁ బో
షితుఁ డగుచు నిలిచి శౌర్యో, న్నతి వెలయఁగ నరిగెఁ బద్మ • నగరంబునకున్.

మ. చని వే ముట్టినఁ గాలకేయు లమితో • త్సాహంబునన్ ఘోరఘం
టనసైన్యోద్ధతులై కడంగి నగర • ప్రాకారబాహ్యాంగణం
బున వీకం దలపడ్డ రావణుబలం • బుల్ వీఁగినన్ రేఁగి యా
ద్దనుజాధీశ్వరుఁ డస్త్రశస్త్రనిహతిం • దత్సైన్యముం గూల్చినన్. 75

ఉ. చూచి మహోగ్రకోపమున • శూర్పణఖాపతి పేఁగు సేనఁ ద్రో
వీచి విశృంఖలప్రబల • విక్రమదుస్సహుఁడై దవానలం
బేచిన కాననం బడరి • యేర్చువిధంబున నస్త్రశస్త్రముం
జూచియుఁ జూడకే బలము • సొంపున రూపడఁగించి పేర్చినన్. 76

రావణుఁడు తనమఱఁది యగువిద్యుజ్జిహ్వునిఁ జంపుట.

చ. పడిగొని కాలకేయభట • వర్గము గ్రొచ్చినఁ దాను నేసలుం
గడఁగి నిశాచరేశ్వరుఁడు • క్రందుగఁ దాఁకె రణంబునం దడం

దాడిఁబడ వ్రేసెఁ దీవ్రతర•దారసినిం దను నీడఁ బోక కో
ఱడమున బిట్టు గిట్టినమ•ఱంది నెఱుంగక దుర్మదాంధుఁ డై. 77

శా. విద్యుజ్జిహ్వుని వ్రేల్మిడిం దునిమి దో•ర్వీర్యం బహార్యంబుగా
నుద్యద్విక్రమపై రవీరసుభట•వ్యూహంబు నెల్లన్ ధను
ర్విద్యాకౌశల ముల్లసిల్ల సమరో•ర్విం గూల్చె నిర్ఘోషసాం
ద్రద్యావాపృథివీదిశావలయగ•ర్జస్ఫూర్జితాకారుఁ డై. 78

క. రణవిజయము గైకొని పట్టణ ముద్భటసుభటసంక•టంబుగ భాస్వ
న్మణిగణధనములు మొదలుగఁ, దృణము తుదిగఁ జూఱగొని యె•దివిజారి వెసన్.

రావణుఁడు వరుణపట్టణముపై దాడివెడలుట.

ఆ. ఇట్లు భుజగదాన•వేంద్రుల నిర్జించి, యసుర మసరుకవిసి•యంతఁ బోక
కంధివిభునిపురము•కందువ యారసి, యుద్ధవిడిని బురము•నొద్ద కేగి. 80

మ. వరుణుం డెక్కడ నున్నవాఁ డతనిగ•ర్వగ్రంథి మాన్పంగ నే
ర్పరి నై వచ్చితి శత్రుఘట్టనమునన్•రక్తంబు వోఁ జేసి నా
ఖరతేజంబునఁ గ్రాఁచి పొం గడఁచి చు•ల్కం జేసి నానాధనా
హరణం జేనొనరింతుఁ జెప్పుఁడు మదీ•యప్రౌఢి యం చుద్ధతిన్. 81

క. పురబహిరంగస్థమ్మున మోహారములు దీర్చికొని యున్న•యసురేశ్వరుపై
నురవడిమైఁ దోతెంచిరి, వరుణతనూభవులు రథిక•వర్గముతోడన్. 82

క. సేనలు సేనలఁ దలపడ, దానవపుష్పకము గగన•తలమునఁ గని యు
త్తానలసితరథు లై యం, భోనిధిపతితనయు లతనిఁ•బొదివిరి కడఁకన్. 83

క. చీకాకుపఱిచి బలుగదఁ, జేకొని యతఁ డేయ వ్రేయఁ•జేరునఁ జేరం
గైకొనక తఱిమి యీడం, బోక పెనఁగి రంబుధీశ•పుత్త్రులు గడిమిన్. 84

ఉ. అంత మహోదరాదు లగు•నంబరచారవిదగ్ధు లైన దే
వాంతకవీరు లొక్కమొగి•నారథిసంఘముతోడఁ దాఁకి దు
ర్దాంతభుజాబలంబు ప్రథి•తంబుగఁ గేతనముల్ హయంబులున్
దంతిసమూహముల్ దునుక•తండము లై ధర ద్రొల్ల నేసినన్. 85

ఆ. విరథు లైనయబ్ధి•విభుతనూభవులపై, నడరి రౌద్రమున సు•రారి కేలు
దోయిపదిటఁ బదియు•వేయి శస్త్రాస్త్రవి,తతిని బొదివి జర్జ•రితులఁ జేసె. 86

చ. వెఱచఱవన్ దశాననుఁడు•వీరభటావళియుం గడంగి డ
గ్గఱి జలధీశనందనులు•గ్రందుకొనన్ రథహీను లైనయు
త్తఱి నుఱుమాడఁ జొచ్చినఁ బ•దాతులఁ గూడి కడంగి పెల్లుగం
బఱచిరి పట్టణంబు దెసఁ•బౌరజనంబులు బెగ్గలింపఁగన్. 87

మ. వెఱ నిట్లంబుధినాథనందనులు దో•ర్వీర్యంబు సాలించి యం
దఱుఁ బాఱంగ నిశాచరేంద్రుఁడు జయో•త్సాహంబునన్ వెన్నడిం

దఱుమంగాఁ బ్రజఁ జేయి వీచుచు సము • ద్యద్వేగుఁడై తోలి తా
ప్పుఱఁ బెట్టెన్ శరజాలముం బిఱుఁదఁ గు • ప్పంగూర నాఁటెంచుచున్. 88

ఆ. వరుణుబలముఁ దనయు • వర్గంబుఁ గోట సొ, రంగఁ బాఱ నెగచి • రావణుండు
జలదనిస్వనంబు • చందంబు నెలుఁగెత్తి, యెల్లదిశలు సెఁగ • నిట్టు లనియె.

క. పడుచులచేతను నీక్రియఁ, బాడిపించిన దశముఖుండు • పో నిచ్చునె తాఁ
గుడిచెం గట్టెం గలనికి, నడచుం గా కింక నొదిఁగి • నం దను నగరే. 90

క. అనుపలుకులకుఁ బ్రభాసుం, డనువరుణామాత్యుఁ డచట • నందఱుఁ జన గ్ర
క్కున మరలి యితని నుడిగిం, చినఁ గార్యం బగున యట్లు • చేసెద ననుచున్.

చ. వరుణుఁడు పద్మగర్భుఁ గొలు • వం జనియెం బెఱవారు వచ్చి సం
గరమున నీకు నోడిరి జ • గద్విదితంబు భవద్భుజాబల
స్ఫురణము గావునన్ దివిజ • సూదన నీ కెదు రెవ్వ రిందులో
నరయఁగ నిందె కా దెచట • నైన నొకండును గల్గనేర్చునే. 92

క. అనిన విని పొంగి తనుఁ బేర్కొని బొబ్బిడి రావణాసు • రుఁడు ప్రజ మరలుం
డని చేయి వీచె జృంభిత, దనుజసమూహప్రశంసి • తగుణుం డగుచున్. 93

ఉ రాజితసౌధపంక్తిరుచి • రద్యుతిజాలము పర్వి నిత్యవి
భ్రాజితచంద్రికావిభవ • భంగిన యొప్పెడునప్పురంబుఁ గే,
లీజితవైరి రావణుఁడు • లీలమెయిం జని కీర్తికాంతిసం
యోజితరేఖ గ్రొత్త యగు • చుండఁగఁ జేసె ముదం బెలర్పఁగన్. 94

క. మరల విడిసి గెలుపునఁ బొం, పిరివోవుచు లంకఁ దలఁచి • పెను పొనరఁ జమూ
వరులఁ బిలిపించి పోదము, పురమున కని చెప్పె దనుజ • పుంగవుఁ డెలమిన్. 95

చ. పయనము చాటఁ బంచి సుల • భంబుగఁ బూరియు నీరు వంటక
ట్టియలును గల్గుచోట్లను గ • డిందిమగల్ దగునుక్కళంబుగా
భయ మనువేరు లేక నిర • పాయముగా విడియించుచున్ మనః
ప్రియ మగుభంగి సేన నడ • పించె విశృంఖలవైభవంబునన్. 96

చ. బలములతోడ మేదిని న • భంబున చేరువ నంతకంటె న
గ్గలముగ నెక్కి సైనికుల • కన్నుల కందనిచోట డాపలన్
వలపల దవ్వుగాఁ దొలఁగి • వావిరి నెచ్చట నేని వచ్చుఁ దా
నలసినయట్టు లల్పపరి • వారయుతంబుగఁ బుష్పకంబునన్. 97

రావణుఁడు లోకములోని స్త్రీల నెల్లఁ జెఱలువట్టుట.

ఉ. ఆసమయంబున న్నగని • యాంప్రురు కన్యలు నాక చొచ్చి ధా
త్రీసురరాజవైశ్యులను • దేఁకువ సేయక యెల్లజాతులుం
గాసిగ నొక్కపెట్టుగఁ బ్ర • కాశరహస్యవిభేదహీనుఁడై
యాసురవైరి పట్టెఁ జెఱ • లడ్డము లేక మృగాయతాక్షులన్. 98

క. మునిసిద్ధయక్షకిన్నర, దనుజోరగకన్యకావి • తానము నెల్లం
గొనివచ్చి వచ్చి పుష్పక, మునఁ బెట్టుచు వచ్చెఁ బంక్తి • ముఖుఁ డనయుం డై.

సీ. తట్టికి వచ్చి యి • ట్టట్టు వోనేరని లేళ్ల విధంబున • లీల మెదలి
వలఁ జిక్కి యెక్కడ • మెలఁగంగ నేరని చిలుకలచాడ్పునఁ • జెన్ను దఱఁగి
మావునఁ జొరఁబడి • యావలఁ జన లేని మీలచందంబునఁ • జాలఁ గుంది
యురులలోఁ బడి యొందు • నరుగంగఁ జాలని నెమిళుల తెఱఁగునఁ • గొమరు దక్కి

తే. కలయఁ జూచుచుఁ బలుకంగ • నెఱుఁగ రాక, నలఁగు మేనులతో నెఱిఁ • దలలు వీడి
వెగడుపడి వెల్ల నై కడు • విన్నఁబోయి, పుష్పకంబున నున్న యా • ప్పొలఁతు లెల్ల.

క. కొలఁదికి మీఱిన నెవ్వగ, నలఁదురి నానావిధంబు • లైనతమతలం
పులగతి నొర్తొర్తునకుం, దెలియ విలాపములు సేయు • తెఱఁ గె ట్లనినన్. 101

క. చంపు నొకో యక్కట కా, రింపఁ దలంచు నొకొ లఘుచ • రిత్రంబులకుం
బంపఁ గడంగు నొకో శం, కింపం డీకఱకుటసుర • గీ డొనరింపన్. 102

రావణునిచెఱం బడినస్త్రీలు విలపించుట.

మ. మగఁడా నీవు జగంబుచొప్పు మిగులన్ • మానంబు వాటింతు వా
లిగ సెగ్గం బగుమాట వాటిలెనె త • ల్లీ నీకు లోకంబు పా
టిగ నిట్లొందెనె నిందతోడివగ తం • డ్రీ యొందుఁ గీర్తింపఁగాఁ
దగునీసంతతి కీడు సెం దొడరెనే • దైవంబు చెయ్దిం గటా. 103

తే. చమురు నెత్తురు సవుబంధు • సమితి గరము, ప్రీతి నఱకాళులకు నఱ • చేతు లొగ్గ
ననికి యెక్కడ నీక్రూర • దనుజ బారి, కగ్గ మై వచ్చు టెక్కడ • నకట విధియ.

ఉ. ఇమ్ములఁ దోడ నాడుచెలు • లే మను చుండుదు రొక్కొ యిప్డు నా
తమ్మునిముద్దుమాటలు గొ • దల్పడఁ బల్కెడుచిల్కబోద ని
త్యమ్మును బొత్తుసం గుడుచు • నర్మిలి చేడ్పడు మవ్వ మెక్కి యొ
క్కుమ్మడి నంకురించులత • లొప్పు దొఱంగవె నీరు గానమిన్. 105

ఉ. చిత్తము గుందు చుండఁ జెఱ • సేయుటకంటె విశుద్ధ మైననా
వృత్తము గోలువుచ్చుటకు • వేగ తలంపక నన్ను లగ్గుగాఁ
గత్తులఁ గోసి దానవులు • గండలు దిం డ్రని కట్టిఁ డైనవీఁ
డిత్తఱి నెట్టు లైన సమ • యింపఁ డొకో దొసఁ గెల్ల మానఁగన్. 106

క. అని పెక్కుతెఱంగుల న, వ్వనితలు దురపిల్లి యిట్లు • వనరుచుఁ జదలం
జని చని పలుదిక్కులుఁ గనుఁ, గొని పల్కిరి తల్లడంబు • గూరిన మఱియున్.

ఆ. ఇంక నేటిలోక • మీదుష్టదైత్యుని, కిట్ల చెల్లె నేని • యెల్లి నేఁటి
లోనఁ బాడు గాదె • యానలినాసను, రాజసంబు నిష్ప్ర • యోజనముగ. 108

చెఱఁ బడ్డయింతులు రావణుని శపించుట.

క. తగు విక్రమంబు సేయుట, యగునే పరసతుల నిట్టు • లదయత్వమై నె
వ్వగలఁ బొగిలింప నతనికి, మగఁటిమి గా నేర్చునే య•మంగళచేష్టల్. 109
చ. పరమపతివ్రతావిభవ•భాసురలీల వెలుంగుమమ్ము ని
ష్కరుణత నిమ్మెయిం బఱిచెఁ • గావున నీదనుజాధముండు స
త్పురుషపరిగ్రహం బయిన•పుణ్యసతిం గలుషింపఁ జేసి త
ద్వరునిపరాక్రమంబున న•వశ్యము మృత్యువుఁ బొందుఁ గావుతన్. 110
క. అనవుడు దశాస్యుఁ డాశా,పనిహతిఁ బ్రభ సెడియు బాహు•బలమదమునఁ గై
కొనక నలి నపహసించుచు, ననుమానము లేక యొలమి • నరుగుచు నుండెన్.
సీ. ఉడుగక కాల్చుచు • నుండెడుశోకంబ యతితీవ్రహవ్యవా•హనుఁడు గాఁగ
నిట్టూర్పుగాడ్పులు • నిగిడించుటయు విలసిల్లఁ బ్రజ్వలితంబు•సేఁత గాఁగఁ
బాయక యొసరించు • బహువిలాపంబుల రాజితమంత్రాక్ష•రములు గాఁగఁ
గన్నీరు జోరనఁ • గ్రమ్మించుటలు పొరిఁ బొరి నాజ్యధారల•పోఁత గాఁగఁ
తే. గొలఁది కగ్గలమై యెదఁ•గలుగువగల, యొనరుసమిధలు గా నిట్టు•లువిసపిండు
రావణాభిచారంబుగ • భావమందు, నుగ్రముగ వేల్చు తెఱఁగున•నుండెఁ జూడ.

రావణుఁడు దిగ్విజయము చేసి వచ్చి లంకఁ బ్రవేశించుట.

క. ఇత్తెఱఁగున దశకంధరుఁ, డత్తరుణులఁ గొంచు లంక • కరిగెం బౌరుల్
చిత్తము లలరం గానిక, లుత్తమవస్తువులు దెచ్చి • యొప్పింపంగన్. 113
చ. ప్రియ మెదఁ బల్లవింపఁగ వి•భీషణుఁ డాప్తులుఁ దాను నెంతయున్
రయమున భూషితద్విపతు•రంగముఁడై యెదు రేగి యన్నపా
దయుగము డాయ భక్తిమెయి • దండనమస్కృతి సేసినన్ హరా
ద్రి యెగయ నెత్తి కీర్తిఁ బ్రచు•రించినబాహుల నెత్తెఁ దమ్మునిన్. 114
ఉ. ఎత్తియుఁ గౌఁగిలించి దను•జేంద్రుఁడు లోచనపద్మషండముం
జిత్తసరోరుహంబు విల•సిల్లఁ గనుంగొని కుంభకర్ణుఁ డిం
దిత్తఱి మేలుకానఁడె య•హీనపరాక్రమశాలిఁ దామసా
యత్తునిఁ జేసె మూలవిధి•యం చొకయించుక చిన్నవోవుచున్. 115
క. ఇభతురగస్యందనగతి, రభసంబునఁ బృథివి యద్రువ • రక్షోవంశ
ప్రభువు నగరంబు సొచ్చెను, విభవోజ్జ్వలుఁ డగుచు వినయ•వినుతులు సెలఁగన్.
ఆ. ఒక్కచందురుండ • యుదయింపఁ బొంగెడు
నంబురాశి యిది పు•రార్ణవంబు
దనుజపతిముఖేందు•దశకసన్నిధి నుబ్బ
కున్నె యనఁగ వీట • నులివు మిగిలె. 117

పంచమాశ్వాసము.

శూర్పణఖ తనమగనిఁ జంపె నని దుఃఖించి రావణుని దూఱనాడుట.

క. అయ్యవసరమునఁ దనపతి, కయ్యంబునఁ బంక్తివదను • ఖడ్గనిహతి రెం
డయ్యె నని శూర్పణఖ విని, పయ్యెద కొంగెడల బుడమిఁ • బడి మూర్ఛిల్లెన్.

చ. సభయము లైనడెందముల • సంభ్రమ ముమ్మలికంబుఁ గప్ప సం
క్షుభితసఖీజనం బొలయఁ • గొండొకసేపునఁ దేఱి తీవ్రశో
కభరితచిత్త యై మొగము • గప్పుచు బాష్పజలంబు లంబుజ
ప్రభ సెడ ముంచు పెన్వఱద • భంగిగ నెవ్వరి నేనిఁ జూచుచున్. 129

ఆ. అరుగుదెంచి యన్న • యడుగులకడ నార్త
నాద మడర ద్రెళ్లి • నాథుఁ బనవి
యేడ్చుచున్న నల్ల • నెత్తి యమ్ముద్దియఁ
దడవి కన్నునీరు • దుడిచి యతఁడు. 120

క. సముచిత మగు తెఱఁగున శో,కము వాపుట కనునయింపఁ • గడఁగి తదాలా
పములకుఁ జొచ్చుటయును గో,పమునను రక్కసియుఁ గరము • ప్రల్లదురా లై.

ఉ. అక్కటికంబు మాలి చెలి • యల్ వగఁ బొందదె నాకు దీన దూ
ఱెక్కు జగంబునం దనక • యింతయుఁ గొంకక పాపవృత్తికిన్
స్రుక్కక వైర మొత్తి కడుఁ • గ్రూరుఁడ వై యిటు సేఁత చూడఁగా
దిక్కులు గెల్వఁ గాదు నను • ద్రెక్కొనఁ బోయితి గాని యిమ్మెయిన్. 122

క. అగ్గలిక మెఱసి కడఁగుచు, మొగ్గరములు గడచి పోయి • మును మును మాఱదిన్
మ్రొగ్గతిలఁ జేసి దీనికి, సిగ్గువడని నిన్ను నేమి • సెప్పుదుఁ జెపుమా. 123

రావణుండు శూర్పణఖ నూఱడించి దండకారణ్యమునకుఁ బంపుట.

చ. అనవుడుఁ గ్రందుఁగయ్యమున • నప్పటికిన్ మనవారు లాఁతివా
రని మది నేర్పరింప వన • మమ్మ దురుక్తము లేల యింక నా
తని మగిడింప వచ్చునె వృ • థాపరితాపము దక్కు నీదు నె
మ్మనమున కెట్టు లట్టుల స • మస్తధనంబులు వేడ్క నిచ్చెదన్. 124

క. అని యొకభంగిం దన నే,ర్చినయట్టులు సెప్పి తీర్చి • చెలియలి నూరా
ర్చినవాఁ డై యవ్వనితకు, మనుజాశనుఁ డిట్టు లనియె • మఱియుం బ్రీతిన్. 125

సీ. దండకారణ్యంబు • దద్దయు హృద్యంబు శుక్రశాపమున న • చ్చోటు దైత్య
వాస మయ్యెడుఁ గాన • నీసమయంబున నెలవు గైకొని ఖరు • నిల్పువాఁడ
నతఁడు పిన్నమకొడు • కయ్యును మనకును దా మనుభేద మెఱుఁగని • యట్టివాఁడు
నీదెస మిగులంగ • నెమ్మి వాటించు నయ్యెడ నీవు వసియింపు • మిపుడ పోయి

ఆ. యిష్ట మగుపదార్థ • మెయ్యది యేనియు, ననుదినంబు వేడ్క • నడిగి తెచ్చి
యనుసరించి నడపు • మని నియమించెద, నేను గలుగ నీకు • నేమి కొఱఁత. 126

చ. అని యిటు లూఱడించి ఖరు • నప్పుడ పిల్వఁగఁ బంచి యాదరం
బునఁ దగురాజచిహ్నములు • భూరిబలంబును నిచ్చి మంత్రులై
చనుఁ డని దూషణుం ద్రిశిరు • సత్కృతిపూర్వము గాఁగఁ బుచ్చి యం
దునిచె నతండు శూర్పణఖ•యుం బ్రియ మందిరి రాజ్యసంపదన్. 127

రావణుండు కుంభిల యనువనమున యజ్ఞము సేయుచున్న యింద్రజిత్తుం జూడఁబోవుట.

క. చెన్నొందఁగఁ దనయింటికిఁ, గన్నా కయి మెఱసియుండు • గాదిలితనయుం
జన్నములు సేయ నడవిన, యున్నాఁడని విని దశాస్యుఁ • డుద్యోగమునన్.

క. అరదమున నేగె సముచిత, పరివారముతోడఁ జెఱల • పడఁతులు డెందం
బురియఁగఁ బుష్పకమున ని,ర్భరవేదన నుండ నసుర•పతి నిష్ఠురుఁ డై. 129

తే. తెరువు నూపుచుఁ జటుల కే•సరిని నెక్కి, కెలన నచ్చువిభీషణు•పలుకు లర్థి
నాదరించుచు నతనిచే• నచటివింత, లెల్ల నెడనెడ నెఱుఁగుచు • నింపు మిగుల.

క. కుంభిళ యనునుగ్రాటవి, శాంభవ మగునొక్క పూజ్య•సత్రముఁ దగఁ బ్రా
రంభించి శివునిచేతను, సంభావితుఁ డైనతనయు • సదనము సేరెన్. 131

చ. చనుటయు నాతఁ డుల్లమునఁ • సంతస మానసకాంతి వింత సే
య నెదురు వచ్చి తండ్రిచర•ణాబ్జయుగంబు శిఖాభిరాము నై
ననిజశిరంబు గూడఁగఁ బ్ర•ణామము సేసిన నెత్తి యర్థిలిం
దనపదిదోయిచేతుల న•తం డిఱికౌఁగిటఁ జేర్చె నందనున్. 132

క. ఆదరమున మహితచతు, ర్వేదమహాఖ్యాతమంత్ర•విధులను శుక్రుం
డాదైత్యపతికి నాశీ, ర్వాదం బొనరించె విప్ర•వరసహితుం డై. 133

చ. నగుచు దశాననుండు భృగు•నందనుతో నిది యేమి యీతనిం
బొగఁ బడఁ బంచి యివ్విపిన•భూమి నిరోధము సేసి దీన మీ
రు గనినలాభ మేమి యమ•రుల్ దగుభోజ్యము లెల్ల మ్రింగి మో
వుగొనుచు మిమ్ము నాలిగొని • పోయిరి వేయును నేల నావుడున్. 134

ఆ. అట్టు లనకు మన్న•యసదృశ వ్రతుఁ డగు, నీదువరసుతుండు • నిరుపమాన
మహిమ వెలయ మున్ను•బహువిధయజ్ఞంబు,లాచరించి పిదప•నభవుఁగులచి.

క. మాహేశ్వర మనుయాగము, దోహలమునఁ జేయఁ గ్రతువు•తుది నాశివుఁ డ
ర్ధాహితనారీక మ్మగు, దేహం బుద్దామనృమగ•తిం జెలువొందన్. 136

మ. దయ నిచ్చోటికి వచ్చి కామగతి హ్యా•ద్యస్యందనంబుం దమో
మయమాయాచరితంబు శాత్రవబలో•న్మాథక్రియాదక్షుదు
ర్జయశాపంబును దివ్యబాణనిచయ•స్ఫారానుభావంబు న
క్షయతూణీరయుగంబు నిచ్చెఁ బటుదో•గ్గర్వం బఖర్వంబుగాన్. 137

తే. నీవునను దెంచితనుమహా•నీయమహిమఁ,బురికిఁ దోకొని యరుగంగఁ•బోవు వేడ్క
నెదురుసూచుచు నున్నంత• నేగుదెంచి, తనిన భార్గవుపలుకులు • విని సురారి.

రావణుఁ డింద్రజిత్తుఁ గుంభిళనుండి లంకకుఁ దోడ్కొని వచ్చుట.

క. అగుఁ గాక యింకఁ జేయున ది గలదె పోనిమ్ము సురలుఁ • దేఁకువ సెడఁగం
దగమికిఁ జెప్పితి మనకుం, బగ యింద్రుఁడ కాఁడె యెల్ల • భంగులఁ దలఁపన్.
చ. అని గురుఁ బ్రీతి వీడ్కొని మ • హాబలముల్ దనపజ్జ వచ్చినం
గని కరులం దురంగములఁ • గాలుబలంబుల నేర్చి యొక్కయో
ద్ధనముగఁ దీర్చి సుందరప • టధ్వజదండము లెత్తఁ బంచి తూ
ర్యనినదపూరితక్షితిన • భోంతరుఁడై దనుజేంద్రుఁ డున్నతిన్. 140
క. మును రమ్యపదార్థంబులు, గొని వీథు లలంకరించు • కొని జనులు గనుం
గొనియెడు వేడుక గుబుగులు,గొని యున్నపురంబుఁ జొచ్చెఁ • గొడుకుం దానున్.

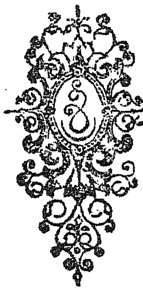
ఆశ్వాసాంతము.

చ. పరిజనపద్మమిత్రునకు • బాఠకమిత్రున కన్యసైన్యవి
స్ఫురణలతాలవిత్రునకు • సుందరగాత్రున కిందిరామనో
హరసుభగాత్రపత్రునకు • నంబుజనేత్రునకుం బ్రమోదని
ర్భరధరణీకళత్రునకు • రాజితగోత్రున కిజ్జగంబునన్. 142
క. లావణ్యవిసరనవబా, లావృతచతురాంగనా • యశచివరునకుఁ
సేవాగతబహువిధవసు, ధావల్లభసంకటీకృ • తద్వారునకున్. 143
మాలిని. శతముఖగురులజ్జా • సంపదాపాదనోద్య
న్మతికి నమితశత్రు • క్ష్మాపసేనాతమోగో
పతికి నిహతశేష • ప్రత్యర్థికార్య
స్తుతికి విజయమాన • ద్రోహిబాహాసికీర్త్యైన్. 144
గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిధేయ తిక్కననామధేయప్రణీతం బయిన యుత్తరరామాయణం బను మహాకావ్యంబు నందుఁ బంచమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము.

షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ యుతునకుఁ గాంతిప్రా
లేయరుచికి ధర్మమతికి • లీలామనస
స్సాయకునకుఁ బుణ్యాధి
ష్ఠాయకునకు మనుమసిద్ధి • జనపాలునకున్. 1

క. దనుజాధీశ్వరునకు మును, మును పుట్టినకొడుకు ధర్మ•మున నీశ్వరుఁ దృ
ష్తునిఁ గావించి వరంబులు, గనిన సుహృద్బంధుపౌర•గణము లెలర్చెన్. 2

చ. మన మలరంగ సద్భటస•మాజము నూరెల నిల్వ నెంతయుం
బెనుపున మేఘనాదుఁడు వి•భీషణుఁడుం దనతోడ రా మదిం
చినకరిపోలెఁ బుష్పకముఁ • జేరి మృణాళలతాలిపోనియ
వ్వనితలపిండు దైత్యకుల•వల్లభుఁ డల్లన డించి తెచ్చినన్. 3

మ. తరుణీబృందముఁ జూచి సారకరుణో•దారుండు దైత్యేశ్వరా
వరజుం డావలిమోము సేసికొని రో•షం బిచ్చ రిత్త్రంబు ని
ష్ఠుర మోహో యని సంచలద్వదనుఁ డై • శుంభద్భుజాగర్వవి
స్ఫురితుం డైననిజాగ్రజన్ము మొగముల్ • సూచెన్ విషాదంబుతోన్. 4

ఆ. తన్నుఁ జూచుననుఁగుఁ•దమ్ముని భావించి, నగుచు దైత్యవంశ•నాయకుండు
పగఅవారిఁ జెఱలఁ • బట్టక ముద్దాడి, పత్తు రయ్య శౌర్య•వంతు లనిన. 5

చ. గుణ మిది దోష మిట్టి దని • కొంత యెఱింగినఁ గాక యిట్లు ని
ర్గుణతయ పట్టి క్రాలుతమ•కుం దగువారలు సెప్పుసౌమ్యభా
షణము నిరర్థకం బనుపు•చారము నెమ్మదిఁ బుట్టి యవ్విభీ
షణుఁ డుచితంపుమాటలఁ బ్ర•సంగము డిగ్గఁగఁ బ్రావి యిట్లనున్. 6

—— విభీషణుఁడు కుంభీనసను మధుఁ డపహరించె నని యన్నతోఁ జెప్పుట. ——

క. నీ వరిగినదిగ్జయమున, కేవల మధుదానవేంద్రుఁ • డేతెంచి పురిం
గావలి యున్నదనుజసుభ, టావలిఁ బోరిపుచ్చి భుజబ•లాటోపమునన్. 7

తే. ఉవిద లాక్రందనము సేయు•చుండ నొక్క
రమణిఁ గొనిపోయె నంతఃపు•రంబుఁ జొచ్చి

యదియు మనమాల్యవంతుని • యనుఁగుఁగూఁతు
ననుఁగుఁగూఁతురు కుంభీన•సాభిధాన. 3

ఉ. యజ్ఞరసప్రమత్తుఁ డగు•నాత్మజుపై నడివెట్ట లేదు నా
యజ్ఞత నప్పుడేఁ జని స•మాధినిమగ్నమనఃప్రవృత్తిఁ గా
లజ్ఞుఁడఁ గాక వారిధిజ•లంబులలోన మునింగి యుండి య
ప్రాజ్ఞులచేత నాలిఁబడు•పాటికి వచ్చితి నేమి సెప్పుదున్. 9

క. అనుడు బొమలు ముడివడునా, ననములఁ గెంపడర నసుర•నాథుం డేమీ
మనవీఁ డొకరుఁడు సొచ్చెనె, యనుమానము దక్క గుండె • లదరక చక్కన్. 10

క. రాసాబగున నున్మత్తుం, డై సెంకింపక కడంగి • యూఁతం డింతల్
సేసెఁ గదె చెడితి రిప్పులి, మీసల నుయ్యాల లూఁగి• మెయిమెయిఁ బోయెన్. 11

చ. చెలియలిఁ గోలుపోయి యెడ•సేసినఁ జాలమి వెట్టి నవ్వరే
కెలనను గాన నమ్మధువు • గీటడఁగించెద దాడి వెట్టి నా
బలిమి దఱుంగ నీనడిమి • బన్నము పిన్న నమర్త్యు లెంతయుం
జెలఁగక తక్క రందుఁ జని • చేతులతీఁటకు మందు సేసెదన్. 12

—— మధునిపై దండెత్తి రావణుఁడు కుంభీనసప్రార్థనచే వానితోఁ జెలిమిసేయుట. ——

మ. అని పీటం దపసిన్నతమ్ము నిడి ని•ద్రాసక్తుఁ డై యున్నత
మ్ముని బోధింపఁగఁ బంపి తోడ్కొనుచు నే•ను న్నేన ము న్నంచు నీ
మున నాతండున్న మేఘనాదుఁడును ర•క్షోవంశవీరోత్సవం
బొనరింపన్ మధుమానమర్దనవిద•గ్ధోత్సాహసన్నాహుఁ డై. 13

క. చని మధురాపురి ముట్టిన, విని కుంభీనస భయంబు • వినయంబు జనిం
ప నరుగు దెంచి ధరాలిం, గనముగఁ గృప వుట్ట నన్న•కాళ్లం బడియెన్. 14

తే. అతఁడు కరుణాసమేతుఁ డై • యతిన నెత్తి, నిన్నుఁ దెచ్చిన పాపాత్ముఁ•డున్నచోటు
సెప్పు మిప్పుడ వాని నిఁ•ర్జించి నీకు, హర్ష మొనరింతు ననిన న•య్యంబుజాక్షి.

మ. తగునే నీయిలు సొచ్చి నన్నుఁ గొని రా • డై తేయనంశాధముం
డు గరం బెగ్గొనరించె నైనను భుజా•టోపంబు నూపంగ లో
కగరిష్ఠుం డగునీకు వాఁడు దొరయే • కన్యాత్వమే నాకు లే
దు గదా వడ్డది కార్య మింకఁ జన దా•దుష్టాత్ము నిర్జింపఁగన్. 16

క. మధువున కలుగుట యది నను, విధవంగాఁ జేత గాన • వే యేటికి వాఁ
డధముం డనలే నెమ్మెయి, వధియించుట పాడి గా ద•వధ్యవిహీనా. 17

తే. అదియుఁ గాక రాక్షస మన • మొదలఁ బరిణ
యప్రపంచంబునం దొక•యధమవిధము
గలదు గావున నది గాఁగఁ • దలఁచి యైనఁ
దప్పు సైరింపు నాకుఁ గా • దళితవైరి. 18

క. అతఁడు నతిబహులనిద్రా,యుతుఁడై యున్నాఁడు గాచు • టొప్పదె సంబో
ధితుఁ జేసి తెచ్చి సేవా,రతుఁ జేసెద ననిన దనుజ•రాజి ట్లనియెన్. 19

చ. అలఁతులఁ బోవుతప్పె యిది • యైనను నాతఁడు నేతికుండపై
యెలుక సలంబుఁ బోవిడిచి • యేను భవత్ప్రతిఁ గాచితిన్ మనం
బలరఁగఁ బోయి నిద్ర దెలి•యంగ నుపాయము సేయు నాకు నె
చ్చెలి యగుఁ దోడితెమ్మనినఁ • జేడియ సమ్మద మంది క్రమ్మఱన్. 20

చ. చని పతి నిద్ర దెల్పి దను•జప్రభు రాకయుఁ దాను బోకయున్
మన మలరంగ బాంధవపు•మాటల సంధి దగంగఁ జేసి యా
తనిఁ దమయన్నపాలికి ము•దంబునఁ దోకొని పోవఁ బూని వ
చ్చినతన దైనపూనికయుఁ • జెప్పిన గొండొక సమ్మతించుచున్. 21

క. మీయన్నకుఁ దేజముగాఁ, బోయి యతనిఁ గంటి నన్ను • బోధింపవ యే
నాయనకుఁ జాల నని యిఁకఁ, జేయునదియుఁ గలదె గడవఁ • జేసితి తరుణీ.

క. ఈచనవు సెల్ల నిచ్చితి, నీచెప్పినయట్ల యతని • నేఁ గనియెద మై
త్రీచాతుర్యసమగ్రుఁడ, నై చేసెదఁ బిదపఁ దగుస•హాయం బెల్లన్. 23

ఆ. అని యలంకరించు•కొని తనసేన స,న్నాహసుందరముగ • నడవఁ బనిచి
వారణేంద్రు నెక్కి•వచ్చి బావకుఁ బొడ, సూపె మధువు పంపు•సొంపు మిగుల.

మధుఁడును రావణుఁడు నింద్రునిపై దండెత్తుట.

ఉ. ఆదశకంధరుం డుచిత • మయ్యెడుభంగి మఱందికిన్ మహా
హ్లాద మొసర్చి పేర్చి యమ•రాధిపుపై నడపం దలంచు ట
త్త్వాదరలీలఁ జెప్పి తగ • నవ్వారి నాఁడు వసించి యాతఁడుం
గా దన కత్తితో నడపఁ • గా మఱునాఁ డటఁ బోయె నుద్ధతిన్. 25

ఉ. రావణుఁ డిట్లు దేవనగ•రంబుపయిన్ బలపాదధూళివి
ద్రావితసర్వదిగ్వలయ•రాజకులుం డగుచుం గడంక మై
బోవునెడం బథంబున న•భోవిభవంబుఁ దిరస్కరించుశ్రీం
గావళి నుల్లసిల్లురజ•తాద్రిఁ గనుంగొని కౌతుకంబునన్. 26

ఉ. శూలినివాస మై తెలుపు•సొంపునఁ బొంపిరివోవునమ్మహా
శైలముచక్కఁ జక్కటికి • సప్తతురంగముఁ డేగుదెంచి యు
త్తాలపుదేవగేహము సు•ధం జెలువొందఁగ నందుఁ బేర్మికిం
జాలి వెలుంగురత్నకల•శంబువిధంబునఁ దేజరిల్లెడున్. 27

ఆ. అనుచు నగముఁ జేర • నరిగి రక్షోవంశ,కరుఁడు దానిసొంపు • గలయఁ జూచి
యనుఁగుఁదమ్మునికిఁ బ్రి•యమ్మునఁ జూపుచు, నిట్టులనియె వేడ్క • మొనక మొనఁగ.

కైలాసవర్ణనము.

క. సెలయేటి వాఱఁ జెలు వగు, శిలపైఁ దజ్జలము దిగుచు • సింధురపతి చూ
డ్కుల కొప్పెఁ బుండరీక, స్థలమున మకరంద మాను • షట్పదముక్రియన్. 29

చ. అరవిరిగుత్తులం బోలిచి • యల్లనిగాడ్పులఁ దూలుసీలత
ల్దరహాసితోదయంబు సవి • లాసతనూవలనంబుఁ గల్గుసుం
దరుల తెఱంగు గాఁ బతివి • ధంబున నున్నరసాలపోత మీ
గిరితటభూమికిన్ సరస • కేలికి వచ్చినమాడ్కి నొప్పెడున్. 30

క. మనరాక హర్మ్యతలమునఁ, గనుఁగొనియెడుకామినులమొ • గంబులు వాతా
యనమునఁ గానఁగ నగుచా, డ్పున నీశమ్మికొల నొప్పె • భూధరముపయిన్. 31

క. ఈవెండికొండశిఖరము, క్రేవఁ దమాలతతి దృష్టి • కిం బ్రియ మొనఁగం
గా వలఁతి యయ్యె నీల, గ్రీవునికంఠంబుకప్పు • క్రియ నందం బై. 32

చ. అని గిరిరామణీయకము • నందు మనం బెలయించి యద్దశా
ననుఁడు బలంబుఁ దత్తటము • నన్ విడియింపఁ దలంచి సన్నివే
శనవిధిసూచనార్థము దె • సల్ సెలఁగన్ బటుభేరి వ్రేయఁగాఁ
బనిచి మనోహరం బయిన • పట్టునఁ దా విడిసెన్ బ్రియంబునన్. 33

ఆ. ఇట్లు విడిసి దాన • వేంద్రుఁడు బహువినో, దములఁ దగిలి చతుర • సముచితాల్ప
పరిజనములతోడ • గిరితటరమణీయ, తలమునందుఁ గేళి • సలిపె నర్థి. 34

క. మగుడఁ జనుదెంచి యర్హ్యం, బగుగతి మజ్జనముఁ గుడుపు • నైనపిదపఁ దాఁ
దగ లోపలికొలువున నిం, పుగ సుఖసత్కథలఁ బ్రొద్దు • పుచ్చె సరసుఁ డై. 35

ఉ. అంత సహస్రపాదుఁ డప • రాచలశృంగతటంబు సేరె దు
ర్దాంతుఁడు దానవేంద్రుఁ డమ • రప్రకరంబు జయింపఁ బోవుచో
నెంతలు పుట్టునో యనుచు • నేపడఁగంగఁ దోలంగి కాలుకో
న్నంతయు దవ్వుగాఁ జని భ • యం బడరన్ గిరిదుర్గ మెక్కె నాన్. 36

క. అరుణకరబింబ మస్తశి, ఖరిపైఁ గర మొప్పు బహుల • కస్తూరీలి
ప్తరుచిరకుచకాశ్మీర, స్ఫురితస్థానకముచంద • మున నందం బై. 37

క. మఱి కొంతవడికిఁ జీఁకటి, తఱచై తోతెంచె దశవ • దనునుద్యోగం
బెఱిఁగి నిశాటబలము గ్రి, క్కిఱియం బలుదెసలనుండి • యేతెంచె ననన్. 38

అంధకారవర్ణనము.

సీ. ఇది చూడ్కిఁ గప్పిన • యంతటఁ బోక తక్కటియింద్రియంబులఁ • గప్ప కున్నె
యిది వెల్లి గైకొని • యేచి యిండ్లలు సొచ్చి దివియలఁ బోరిగొనఁ • గవియ కున్నె
యిది నేఁడు శశి గెల్చి • యెల్లి యేతెంచునన్నలినాప్తు మార్కొని • నిలుప కున్నె
యిది వెలుం గనునామ • మెల్లను నుడిపి యిజ్జగతి నింకెటుఁ దాన • నెగడ కున్నె

తే. నిక్కముగ నిది చీఁకటిఁ • యొక్కొ తలఁప, నేమి మాయయొ కాక ము • న్నిట్టితిమిర
మెఱుఁగ మెన్నఁడు నాజను • లెల్ల బెగ్గ, లించుచుట్లుగఁ గడు నగ్గ • లించెఁ దమము.

చంద్రోదయచంద్రికావర్ణనములు.

తే. యామినీకాంతమృగమద • మలఁది మోము, యమునఁ దిలకంబుఁ బెట్టిన • చందమగుచు
నఖిలదిక్కులఁ దిమిరంబు • నిండియుండ, నలఁతియై ప్రాఙ్ముఖంబునఁ • దెలుపుదోఁచె.

క. రావణుఁ డమరులమీఁదం, బోవుట విని యతనితోడి • పోరుకునకుం బాం
థావలిపై వెస వచ్చెం, గావలయు ననంగ నమృత • కరుఁ డుదయించెన్. 41

సీ. చిత్రజుచిగురులఁ • జిత్రంబుగా నడ్డ లలితతమాలపల్లవ మనంగ
రతిపుమాణిక్యద • ర్పణమున నూనిన కమనీయమృగమద • కణ మనంగ
వెడవిల్తులీలార • విందంబుమీఁదికిఁ దివుటమై నెరఁగిన • తేఁటి యనఁగ
వలరాజుసిందూర • తిలకంబులోఁ జెలువొందు కాలాగరు • బిందు వనఁగ
ఆ. నుదయరాగమహిమ • నుజ్జ్వలంబై నబిం,బంబు నమృతలాంఛ • నంబు చెన్నుఁ
జేయఁ బూర్వశైల • శిఖరదేశంబున, నిండుఁ దోప్పె భువన • మెలమి మిగుల.

ఉ. పంబిన కెంపుఁ బాసి దివిఁ • బ్రాఁకి దిశల్ వెలిఁగించి చంద్రకాం
తంబుల నీరు నేసి కుముదంబులఁ బండువు సేయఁ బంచి యా
బ్జంబుల నిద్ర పుచ్చి మరు • సాయకముల్ గరసానఁ బట్టి కో
కంబుల నేఁచి లోకముపొఁగడ్తలు సేకొని చంద్రుఁ డున్నడన్. 43

క. బడి చేసినచందంబునఁ, గడువేగం బాకటి నోకటిఁ • గదిసి దివిని సం
దడిగా నెంతయు గుంపుగఁ, బడి వెన్నెలకుం జకోర • పంక్తులు గవిసెన్. 44

క. మును మును నెగడెమరశ్ముల,కొన లెల్లం బట్టికొని చకోరంబులు ద్రుం
చిన నచటనచటఁ దుఱఁగలి,గొని పెరిఁగెను మాఁడ్కి దలము • కొని ప్రభ లెసఁగెన్.

తే. తివిచి నవకంబు దీప్తులు • ద్రెంచి యలఁతి
తునియలుగఁ జంచుపుటములఁ • ద్రుంచి తల్లు
లాదరంబున నంది యీ • నట్టులెత్తి
ప్రీతిఁ గముచుఁ జకోరంపుఁ • బిల్లగములు. 46

క. చంచులఁ గాంతులు వెన్నెలఁ, జించి యమృత మట్టనోఁ నఁగు • చెన్నున కును రా
గించుచుఁ జవిఁ జొక్కుచుఁ గబ,ళించుఁ జకోరికలు నమద • లీలాలసలై. 47

సీ. క్రమ్మి పైఁ దొరఁగెడు • కౌముదీతోయంబు సొంపునఁ దనుపుసఁ • జొక్కి చొక్కి
పచరించుచంద్రాత • పంబు కాలువలలో నడ్డంబుగా నిల్చి • యీఁగి యీఁగి
వెల్లువపెల్లు నూ • పెమసాంద్రచంద్రికాపూరంబు గని మది • బొంగి పొంగి
మిన్నులతోఁ రాయు • వెన్నెలకరడుల నెఱకలు నడలించి • యీఁది యీఁది
ఆ. చెలఁగి చెలఁగి మలఁగి • మలఁగి యల్లల్లన, గ్రాలి గ్రాలి బిట్టు • తూలి తూలి
నమదవృత్తిఁ గేలి • సలిపెఁ జకోరచ,యంబు నదలు దమము • యంబు గాఁగ. 48

క. తడఁబడ నొండొంటికి ము,న్నడఁగముచుచు నొడిసికొనుచు • నేవునఁ బైపైఁ
బడుచు నవు లవుల నీసునఁ, గడచుచు వెన్నెలఁ జకోర•గణ మానునెడన్.

క. తినుగమి నొల్లక యొకయెడఁ, దనయిచ్ఛకు వచ్చునిందు•ధామనికాయం
బున మవ్వ మెక్కి నిగిడెడి, కొనలు గమిచి మేసె నొకచ•కోరము దివుటన్.

ఉ. సమ్మదవారి గన్గడలఁ • జాలుగ మై గరుపార నిందుబిం
బమ్మున దృష్టి నిల్పి పయిఁ•బ్రాఁకుమరీచుల నూఁగునూఁగు లేఁ
గొమ్మలు వట్ట చంచుపుట•కోటిఁ గదల్చి తెమల్చికొంచు సౌ
ఖ్యమ్మ విహంగమ మ్మయిన•యాకృతి నొందెఁ జకోర మొక్కెడన్. 51

చ. కలయఁగ నూనునట్లుగ జ•గంబు సమస్తముఁ జాలఁ దోఁగెనో
జలజభవుండు గోరి పెఱ•చాయల నెల్లను మాన్చి యొందునుం
దెలుపు ఘటించెనో యమృత•దీధితి వేడుక విశ్వరూపుఁడై
నిలిచెనొ నాఁగ నెల్లెడల • నిండఁగ వెన్నెల పర్వె సాంద్రమై. 52

క. వెన్నెలపోఁతపనులో యన, వెన్నెలగండరువుపనుల•విధమున మీఁదన్
వెన్నెలనీరు వఱపి రనఁ, గన్నుల కింపొసఁగె నిల స•కలరూపములున్. 53

చ. అలసత యొప్ప నల్లన ర•తాంతమునం బ్రియునొద్దఁ బాసి నె
చ్చెలికడ కేఁగుదెంచు సర•సీరుహనేత్రవిలోచనంబులం
దలఁకెడుమందహాసము వి•ధంబున సొంపున మీఱి యున్న చెం
గలువలలోన నింపడరు•కౌముది వేడ్క లొనర్చెఁ జూడ్కికిన్. 54

సీ. భరితసుధారస•పాత్రంబు లనుకుసుము, దోత్కరంబులు దళు•కొత్త మెఱసి
చంద్రకాంతోపల•జలములకాలువ, లివి యవి యని యుప్పు • డేర్పరించి
దెసలు సూడఁగ గుండె • దిగ్గనుచక్రస,మూహంబునకుఁ దల • మునుక లగుచు
నిఁడుచకోరంబు • బెగుర వ్రేఁగై యీఁడి, గిలఁ బడునట్లుగా • దలముకొనుచు
తే. నంతకంతకుఁ బొంగి మి•న్నందివెల్లి, మిగిలి యెనిమిదిదిక్కుల•మీఁదఁ బొరలి
జనము లానందమునఁ దేల • జగములెల్లఁ, దొట్టి నిండారువెన్నెల•నిట్టవొడిచె.

తే. వివిధవర్ణమై యసురేంద్రు • వీడు విడిసి
యుండఁ జంద్రిక పర్వ న•కొండ యొప్పె
మెఱయుపులితోలు గట్టి మైఁ • దఱచు గాఁగ
భూతి యలఁదినభూతేశు•పోలుపు దాల్చి. 56

రంభారావణసంవాదము.

ఉ. అత్తఱిఁ జంద్రుఁ జూచు మల•యానిలురాకకు స్రుక్కుఁ గామినీ
వృత్తము లాత్మ నెక్కొలుపు • వెన్నెలఁ గోరి రమించుచున్న యు
న్మత్తచకోరదంపతుల • మచ్చికకున్ మది మెచ్చు లోలుఁడై
యెత్తినవేడ్కలన్ వెడలి • యేకత మేగి దశాస్యుఁ డొక్కెడన్. 57

ఉ. అప్పు డొకర్తు గొంచె మగు•నాభరణంబులు సన్నపూఁతయుం
గొప్పిడి త్రిప్పిలోఁ జెరివి•కొన్న నడంగినపూవులుం బయిం
గప్పినచేలకొంగునుఁ•గప్పును మెల్పున నేగుమెట్టలేఁ
జప్పుడు చెన్నుఁజేయుగతి•చందము వింతగఁ బోవునయ్యెడన్. 58

మ. కని వేగంబున నడ్డ మేగి యతఁ డా•కంపించు నక్కాంతకే
లను రాగంబునఁ బట్టి యెవ్వతెవు నీ•వత్యంతకౌతూహలం
బున నెచ్చోటికిఁ బోయె దన్న నది యం•భోజంబుచందాన నా
నన ముజ్జృంభణ మందఁ బెంజెమట మే•నం గ్రమ్మఁగా నిట్లనున్. 59

చ. అతులితధైర్యసారకరు•ణాలయమానస యేను రంభ నా
పతి నలకూబరుం డతని•పాలికిఁ బోయెద నన్యచిత్తవై
యతివ సనంగ నెందు నిటు•లడ్డము వత్తురె నాదు పేరుఁ బో
వు తలఁపు వింటి పాయు నగ•వుం దగుమాత్రయ కాక యొప్పునే. 60

క. పొలఁతుక యిమ్మెయి నేర్పడఁ, బలుకఁగ వెండియును మరుని•బాణంబులకుం
గొలఁదై యొప్పనివేడుక, చులుకఁదనము సేయ నయ్యసుర యిట్లనియెన్. 61

చ. పడఁతుక యేను రావణుఁడ•బాహుబలంబున నింద్రువీటిపై
నడచుచు నుండి యిన్నగము•నన్ విడియించితి నేన నిప్పు డి
య్యెడి కలవోక వచ్చి సొగ•యించువిధంబునఁ బోవుచున్న నిన్
బొడగని కాముబల్లతక•ముల్ నను నిమ్మెయి వెఱ్ఱిఁ జేసినన్. 62

ఉ. చిక్కితి నిష్టభోగములు•సేకుఱుఁ బెంపును దేజ మెక్కఁగా
డక్కినబంట నైతి నొక•టం గొద లేక జగంబు లెల్ల నీ
వెక్కటి యేలు మన్న హరి•ణేక్షణ పంక్తిముఖుండ వేఁ నే
నక్కట నీకుఁ గోడలఁ గ•దయ్య తొలంగు తొలంగు నావుడున్. 63

ఆ. కొడుకుపెండ్ల మైనఁ•గోడలు గాక పూఁ,బోఁడి యిట్లు దెరువ•పోయి పోయి
నీవు మాటలాడ•నేర్తు గదా యని, యెట్టులేని నాడు•టిది క్రమంబె. 64

క. అనిన నసురేంద్రుపలుకులు, విని నవ్వుచు మీఁర లోక•విశ్రవసునకున్
జనియించుట యెఱుఁగనె యా, ధనదుండును నీవు నన్న•దమ్ములు గారే. 65

క. అతనికొడుకు నీకును గొడు, కతనిసతిని నీకుఁ గోడ•లని నైజము చె
ప్పితిఁ గాక తప్పు గలదే, యతఁడు నతఁడు నీకు మాన్యు•లగుదుర కాదే. 66

క. ఏ నీకు భక్తి సలుపం, గా నుపలాలనము సేయఁ•గలవాఁడవు నీ
వీనెఱితప్పినమాటలు, దానవకులనాథ యిట్లు•దగునే యాడన్. 67

క. అని రంభ సిగ్గువడఁ బల్కిన దానికిఁ గొంకుకొనరు•లేక దశముఖుం
డనుమానింపక యిట్లను, మానసిజదందహ్యమాన•మానసుఁ డగుచున్. 68

చ. ధనపతి యన్న యేనతనితమ్ముఁడ నానలకూబరుండ నా
తనయుఁడ యింత నిక్కువము దానికిఁ గాదన నాకు నప్సరో
వనితలు పింత యైరె యసివారణ నెట్లయినం జరించు నీ
వును గులభామవోలెఁ దగవృత్తి ఘటింపుము చెదు వైశికంబునన్. 69

క. విచ్చలవిడి యైయున్నెడ, మెచ్చక ననుఁ ద్రోచి పోవ మేలే తమకం
బచ్చుపడునట్లుగా సిరి,వచ్చిన మోఁకాలు సూపువారుం గలరే. 70

క. నాకంటె మిగులుపిటు నీ,లోకమునన కాదు దిగువలోకంబులఁ బై
లోకముల వెదకఁ బోయిన, నీకుం బడయంగ వచ్చునే హరిణాక్షీ. 71

ఉ. నావుడు నమ్మృగేక్షణ మనంబున రోయుచు నేను లంజియం
గావుడు వానితోడితమకం బది లంజియ గాదు ప్రేమస
ద్భావ మెఱుంగ వైతి గుణభాగివిపో నినుఁ గోర్కి పొందు నే
నీవచనంబు తప్పకట నీళ్లలవట్టున నేయి మందొకో. 72

క. అని మొగమోడక నిరసన,వచనముల భంగింప నాదశకంఠుం డున
త్తునిగతి నంతయు వినియును, విననిచెవులు సేసి లావు వెరవును మెఱయన్.

క. అంగనఁ బొదివి సగాఢా,లింగనముగఁ దామ్రచూడలీలాచతురా
నంగక్రీడాసంగత్రి, నెంగిలి గావించె మదము నేర్పెఱ మిగులన్. 74

సీ. నగరాజు పైనచ్చి బలుపిడిఁ బరిభవించినఁ దలంకినపురశ్రీవిధమున
సమదద్విపము గోళి నలిపినఁ జాల నలంగినయుద్యానలక్ష్మికరణి
ఘనలులాయము సొచ్చి తనయిచ్చ నాడినఁ గలఁగిననెత్తమ్మి కొలనిభంగిఁ
గడుబెట్టిదపుగాలి సుడిసిన నెఱి దప్పి తిరిగినమవ్వంపుఁ దీఁగెమాడ్కి
తే. మున్ను గై సేసి యెలపట్ట చన్ను దప్పి, యెలమిఁ బ్రియుపాలికేగుచుఁ గలఁగి యడంగి
వేఱుచంద మైయెంతయు పిన్నసయ్యి, నసుర గారించి విడిచిన నమ్మృగాక్షి.

క. వెలవెలఁ బాఱుచుఁ గొంకుచుఁ, దలఁచుచు నడఁ దొట్రుపడుచుఁ దలఁకుచుఁ దనలోఁ
బలుకుచు నేడనెడ నిలుచుచు, నలకూబరుకడకు నింతి నలఁగుచుఁ జనియెన్.

నలకూబరుఁడు రావణుని శపించుట.

చ. చని ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి తనచందముఁ జూచి విషణ్ణుఁ డైనయా
తని కడ లేక చెప్పిన నతండు ప్రభావమునన్ సమస్తముం
గని కలుషించి యింక దశకంధరుఁ డెవ్వతె నైన నిక్క్రమం
బునఁ బయిఁ బట్టె నష్ట మృతిఁ బొందఁ గలం డని శాప మిచ్చినన్. 77

ఆ. తివిరె నంబరమున దేవతూర్యరవంబు, గురిసెఁ బుష్పవృష్టి సురగణంబు
సంతసిల్లె దీని నంతయు నేర్పడ, వినినసతుల కెల్ల వెఱపు వాసె. 78

క. నలకూబరుశాప మెఱిఁగి, యెలమి దఱిఁగి పంక్తివదనుఁ డిది మొదలుగఁ దా
బలిమిం బైపడ నెన్నఁడుఁ, జెలువల నని నిశ్చయించెఁ జిత్తములోనన్. 79

ఉ. కొండలపాటునన్ మనము • గుందినఁ గంటికి నిద్ర రాక సే
నం దెలిపించి యష్ట పయో•నం బయి దైత్యవిభుండు వోవ సం
క్రందనుఁ డంతయున్ విని సు•రప్రకరంబులఁ గూర్చి రాత్రి మైఁ
గ్రందుగ నానిశాచరుల•రాకకు నాకము సంచలింపఁగన్. 80

రావణుఁడు దండెత్తి వచ్చుట విని యింద్రుఁడు విష్ణునిఁ గాన నేగుట.

క. ఆదిత్యమరుద్వసురు,ద్రాదిదివిజగణము లెల్ల • నప్పుడ భూభృ
ద్భేదికడ కేగుదెంచె ర,ణాదరదుర్దాంతభుజబ•లాటోపమునన్. 81

ఉ. వారల మోహరింపుఁ డని • వాసవుఁ డేగె నుపేంద్రుఁ గాన నం
భోరుహనాభుఁడుం ద్రిదశ•పుంగవు సత్కృతుఁ జేసి రాకకుం
గారణ మేమి యన్న దశ•కంఠుఁడు మాపయి వచ్చె నీవు నుం
బోరికి వచ్చి దేవగణ•ముం గృపఁ గావుము దేవ నావుఁడున్. 82

చ. హరి సనుదెంచె నాజికి ద•శానను నోర్వక రిత్త యెట్లు కో
మరలెను జాలఁ డొక్క యను•మాటవడం బని లేదు బ్రహ్మచే
వరములు గన్నగర్వమున • వచ్చె నలంతులఁ బోఁడు వానికిం
బరువము గాదు కాలపరి•పాకము వచ్చిన నేన తీర్చెదన్. 83

క. దేవఖచరాదిజాతుల,చే వానికిఁ జావు లేదు • చెప్పెదఁ బిదపం
గేవలమును బోఁ డంతకు, నీవరుసకు నీవ చాలు • మోక్షవిధములన్. 84

ఇంద్రుఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట.

చ. బలరిపుతోడ నిట్లు హరి•పల్కిన నాతఁడు నట్ల కాక యుం
చలఘుపరాక్రమస్ఫురణ•నాహవదోహలచిత్తయుక్తుఁడై
తెలతెల వేగునంతఁ జను•దెంచి బలంబులు గూడఁ దేరు [illegible]
తలి గొని వచ్చినన్ గిరికి • దాఁటెడు కేసరిమాడ్కి నెక్కెసన్. 85

క. ఉడుపతి దోతెంచినఁ బొం,గెడుజలనిధికరణిఁ బోరి•కిఁ [illegible] వచ్చి
గడఁగుట గనుఁగొని ఘోషం,బడరఁగ సురసైన్య మధిక•హర్షము నొందెన్.

ఉ. అంత సరోరుహాప్తుఁ డుద•యం బగుదెంచె నిశాచరు ల్పురా
క్రాంతి దగం గడంగి యమ•రావతి కేగిరి వారు రాత్రి స్వా
నెంతయు నగ్గలం బగుదు•రేఁ బొడసూపెదఁ గాక దేవతల్
సంతస మందఁగా ననుచు • సత్వరుఁడై చనుదెంచె నొక్కొ నాఁ. 87

చ. కమలవనంబు చేసినయ•గణ్యతపంబుఫలంబు చక్రయు
గ్మములముదంబుప్రోక త్రిజ•గంబుల కన్నల బ్రహ్మవిష్ణురు
ద్రమహిమ లొక్కటై కలయఁ • గ్రాచినయుండ త్రివేదమూలకం
దమని నుతింప నొప్పెసఁగెఁ • దామరసప్రియబింబ మత్తఱిన్. 88

సీ. దళము లొండొంటిసం•దులను సమాలోల,వలయంబు సడల మ•ధ్యంబు గదిరి
యడరి కర్ణికలలో • నంటిన కేసరం,బులు దల మెక్కుచుఁ • బొదలఁ బొంగి
సుడిగొని వెడలంగఁ•గడఁగుక్రొత్తావి యల్ల,న మీఁది కెగయఁగ•మొనలువిచ్చి
యొండొండ మకరంద•ముప్పొంగి నలుగడ, నిండి పైఁ బొరలంగ•నెఱయవిరిసి
ఆ. మధుకరములఁ గలసి•మలసియుఁ దమలోన,లలితగంధవహుఁడు•సెలిమిసేయఁ
గమల సంతసమునఁ•దమయంద వసియింపఁ,జాల నుల్లసిల్లె • జలరుహములు.
చ. అదరము నెక్కు లోచనస•హస్రము కాంతి వెలుంగఁ బొల్పు ని
ర్జరపతిఁ గన్నులారఁ గని • సంతసమందె మవారితోడిమ
చ్ఛరమున నెక్కె నా నుదయ•శైలముమీఁద సహస్రదీధితి
స్ఫురణ దలిర్ప నొప్పరవి•సొంపున జృంభణ మొందె నబ్జముల్. 90
తే. అప్పుడసురేంద్రసైన్యంబు•లమరపురము,దప్పు లేదంచుఁ గట్టాయి•తంబు సేసి
కూడి నైరృతి యూరణ•క్రీడ కమరఁ, బడగ లంతంతఁ గ్రాలంగ•సిడము నొప్ప.
క. పదపదఁ డంచు దిశలు గ్ర,క్కదలఁగ లేయెండచాయఁ • గడు నుగ్రములై
యెదురం గొంచఱు గలరని, మది నించుక సరకుగొనక•మదమున నడచెన్.
ఉ. చిత్రముఁ జూపిన ట్లసుర•సేనలు దుర్దమలీలఁ గిట్టినన్
వృత్రవిరోధిసైన్యమును • విక్రమసంపద సొంపు మీఱ లో
కత్రయపూజ్యుఁ డప్పుసుని•కాయమునందుఁ బ్రసిద్ధుఁ డైనసా
విత్రుఁడు మున్నుగాఁ గడఁగి • వీక నెదిర్చెఁ జెలంగి యార్చుచున్. 93

దేవదానవసేనలు పరస్పరము తలపడి పోరుట.

క. ఉభయబలముఁ దలపడి లో,కభయంకరభంగిఁ బోరఁగా రక్తనదుల్
ప్రభవించె నంబుచరస,న్నిభ మైనయమిత్రగాత్ర•నికరం బడరన్. 94
ఆ. దనుజబలము నొచ్చి • వెనుకకు జరగ న,కంపనప్రహస్త•ఖరనికుంభ
దూషణప్రచండ•ధూమ్రాక్షశుకసార,ణాదిసుభటకోటి • యార్చి తాఁకె. 95
శా. ఆవీరావలి కీడఁ బోక మహనీ•యస్థైర్యసారంబునన్
దేవానీకము కుంతఖడ్గపరిఘా•దిప్రౌఢిదుర్వార మై
సావిత్రోద్భటబాహువిక్రమకళా•సాహాయ్యసంజాతశౌ
ర్యావేశంబునఁ బోరె రౌద్రరసదృ•ప్తాకారఘోరంబుగాన్. 96
క. అమరులు వోరుట దానవ,సమితికి భర మగుడు సరభ•సంబున నిజనా
మము ప్రకటించి యదల్చుచు, సుమాలి సావిత్రుఁ దాఁకె • సురలు దలంకన్.
మ. పటువేగంబున శాతభల్లచయసం•పాతంబునన్ మింట మి
క్కుట మై పర్వ ధగద్ధగీయ మగుచుం • గోపంబు రూపంబు లై
చటులక్రీడఁ జరించునట్లిరువురున్ • శౌర్యోన్నతిం బోరి రు
త్కటదర్పోద్ధతు లై పరస్పరజయా•కాంక్షా ప్రచండంబుగన్. 98

క. ప్రదరంబుల సావిత్రుఁ డ, రదమునం బొడిసేయఁగా విరథుఁడైనయెడం
గదిసి గద యెత్తుకొని తల, చిదురుపలుగ వ్రేసె దైత్యసేనలు దలఁకన్. 99

క. దైతేయవంశవల్లభు, మాతామహుఁ డైనయాసుమాలి పడుటయున్
భీతిం దెరలిన దనుజ, వ్రాతముఁ గని కోపవేగరక్తాక్షుండై. 100

శా. అగ్నిచ్ఛాయముఁ గామగంబు నగు తేరత్యుగ్రుఁడై యెక్కి యా
భుగ్నభ్రూలతికాసహోదర మనం బొల్పొందుచాపంబు ను
ద్విగ్నారంభత నెక్కు వెట్టి శరవార్ధిన్ మేఘనాదుండు ని
ర్మగ్నాకారులఁ జేసె నిర్జరుల శౌర్యస్ఫూర్తి శోభిల్లఁగన్. 101

క. పేర్చినరపంబు ప్రబలం, గార్చిచ్చువిధమున నతఁడు గడగినఁ బటుబా
ణార్చులు గవియుడు నిర్జరు, లేర్చినతరువులును బోలె నే పేది రనిన్. 102

మ. అసురాధీశతనూజుకోల్తలకుఁ గా కత్యంతభీతిం గలం
గి సురానీకము సూరెగిల్లిన రణక్రీడాదరం బారఁగా
రసికుండై రథ మెక్కి గోముఖుఁడు సారథ్యంబు సేయం గదున్
వెసఁ దాఁకెం ద్రిదశేంద్రనందనుఁడు దోర్వీర్యం బవార్యంబుగాన్. 103

క. దైతేయు లదర నిట్లని, కేతెంచినఁ గాంచి దానవేశ్వరుతనయుం
డాతనిసూతుం డగునా, మాతలిసుతు మేను బాణమయముగఁ జేసెన్. 104

క. అతఁ డాతనిసారథియై, శితశరములు నించుటయును జెల్లఁగుచు వడిఁ ద
చ్చతురంగంబులుఁ దాఁకెను, బ్రతిభటరథతురగదంతిపంక్తులు సెదరన్. 105

ఉ. అత్తఱి మేఘనాదుఁడు జయంతుశరావలిఁ ద్రుంచి వాని మై
నెత్తురువట్టు సేసి రథినిం బొడిసేసెసయుంతఁ బోక యు
ద్వృత్తిఁ గడంగినం దమము దీటుకొనం గవియించె దృష్టియుం
జిత్తము లావు మాలి సురసేనలు బెగ్గిల నగ్గలంబుగన్. 106

క. చీఁకటి గవిసిన విబుధా, నీకం బొడిచన నైనసేసద హృదయ
వ్యాకులత మునింగి భయో, ద్రేకముపడి తెగువ దలరి త్రిప్పికొనంగన్. 107

క. ఆమాయాతిమిరము పౌ, లోమిజనకుఁ డగునప్పు లోముఁ డెఱింగి సు
త్రామతనూభవునకు నది, యేమిటఁ బోదంచు నచటి కేతెంచె వెసన్.

ఉ. వచ్చి జయంతు నాఁగి యనివారణఁ బర్వెడు సీతమంబు ము
న్నిచ్చె జయార్థమై యుభవుఁ డీతని కీరిపుచేతఁ జచ్చినన్
వచ్చెడి దేమి సంగర మపశ్యముఁ జేయఁగ నీను వార్ధిలోఁ
జొచ్చుట చాలఁ గార్య మనుచుం బలిమిం గొని పోయె డాఁగఁగాన్. 109

తే. అమరపతినందనుఁడు పొడనడఁగి చనిన, నసురమాయయు నుడివోయె నట్లకాదె
యుడరి దరికొని మండుతీవ్రానలంబు, పుడుక లెడగల్గవై చినఁ బొనుఁగుపడదె.

క. ఇవ్విధమున నింద్రసుతుం, డెవ్వరు నెం దరుగుటయును • నెఱుఁగక యుండం
గ్రొవ్వఱి తనసరివారలు, నవ్వేట కియ్యకొని పోయె • నవిజృంభితుఁ డై. 111

క. దనుజాధీశ్వరుతనయుఁ, డనిమిషు లనుహంసముల ర•యంబునఁ బఱపం
దనయూరుపుటెలుఁగున మే,ఘనాదుఁ డనుపేరు సార్థ•కంబుగఁ జేసెన్. 112

ఆ. ఇట్లు దనతనూజుఁ • డే పేది సైన్యంబు, గాసి యగుడు నలిగి • వాసవుండు
కెంపుగన్నులందు • బెంపారుచుండఁ జెం,గలువకొలనిమూఁకఁ • జెలువుమిగిలి.

ఉ. మాతలిఁ జూచి దానవస•మాజము దర్పము మీఱె నిత్తఱిన్
వాతజవంబునం గడఁగి • వారక వీరికి సమ్ముఖంబుగా
వే తురగంబులం బఱపు • విక్రమసంపద యుల్లసిల్లఁగాఁ
జేతులతీఁట వో నుఱుము • సేసెద నవ్వఁ డెదిర్చి వచ్చినన్. 114

క. అనుచు నిజబలము నిలునిలు, మని కరతల మెత్తి నిలిపి • యదలిచి సమరం
బునకు మగుడఁ బురికొల్పుచుఁ, దనచుట్టును నున్నదొరలుఁ • దానును గడఁగెన్.

చ. ఎదురుగ వీచె నిష్ఠురస•మీరము లుల్కము లుగ్రభంగి నె
ల్లదిశల డుల్లెఁ బెల్లుగ బ•లంబులపైఁ బెనుగ్రద్ద లాడె బె
ట్టిదముగ మ్రొగ్గి యభ్రకరి • డిల్లపడెన్ వెస నందనంబు గ్ర
క్కదలఁగఁ గూసె నొక్కట సృ•గాలము లప్రియసూచకంబు లై. 116

క. కలయంగ దుర్నిమిత్తం,బులు పుట్టినఁ గనియు వినియుఁ • బొలివోవనియ
గ్గలికమెయి నెమ్మనమ్మునఁ, దలఁకొకయించుకయు లేక • దర్పోద్ధతుఁ డై. 117

క. సురపతి గడఁగుడు దనుజుల, బరవస మొక్కింత మట్టు•వడుటయు దశకం
ధరుఁడు సమరోత్సుకుం డయి, యరదము సన వనము గాక•యత్యుగ్రముగన్.

క. అమరవిభుం దలపడఁ జను, సమయంబున సద్దపడియె • సంభ్రమలీలన్
సముదుఁ డగు మేఘనాదుఁడు, దమతండ్రిరణంబు మాన్చి • తాన కడంకన్.

చ. తలపడి యింద్రుతోడ నతి•దారుణయుద్ధము సేయఁ జొచ్చినన్
బలము బలంబుఁ దాఁకుటయు • బాసటగా వడిఁ గుంభకర్ణుఁ డు
జ్జ్వల మగుశూల మెత్తికొని • వచ్చి యుగాంతపురుద్రుకై వడిం
జెలఁగుచు నార్చి మోహరము • చెంగటఁ దాఁకె భయంకరంబుగన్. 120

క. అదరి మొన లిక్కడక్కడ, వడిఁ దిరిగిన దిశలు బడలు • వడ రౌద్రము చొ
ప్పడ బాహుశక్తి యేర్పడఁ, గడిమి పొగడ్తవడఁ గుంభ•కర్ణుఁడు పోరెన్. 121

క. ప్రతివీరుఁ డొక్కరుఁడు లే,కతులబలుం డై నహీనుఁ • డైనను నప్పా
ట తనకు గుఱిగా సురపడి, నతండు మునుకూడి సురల • నందఱఁ దఱిమెన్.

ఆ. ఎదిరి తేరినొగయు • నిభముదంతంబును, దనకరంబుఁ బాద•తలము లోను
గాఁగ నాయుధములు • గానివి లే వయ్యె, నరివిమర్దనమున • కతని కపుడు.

క. అంతకు ముందట యీయాప్త, త్తాంతము విని తోడుపడుట • కని సత్త్వరులై
యంతకవరుణధనేశులు, దాంతిమెయిన్ వచ్చువారు • తదవసరమునన్. 124

క. తమతమబలములతో సం, భ్రమగతిఁ బఱతెంచి దివిజ•పతికిం బొడసూ
పి మనుజభోజనసైన్యముఁ, సమయింపఁగఁ జొచ్చి రధిక•సంరంభమునన్. 125

క. చిచ్చునకుఁ దోడు గరుసలి, వచ్చినక్రియఁ జోర సమర•వరులమొనలకున్
హెచ్చుగ దిక్పతిసేనలు, వచ్చుటయును మ్రొగ్గె నసుర•వర్గము గలయన్. 126

ఉ. సన్నబలంబులైన నిజ•సైన్యములం గని రావణుండు శౌ
ర్యోన్నతుఁడై ననందనుని • నొప్పరికించితిఁ గుంభకర్ణుఁడుం
గన్నది లేదు మెల్ల మఱి•కాఱు దిగీశులు వచ్చి రేను బో
కున్న భరంబు గాదె యని•యుద్ధతిఁ బేర్చి రథాధిరూఢుఁడై. 127

శా. సొంపారంగఁ బసిండి పైఁ బఱపినన్ • శోభిల్లువిల్లందమై
శంపావల్లిక నిల్చి పొల్చుగతి భా•స్వత్కాంతిఁ జెల్వొందమై
పెంపుం జాయయుఁ గాలమేఘము మన నా•భీలంబుగా దిక్కులా
కంపింపం బటుబాణవర్షమున నా•కాశం బడంగించుచున్. 128

క. అరదంబున యురవడికిం, దెరలి తెఱపి యిచ్చి సురలు • దిరుగుడువడ ని
ర్జరపతిరథంబునకు భీ,కరగతి సమ్ముఖముగాఁ దఁ•గం బఱపుటయున్. 129

చ. వదనసరోజపంక్తి శర•వర్షమునన్ మొగిడింపఁ గాన స
య్యోద దశకంధరుం డిచట • నెచ్చట లేఁడు తనూజుఁ జూపి తా
ను దొలఁగి యున్నవాఁ డతని • నొంపక గెల్పన రాదు రాఁడె దు
ర్మదమున నంచు నున్నబల•మర్దనుఁ డాహవదోహలంబునన్. 130

తే. ఏచి మాతలిఁ గనుఁగొని • యిటులు వచ్చు, దనుజు తేరికి నెదురుగా•మనరథంబ
శీఘ్రగతిఁ బోవ నిమ్మని • చెప్పి మార్వి,భీకరధ్వని దిక్కులు • పిక్కటిల్ల. 13

శా. రుద్రాదిత్యమరుద్వసుప్రభృతు లా•ర్పుల్ నింగి ముట్టఁగ వీ
రోద్రేకంబున దాపలన్ వలపలన్ • హోరాట మై ముంచి స
ర్వద్రోహిం బరిమార్త మంచు వికట•భ్రామ్యద్భుజామండలీ
రౌద్రాకారతఁ దాఁకఁ దాఁకె రిపుధై•ర్యస్రావణున్ రావణున్. 13

తే. ఇట్లు దాఁకుడు దశకఁఠుఁ•డేపు మిగిలి, యందఱకు నన్నిరూపంబు•లై నయట్ల
వివిధశస్త్రాస్త్రకేలీప్ర•వీణబాహు,దండనికురుంబదుస్సహో•త్సాహుఁడగుచు

క. వడి నడరుచుఁ దెరలుచుఁ బై, పడి పోక పెనంగునమర•బలమునకుం గ్రీ
డ్పడక నిలిచి మెఱసెను బలు, కడల్ల కెదు రైనఅూతి•కరణిం దిర మై. 13

ఉ. ముందటఁ దాఁకి పోరుతన•మోహరమున్ వెనఁ బో నదల్చికొం
చుం దఱియంగఁ జొచ్చి బల•సూదనుఁ డాదశకంఠు నస్త్రపం

క్తిం దునుమాడి ప్రాణమయ • దేహునిఁ గా నొనరించె వాఁడు సం
క్రందనుపై నిశాతవిశిఖంబులు నించె సురల్ దలంకఁగన్. 135

శా. వ్యగ్రాటోపత నొండొరున్ మిగుల బాహాశక్తి సూపన్ మహో
దగ్రం బయ్యె సురాసురేంద్రరణ మన్యోన్యధ్వజచ్ఛేదనా
త్యుగ్రం బై యితరేతరవ్యథితరథ్యోదాత్త మై శౌర్యసా
మగ్రీగాఢపరస్పరాంగదళనోన్మాదోద్భటాకార మై. 136

క. ఈసున నాసురపతి జం, భాసురున కెనసరి రావణాసురు శీఘ్రం
జేసియు వ్రేసియుఁ బొడిచియు, వేసరి దిక్పాలకోటి • విన నిట్లనియెన్. 137

ఉ. ఎద్దెస నైన శంక చెడి • యేగు విరించి వరంబు నెమ్మదిం
బెద్దయు నమ్మి వీఁ డిటు లభేద్యతఁ గ్రమ్మరు చున్నలోక మా
పద్దశఁ బొందు మానుపను పాయము నారసి చూడ నొండు లే
దిద్దనుజాధముం బొదివి యే పఱఁ బైఁ బడి పట్టుకొందమే. 138

చ. అనవుడుఁ జాల మే లని దిశాధిపు లందఱుఁ జేరి చుట్టు ము
ట్ట నమరవల్లభుండును గడంక దశాననుతేరిరాక క
ల్కినగతి మాతలిం గెలనికిన్ రథ మల్లఁ దొలంగి పోవ ని
మ్మని వెనఁ జొచ్చి పట్టుకొన • నాయిత మై యతిసాహసంబునన్. 139

మేఘనాదుఁ డింద్రుని మాయాతిమిరమున ముంచి పట్టుకొనుట.

క. ఒరసికొని పోవ నత్తఱి, సురసైన్యం బార్చుటయును • జూచి తిమిరముం
గర మచ్చెరువుగ గ్రక్కున, బరఁగించుచు నసురకొడుకు • పఱతెంచె వడిన్.

క. మాయాతమమున మునిఁగిన, దాయల దివ్యాస్త్రజాలదళితాంగులఁ గాఁ
జేయుచు నాబృందారక, నాయకు డగ్గఱియె మేఘనాదుఁడు గడిమిన్. 141

క. తుహినంబునఁ బడినపయో, రుహమండము మాడ్కి నమ్మరుత్పతి మాయా
పిహితతమోవృతలోచన, సహస్రుఁ డై యున్న నతని సారథి నేసెన్. 142

ఉ. మాతలి మూర్ఛవోయిన నమర్త్యవిభుండు రథంబు డిగ్గి జీ
మూతగజంబు నెక్కి బలముం జలముం జెడి యాత్మసైనికా
రాతిభటప్రభేదవిదురస్థితి దీనతఁ బొందియుండియున్
భీతి మెఱుంగ కుండ వెడబీరము సేయుచు నుండె వెండియున్. 143

చ. నిలువులు పడ్డయట్లు తననేత్రము లేమియుఁ గానలేమి న
గ్గలముగ బెగ్గలించుబలఘస్మరు నమ్ముల నోడు సేసి ని
ట్టల మగుడప్పి సోలుటయు • డాసి దశాననునందనుండు వి
చ్చలవిడిఁ బట్టి కట్టి జయశంఖముఁ బట్టఁగఁ బంచి యార్చుచున్. 144

రావణుఁ డింద్రునిఁ బట్టి లంకకుఁ గొనిపోవుట.

చ. అరదము మీఁదఁ బెట్టుకొని యాతనిఁ దండ్రికిఁ జూపి యింక సం
గర మిది యేటికి జయము గైకొని పోదము రమ్ము నావుడుం
గరము ప్రియంబునం దనయుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి త్రిలోకరాజ్యవి
స్ఫురణము నాకు దక్కె నని పొంగి దశాస్యుఁడు మిన్ను వ్రేయుచున్. 145

ఉ. మోదమునం దనూభవుని ముంగలిగా నడపించి తాను దు
ర్భేదబలాన్వితుం డగుచుఁ బింగలి యై చన దేవకోటి శా
ర్వోదయలీలఁ జూచుకొని యొండొరుఁ బల్కుచు శక్రమోక్షణా
హ్లాదము గోరి పెంపున రయం బెసఁగం బఱతెంచి తాఁకినన్. 146

ఉ. ఎత్తెల గొందుదిక్పతుల నిందఱ ముంద తెఱుంగనట్ల యీ
తత్తబడం బిఱిందిదెసఁ దాఁకిన దీనికి సంభ్రమంబుమై
నిత్తల కేగుదేవలవ దేత్తెఱఁ బొమ్మని చెప్పి పుచ్చినం
జిత్త మెలర్పఁగా సుతుఁడు శీఘ్రమునం జనఁ దా నుదగ్రుఁ డై. 147

క. ఒకమరి తిరిగిన నమరులు, పికపిక లై పోవ లావుఁ బెం పేర్పడ సే
నకు వెనుకై చనియెను లంకకు దానవవిభుఁడు బాహుగర్వోద్ధతుఁ డై.

ఆశ్వాసాంతము.

మ. అతులౌదార్యు డహీనశౌర్యుఁడు సముద్యద్ధైర్యుఁ డత్యంత వి
శ్రుతచారిత్రుఁడు సూరిమిత్రుఁడు జనస్తోతవ్యగోత్రుండు సం
భృతసత్కీర్తి పవిత్రమూర్తి యసుహృద్బృందార్తినిర్వర్తి పూ
జితధీమంతుఁడు పుణ్యవంతుఁడు జయశ్రీకాంతుఁ డిమ్మేదినిన్. 149

క. సన్మార్గచతురపథికుఁడు, జన్మవిశేషప్రసిద్ధసగరకులుఁడు భూ
భృన్మకుటఘటితచరణుఁడు, మన్మథనాథుఁడు కవీంద్రమందార మిలన్. 150

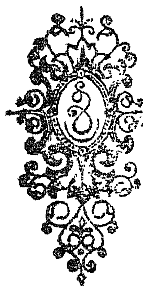
మాలిని. నిరుపమజయలక్ష్మీనిత్యవిస్తారవక్షుం
డరిబిరుదమహోత్సాహప్రతిక్షేమదక్షుం
డరుణకిరణదీప్తవ్యాప్తపద్మాయతాక్షుం
డురగశయనరేఖాయుక్తసంరక్షుఁ డుర్విన్. 151

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయప్రణీతం బైన యుత్తరరామాయణం బను కావ్యంబునందు
సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము.

స ప్త మా శ్వా స ము.

రంజకత్వచతురా
చారుఁడు వర్ణాశ్రమప్ర•చారుఁడు విద్యా
ధౌరేయుఁ డార్యవినుత
ప్రారంభుఁడు మనుమమాన•వాధీశుఁ డొగిన్. 1

బ్రహ్మ యింద్రజిత్తు కోరినవర మిచ్చి యింద్రుని విడిపించుకొని వచ్చుట.

క. అక్కడఁ గమలాసనుఁ డా,రక్కసుఁ డమరేంద్రు మీఁద • రాకయు సమరం
బెక్కుడుగఁ జేసియును హరి, యుక్కఱి పట్టువడి పోక•యుం దెలియంగన్. 2

చ. విని మునిబృందముల్ గొలువ • వేగమ లంకకు నేగుదెంచి య
ద్దనుజవిభుండు సేయుచుచి•త్రప్రతిపత్తిఁ బ్రియంబు వొంది యా
తనిదృఢశౌర్యముం దనయు • ధైర్యమునుం గొనియాడి వెండి యా
యనిమిషనాథు గెల్చిన జ•యాతివిశేషము సూపి చెప్పుచున్. 3

ఆ. భువనములకు నెల్లఁ • బ్రోదిగ శతముఖుఁ, డాను నిలుపుటయు న•తండు లేమి
సకలభూతములకు • సంకటం బగుటయు,నెఱుఁగఁ జెప్పి వారి • యిచ్చ యెఱిఁగి.

చ. ముదమున నింద్రుబంధనవి•మోక్షము సేయుఁ డభీష్టవస్తు వి
చ్చెద మదికోర్కి యేర్పడఁగఁ • జెప్పుఁడు నా కనుచుం సముల్లస
ద్వదనచతుష్టయుం డయిన•వారిజసంభవుఁ జూచి వాంఛిత
ప్రదుఁ డగు టాత్మలో నెఱిఁగి • రావణసూనుఁడు ప్రీతి నిట్లనున్. 5

క. కమలానన విను నావి,క్రమమున వెల వెట్టి దేనిఁ • గారుణ్యము సే
యుము నాకు శాశ్వతం బగు,నమరత్వం బనిన నతని • కజుఁ డిట్లనిన్. 6

క. ఆశ్వాసంబుగ బలికిన, విశ్వాసము సేసి మున్న • వేఁడితి కలదే
శాశ్వత మగునమరత్వం బీశ్వరుఁ డొకరునిక తక్క • నితరుల కెందున్. 7

క. అనుడు నొకతెఱఁగు సెప్పెద, వినుఁ డని రావణసుతుండు • వినయవిశేషా
వనతశరీరుఁ డగుచు ని, ట్లనియెం గరకమలముకుళ•నాదరపరుఁ డై. 8

ఉ. ఆల మొనర్పఁగా వలయు•నప్పుడు వహ్ని నుపాస్తి చేసి యా
వేలిమి నొక్క తేరు ప్రభ•వించిన గ్రక్కున దాని నెక్కి దో

ర్లీల వెలుంగ నేగిన న•రిప్రకరంబులచేత నెమ్మెయిం
గాలవశంబు నొందక య•ఖండితవిక్రమశాలి నయ్యెదన్. 9

ఉ. హోమసమాప్తి నుత్థితర•థోత్తము మొక్కటి దక్క నొంట సం
గ్రామము సేయఁబో నది య•కాలముగా దుది కియ్యకొంటి నా
కీమెయి మేరవెట్టి వర•మిమ్ము పరాక్రమలీల మెచ్చి నీ
వేమియు నీక పోక తగ • వేనియుఁ బొమ్మమరేంద్రు నిచ్చితిన్. 10

తే. అనుడు దరహాసచంద్రిక•తనదువదన, కమలవనమున కభినవ• కాంతియొసఁగఁ
జిత్రచారిత్రుఁ డగుదితి•పుత్త్రిపుత్త్రు, నర్థిఁగనుఁగొని యవ్వర • మతని కిచ్చె.

చ. అడిగినయట్లు యిచ్చిన ద•శాననసూనుఁడు ప్రీతి మేన నె
ల్లెడ వెలిఁ బేర్చె నాఁ బులక • లెంతయు వింతగ మ్రొక్కి పెంపు సొం
పడరఁ గులం బెలర్ప జన•కానుమతంబున నాబలారికిన్
విడుగడ సేసె నప్పు డగ•వింద భవుండు ప్రమోద మందఁగాన్. 12

ఆ. అంబుజాసనుఁడు ద•శాననుఁ జూచి నీ, నందనునకు ద్రిభువ•నముల నెగడ
నింద్రజిత్సమాఖ్య • యిచ్చితి సుముఖులై, యుండుఁ డనియె దనుజు•లుల్లసిల్ల.

చ. అసురుల నిమ్మెయిం బ్రముది•తాత్ములఁ జేసి పయోజసూతి సం
తోసమున నాకలోకపతిఁ • దోకొని పోవునెడం దదీయవ
క్త్రసరసిజంబు లజ్జ యను•రాత్రి గడుం జెడి యున్కిఁ గిం గృపా
రసపరుఁ డై హితార్థ మధు•రస్ఫుటసత్యమృదూక్తి నిట్లనున్. 14

చ. తమతమదుష్కృతంబు సుకృ•తంబును నాపదయున్ శుభంబులై
తముఁ దటి యైనఁ బొందు నది • దప్పదు సాధ్వి సహల్యఁ గోరి గౌ
తముసికిఁ దప్పితి వకటు•తత్ఫల మీయశుభంబు దోషసం
గమవిసివృత్తికై యొకమ•ఖం బొనరింపుము విష్ణుతుష్టిగన్. 15

క. అని చెప్పి పోవుటయు న, య్యనిమిషవల్లభుఁడు విష్ణు•యాగం బొనరిం
చి నిఖిలదురితరహితుఁ డై, చనియెన్ ద్రిదివంబునకు వి•శాలవిభూతిన్. 16

మ. అనినం జిత్తము చోద్య మంద రఘువం•శాధీశ్వరుం డిట్టులా
తనికిన్ బీరము సెల్లెఁ గాని యెచటం • దద్విక్రమక్రీడ మా
స్ప నోకం డైనను జాలఁడే యనుడు భూ•పాలాగ్రణిం జూచి య
మ్ముని మందస్మితసుందరుం డయి మనో•మోదంబుతో నిట్లనున్. 17

రావణుఁడు కార్తవీర్యునితోఁ బోరాడి చెఱఁబడుట.

ఉ. నిర్జితశత్రుఁడున్ భువన•నింద్యచరిత్రుఁడు నైనరావణుం
డూర్జితవిక్రమస్ఫురణ•నుర్విఁ జరించుచు మించి యేచి శౌ
ర్యార్జనలోలబాహుమహి•మాస్పదుఁ డై చనునాసహస్రభా
హార్జును సెంపుసొంపు హృద•యంబున సైఁపక వచ్చె నాజికిన్. 18

తే. అరుగుదెంచి మాహిష్మతీ•పురము సుట్టి, వేగ పోరికి నర్జును • వెడలు మనుఁడు
రావణుఁడు వచ్చె నలఁతులఁ•బోవఁడనుచు, గోపురాంగణస్థితజన•క్షోభ మెసఁగ.
క. వన్ని బహిరంగణంబున, నున్న ససంభ్రాంతిగతి స•ముచితమ్ముగ నా
సన్ను లయి మంత్రు లిట్లని, రన్నరపతిపెంపునఁ భ•యం బెద లేమిన్. 20
చ. అధిపతి వీట లేనిసమ•యంబున సంగరకాంక్షతోడ ని
ట్లధికబలంబులం గొని వృ•థాతిశయంబుగ నేగుదెంచి యి
వ్విధమునఁ బన్ని సీ వనృత•విక్రమమున్ ప్రకటించుకంటె నం
బుధినడు మైన నీపురికిఁ • బోయి యొదుంగుము చాల మేలగున్. 20
చ. అనుబలుమాట లియ్యకొని • యద్దనుజేశ్వరుఁ డాతఁ డున్నవాఁ
డని యని సేయువేడుక ర•యంబున వచ్చితి నెందుఁ బోయె మీ
జనపతిలావు నాదుభుజ•శక్తియు నించుక తూఁచి చూడ కేఁ
జన నెఱిఁగించి యియ్యెడకుఁ • జయ్యనఁ దోకొని రండు నావుడున్. 22
ఆ. అతనిపెంపుఁగలిమి • కయ్యమాత్యులు దమ, నెమ్మనముల మెచ్చి • నృపతివృత్త
మున్నరూపు సెప్పి • యిన్నరభోజను, నిచట నునుత మనుచు • నిట్లు లనిరి. 23
క. వారువము నెక్కి వనితలు, గారవమునఁ గొలువఁ గంతుకైవడి వెడలం
జేరక యంతంతన్ బరి, వారము నిలువఁ బడ వర్ష•వరపరివృతుఁడై. 24
క. సరసకవివిటవిదూషక, పరిహాసకగాయకాది•పరిజనములు వే
సరుటపయి మేలుదోలఁ కెడు, తురగము నెడఁ దూఱఁ గాంతి•దోలఁ కాడంగన్.
ఉ. చూడ్కికిఁ బండువై ముదము • సొంపునఁ జూపఱు సొక్కి చుండ ని
మ్మాడ్కి నరేశ్వరుం డరిగె • మాపటికిం జనుదెంచు నాతనిం
దోడ్కొని తేఁ బూను టది•దుర్వినయం బగుమాకు రాజులన్
వేడ్క మెయిం జరింపఁ జని • వీటికి రమ్మని పిల్వవచ్చునే. 26
క. నటదలికులశుకపికసం, కటలీలోద్యానములను • గమనీయసర
స్తటిసీతటాకముల ను, త్కటకౌతుకవృత్తి నాడుఁ • దరుణులుఁ దానున్. 27
క. ఎయ్యెడ నిలుచుట యెఱుఁగము, యియ్యెడ నేఁ డీపు విడియు • మెల్లి యతనితో
నియ్యకొని యెల్లభంగులఁ, గయ్యము సేయంగఁ దలఁపు • గలిగినయేనిన్. 28
ఆ. వేగపడకు మనుజ•విభుచేతిబలువును, జూతు గాక యనిన శూరరేఖ
నగుచు మంత్రివరుల•మొగములు గనుఁగొని, యిట్టు లనియె దాన•వేశ్వరుండు.
ఉ. ఏపున నేను వచ్చుటయు • నిచ్చట నిల్చుట కోహటించుటన్
మీపతి యెక్కడేనిఁ జన • మిన్నక మాటలు పేర్చినన్ రణా
టోపము మాన నేర్తునె కు•టుంబసమేతము డాఁగె నాతనిం
జూపరు మీరు నింకఁ దల•నూపఁ దతండును బోయి వచ్చెదన్. 30

క. మెలఁగుదెస మెలఁగి క్రమ్మఱు, తల నొకమరి యెమలించి • దాడిమెయిఁ దో
ర్బలము మెఱసి పై పడి నా, చలము నెఱపి పోదు మీకుఁ • జాటితిఁ జండీ.
క. అని దుర్మదాంధకార,మ్మునఁ గానక బిట్టు వలికి • పోయెను గలని
స్వనకోకిలకర్బురకా,ననరేఖావంధ్యవింధ్య•నగమున విడియున్. 32
మ. చని దైత్యేంద్రుఁడు తత్ప్రదేశమునఁ జం•చత్కాంచనాంభోజభూ
ళినితాంతప్రవిలిప్తహంసకులకే•ళీజాతసంధ్యాభివం
దనలోలప్రతిజాలమాగ్ధ్యమున మో•దస్థాన మై లోకపా
వనతం బేర్చిననర్మదం గని మృదు•స్వచ్ఛందలీలారతిన్. 33
తే. నెమ్మి మజ్జనమొనరించి • తమ్మివిరులు, సాలఁ గోయించి హృద్యవి•శాల మైన
పులినతలమున శివలింగ • పూజ సేయఁ, గోడఁగె నట సర్జునుండును • బడఁలిపిండు.
క. వనకేలీకౌతూహల,మునఁ దగిలిన పుట్టివారు • ముదితహృదయు లై
వనిఁ బరిచితస్థలములకుఁ, జని హృద్యవిహారతంత్ర•చాతుర్యమునన్. 35
మ. లలితక్రీడమెయిన్ సముత్కటమదో•ల్లాసంబునం బెక్కుభం
గులఁ జేతోరమచూతపోతలతికా•గుల్మప్రదేశంబులం
గలయం గ్రుమ్మరి పొద్దునుం జెమట నం•గంబుల్ నవాంకూరసం
కలనాశోభితవల్లరీనిభము లై • క్రాలంగ రాగిల్లుచున్. 36
క. ముదమున జలకేళికి నర్మదకుం జనుదెంచి లలిత•సుకరవిహారా
స్పదతత్ప్రవాహమున నిం,పొదవఁగ నాడునెడ నధిపుఁ • డుల్లాసమునన్. 37
తే. బాహువులు సాఁచి పడమర•పాఱుచున్న, యాతరంగిణిఁ బోకుండ•నాఁగుటయును
నెదురుదొట్టిదశాననుఁ • డీశుఁబూజ, సేయు నెడ ముంచికొనియుస•చ్చెరువుగాఁగ.
క. రావణుఁడు సంభ్రమంబున, దేవార్చనకొఱఁతతో న•ది వెడలి కలయన్
భావించి యెదురు క్రమ్మెడు, నా వెల్లువఁ జూచి విస్మ•యం బెసఁ గదురన్. 39
క. తూర్పుదెస వచ్చు నీనది,దర్పంబున నెదురు రాఁగ•తం బేమియొ మీ
రేర్పడ నెఱింగి రం డని, శూర్పణఖాభ్రాతచరులఁ • జూడఁగ నంపెన్. 40
ఆ. వార లరిగి విభుఁడు • వామలోచనలును, జలవిహారమూర్తి • నలుపు చునికి
చూచి వచ్చి యాని•శాచరవల్లభు, నెదుర నిలిచి మ్రొక్కి • యిట్టు లనిరి.
క. దేవా దేవర పంపిన, నీవెల్లువతెఱఁగెఱింగి • యేతెంచితి మె
చ్చో విసఁగఁ జూడఁ బడయము,యావిధ మద్భుతరసావ•హం బై యుండెన్.
ఉ. భూరిబలాభిరాముఁడు వి•భూషణభూషితమూర్తి కామినీ
స్మేరముఖేందుబింబముల • చెన్నున నుజ్జ్వలచంద్రలోకకే
లీరతి నున్నచందమున • లీలమెయిన్ సలిలావగాహన
స్ఫారకుతూహలుం డయి వి•శంకత నొక్కఁడు కేలి సల్పెడున్. 4[illegible]

క. ఆతతబహుబాహుం డగు, నాతఁడు సేతులఁ బ్రవాహ మాఁగిన మరలం
దోఁతెంచె నావుడును విని,పీతభయుండు కార్తవీర్యవిభుఁ డని యెఱిఁగెన్. 44

చ. ఎఱిఁగి కరంబు పొంగి కడు నేకత మిట్లగపడ్డచో నతం
డెఱుఁగక యుండ ముట్టికొని యే పడఁగించెద నంచు మంత్రులం
దఱకు నెఱుంగఁ జెప్పికొని దానవుఁ డున్మదుఁడై చనంగ న
త్తఱి నరుణాభ్ర మస్థిమయధారలతోఁ దివిఁ దోఁచె ముందటన్. 45

ఉ. దానికి శంక సేయక యుదగ్రరణోత్సుకుఁడైనయట్టి యా
దానవవల్లభుండు బలదర్పసముద్భటసంకులంబుగా
సేనలు ముందటం దఱుమ శీఘ్రత మేదిని సంచలింపఁ గాం
తానిచయంబుఁ గంచుకివితానము బెగ్గిల బిట్టు ముట్టినన్. 46

మ. వనితాబృందములోన నున్నపతి తీవ్రక్రోధుఁడై గంగ గా
హనకేలిం బిడియేనుఁగుల్ పొదువ మోదాయత్తమై యుండి గ్ర
క్కున నన్యద్విపదానగంధమునకుం గోపించునైరావతం
బును బోలెన్ మడు వల్ల వెల్వడి రణప్రోత్సాహయోగ్యస్థితిన్. 47

క. కట్టాయితమై యువిదల, నిట్టుండుఁడు వెఱవ కిచట నిదె వచ్చెద నే
ముట్టిన దానవులకు బలి, వెట్టెద నర్మదకు ననుచు భీకరవృత్తిన్. 48

చ. అతఁడు వినూత్నరత్నరుచిరాంగదమై వివిధాయుధప్రభా
న్వితమగు బాహుసంఘము యనీకముగాఁ బటువిక్రమక్రమో
ద్ధతి దితిసూనుసేనల మదం బఱి నల్గడఁ దూలఁ దోలె ఘో
రతిమిరపుంజభంజనకరప్రకరుం డగు భానుకైవడిన్. 49

క. తెరలినబలములఁ గని యుద్ధురవృత్తిఁ బ్రహస్తుఁ డతనితోఁ దలపడియెం
గరి కేసరి హరిణము పులి, నురగము గరుడిఁ దలపడ్డయొప్పమరంగన్. 50

క. తాఁకి ముసలమున వ్రేసిన, వీఁక నొడిసిపట్టి యతఁడు వెసఁ దిగిచిన నా
రోఁకలి తనచే వచ్చిన, నాఁకగొనక దాన నసుర నడిచెం గడఁకన్. 51

ఉ. ఆటున మూర్ఛవోయినఁ బ్రహస్తుఁ గనుంగొని యుంకఁ దాఁకినం
గీటడఁగించు నర్జునుఁడు గేవలుఁడే యని భీతచిత్తులై
మేటిమగల్ సలం బెడలి మేమెయి మార్కొన లేక పాఱినం
గాటుకకొండవోలె దశకంఠుఁ డెదిర్చె మహీమహేంద్రునిన్. 52

ఉ. వీరగుణాభిరాము లగు వింశతిబాహుసహస్రబాహు లా
తారకకార్తికేయులవిధంబున నాబలనిర్జరేశ్వరా
కారత నమ్మురాచ్యుతులకైవడిఁ బెద్దయుఁ బ్రొద్దు మేమెయిం
బోరిరి చూచు ఖేచరులు భూరిబలంబుఁ జలంబు మెచ్చఁగన్. 53

క. లావఱి వివిధాయుధముల, భూవిభుఁడుం దాను నట్లు ♦ పోరి యలసి వీ
రావేశ మడర జయకాం,క్షావశుఁ డై రావణుండు ♦ గదఁ దమకమునన్. 54

మ. మది శంకింపక ముట్టి విక్రమరసో♦న్మాదంబునన్ భూవిభున్
గద వ్రేయంగ నతండు పైపడి భుజా♦గర్వంబునం బట్టె నా
రదుఁ డార్వం బరికాఁడు నిర్భయతఁ జే♦రం జూచినం బట్టును
న్మదశుండాలములీల దిక్కులితనా♦మశ్రావణున్ రావణున్. 55

క. పట్టి యిరువదికరంబులు, గట్టిగ వీఁపుపయి మోపుఁ♦గాఁ బెట్టి తగన్
బెట్టు మెడ పట్టుకొని తుది, ముట్టినమగఁటిమి నభంబు ♦ ముట్టఁగ నార్చెన్.

ఆ. నృపవరేణ్యుఁ డిట్లు ♦ రిపుఁ బట్టు వఱిచి కం,చుకిగణంబు నల్లఁ ♦ జూచి యొకనిఁ
బిలిచి యోరి వీనిఁ ♦ బెడకేలితోన త్వ,మ్మని సముద్ధతముగ ♦ నప్పగించి. 57

క. తరుణీజనము వినోదపుఁ, బరివారము మున్ను నడవఁ ♦ బనిచి పిఱుం దై
పురమున కరుగ నిజప్రభు, పరిభవమును జూచి దైత్య♦భటకోటి వడిన్. 58

క. నిలునిలు విడువిడు మంచును, బలువిడిఁ గూడుకొని పిఱుఁదఁ ♦ బఱతెంచిన న
మ్ముల నోడు సేసి యందఱ, నిలిపె విజయలక్ష్మిసొంపు ♦ నెలకొన నెలమిన్.

క. తనకొలఁది యెఱుంగక యీ, దనుజుఁడు వనితావినోద♦తత్పరు నన్నుం
జెనసె నని యుగ్గడించుచు, ననిమిషరిపుమీఁదఁ బొరిఁ గ♦రాఘాతుం బెలయన్.

తే. ఎదురువచ్చినమంత్రుల ♦ కెగ్గు లెన్ని, చూపి చెప్పుచు నిష్ఫలధి♦కోపమునకు
నుపశమం బెట్లు సేయుదు♦నొక్కొ యనుచుఁ, బురికిఁ జనిమందిరాంగణ♦భూమి నిలిచి.

క. పొంపిరివోయెడుతనయును, కంపాతిశయమునఁ బం♦క్తికంధరు నెట్టుం
జంపం జాలక రోషము, పెంపునఁ గారాగృహమునఁ ♦ బెట్టఁగఁ బనిచెన్. 62

క. మనుజపతి యివ్విధంబునఁ, దన చెఱయింటికిని మ్రుచ్చుఁ ♦ దప్పున నొప్పిం
చినయట్టుల మదిని సరకు, గొనక మఱచి యున్నయెడను ♦ గొనిదినములకున్.

పులస్త్యుడు కార్తవీర్యుని వేఁడుకొని రావణుని చెఱ విడిపించుట.

మ. దనుజేంద్రుండు సహస్రబాహువిభుచే♦తం బద్ధపాటంతయున్
విని మాహిష్మతికిం బులస్త్యుఁడు గడున్ ♦ వేగంబ యేతెంచి య
జ్జనపాలుం గనినన్ యథోచితముగా ♦ సత్కారముల్ సేసి వ
చ్చినకార్యం బెఱిఁగింపుఁ డన్న నతఁ డౌ♦చిత్యంబు మై నిట్లనున్. 64

చ. అలవి యెఱుంగ నేరక ద♦శాస్యుఁడు లోకముతోడివానిఁ గాఁ
దలఁచి జితాఖిలాధ్యుఁడఁ గం♦దా యని నచ్చి కడంగి వచ్చి సం
కలియకుఁ జొచ్చె వానిఁ బలు♦కం బని లే దటు లుండె నింతలం
తలుపను లెల్ల నీకు భుజ♦దర్పముగాఁ గొన నేర్పు సాలునే. 65

క. ఆక్రమసంచిత మగుభూ, చక్రం బుదయాస్తశైల♦సహితంబుగ ని
ర్వక్రపరిపాలనస్థితిఁ, జక్రము చెల్లించుపూజ్య♦సామ్రాజ్యమునన్. 66

క. తుదిముట్టి యున్నని కోఁకఁ, దెమరే యది గాక పగలు నే పడఁగినఁ ద
ప్పా దలంప నిదియు కడు నొ, ప్పిద మగు నినుబోఁటి నృపుల కెంపున కరయన్.

చ. నలినజుఁ డైన బ్రహ్మకును నాలవవాఁడు దశాననుండు ని
ర్మలగుణశీల వీఁడు మనుమం డని చెప్పఁగ నాకు సిగ్గగుం
బలుకులు వేయు నేటికిఁ గృపాపరతాస్తుతి దక్క వీని మం
దల విడు నాకుఁగా నృపతి ధర్మవిచక్షణ పుణ్యవీక్షణా. 68

చ. అనవుడు నట్లు చేయుదు మహాత్మ భవద్విపులాంతరంగమో
దన మగు దానిఁ జేయుఁ గని ధన్యుఁడ నైతి దశాస్యు వేగ తో
డ్కొని చనుఁ డన్న నానృపతికుంజరుఁ డుంజమహార్తిఁ జిత్తరం
జన మగుడున్ మొగిం బలరసంయమి దీవన లిచ్చి మెచ్చుచున్. 69

తే. దనుజవల్లభు విడిపించుకొని పులస్త్యుఁ, డరుగ లజ్జావనతుఁ డగునతఁడు నతని
ననుపఁబోయిన సానునయంబుగాఁగ, బుద్ధి దగఁ జెప్పి లంకకుఁ బుచ్చి చనియె.

రావణుండు వాలిచే భంగపడి యతనితో మైత్రి చేయుట.

ఉ. రావణుఁ డివ్విధంబునఁ బరాజయ మందియు లంకలోనికిం
బోవుట సంతయున్ మఱచి భూవలయంబునఁ దొంటియట్ల నా
నావిధమశ్చరిత్రముల నచ్చుచుఁ గ్రమ్మరి యొక్కనాఁడు వి
ద్రావితశత్రుభూమిపచరప్రభు వాలి నెదుర్చు వేడుకన్. 71

శా. కిష్కింధానగరంబు పై నరిగి సుగ్రీవాదు లెల్లన్ రణా
పిష్కారోద్యమతీవ్రులై నఁ గని తద్విక్రాంతి మానంగ మ
స్తిష్కంబున్ రుధిరంబు మాంసము ధాత్రిం గూల్చ నుంకించియున్
దుష్కర్మం బగు వాలిలేమి నని చేతోవృత్తి నూహించుచున్. 72

క. వడుచుం బెదలు పన్నినఁ, గడపి చనక చిఱుతతోడి కయ్యమునకు నేఁ
గడఁగుట తగ దని యూఁయసి, విడిచి దశాననుఁడు వారు విన నిట్లనియెన్.

క. మీలోనఁ గూడుకొని రాఁ, డాలం బాలంబు సేసి యది యెట్లొకొ తాఁ
జాల నని చెప్పఁగా క, వ్వాలికి డాఁగినను బోవ వచ్చునె నాచేన్. 74

చ. అనవుడు సూర్యసూనుఁడు దశాననుఁ గన్గొని నీవు నన్ను మె
చ్చనికత మేమిటం గొలఁది చాలనె వాలిని గూర్చి వచ్చితే
యనికిఁ గడంగినన్ బిరుదు లైనమగల్ గని వీరు గారు నా
కనియు నెఱుంగ కిట్లు భయమందితిసీ వెడమాట లేటికిన్. 75

శా. నాకి క్లింతయు సీడఁ బోయితి జగన్మాన్యుండు నా నొవ్వనా
నాకేశప్రియనందనుం జెనసి మానప్రాణముల్ గావఁగా
నీకుం దీరునె యిప్డు దక్షిణపయోన్నిటం గృతస్నానుఁ డై
యేకాంతంబున నుండుఁ బొమ్మనినఁ బోయెం బుష్పకారూఢుఁ డై. 76

మ. దనుజేంద్రుండు మరుద్గతిం జని సము • ద్రస్నానసంజాతశు
ద్ధి నితాంతామలచిత్తనిశ్చలసమా • ధివ్యంజితానందమీ
లనసంభావితలోచనుం గపికుల • శ్లాఘాత్ము నవ్వానవిం
గని తన్మూర్తినివృత్తవిక్రమకళా • కౌతూహలస్ఫూర్తి యై. 77

వాలి రావణునిఁ జంకలో నిఱికించుకొని నాలుగుసముద్రములను మునుచుట.

క. ఎదురెదురను మదలింపఁగ, మదిఁ గొంకి పిఱిందిపలన • మందగతిం జే
రెద నేమఱి యున్నెడఁ బ,ట్టెద ననువగఁ బుష్పకంబు • డిగి వచ్చి తఱిన్. 78

క. రావణునుద్యోగమునకు, దైవము ప్రతికూల మైనఁ • దత్త్వనిధిధ్యా
నావేశవిరామం బై, యావనచరవిభుఁడు గన్ను • లర విరియంగన్. 79

క. కడకంటిచూడ్కి దశముఖుఁ, బొడగని సంభ్రమము లేమిఁ • బొంచి నతనిఁ దాఁ
బెడమఱి చూచుట యుడిగి మ,గుడ నేత్రము లల్ల మూసి • కొని చిత్తమునన్.

క. వంచన నను నిద్యోడ ని, ర్జించుతలంపునను నసుర • సేరెడు నే భం
జించెదఁ బాపాత్ముల నొ, ప్పించుట ధర్మంబ యనుచుఁ • బిఱుఁ దారయుచున్

క. ఉన్నయెడన్ మునివ్రేళులఁ, దిన్నసినడ నసురపతి ప • దిలుఁ డై చేరం
గొన్ని యడుగు లరిగి యడరి, యన్నగచరనాథుపై ర • యంబునఁ బడియెన్. 82

క. వెనుకకు మొనసి కరంబునఁ, బెనఁచి తిగిచి నిఖిలలోక • భీకరుఁ డగున
ద్దనుజేంద్రు ననాయాసం, బునఁ జంకిట నిఱికి యింద్ర • పుత్త్రుఁడు చలుఁ డై.

చ. ఎఱుఁగనియట్ల యున్న నసు • రేశ్వరుఁ డప్పుడు గాటుఁ జేయు లా
వఱి రభసంబునం గుదుప • నక్కడ నిక్కడ నూడఁ జూచి మై
గిఱుపఁగ నవ్వి శక్తి యెఱిఁ • గించుట నెమ్మదిఁ గోరి వాని మై
నుఱుసుఱ స్రుక్క నొక్క బల • సూదనసూనుఁడు ప్రక్క దాపునన్. 84

చ. చదియఁగ నొత్తి యెత్తికొని • శాతనఖంబులఁ గ్రూరసంస్థితిలన్
వదనములన్ శరీరమును • వారక వ్రచ్చుచు మేసిగాలిఁ దో
యదములు దూలఁ బళ్ళిమది • గంబుధికిం జనియెన్ రయంబునం
జదల భుజంగమగ్రహణ • చారుసుపర్ణవిలాసభాసి యై. 85

చ. చని దనుజేశ్వరుండు దన • చంకన యుండఁగఁ దజ్జలంబులన్
మునిఁగి శమంబుమై నియమ • ముల్ దగఁ దీర్చి క్రమంబుతో నుద
గ్వననిధిఁ బ్రాక్పయోధిఁ గపి • వల్లభుఁ డట్టుల చేసి యశ్రమం
బున నిజపట్టణోపవన • భూమికిఁ దెచ్చి సుఖోపవిష్టుఁ డై. 86

వాలిచే భంగపడి రావణుఁ డతనితో మైత్రి చేయుట.

శా. కోపం బాఱినఁ జంక వాపి ధరణిం • గూర్చుండఁగాఁ బెట్టి ని
ష్పాపోల్లాసకటాక్షమల్ల నొలయుం • బ్రౌఢస్మితజ్యోత్స్న ల

జాపూరావృతతన్ముఖాబ్జములపై • సాంద్రంబుగాఁ జూపి ని
ర్వ్యాపారామరసుందరీప్రకరగర్భస్రావణుఁ రావణున్. 87

క. కనుఁగొని యచ్చట నప్పుడ, కనినట్టులు సంభ్రమించి • గౌరవమున న
వ్వనచరవీరశిఖామణి, దనుజపతికి నిట్లు లనియెఁ • దదభిముఖుం డై. 88

క. ఎందుండి రాక యిక్కడి, కెందులకుం బోక యిచట • నేకార్యము సే
యం దలఁచి నిలిచి తప్పని, విందము నీ వింటికడకు • విచ్చేయు తగన్. 89

క. అనవుడు వెలవెలఁ బాఱువ, దనములు వెడ వాంచి యెత్తి • దశముఖుఁడు గపీం
ద్రుని మోము దీనదృష్టిం, గనుఁగొని గద్గదిక నెలుఁగు • గడలుకొనంగన్. 90

మ. తగు నీ కేమని పల్కుదుఁ విను భుజాదర్పంబునన్ మాఱు లే
క గిరీశున్ గిరితోన యెత్తి సురలోకస్వామి జంభారి గా
సిగ బంధించి జగత్త్రియంబును బనుల్ • సేయన్ విజృంభించి గ
ర్వగరిష్ఠుం డగునన్ను నిద్దెసకుఁ దేరం జాలుటన్ వాసవీ. 91

చ. అనవుడుఁ గౌఁగిలించి దనుజాధిపతిం దగ గారవించి తో
డ్కొని పురి కేగి తత్తదనుకూలచరిత్రములన్ సఖిత్వరీ
తి నడపి తాను దమ్ముఁడు నతిప్రియభాషలచేఁ బ్రసన్నుఁ జే
సిన నతఁ డాకపీంద్రవరుచెల్మికిఁ బల్లవితాంతరంగుఁ డై. 92

ఆ. వివిధకేలిఁ దగిలి • వేడుకఁ గతిపయ, దినములందు నిలిచి • దివ్యమగుటఁ
దోన వచ్చియున్న • మానితనిజవిమా, నమునఁ బ్రీతిఁ దనపురమున కరిగె. 93

క. లీల నటు లసురవల్లభుఁ, గేలీపాత్రంబుఁ జేసి • క్రీడించినయ
వ్వాలి భవదస్త్రమున కర, సాలియుఁ జాలమి నుతింపఁ • జాలదె యెందున్.

క. అని మునిపతి యివ్విధమున, దనుజపతిం జెప్ప రామధరణీపతి తి
న్ననినవ్వు మెఱయ నాతని, వినతిమి యిఁక నొకటి వినఁగ • వేడుక యనుచున్.

క. ఏమియొకో నన్నడిగెదు, సీమానవనాథుఁ డంచు • నెద నూహింపం
గా మునిజనవల్లభుతో, రామనృపతి కౌతుకస్ఫురణ నిట్లనియెన్. 96

హనుమంతునిజననాదివృత్తాంతము.

క. కొంత యెఱుంగుదుఁ బవనజు, వింత దివిజరాజతనయువిక్రమము హనూ
మంతునకు వాలికిం గల, యంతర మేకొలఁదియొకొ చరాచరవేదీ. 97

ఆ. అనిన నాంజనేయు • నతులబలము విన, వేడ్క సేసె నితఁడు • విస్తరించి
కలతెఱంగు సెప్పవలయు నాకని ముని, యిట్టు లనియెఁ బ్రీతి మొసక మెసఁగ.

శా. వాలిం గీలియు వాయుపుత్త్రిసరియే • వాఁ డాత్మశక్తిజ్ఞుఁ డై
యీలోకంబులు గెల్తు నే ననిన మా • కెందుం గలం డే మహీ
పాలాగ్రేసర వానివర్తనముఁ జెప్పం జిట్ట లావిక్రమ
శ్రీలోలున్ భవదీయసన్నిధిఁ బ్రశంసింపం దగుం జెప్పెదన్. 99

చ. సురగిరిసానుదేశమున • సుస్థిరసంపద నుల్లసిల్లు కే
సరి యనువానిభార్య గుణ•శాలిని యంజన నాఁగ నొప్పునం
దరి యనిలప్రసాదమున • ధర్మవిధిన్ మహనీయమూర్తివి
స్ఫురితుఁ గుమారుఁ గాంచెఁ బరి•పూర్ణతపోమహిమాభిరామయై. 100

ఉ. ఆతనిరక్షణంబున స•హార్నిశముం దగ సావధాన యై
యేతరుపండు లొప్పునవి • యేఱి వనంబునఁ దెచ్చి యి•మ్మనం
బ్రీతిఁ జరించుచున్నెడఁ గ•పిప్రవరార్భకుఁ డొక్కనాఁడు ప్ర
ద్యోతనబింబముం బొడుచు•చుండఁగఁ జూచి సముత్సుకాత్ముఁడై. 101

చ. ఫల మనుబుద్ధిఁ బుచ్చుకొనఁ • బోలె నభంబున వాయుదేవుఁడున్
సలిలకణార్ద్రితం గిరణ•జాలము వేఁడిమి దాఁకకుండ నే
వలనను దాన యై పొదివి • వచ్చెఁ దినాధిపు నాఁడె పర్వమున్
జలరుహమిత్త్రుఁ బట్ట రభ•సంబున రాహువు సేరె నత్తఱిన్. 102

క. ఆసైంహికేయుఁ డర్కు, గ్రాసాదరవృత్తి వచ్చి • కపిఁ గనుఁగొని సం
త్రాసభరితమానసుఁ డై, వాసవుకడ కేగి ఖిన్న•వదనుం డగుచున్. 103

క. రవిశశిబింబగ్రహణో, త్సవ మెల్లను నాకు మున్న•నఁగి యొప్పుడుఁ బె
ల్లవిడిచి యుండుదు నేఁ డొకఁ, డవార్యవిక్రముఁడు వచ్చి • యర్కునిఁ బట్టెన్.

మహా. అనినం గోపించి యింద్రుం • డఖిలభువనమర్యాద లర్ధ్యైకసిద్ధుం ద
ప్పనిభంగిం జొప్పతో నేర్పడ నడవఁగ నా•పంపు గాసిల్ల యుప్పొం
డినబింబగ్రాహి యై యా•యెడకు మునుమున్నై • నేగుదెంచెం గనంగం
బనఘా మద్వజ్రధారా•హతిఁ బొడిసొడి సే•యంగ నే పట్టు సంనాహ. 105

మ. అనికిం బూని కరీంద్రు నెక్కి దనుజం•భారాతి కేఁగుండటం
జని తద్బాహుపరాక్రమంబున మహో•త్సాహంబుతో సింహికా
తనయుం డాకపిబాలు పై నడరి యు•ద్యద్విక్రముం డై నయు
తనియాటోపము నోర్వఁజాలక భీ•తస్వాంతుఁ డై పాఱెనన్. 106

తే. ఎగసికొనిపోయి కపి దివి•జేంద్రుదంతి, కనుకనిన సంటఁ దఱిమిన•మనములోన
మెచ్చియును దనచేసిన•మేరతప్పు, నని తలంచుచు నృదురోషుఁ•డై యుతెండు.

క. భాసుర మగువజ్రంబున, వ్రేసిన హనుదేశ మద్దిపిదళిత మగుచుం
గేసరితనూభవుఁడు మూ, ర్ఛాసంగితుఁ డై ధరిత్రిఁ • జాఁగిం బడియెన్. 108

క. తనవచ్చినపని దీఱిన, ననిమిషపతి నాకమునకు • నరిగెఁ దనయునిం
గనుఁగొని వేదనఁ బొందిప, వనుఁ డప్పుడు యుడిపెఁ దనదు•వర్తన మెందున్.

ఆ. జగములందు వాయు • సంచార ముడిగిన, సకలజీవలోక•సంకటంబు
పుట్టుటయు విరించి • పురుహూతవరుణాదిసురులు బలసి కొలువ నరుగుదెంచి

క. మాత్సర్యము ప్రాణంబుచి, కత్సిత మగునోర్కి వీని • కిఁ ద్రుణ మనుచున్
వాత్సల్యంబునఁ బుత్త్రకుఁ, సుత్సంగమునందుఁ దాల్చి • యున్నసమీరున్. 111
క. కనుఁగొని కరుణాపూరిత, మనస్కుఁ డై యక్కటకట • మారుతుఁడు సుతా
ననసక్తలోచనుం డై, మనవచ్చుటఁ గానఁ డనుచు • మక్కువతోడన్. 112
శా. చేరంబోవుటయుఁ సమీరుఁడు సుర • జ్యేష్ఠుఁ నిరీక్షించి దు
ర్వారాంతఃపరితాప మేది తనయుఁ • న త్యోగతుంగాసమా
చారప్రౌఢత నెత్తికోం చెదురుగా • సద్భక్తిమై నేగి లో
కారాధ్యం బగుతత్పదాంబుజయుగం • బర్చించె నానమ్రతన్. 113
క. వనజాసనుండు ఫాలం,బునఁ గేలిడి వొంద నెత్తి • పొదివి భుజము నా
తనిమస్తకంబు వత్సం,బునఁ జేర్చి కృపాతిరేక • మున గాఢముగన్. 114
క. పశ్చిమదిశ చందంబున, నిశ్చేష్టుం డయిన బాలు • నిం జూచుడు వాఁ
డాశ్చర్యంబుగ సఫుడఘు, నశ్చైతన్యాగమంబు • నం దెప్పితిలెన్. 115
క. దర్శనమాత్రన తోకవి, మర్శతమచిత్తుఁ డయ్యె • మారుతి బాహా
స్పర్శమునఁ బ్రబలదురితసి, కర్శుఁడు ప్రాణనిర్వికారుఁ • గా నొనరించెన్. 116
చ. తనయుఁడు సేదదేఱిన ముదంబునఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యంబుజా
సనునకు మ్రొక్కఁ బంచి వికసద్వదనుం డయి వాయుదేవుఁ డెం
దు నిఖిలదేవకోటి పరితోషవిధాయకమైన యాత్మవ
ర్తన మొనరంగఁ జేసి సమంరప్రభుచిత్తము పల్లవింపఁగన్. 117
చ. కమలభవుండు దేవతలఁ • గన్గొని మారుతిఁ జూపి దేవకా
ర్యమునకుఁ గా జనించె నితఁ • డద్భుతవిక్రమశాలి రామనా
మమున వెలింగి రాఘవస • మాజవిభూషణమైన కేలిజ
స్త్రమున దశాస్యదుర్మదము • మాన్చు నెడం బనిసేయు శార్ఙ్గికిన్. 118
క. కావున మీరిందఱు సం, భావించి వరంబు లొసఁగి • పవనునకుఁ బ్రమో
దావేశము లోకహితము, గా వీనిఁ గృతార్థుఁ జేయఁ • గాఁ దగు ననినన్. 119
ఆ. వాసవుండు తనదు • వక్షస్స్థలంబునఁ, గ్రాలు సురభికుసుమ • మాల యర్థిఁ
గపికుమారుచారు • కంఠభాగంబున, నాదరార్ద్రహృదయుఁ • డగుచుఁ బెట్టి.
క. హనువ్వున మత్కులిశము దాఁ, కిన నొచ్చుటలుకవడి వీని • కిం దోడ వగుచి
ట్టునికిఁ దగ హనుమంతుం, డనుపేరిచ్చితిఁ బ్రసిద్ధ • మై పెం పొనరన్. 121
క. కులిశము మొదలగు నాయుధ, ముల నేమిట వీని యంగ • ములు నిర్దళితం
బులు గాక యుండ నొసఁగితి, నలఘువరం బనియె దృక్స • హస్రుం బలరన్. 122
సీ. వారి నెవ్వేడల నీ • వాసరోత్తమున కాఁపద పుట్ట నీనని • యుదధిపతియు
నగ్ని నెన్నఁడును నీ • యగచరాగ్రణికిఁ గీడొందంగనీనని • హుతవహుండు

భూతగణంబుల•చేత నీహరిసత్త్వమునకు నెగ్గొనర నీ• నని శివుండుఁ
గాలదండమున నీ• కపిముఖ్యునకుఁ జింత, వంతరా నీనని• యంతకుండు
తే. వరము లిచ్చిరి తక్కటి•సురలు నిజను, హానుభావానురూపంబు•లైనవదవు
లొసఁగి రిమ్మాడ్కి మారుతి• ననదృశప్రభావుఁ గావించి పద్మసం•భవుఁడు ప్రీతి.
చ. అనిలుని వీడుకొల్పి దివి•జావళితోడ వియత్పథంబునం
జనియె నతండుఁ బుత్త్రుఁ గొని•సంతస మందుచు నేగుదెంచి యం
జనకుఁ దదీయబాహుబల•శౌర్యములున్ వరలాభమ్ముం గ్రమం
బున నెఱిఁగించి పోయెఁ గపి•పుంగవుఁడున్ శిశుకేలిలోలుఁడై. 124
క. మునిజనులయాశ్రమములకుఁ, జని చని యాగోపకరణ•చయ మెల్లను దు
ర్వినయమున గాసి చేయుచు,నునికి కలిగి వా రమంద•హుంకారములన్. 125
క. తనశక్తియు వరలాభం, బున వచ్చినపెంపు నుల్ల•మునఁ దలఁపక యి
వ్వనచరుఁడు నిజబలం బెఱుఁ, గనిగజజాతియునుబోలెఁ• గావుత మనినన్. 126
తే. బుద్ధిమంతుఁడు గావున•వృద్ధతాప, సోక్తులకు స్రుక్కి దౌర్జన్య•ముడిగి మెలఁగె
నితఁడు తనలా వెఱుంగని•కతన మఱియు,వీరులనఁ గొంద ఱిమ్మహి•వినఁగఁబడిరి.
క, ఇనునరదముముందట వెను, వెనుకకు వెసఁ జనుచు శబ్ద•విద్యాధ్యయనం
బొనరించె నాతఁ డొజ్జగ, హనుమంతుం బోల నళవి•యగునె యొరులకున్.
తే. జనకుఁ డగుఋక్షరజసుండు•సచ్చుటయును, వాలిఁ బట్టంబుగట్టెన•వానితమ్ముఁ
డైనసుగ్రీవుఁడ త్తఱి•యౌవరాజ్య,భరముఁ దగఁ దాల్చియుండెయి•ప్పవనతనయు.
క. చెలిఁ జేసి కొని ముదంబునఁ, గలసి మెలఁగుచుండి పిదపఁ•గౌశికసుతుతోఁ
గలుషించి ఋశ్యమూక,స్థలి కాతఁడు వోవఁ దోన•చనియె నితండున్. 130
క. తనలా వెఱుఁగనికతమున, నినసుతునకు వశ్యుఁ డయ్యె•నే డైఱ సంక్రం
దననందనుభుజబలము, ర్దనమునకుఁ గడంగఁ డయ్యె•రఘువంశనిధీ. 131
చ. అనవుడు సమ్మదంబు దొలఁ•కాడఁగ నిక్కము నట్ల కాక యు
వ్వననిధి దాఁటి లంకయును•వానివనంబును గాసి చేసి నం
దనుఁ డెగఁ జూచి వచ్చినవి•ధం బది యుల్పులచేతఁ దీరునే
జనకజఁ గాంతుమే యనమ•సాహసుఁ డీతఁడు లేక తక్కినన్. 132
క. అని లజ్జావనతుం డగు, హనుమంతుఁ గటాక్షవీక్ష•ణాదరముదితా
త్మునిఁ జేసి దాశరథి యమ్మునిజనముం జూచి కేలు•మొగుచుచు భక్తిన్. 133

అగస్త్యాదిఋషులు రాముని వీడ్కొని చనుట.

క. మసలితిరి విచిత్రకథా, రసవృత్తిం దడ వెఱుంగ•రాక యనుష్ఠా
నసమయ మయ్యె నభోమ, ధ్యసమీపంబునకుఁ దరణి•యరదము వచ్చెన్.
మ. విజయంచేయుఁడు నావుడున్ మునులు పృ•థ్వీనాథ యూహింప వి
శ్వజనీనుం డగునిన్నుఁ జూపు సదను•ష్ఠానంబు గాదే భవ

ద్విజయశ్రీ దమకోర్కిఁగా సుకృతముల్ • వేభంగులం జేయునీ
ద్విజకోటిం బరికించి కొమ్మని కృతార్థీభూతచేతస్కులై. 135
క. క్రందుకొనఁగ నొక్కుమ్మడి, నందఱు దశవదనదమను • నాశీర్వాదా
నందితుఁ జేసి యమందా, నందముఁ బొందుచుఁ దపోవ•నములకుఁ జనినన్.
క. తగ నెల్లవారిఁ బొమ్మని, జగతీపతి యచటు వాసి • సమయసముచితం
బుగ నయ్యైయెడలకుఁ జని, పగలిటివర్తనము ప్రాజ్య•పదవిఁ జలిపెన్. 137
తే. రాత్రియగుటయుఁ గార్యతూ•ర్యత్రయాది, వివిధగోష్ఠివినోదముల్ • వేడ్కనడపి
యతిమనోహరవాసగే•హమున కేగి, నిరతిశయమోదమున సుఖ•నిద్రఁ జేసి.
చ. రవియుదయంబుకంటె మును • రాజశిఖామణి మేలు కాంచె దా
నవకులమర్దనాంక సుని•నాదము లైనసురంగగీతముల్
వివిధగతిప్రవర్తన నవీనములై సొగయింప మాగధ
ప్రవరులు పాడుమంజుమృదు•భంగికి వీనులు దొత్త మేల్కనన్. 139
ఆ. అపుడు సముచితంబు • లగుకరణీయంబు, లాచరించి రఘుకు•లాధినాథుఁ
డభిమతప్రసాధ•నాభిరామాకృతి, యై మహావిభూతి • నతిశయిల్లి. 140
చ. కొలువున కేగుదెంచి నృప•కోటియు మంత్రికదంబకంబు దై
త్యులుఁ గపులుంగపీంద్రులు ని•యోగులు వందిజనంబు లిష్టభృ
త్యులు మొదలైనవారలు ని•జోచితభంగి సుఖోపవిష్టులై
బలసి ముదంబునం గొలువఁ • బ్రస్తవనీయసముజ్జ్వలస్థితిన్. 141
తే. చామరగ్రాహిణీకర•చారుకటక, రశ్మిరాజినీరాజన•రంజితుండు
భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్న•పరివృతుండు, నగుచు సామ్రాజ్యలక్ష్మిసాం•పగ్గలింప.
సీ. పౌరజానపదాభి•భాషణంబులు దగ, నయ్యైతెఱంగుల • నాదరించు
నుత్తమహయదంతి • సత్తమరథరత్న, ములు సూచి సవరణ • లలవరించు
యోధవీరప్రకా•రోక్తనిరూపణ, ముద్ధతి కెడఁదలో • నుల్లసిల్లు
నిఖిలవిద్యాగమా•సిద్ధనవిద్వజ్జన, సంభావనంబుల • సంతసిల్లు
ఆ. ననుదినంబు నిట్లు • లభిమతబహువిధ, సముచితప్రవర్త•నము లొనర్చు
చతివిభూతినుండె • కతిపయదినములు, వోవుటయును రామ•భూవిభుండు. 143

పట్టాభిషేకమునకు వచ్చినజనకరాజా మొదలగువారిని రాముఁడు వీడుకొలుపుట.

మ. జనకాదిక్షితిపాలలోకములకుఁ • సంభావనాపూర్వకా
ర్చన లర్థిం దగ నిచ్చి వీడ్కొలిపి మా•ర్గక్షేమసంవాహనం
బొనరింపం జతురఙ్గులం బనిచినం • బ్రోద్దామసేనాసహా
స్రనమద్భూమిభరస్ఫురన్నమితశే•షస్కంధులై పోయినన్. 144
క. వనచరనిశాచరులను, న్ననసిచ్చలుఁ గ్రొత్తగాఁగ • నరపతి వారిం
గొనియాడుచుండఁ గతిపయ, దినములకుం దమ్ము లరుగు•దెంచిరి మగుడన్.

ఉ. అచ్చట రాజు లిచ్చినయనర్ఘమణిప్రకరం బుపాయనం
బిచ్చిన వేఱువేఱ ధరణీశుఁడు వారల నాదరించి మీ
తెచ్చినవస్తుకోటి గణుతింపఁ గృతార్థతఁ బొందె డెంద మే
నిచ్చెద మీ కటంచు వసురేంద్రహరీంద్రులఁ జూచి వేడుకన్. 146

ఆ. పురుషరత్నములన పొందుట యుచిత మీ, రత్నములకు నని ధరావిభుండు
వారి కప్పు డొసఁగె గౌరవ మేర్పడ, జాత్యరుచిరరత్నజాలకంబు. 147

క. వనచరులకు నసురులకుం, గనకాంబరభూషణములు గణనకు మిగులం
దనుఁ జేరఁ బిలిచి యిచ్చుచు, జననాథుఁడు వేఱువేఱ సంభావించెన్. 148

ఆ. ఇవ్విధమున వారి కెల్ల సంప్రీతి యొ, నర్చి రామధరణినాథుఁ డర్క
తనయుతోడ నిట్టు లనియెఁ బ్రసాదవి, కాసలలితవదనకమలుఁ డగుచు. 149

క. నీపురి కేగుము హరినే, నాపరిపాలనము సేయు నయుదతుఁడ వై
నాపిలిచినయప్పుడ నే, వాపరతంత్రత వహింపవలయుం జుమ్మీ. 150

క. అంగదుఁ బాటింపుము త, కుంగలయీసుభటకోటిఁ గొనియాడుము వీ
రిం గైకొంటిమిగా దె య, భంగుల యెప్పాట నరిది పనులకు నైనన్. 151

మ. అని సుగ్రీవునిఁ బ్రీతి వీడ్కొలిపి దైత్యాధీశ్వరుం జూచి యి
ట్లను లంకాపురి కేగు ధర్మమహితన్యాయంబు లోకంబు కీ
ర్తనసేయన్ భవదీయరాజ్యము చిరస్థాయిత్వముం బొందఁగా
మను నీబంధుల నీగి తేజమున సమ్మానింపు మెక్కాలమున్. 152

క. అని కారుణ్యజ్యోత్స్న, జనకం బగుతనదువదనశశిమండల మా
తని నెమ్మనమ్ము నమ్మద, మనధిం బొంగింప నసురవరు వీడ్కొలిపెన్.

153

క. హనుమంతుఁ జూచి మత్కీ, ర్తనములు భువనముల నెంత దాఁక నడచు నీ
వును నంతకాలమును ని, త్తనువు విడువకుండు మనుచు దయ చిగురొత్తన్.

క. హిమధరణీధరతటమం, గమనారుమరున్నదీప్రకాంనుభగతం
గమనీయంబుగఁ దద్వి, జమునం దొకహోర మిడి యనన్యశప్రీతిన్. 155

ఆ. తిగిచి కౌఁగిలించి యగచరసత్తము, సద్గుణములఁ దగిలి సంస్తుతించి
రఘువరేణ్యుఁ డాదరం బెలరారంగ, వికచవదనుఁ డగుచు వీడుకొలిపి. 156

క. తనుఁ బాయఁ జాల కందఱు, వెనుఁబడుట యెఱింగి ధరణివిభుఁ డొరిడొరు నె
మ్మనము మఱుఁగు చుండఁగ ని, వ్వనటకుఁ బనిపోమి యనిన వారతిభక్తిన్.

క. ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి తమతమ, పురములకుం జనిరి రాముభూపాలుండున్
భరతాద్యనుజసమేతము, పరిపాలనచేసె రాజ్యభారంబుఁ దగన్. 158

ఆశ్వాసాంతము.

చ. శరదభిరామచంద్రరుచిజాలసఖత్వసముల్లసత్స్వయ
శ్శరనిధిగర్వచర్వణవిశారదమేదురకీర్తిపూరభా

సురలహరీకదంబపరి చుంబితపూర్వమహీభృదస్తభూ
ధరమలయాభిధానగిరి దైవతపర్వతమేఖలుం డిలన్. 159

క. ఫలితామరతరుశాఖా, తులితభుజుం డఖిలదిగ్వధూమస్తసము
జ్జ్వలదీధితిశాసనమణి, కులదీపకరాయగండగోపాలుఁ డిలన్. 160

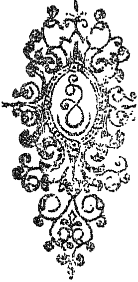
మాలిని. చిరవితరణలీలాశీలుఁ డుత్సాహవిద్యా
పరిణతదృఢసంగాభంగుఁ డక్షీణపుణ్యో
త్కరపరిచయశిల్పాకల్పుఁ డాభోగశుంభ
ద్ధరణివలయరక్షాదక్షుఁ డబ్జాక్షుఁ డుర్విన్. 161

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధనవిరాజి
తిక్కననామధేయప్రణీతం బైనయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబు
నందు సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము.

అ ష్ట మా శ్వా స ము.

శ్రీ పతిగౌరీపతివా
ణీపతిలీలాచతుర్థ•నిజవర్తనుఁ డై
ష్టాపూర్తనిరతమతి కరు
ణాపూర్ణుఁడు మనుమసిద్ధి•నరవరుఁ డేలున్. 1

క. అంత నొకనాఁడు నృపుఁ డత్యంతమహిమఁ బెద్దకొలువు•నం దున్నయెడన్
వింతయినకొన్నివచనము, లెంతయు మధురములు గాఁగ • నిట్లనెఁ జదలన్. 2

కుబేరపుష్పకము రామునియొద్దకు వచ్చుట.

ఆ. ఏను బుష్పకంబ • మానవాధీశ్వర, నీవు పరమధర్మ • నిపుణబుద్ధి
నపుడు నన్నుఁ గిన్న•రాధిపుపాలికిఁ, బోయి యతనిపంపు • సేయు మనుచు. 3

మ. భవదాజ్ఞం జని యాధనేశుఁ గని నీ•పంపెప్పాఁడుం దొంటియ
ట్ల విధేయాత్మతఁ జేయ నన్నుఁ బనిచెన్ • లావణ్యవారాశి దా
నవవిధ్వంసనుఁ డాశ్రితాపదుదయో•న్మాథక్రియాశాలి రా
ఘువచూడామణి రామదేవుఁడు కృపా•కల్పాత్ముఁ డై నావుడున్. 4

శా. ఆతం డచ్చెరువాటు సంతసము వ•క్త్రాబ్జంబునం దోఁపఁగా
నాతో నిట్లని పల్కె రామధరణీ•నాథుండు లోకత్రయం
బాతంకం బెడ నుజ్జగింప సుర ల•త్యానందముం బొంద దు
ర్జాతుం బంక్తిముఖున్ వధించి కొనియెన్ • సర్వంబు లంకాపురిన్. 5

క. నీవును నం దొకసరకా, భూవల్లభునకు వినోద•మునకును బాత్రం
బై వలసినచోటులకుం, బోవలఁతివి నిన్ను నిందుఁ • బుత్తేఁ దగునే. 6

చ. అదియునుగాక లోకముల • నన్నిటిఁ గానఁ దలంచి దుష్టదు
ర్మదఖరదండమండనప•రాయణు లై చనునట్టివారి కి
ట్టిది దగుఁ గాక పూని యొక•టిం గడతేర్పఁ గడంగలేక యె
ల్లిదు లగువారి కేటికి స•లీలవిహారము వేడ్కసేయఁగన్. 7

ఉ. కావున నెల్లభంగులను • గ్రమ్మఱఁ జయ్యనఁ బోయి రామధా
త్రీవిభునొద్ద నిల్వుము మ•దీయహితం బిది యేను బంపఁగాఁ

బోవుట నెగ్గు లే దతఁడు • పొచ్చెము సేయక సమ్మతించి సం
భావన సేయు నన్న జన•పాలక సమ్మద మంది వచ్చితిన్. 8

క. పనిగొనుము నన్నుఁ గైకొని, యనునప్పలుకులకు మాన•వాధీశుఁడు సం
జనితబహుమానుఁ డై యి, ట్లనియెం బుష్పకవిమాన•మానందింపన్. 9

క. ఏవలన నుండి యైనను, నావలసినయపుడ గ్రక్కు•నం జనుదేరం
గావలయుఁ దలఁచునంతకు, నీవల నెట్లట్ల తిరుగు • నిఖిలజగములన్. 10

క. సిద్ధులగమనంబులకు వి,రుద్ధముగాఁ జనకు మాన•రోషంబులు స
ద్బుద్ధులకుఁ దగమి యెఱిఁగి జ,గద్ధితమతి సంచరింపు • గౌరవ మొప్పన్. 11

తే. అని మహీపతి ముక్తాయ•తాక్షతములు, గంధపుష్పంబులును గొని•గౌరవమున
మన్ననకుఁ దగుదివ్యవి•మానమునకు, నర్చనము లిచ్చి పీఠ్కొ•ల్పనడియుఁ బ్రీతి.

క. తన కిష్ట మైనయెడకుం, జనినయనంతరమ రాజ•సత్తముతో ని
ట్లనియె భరతుండు పరిజను, లనుమోదరసానుభావి•తాంబుధిఁ దేలన్. 13

భరతుఁడు రాముని బొగడుట.

ఉ. చోద్యముగా నమానుషవి•చారచనల్ విలసిల్లె నెంతయుం
హృద్యము గాఁగ నామయవి•హీనత నొప్పె దపఃప్రకర్షముల్
మాద్యదరాతిసంచరణ•మార్గము లెల్లను మాసె నెందు నా
వద్యులు లేరు శాలమృతి•వాదము లేదు ధరిత్రి నెయ్యెడన్. 14

చ. కొడుకులఁ గాంచి రంగన లకుంఠితసిద్ధులఁ బొందెఁ గర్మముల్
గుడువఁగఁ గట్ట నెల్లజన•కోటికి నేమిఁ గొఱంత లేద యి
ప్పుడు భవదీయరాజ్యమున • భూవరకుంజర సౌఖ్య మందియి
ప్పుడమికి నిన్ను శాశ్వతవి•భుండుగఁ గోరెద రెల్లవారలున్. 15

క. అనవుడుఁ దమ్మునిపలుకులు, విని మది ముదమంది మోము • వికసిల్లఁగ నా
తనిఁ బ్రీతి నొందుపిఱుఁద, మున సీతావల్లభుఁడు ప్ర•మోదితుఁ జేసెన్. 16

ఆ. పుష్పకప్రసంగ•మునఁ దనుఁ గొనియాడు, భరతు నిష్ఠ్కమున • భరితపరమ
హర్షుఁ జేసి సమయ • మగుడు నాస్థానమం, డపము వాసి చనియె•నృపవరుండు.

శ్రీరామునివినోదవిహారము.

ఉ. నిచ్చలు నిత్తెఱంగున న•నింద్యచరిత్రుఁ డనేకభంగులం
వచ్చినవిన్నపంబు లని•వారణమై విని నిశ్చయంబుగా
నిచ్చునదుత్తరంబులకు • నెల్లజనంబులు సంతసిల్ల రా
లచ్చి నహీనసద్గుణక•లాపములం దగిలించె దక్షుఁడై. 18

చ. ప్రజ ననురాగ మందఁ బరి•పాలన సేయు నరేశ్వరుండు దో
ర్వ్యజితవిరోధి యై తుదిని • వేడ్కమెయిం విహరించు నెందు నా

ర్యజనులు మెచ్చఁగా నరసి • యాదిమునీంద్రనిబద్ధనీతివా
క్యజనితకౌతుకుం డగుచు • నమ్మనుజేంద్రుఁడు సమ్మదంబునన్. 19

క. రమణీయస్థలముల హ, ర్మ్యము లైనపదార్థములఁ బ్రి • యాసహితవిహా
రము సలుపు నుచితపరివా, రము నాగరికంబునను సు • రసమధురముగాన్. 20

ఉ. వేడుక నెత్తమాడుచుఁ బ్ర • వీణతమై గరువంపుఁబన్నిదం
బాడుచుఁ జూచి యొండొరుల • యంగకముల్ మది మెచ్చి యుల్లసం
బాడునెపంబు వెట్టి కొని • యాడుచుఁ బువ్వులవ్రేటు లాడుచుం
జేడియయుక్ విభుండు విల • సిల్లిరి పొచ్చెము లేనిమచ్చికన్. 21

సీ. కలపంబు లభినవ • గంధంబులుగఁ గూర్చి తనువల్లిఁ గలయంగ • దాన యలఁదుఁ
బువ్వులు బహువిధం • బుగఁ గట్టి ముడి కొకభంగిగా నెత్తులు • వట్టియిచ్చు
హారముల్ మెఱయ నొ • య్యారంబుగా గ్రుచ్చి యందంబు వింతగా • నలవరించు
మృగమదపంకంబు • మృదువుగా సారించి తిలకంబు వెట్టి నెచ్చెలికిఁ జూపు

ఆ. జనకరాజతనయ • మనము దలిర్పంగ, వివిధనిపుణలీల • వెలయ నిట్లు
చతురముగ నొనర్చు • సౌభాగ్యసారాభి, రామమూర్తి యగుచు • రామవిభుఁడు.

మ. ప్రణయక్రోధముఁ దాన యొక్కమెయి సం • పాదించుఁ బాదాంబుజ
ప్రణతిం గ్రమ్మఱఁ దీర్చు నేర్చి ధరణీ • పాలుండు సాకూతభా
షణముల్ వీనుల నించు మన్మథకళా • స్వాతంత్ర్య మానందపూ
రణమార్గంబునఁ జెల్ల నిచ్చు రమణీ • రాగాబ్ధిపూర్ణేందుఁ డై. 23

సీతారాము లుద్యానవనమున విహరించుట.

చ. ఉపవనదేశకేళిజని • తోత్సుకతాభరితాంతరంగుఁ డై
నృపుఁడు సఖీసమేతధర • ణీతనయాసహితంబు గాయకా
దిపరిజనంబుతోఁ జని త • దీయసమీరుఁడు దన్నుఁ గానరా
కపగిది వీచినం గొలువు • గైకొని యింపెడ నాదరించుచున్. 24

క. చొత్తెంచిన వనపాలిక, మత్తమధుపములకుఁ దప్పి • మధుభరితం బై
క్రొత్తావి గ్రమ్మునరవిరి, గుత్తి విభున కిచ్చె వినయ • కుంచితతను వై. 25

చ. జనపతి యందఁగా వెఱచు • చాడ్పున జానకిఁ జూపి కానుకల్
గొనఁ దగువార లుండ మన • కుం జనునే యని చేయి వాయఁ బె
ట్టిన వనపాలికాకరపు • టీకలితస్తబకంబు పుచ్చె మె
ల్పున సతి లేఁతనవ్వునఁ గ • పోలతలంబులఁ గాంతి వింతగాన్. 26

క. తరుపోతలతాకృత్రిమ, సరిదంబుజషండకేళి • శైలముల మనో
హరము లగు నెడలఁ గ్రీడా, పరతంత్రాత్ము లయి లలిత • భంగిఁ జతురతన్. 27

చ. అరవిరు లెవ్వ రెక్కుడుగ • నారసి మేలుగ నేఱి కోయఁగా
నెరవరు లెవ్వ రొక్కొ కడు • వేగమ సెజ్జకుఁ జాలఁ గందునం

బోరయనియట్లు కెంజిగురుఁ • బ్రోవొడఁ గూర్చురు చూతమంచు న
న్నరపతియుం దలోదరియు • నగ్గనవోరచసాంద్రచిత్తులై. 28

చ. అలరులఁ గోయుచుఁ మధుక•రావళిఁ జోపుచుఁ గీరపోతకం
బులపలువాఱుమాటలకుఁ • బొంచుచు సంచలఁ బట్టఁ దారుచుఁ
లలితమయూరనర్తనవి•లాసముఁ జూచుచు బోటిపిండుతోఁ
గలయుచుఁ బాయుచుఁ బహుల•కౌతుకవృత్తి రమించి రెల్లెడన్. 29

సీ. తీఁగెయుయ్యెల లెక్కి • తూఁగియాడుచుఁ గూడి పాడెడుమత్తాళి • బాలికలను
బలుకులతోడన • యులవ పాడఁగియు నేరనికీరకు•మారికలను
నింపారులేఁదూఁడు • లేటి పిల్లలకుఁ బెట్టుచు నున్న హంసకు•టుంబినులను
ఫలరస మొందొంటి • కెలమిఁ జంచుల నించు తఱిఁ గొక్కుకోకిల•దంపతులను

తే. జూచి చూచి యెందొరులకుఁ • జూపి చూపి, చెలులకెఱిఁగించి కొనియాడి • చెప్పి చెప్పి
చిత్తహారివిహారసం•సేనఁ దగిలి, యుల్లసిల్లిరి వనితయు • వల్లభుండు. 30

ఉ. అల్లవె తెన్నపువ్వులని • యందని కొమ్ములదిక్కు చూపి తా
నల్లన చేరి నేసు నగ•యన్నను నల్లెదఁ గోయు మంచు భూ
వల్లభుఁ డాదటం బొడపు • వాసవిలోచన నెత్తెఁ దత్తనూ
వల్లికతోన స్తంబులక•వర్గము గాముఁడు నారు వోయఁగన్. 31

చ. నవకపుమావిమ్రాఁకలఁ బెనంగినతీవలు వేడ్కఁ బెంపఁ బ
ల్లవముల సెజ్జ లుల్లముల • లజ్జ లడంపఁగఁ దేటితండముల్
దివుటల ముంపఁగా సమచ•లీల మనోజవినోదసక్తులై
యువసరసేప మెచ్చి మల•యానిలు సౌరభధన్యుఁ జేయుచున్. 32

ఆ. ఇవ్విధమునఁ బతియు • నెలనాఁగయును విపి, ధర్మ కారలీలఁ • దగిలియుండఁ
జెలులుఁ గేలివనము • గలయంగఁ బొచ్చి నెమ్మనములం దుంగోర్కి • కొనలునిగుడ.

చ. అలరులు గోయు చోట మధు•పావళి మ్రోఁతకు నుగ్గులిక్కనం
గలఁకల నవ్వుచుం దొలుతఁ • గైకొని మవ్వపుఁ దీఁగె లాగి పు
వ్వు లొరులు గోయ నింకఁ దలఁ•పుం డని యొప్పుగ జంకె సేయుచున్
లలిఁ దమలోన మత్సరము•లం దుదికొమ్మలగుత్తు లందుచున్. 34

సీ. మావితేమోకల•మవ్వంపుఁదీవలఁ జెన్నొందఁ బెండ్లిండ్లు • సేసి చేసి
పలు పెఱుంగుల క్రొవ్వి•రుల నేర్పువాటించి తొడవులు గావించి • తొడిపి తొడిపి
పతులను బ్రియలఁగా • భావించి పొదరిండ్ల నిక్కలుగాఁ జేసి • యేగి యేగి
చెట్టుపల్ నెఱయని • చిలుకబోదలఁ బట్టి తెచ్చి బిడ్డలుగఁ జన్నిచ్చి యిచ్చి

తే. బొదివి పుప్పొళ్లు నల్లియుఁ • బువ్వుఁ దేని, యులఁ బదంపడి తడిపియు•నలి వసంత
మాడి యాడి యుద్యానవి•హారలీల, సలిపి రంభోరుహాసన • చెలమి మిగుల.

చ. నినువు లోకర్తు చేతఁ గమ•నీయలతాంతము లున్న నొక్కెడం
గనుఁగొని ముగ్ధ యొక్కతె వి•కాసిని యై నవకంపుఁదీఁగెఁ బా
సినయెలగొమ్మగుత్తి నవి•చేరి నయంబునఁ బట్టి కోయఁ జూ
చిన నగి యల్ల నవ్వ నది • సిగ్గువడం గని యార్చి రందఱున్. 36

మ. కుచముల్ వాతెఱడిసీటిమీఁదివిలస•త్కోకంబులం గ్రేణి సే
యుచు నుండన్ మెడ యెత్తి పాదయుగళం • బూఁదంగ బాహాలతల్
పచరింపం గరమూలకాంతి నిగుడన్ • భావంబు రంజిల్లఁ బా
డుచుఁ గ్రీడించిరి పువ్వుఁబోఁడులు లతా•డోలాకళాప్రౌఢులన్. 37

సీ. చిగురాకు గెంగేలి • చెలిమి యొనర్పంగ మవ్వంపుతేఁబొదల్ • మలఁచిపట్టి
పెఱచేతినఖపంక్తి • గిఱికొని చెన్నొంద నెగయుదీప్తుల విరు•లినుమడింపఁ
గురులుగన్గవమీఁద • నెరిసిన నెమ్మొగ మడ్డ మంకించి చూ • పలవరించి
తనుగెంపు గడ చని • దళములు పడలఁ బువ్వులు గోయ నొల్లక•తొలఁగ నెత్తి
తే. యడరునెత్తావిపాలిపోని • యలరులేఱి, మెలపునలవాటు నెడఁదల • మేకొనంగఁ
బ్రణయసఖులకుఁ గన్నుల•పండువగుచుఁ, జతురముగ నోర్తు పుష్పావ•చయము చేసె.

క. చెలిచెక్కుచెమట యొక్కతె, యలరులఁ గొనితుడువ రెంటి•యందలి మెఱుఁగుల్
పొలివోవుట సరి యై యిట్టులనుగ నొండొండ రాయు•టయు జిగి దఱిఁగెన్.

ఆ. వనజవదన లిట్లు • వనకేలి సలిపి చాఁ, లించి జలవిహార•లీలఁ గోరి
జనకరాజతనయ • సముచితముగఁ జేరి, యిష్ట మెఱుకపఱఁగ • నిట్టు లనిరి. 40

ఉ. నీదుకృపాకటాక్ష మను•నీరజషండమునందు నిర్భరా
హ్లాదముఁ బొందఁగా వనవి•హారపరిభ్రమవృత్తి నెమ్మెయిన్
ఖేదము సేయ లేకునికి•కిం గమలాకరకేలిమీఁద లే
దాదర మించు కేని నలి•నాయతలోచన మాకు నిత్తఱిన్. 41

చ. అనుడు విదేహరాజసుత • యల్లన నవ్వి దొలంకుదృష్టులం
గనుఁగొనియెన్ సముల్లసిత•ఘర్మజలాంకురజాలకంబు చె
న్నున విలసత్సుధాకణమ•నోహర మైనశశాంకబింబమో
యనఁ జెలువొందు రామవిభు•నానన ముల్లము పల్లవింపఁగన్. 42

క. చెలులచతురోక్తిరచనకు, నలినాయతనేత్ర నెమ్మ•నము విలసిల్లం
గొలన విహారము సలుపం, దలఁచినఁ బతి కౌతుకంబు • దనమదిఁ గదురన్. 43

సీతారాములజలవిహారవర్ణనము.

క. అనుచరుల నడిగి యడిగియుఁ, బనిగొంప్రే వలయు నెడలఁ • బ్రభువులుపొద లెం
డని కమలవనము తెరువునఁ, గొనిపోవఁగ జానకియు స•ఖులుఁ జని రెలమిన్.

చ. చెలు వగునాననాబ్జముల • చేరువఁ గుంతలభృంగమాలికల్
మెలఁగ వళీతరంగముల•మీఁద ఘనస్తనచక్రయుగ్మకం

బులు విలసిల్లఁ గూడుకొని • పొల్తులు పద్మినిపొంత వింతసొం
పొలయఁగ వేడ్కమై నరిగి • రొండొకపద్మినిఁ బోలి లీలతోన్. 45

తే. అందఱకుమున్న సలిలవిహారమునకుఁ, గడఁగి యొక్కర్తు గ్రక్కునఁ • దొడవులూడ్చి
నెలఁతుకల మొత్తమును వచ్చు • విలుతునను(ఁ)గు, టంపపొదిలోని బరిగోలఁ • యట్టులుండె.

చ. పొలయు సమీరణంబు నిను • పుందనపుం దగ నింపు నెమ్మనం
బుల నొకయింపుఁ బెంపరతి • బోటులు విభ్రమ మొప్ప వీఁగుఁజ
న్నులపయిఁ గేలమర్చుచుఁ దః • నూలత లించుక గొంకఁ గుంతలం
బులు మెల పొందఁగాఁ జెవుల • పొందునఁ జేర్చుచుఁ గూడి వేడుకన్. 47

క. మగుడఁబడి కరళు లక్కడ, నిగుడఁగఁ దనుపొగుకొలని • నీరు పులకముల్
నెగయించుచుఁ దొలుసోఁకున, సొగయింపంగూడి యాడఁ • జొచ్చిరి సుదతుల్.

సీ. ననుఁగాంతి దొలఁకెడు • ఘనకుచయుగళంబు లదరంగఁ జిలుకల • నాడి యాడి
మెఱుఁగులు దూఁగెడు • మృదుకరవల్లిక లల్లాడఁ జల్లుపో • రాడి యాడి
జిగిలోలం కెనఁగెడు • మొగములు నిక్కుచు, సడఁగుచుండఁగ నీఁదు • లాడి యాడి
మిం చెల్లదిక్కులు • ముంచి చెల్లెడు మేను, లలసి క్రాలఁగ నోల • లాడి యాడి

తే. రొూలి నిలుచుచుఁ గరళులఁ • దేలి చనుచు, మునిఁగిపోవుచు నోర్తొర్తు • ముంచిపట్టి
లోఁతునకు నొయ్యఁ దిగుచు చుఁ • నింత లేని, యుచట మిన్నక యీఁదు చు • నాడి రర్థి.

చ. ప్రియమునఁ దూఁగి యాభ్రమగురీతి తిసోఁకునఁ జక్రవాకికా
చయమున మందహాంసికల • సందడి ముం జెలువొందుకం బె న
న్నియు నెడగాఁ దొలంగినను • నీరజషండము పొల్చె విన్నగా
క యువతు లాటమైఁ జెంగు • క్రిందున నొందినశ్రీ త్తసొంపునన్. 50

చ. తరఁగల తూలుచందమునఁ • దమ్ములకిమ్ముని తావి హంసికా
విరుతముల సమీరణము • వీచు నయంబున నీగియింపునం
జిరతరసౌఖ్యసంపదలు • నేకులఁగ్గకొని తారతార య
త్తరుణులయింద్రియంబులు ముదంబునఁ జొక్కుచు నుండె నత్తఱిన్. 51

ఉ. తుమ్మెద పిండు మూంచుకొని • త్రొక్కిన తేఁటుల సందు సందులం
గ్రమ్మి చలత్తరంగ శిఖరంబులఁ దూలెడు తమ్మిపుప్పొడు
ల్గ్రొమ్ముడు లూడి క్రమ్మఁబొగి • లోపల నొక్కొకచోటఁ గెంపు చం
దమ్మునఁ జెన్ను చేసె పసిఁ • తత్ గమలాకర కేళి సల్పఁగన్. 52

సీ. కలయ నెల్లెడ నాడు • క్రిందునఁ బడి సిరి మీఁదఁ దాఁటెడు గండు • మీలతోడ
మక్కువఁ దేఁటులు • దక్కఁ లోఁ దసిలి యాడెడు చక్రవాకుల • గెడలతోడఁ
దిరుగుడుపడి మూఁగు • తరఁగలు దాఁకి యుల్లాడెడు నంభోరు • హములతోడ
వనజంబు లొల్లక • వచ్చి యుమ్మొర్పుల తావి యున్నఁ జొక్కెడు • నళులతోడఁ

తే. గ్రాలుకన్నులు వలిచన్నుఁ • గవలుఁ దెలివి
మొగములుఁ గురులు బంధుర•ముగను బెరసి
చూడఁ దడఁబాటుగా జల•క్రీడ సలిపె
నెలమి మనముల నెలకొనఁ • జెలువపిండు. 53

క. చేయిచ్చి యబల నధిపతి, తోయజషండంబు సొరఁగఁ • దోకొని చనఁ జే
దోయి పులకించెఁ గనుఁగవ, దోయలరుచు బెరసెఁ గోర్కె•తో నెదగూడెన్.

క. పొలఁతుక లోఁతని చొరఁగా, నలుకుచుఁ బిఱిఁది కడుగు లిడ • నప్పటిదృగ్దీ
ప్తులక్రందు నెందునందడి, పొలపంబును నధిపునుల్ల•మున కిం పొసఁగెన్. 55

క. కొలను సనఁ జొచ్చి యిది లోఁ,తల యిది యని క్రమ్మఱంగ • నరిగి విభుం డు
త్పలదళలోచనఁ దోకొని, మెలపున మగుడఁ జని లీల•మెయి నాడునెడన్. 56

సీ. కరయంత్రధారలఁ • గప్పక పొరిఁ బాఱి విభుమీఁదఁజూడ్కులు • వెల్లిగొలుపు
లీల నంబుజముఁ గెం•గేలఁ దెమల్పక ధరణీరమణుపాణి•తలము వట్టుఁ
దను పొరునీటిపైఁ • దను విడి నలిఁ గ్రీడ సలుపక రాగర•సమునఁ దేలుఁ
గొలఁకున నాడునా•రులపజ్జఁ బోవక శృంగారచేష్టలఁ • జెంది క్రాలు

తే. సలిలకేలికి నొలసియు • నొలయ కిట్లు,ప్రాణవల్లభుమీఁదికిఁ • బ్రాఁకి వేడ్క
నలమియలమిపైఁ బెనఁగొన•నతసియుండ,నిలిచివిహరించుచుండెన•న్నలినవదన.

చ. కలయఁ జరించు తేఁటిపొదిఁ • గైకొనఁ డాధవళాయతాక్షి వే
నలిపయిఁ జూడ్కి నిల్పు నలి•నంబులఁ జేకొనఁ డాలతాంగిచూ
డ్కులు మదిమెచ్చు హంసికల•కోమలనాదము లాలకింపఁ డా
వెలఁదిమృదూక్తినిస్వనము • వీనుల నించు విభుండు వేడుకన్. 58

తే. చెలువచివురుఁగెంగేలఁగా•శ్మీరజలము,నతివనగు మోమునసుజంద•నాంబువులును
నెలఁత వేనలిఁ గస్తూరి•నీరు నయ్యె,నయ్యెడలకాంతిఁ బతికర•యంత్రవారి. 59

క. తడిసి మెఱుఁగుఁబొగ రెక్కిన, పడఁతుకలలితాంగయష్టి • పదనికి రాఁ బుల్
గడిగినమరుఖడ్గలతిక, పడువున మోహనవిలాస•వైభవ మొందెన్. 60

చ. వెలఁదికి మోవికెంపు నెఱి• వేనలికప్పును దంతపంక్తినుం
దెలుపును బేర్చి యొప్పెనఁగ • నీళులపొందున నట్ల యెవ్వరిం
గలసిన వారివారిదెసఁ • గల్గుగుణం బనుకూలవృత్తి ని
ర్మలమధురస్వభావులు స•మగ్రవిలాసము వొందఁ జేయరే. 61

సీ. నెత్తమ్మిపుప్పొడి • నెఱిసేర నిడువుగాఁ బాపట సిందూర•భంగిఁ బోయుఁ
జెందొవతేనె ము•య్యంచుంబుగాఁ దీర్చి కమనీయముగఁ దిల•కంబు వెట్టు
నిందీవరములబ•హిర్దళములు దుల్చి కర్ణావతంసముల్ • గా నొనర్చుఁ
గుముదనాళము వుచ్చి • కొని పేరుగా గిల్లి హారంబునడుమున • నలవరించుఁ

తే. కమలదళము మృణాళకాండమునఁ జేర్చి, యాలవట్టంబు గావించి లీల మెఱయ
విసరు నల్లన రామభూవిభుఁడు జనక, రాజనందనమన మనురాగ మొంద.
చ. తమతమయంత నెచ్చెలులుఁ దారును నెప్పటియట్ల యాటఁ జి
త్తము దనివోక హారిగెడఁ దామరసాక్షియు రామదేవుఁడుం
సముచితలీల మై వివిధచారువిహారము లర్థి సల్పి రం
గము లభిరామరేఖ ననకాంతివిలాసముఁ బొంది క్రాలఁగన్. 63
ఆ. ఇట్లు కమలషండ మిక్కడక్కడ వడ, నభిమతప్రకారహారిలీలఁ
గెలిసలిపి వేడ్కఁ జాలించి వెడలిరి, విభుఁడు జానకియును వెలఁదిపిండు. 64
క. జలసిక్తము లగునంగక, ములచెలు వొండొరులభావముల నత్యార్ద్రం
బులు సేయఁ బతియు నాతియు, నిలిచి పొలిచి రవుడు కమలిసీతటభూమిన్.
క. కలిరుగతిఁ గాంతి మేనుల, జలకణములు గోరకముల చందంబునఁ జె
న్నలవఱుపఁ గొలనివెలి నిం,తులు నిలిచిరి తీరలతలతోఁ దడఁబడుచున్.

సీతారాముల లీలావిహారవర్ణనము.

చ. వలయు తెఱంగునన్ విభుఁడు వస్త్రవిలేపనమాల్యభూషణం
బులు దగఁ దాల్చి వందిజనముల్ చతురంబుగ సంస్తుతింప వా
రల నభివాంఛితార్థముల రంజితచిత్తులఁ జేసె నెమ్మనం
బలర నలంకరించిరి వయస్యలు సీతయు రేఖవింతగాన్. 67
క. లలితకమనీయమృదుపామల, నెలనాఁగయు సఖులుఁ గలసి యేతేరఁగ ముం
గల నడచి కంచుకులునుం, దలతల మనఁ బతియుఁ జతురతరముగ నడచెన్.
క. ఇమ్మెయి నిష్టవినోదము, లమ్ముదితయుఁ దాను రఘుకులాధీశుఁడు చి
త్తమ్ములఁ జెగురొత్తఁగ ని,త్యమ్మును సలిపె ననురాగతత్పరవృత్తిన్. 69
సీ. కర్పూరధూపాదిగంధసంవాసితాభ్యంతరరమణీయహర్మ్యములను
వర్ణచిత్రితపటవర్గనిర్గతతిరస్కరిణీమనోహరాగారములను
కోకిలకలహంసకులమృదుమంజులారవరమ్యనవలతాభవనములను
కృతకమయూరరాజితనిజాంగణచిత్రరంజితలీలాద్రికుంజములను
ఆ. బహువిధాభిరామవిహారణస్థలములఁ, దత్తదంతరంగవృత్తి కోడ
మనుజవిభుఁడు ప్రియయుఁ మది ముద మెలరార,లోలుఁ డైమనోజకేళి నోలయు.
చ. ప్రమదము మూర్త మొసటులు రాగము రూపు వహించినట్లు వి
భ్రమము మొడ లెత్తినట్లు రతి రాజవిహారకుతూహలంబు దే
హముఁ దగఁ దాల్చినట్లు హృదయంగమ మైవిలసిల్లుచున్నయా
రమణిఁ బ్రమోదగూఢమనరంజితఁ జేయు విభుండు ధీరుఁడై. 71
సీ. చూడ్కికి సందడి సొంపిక యొందెనిఁ, జూచు చాడ్పున నొప్పు చూఱవిడిచి
తగవు మై సోపాన మగునునుఁబుక్కల, నెక్కనరసముల నెలమి వడసి

తనదు మైదీవకుఁ • దావలంబుగఁ జేసి, పులకలచిత్తంబు • నెల వెటింగి
బెరసిన మేవడి • సరులఁ గాయువు గని, కన్నులచెన్ను న • నన్నుఁ గాంచి
తే. సొగిసి కౌఁగిట సోలెడు • మగువయంత, రంగ మావిష్ట మైనటు • లంద కలసి
తగులుదగిలించుటయును నిర్ద్దఅకు సరియ, కాఁగ నధిపతి లలితాంగిఁ • గవసె నర్థి.
చ. ఎడఁ బొలివోని వేడుకల • యేడ్తెఅసొంపున నంతకంత కె
క్కు డగుమదంబు పేర్మి రతి • కోర్కులు గొమ్మలు వోవ నప్పుడ
ప్పుడ నలిఁ జేరినట్టులు వి • భుండును వారిజపత్రనేత్రయుం
గడపల లేని కేలితమ • కంబున నుల్లము లుల్లసిల్లఁగాన్. 73
సీ. ఎలమి నొండొరులకుఁ • దలయంపులుగఁ జేయు బాహాలతలు జన్మ • ఫలము లొంద
నలి నొండొరులమీఁదఁ • బొలుపారు కనుదోయి సుఖములఁ జుబ్బన • చూఱలాడఁ
గాయ్వున నొండొంటిఁ • గదిసినతనువులు పులకాంకురంబులఁ • బ్రోది గాఁగ
నిచ్చమై నొండొంటిఁ • జొచ్చినమనములు నినుపారునింపుల • నెలకొనంగఁ
ఆ. గడఁక లొండొరువులఁ • గడవఁ గేలిచతు, రతలు వెలయఁ జూడ్కు • లతిశయిల్ల
సుఖముసొంపు నొక్క • నూటిన నడవంగ, సతియుఁ బతియుఁ గ్రీడ • సల్పి రర్థి.
ఉ. లేని నెపంబు వెట్టి మద • లీలకు నాఁక యొనర్చి మానమున్
బూనినయట్లు సౌరెదకుఁ • బుక్కిటిబంటిగఁ జేసి యుల్కవే
పో నొకకారణంబువయిఁ • బూని వెసం బయిపాటు ముట్టు గాఁ
దేనియ లుట్టఁ దేఱు జగ • తీపతి కుగ్మలి రాముఁ డింతికిన్. 75
సీ. అదరులు గదిరిన • నతిముటి వర్తిల్లు చెయువుల క్రందునఁ • జిక్కువడుచు
నేర్పులు గడఁగిన • నిరతంబులై చెల్లు కామతంత్రంబులఁ • గళుకు లగుచుఁ
గోర్కు లేచినఁ దృప్తి • గొనునింద్రియంబుల యక్కఱ దీర్పంగ • నడరఁ బడుచు
మెచ్చులు వచ్చిన • మిగుల నానందించు మనములతలపోఁత • కనువుగొనుచుఁ
తే. దనివి వొందిన నల్లన • తలఁపు మగుడ, వేడుకలయెడఁ గొనరుల • వింతతమక
ములకు మొదలైనఁ బొదలుచు • నెలఁతుకయును, మనుజపతియు నొనర్చిరి • మదన కేలి.
క. ఒండొరువులమదనకళా, పాండిత్యము మెచ్చుమియు నెపం బిడ నెపమై
యొండొరులకు నానంద మ, ఖండము గావించురతము • గైకొం ప్రతగన్. 77
సీ. తూలెడునునుగురుల్ • దోతెంచుఘర్మాంబువులఁ దోఁగి నుదుటిపై • మలఁగుచుండ
లలిసొంపు పెంపునఁ • బొలయక కనుదోయి నానుచు నెడనెడ • మ్రాను పడఁగఁ
గుచములనడుమఁ దూఁగుచు నున్నహారము లల్లన చనుమొన • లందుఁ గ్రాల
బెడఁ గొంద నల్లాడు • తొడవులమెఱుఁగులు వెడలక యచ్చోటఁ • గడలుకొనఁగఁ
తే. గేలికడఁక దోడ్తోనడఁ • గించి యువయు, వముఁ లుసడలంగఁ జేయుచు • వచ్చుచొక్కు
లేఁతదమిఁ గ్రొత్తచెన్నొందు • లేమ చంద, ముధిపు డెంద మానంద • మయంబు సేసె.

క. మఱపు మునుఁగువడ వేడ్కలు, దెఱపులుగొని నిగుడ రెండు • దెఱఁగులచేతం
బొఱివోవు నెమ్మనంబుల, నెఱి నిరువురు నలవరింప • నేరరు రతులన్. 79

సీ. మానవనాథుఁ డుత్కలిఁ గౌఁగిలించుచో సడలు కేల్బిగియించు • కడఁక లేమి
యతివ భూధవునధ • రామృతం బానుచో దొప్పవాతెఱ యంటు • తొట్రుపాటు
నృపతి లేమను గేలి • నిపుణత నొరయుచో వెడఁగులై చెయ్వులు • వీడుపాటు
వామాక్షి మేదినీ • వల్లభుఁ గొసరుచోఁ గొదలు పల్కులక్రియఁ • గూడ కునికి
తే. యొండొరులచిత్తములనాఁటి • యొలయుచున్నఁ, జొక్కు లెక్కుడు సేయంగ • సోలమదరి
యిరువురును సౌఖ్యరసములఁ • గరువుగట్టి, పోసిచేసినరూపుల • పోల్కిలైరి.

క. భూపాలుఁ డిట్లు మోదం, బే పారఁగ మోహములకు • నెల్ల నివాసం
బై పాలించెను రాజ్యం, శ్రీపెంపభిరామముగ న • శేషధరిత్రిన్. 81

సీతాదేవి గర్భము దాల్చుట.

ఉ. అత్తలకెల్ల భూరివిన • యంబునఁ బంపు దగంగఁ జేయుచుం
జిత్త మెలర్ప నాథుపని • సేయుచు బాంధవతుష్టి సేయుచున్
విత్తములన్ మహీసురుల • వేమఱుఁ దృప్తులఁ జేయుచున్ మహో
దాత్తగుణాలి నొప్పె వసు • ధాసుత నిత్యశుభంబు పెంపునన్. 82

క. సమ్మదమున భూచక్రము, తొమ్మిదివే లేఁడు లేలి • తుది రాముఁడు దా
నెమ్మనమున నిజకులము ధురి, వమ్ముగ సత్సుతులఁ బడయ • వలెనని తలఁచెన్.

ఆ. తొమ్మనూటిమీఁదఁ • దొంబదితొమ్మిది, వర్షములకు నంత • వసుధపట్టి
యతిథివిప్రదేవ • పితృతర్పణంబుల, గర్భమహిమఁ దాల్చెఁ • గౌతుకమున. 84

క. అంత నొకనాఁడు లీలం, గాంతారత్నంబు నాథు • కడ మెలఁగఁగ నే
కాంతంబునఁ గనుఁగొని య, త్యంతమనోమోద మడర • నతఁ డిట్లనియెన్.

సీ. చంద్రికపైఁ బర్వు • చారుపల్లికవోలె వెల్లఁదనీయంగంబు • వెలుకఁ బాఱె
హేమకుంభములపై • నింద్రనీలములట్లు కాంత నీచనుమొనల్ • గప్పు మిగిలె
వెడవాడులీలాగ • విందయుగ్మము సూక్ష్మ. సుదతి నీకనుఁగవ • సోలమందెఁ
బెన్నిధిఁ గాంచిన • పేదచందంబునఁ బొలఁతుక నీకౌను • పొదలుకొనియె
ఆ. లలన నీదుచెయ్వు • లలసంబులయ్యెలఁ, దాంగి నీదుమంద • యానలీల
జడను దాల్చె గర్భ • సంపదకలిమి నీ, యందుఁ దేటపడియె • నిందువదన. 86

ఉ. మొగ్గల మొనకోర్కి దుద • మొల్కఁగ నుత్సవలీలఁ జూడ నా
కగ్గము గాఁగ వంశము సు • ధాంశుఁడు గల్గినరాత్రివోలె నీ
విగ్గురుగర్భసంపద వ • హించియుఁ జెప్ప వదేమి నావుడున్
సిగ్గును లేఁతనవ్వుఁ గది • సెం గమలాననముద్దుమోమునన్. 87

రాముఁడు కోరిక యడుగఁగా సీత గంగాతీరవనములకుఁ బోఁగోరుట.

చ. తనమదిలజ్జ వాసి వసు • ధాపతి మేవడి యైనమాటపొం

దునఁ దగఁ జేరి కోరికలు • దోఁచు తెఱంగెఱుఁగం దలంచి య
ల్లన యడుగంగ సమ్మదవి•లాసము నేత్తెఱ నెమ్మొగంబు నూ
తనరుచి నొప్పఁగా వికచ•తామరసానన వేడ్క నిట్లనున్. 88
శా. సింగంబుల్ మునిబాలకుల్ దిరుగుచోఁ • జెయ్వేది మోమియ్య సా
రంగంబుల్ దిరుగం దపోధనసతుల్ • రాజీవముల్ గోయుటల్
రంగద్వీచులఁ బద్మముల్ మెఱయ ధ•ర్మప్రీతి మైఁ జూచుచుం
గంగాతీరముకానలోనఁ దిరుగం•గాఁ గౌతుకం బయ్యెడిన్. 89
ఆ. అనిన రఘువరేణ్యుఁ • డమ్మాటలకు నియ్య,కొని లతాంగి నీవు • గోరినట్ల
చేయువెంతపెద్ద•శీఘ్రింబ యచటికిఁ, బుచ్చువాఁడ ననుచు • నిచ్చమెఱసి.
క. ఆసతికడ సరసంబుగఁ, బాసి నడిమికొలువునకు నృ•పాలుఁడు సనినన్
దాసి నిరంతరమును సే,వాసౌఖ్యముఁ బొందఁ బడయు•వారలు ప్రీతిన్. 91

రాముఁడు నర్మసచివులవలన లోకాపవాదము నెఱుంగుట.

క. పొడసూపి యుచితముగ నలు, గడ నల్లన చేరి కొలువఁ•గాఁ దగుమాటల్
వాడమినసమయంబునఁ బతి, పడుచుం బైదలను బోవఁ • బనిచి నయమునన్.
తే. ఫుల్లరాజీవదళములఁ • బొల్ల సేయు, వెడఁదకన్నుల నునుఁగాంతి • వెల్లిగొనఁగ
నర్మసచివుల మొగములు•నగుచుఁ జూచి, వారిలో భద్రుఁ డనియెడు•వానితోడ.
శా. పౌరశ్రేణియు భూజనంబు నను సం•భావించి కీర్తించునో
నేరం బున్నదుఁ డంచు లాఘవముగా • నిందించునో దీని నీ
వేరూపంబున వింటి విన్నతెఱఁ గొ•క్కింతేనిఁ బోనీక వి
స్తారం బొప్పఁగఁ జెప్పు మన్న నతఁ డు•ద్యత్ప్రీతిమై నిట్లనున్. 94
మ. జనకుం డానతియీఁ దపంబునకు ని•ష్ఠం గానకుం జన్నపెం
పును దుఃఖం బొకయింత లేక లవణాం•భోధిం గళామాత్రఁ గ
ట్టినసామర్థ్యము దేవబృందమునకుం • డెందంబుప్పొంగా యుసం
జనునాపంక్తిముఖుం వధించినమహో•త్సాహంబుఁ గీర్తింపఁగన్. 95
క. కలయంగ నెల్లయెడలం, బలుమాఱును విందు ననినఁ • బ్రముదం బెసఁగం
గల దున్నరూప యిది నీ,పలుకులు మాకెక్క నని నృ•పాలుఁడు మఱియున్.
తే. తొలుత రాజ్యంబు సేయంగఁ • దొడఁగి మనము
వివిధవర్ణాశ్రమంబుల • వృత్తి మరసి
యలవరించుచోఁ గొందఱ • కహితమగుటఁ
గొన్నిమాటలు పుట్టక • యున్నె యనిన. 97
ఉ. ఈయనుమాన మేటికి న•రేశ్వర మీపరిపాలనక్రమో
పాయము ధర్మనిష్ఠయుఁ గృ•పాగుణముం వినయంబు పెంపునుం

న్యాయవిశోధనంబును నియంత్రితసత్యవచోవిలాసముం
బాయక వింపు నెందు నరిభంజన సూరిజనానురంజనా. 98

చ. అనవుడు భద్రుఁ జూచి ముద మందుచు రామధరాధినాథుఁ డి
ట్లనియె మదీయసంస్తుతులు నన్నియుఁ జెప్పితి కీడుమాట సె
ప్ప నగునొ కాదొ నాక ననుఁ బాపము నుట్టక యుండ నేమి గ
ల్గినఁ గలయంతవట్టును నకల్బిషమానస చెప్పు మేర్పడన్. 99

క. అనుటయు నతండు వెలవె, ల్ల నగుచు డెందంబు గొందలం బందఁగఁ జె
ప్పను జెప్పకుండ నేరక, యనుమానముతోడ నిక్క డక్కడవడినన్. 100

ఆ. అధిపుఁ డింగితజ్ఞుఁ డై యితఁ డొప్పని, పలుకు వినఁగఁ జెప్ప నలికియున్న
వాఁడు గొంకుఁ బాపవలయుఁబొమ్మని తన, యెదఁ దలంచి యతని కిట్టులనియె.

క. లోకులమాటలు సెప్పిన, నా కెగ్గగునే ప్రియంబు నర్వ హితుఁడ వై
నీకింత వెఱవ నేటికి, నేకాంతం బయినచోట నే నడుగంగన్. 102

ఆ. కీడు గాంచి మనల నాడెడువారల, నోళ్లు లుడుపఁగా మనోముదంబు
నొందుఁ గాన దీన నొం డెల్లు లే దని, తఱిమి యడుగుటయును వెఱపుఁ బాసి.

క. ఇతఁ డెటు సెప్పునొకో నా, మతి గలఁగెడు జయులపనులు మఱనక యుచిత
స్థితి నడపుదు నని తలఁకెడు, పతి కాతం డెలుఁగు రాలుపడ ని ట్లనియెన్.

సీ. ఎల్లలోకంబులు నెఱుఁగ నత్యంతదురాచారుఁ డై దశాననుండు
చెఱఁ బట్టికొనిపోయి యుఱిముఱిఁ బెద్దకాలం బేనిఁ గేలివనంబులోన
నునిచిన నున్నయా జనకరాజాత్మజ నెడ నించు కేనియు నెగ్గు గొనక
ధైర్యంబు వాటించు తలఁపు వో విడిచి నుస్మృథ గోచరుం డగుచు మగుడఁ దెచ్చి

ఆ. యనుగలంబు సేసికొని యున్నవాఁ డసి, యజ్ఞులయిన జనము లాడుచుండ
నెల్లచోట వింపు నింతనిక్కన మోసి, పల్కుటయును రఘునృపాలకుండు.

క. సుఱసుఱి సెగసము సగాఁడిన, ద్రెఱుఁగున నొక్కింత స్రుక్కి ధీరుం డగుటం
గొఱఁతపడ కుండ వినుటకుఁ, బెఱవారల కిట్టు లనిరొఁ ప్రియవదనుం డై.

క. మీరలు నాసత్కీర్తియు, గోరుదు రీ ప్రస్తుఁ గాన గురుదురితపరీ
హారము సేయుం దగు నే, నీయాపము యగుట నిశ్చయింపఁగ వలయున్. 107

చ. అనుచు విషాద మొంది విజయాదులు దేవ భవచ్చరిత్ర మ
త్యనఘము దీనిఁ జూచి చెడనాడఁగ నాలుక యెట్టు లాడు దు
ర్జను లగువారు కొందఱు విచారవిహీనత నిట్లు వల్కఁగా
విని విని వారిమాటలకు వేసరి యుండుదు మెప్డు నెల్లెడన్. 108

లోకాపవాదభీతుఁ డై రాముఁడు తమ్ములతో నాలోచించుట.

ఉ. నావుడు మూర్ఛవచ్చినసమానంబునకుఁ ధృతి యూఁత యిచ్చి సం
భావన వారిఁ బోఁ బనిచి పార్థివముఖ్యుఁడు దల్లడంబునం

దావుకొనంగ లేక తన•తమ్ముల నప్పుడ పిల్వఁ బంచి నా
నావిధచింత ముట్టికొని•నన్ వెగ డందుచు నార్తమూర్తియై. 109

ఆ. అధికవినయ మెసఁగ • నాభరతాదులు, నగరి కేగుదెంచి • నరవరేణ్యుఁ
డేకతంబ పీకు • పీకాడువగలచే, వందుచుండఁ జేర • వచ్చి వచ్చి. 110

సీ. తారలు లేనిసు•ధారోచియునుబోలె నొంటి యేలొకొ నృపుఁ • డున్నవాఁడు
చిత్రరూపంబున • చెలువున నేలొకొ పతిమూర్తి నివ్వెఱ • పాటు నొందె
సాపరాధులఁ జూచు • నట్లెలకొ రాజు మనమీఁదిచూపుక్కలు•మగుడఁ బెట్టెఁ
గౌముది పైఁ బర్వ • కమలంబుచాడ్పున విభుముఖం బేలొకొ • విన్న నయ్యె

తే. ననుచునల్లనిమాటల • నక్కుమారు, లుత్తరములేనియడుగుట•లొండొరువుల
నడుగు చంతంత నిలుచుచు•నగ్రజన్ము, పాలి కేతెంచి భక్తిమైఁ • బ్రణతు లైరి.

చ. తగఁ బ్రణమిల్లినం దనదు•తమ్ముల నందఱఁ జూచి వేఁడి పై
నెగయుకరంబులం గొని మహీపతి యల్లన యెత్తి బొప్పవా
రి గడలుకొన్న నాఁగుచు శ•రీరము నేలకు వ్రాల వచ్చినన్
మగుడఁగ నిల్పుచున్ వెగడు•మాటలు గుత్తుకలోనఁ బట్టుచున్. 112

క. ఈరాజ్యసంపదున్నతి, మీ రిచ్చినయదియ నాకు•మీర విపత్సం
తారకులును జుట్టంబులు, మీర చెలులు మీర ధనము • మీర తలంపన్.

క. కావున నెయ్యది పుట్టిన, మీవలనన తెగువ యగుట • మీకెఱిఁగింపం
గావలయు లోకజననిం, దావాదము తెఱఁగు వినుఁడు • తాత్పర్యమునన్. 114

క. అనుతనమాటకు మున్నే, మనుజపతికి నింత యేమి • మాడ్కినొకొ నేఁ
డనునగ డోలాందోళిత, మనుస్కులై యున్నయక్కు•మారులు వినఁగాన్.

ఉ. శాపణునింట నుండఁగ ధ•రాసుత నే మరలంగఁ దెచ్చినం
భావన సేఁత కష్ట మని•పల్కిరి చూచితె లక్ష్మణా మహా
దేవుఁడు బ్రహ్మయున్ మునులు • దేవగణంబులు మెచ్చ నయ్యెడం
బావకుఁ డిచ్చె నాకు సతిఁ • బాపపుమాటలు పుట్టె నియ్యెడన్. 116

ఉ. వేవురు నేల నేను బృథి•వీసుతచిత్తము పెంపెఱుంగనే
భూవలయంబు సంచలతఁ • బొందిన వారిధి మేర దప్పినన్
దేవనగంబు పాఁ తగిలి • త్రెళ్లిన నం దొకకీడు గల్గునే
యౌవనజాక్షి నిట్లు సెడ • నాడిన నక్కట నోరు పుచ్చదే. 117

లోకాపవాదమునకై రాముఁడు సీతను విడనాడ నిశ్చయించుట.

ఉ. వినను మీకు నొక్కతెఱఁ • గస్ఖలితంబుగ నేను జెప్పెదన్
దానికిఁ గాదు నాక భువ•నంబులకున్ నను శుద్ధుఁ జేయుఁ డ
జ్ఞానికి నెల్లభంగుల ని•జంబుగ నిష్ఠ పరిత్యజించినం
గాని యకీర్తి వాయ దటు•గాదని నోళ్లలు మాయవచ్చునే. 118

క. జడమతు లయినజనంబుల, వెడమాటలు మాన్ప నిదియ • వెర వెబ్భంగిన్
సడికంటెఁ జావు మే లని, యెడిపలుకు దలంప వలదె • యిలఁ బురుషులకున్,
ఆ. పూని జీవితంబు • లైన ని మ్మైనను, వలయుచోట విడువ • వచ్చుఁ గాని
వర్తనంబు గౌర•వం బొకయించుక, యైన విడువ దున్న•హంబు నాకు. 120
క. ఒకభంగిఁ బాపికొన రా, దొకొ మిథ్యానింద యనుచు • నొండుదెఱఁగు మీ
రకుటిలచిత్తుల రై చూ, డకుఁడీ నామదికి సంక•టం బిది యెల్లన్. 121
క. ఏ నెఱిఁగి యయిన నెఱుఁగక, యైనను నిత్తెఱఁగ నిశ్చ•యము సేసితి నా
యాన సుఁడీ నాకడ్డము, గా నొకపలు కైనఁ జెప్పఁ • గడఁగితి రేనిన్. 122
చ. అనవుడు వార లొండొరుల•యాననముల్ గలయంగఁ జూచి య
జ్జనపతి తెంపు వాపెడువి•చారము చిత్తములం దొకింత యై
నను మొలతేర కవ్విధము•నం దమనిశ్చయ మైన లేకయే
మనియును బల్కరాక వెఱఁ•గందఁగ వెండియు నాతఁ డిట్లనున్. 123
ఉ. సూక్ష్మముగాఁ దలంచినవి•శుద్ధచరిత్రము దుఃఖహేతువే
లక్ష్మియుఁ బ్రాణముల్ సరియె • లజ్జకు రిత్తవిచార మేటికిన్
లక్ష్మణ యెల్లి నీవు చటు•లస్థిరవాజులఁ దేరఁ బూన్చి యా
పక్ష్మలనేత్రఁ గోరికనె•పంబునఁ దోకొని పొమ్ము కానకున్. 124
క. ఇమ్ములఁ జని గంగాతీ, రమ్ముతపోవనములందు • రమియింపఁగ నా
సమ్ముఖమునఁ గోరినయది, యమ్ముద్దియ నచటి కనుప • నగు సుకరముగాన్.
క. కొని చని వాల్మీకితపో, వనపరిసరభూమిఁ ద్రోచి • వచ్చెడి దయ్యం
గనకును నాకును నిదె విధి, యనుమానింపకుఁడు నిశ్చ•యం బైనయెడన్.
క. అని పలికి తనదు తెగువకు, ననుజన్ములు తలలు వాంచు • టనుమతిగాఁ గై
కొని వారి నిండ్లకును బోఁ, బనిచి యచటు వాసి ధరణి•పాలుం డరిగెన్.
క. ధాత్రీపతి కనుజులకును, నేత్రంబుల బాష్పవారి•నిద్ర నుడుప నా
రాత్రి యొకభంగిఁ జనిన సు,మిత్రానందనుఁడు వంత • మిగిలినమదితోన్. 128

రాముఁడు లక్ష్మణునివెంట సీత నడవులకుఁ బంపుట.

చ. దివసముఖోచితక్రియలు • దిగ్గన సల్పి సుమంత్రుఁ జూచి దా
నవకులమర్దనుండు రఘు•నాయకుఁ డెక్కురథంబుఁ బూన్పు గా
రవమున దేవి నిర్జరత•రంగిణిపొంతఁ దపోవనంబులన్
వివిధవినోదముల్ సలుపు • వేడుక నాథు ననుజ్ఞ నేగెడున్. 129
ఆ. అనుడు నతఁడు గడఁక • నరదంబు సక్కగాఁ, బెట్టి ఘోటకములఁ • గట్టి తెచ్చి
సవినయంబు గాఁగ • సౌమిత్రిముందట, నిలిపె నంత మేది•నీవిభుండు. 130
క. అడ లడఁచి నెమ్మనంబున, నెడ తెలి వొడఁగూర్చి మాట • వేర్పడ కుండం
జిడిముడిపడక నయంబున, నెడమడు వాక్కింత లేక • యిట్లను సతితోన్. 131

చ. పొలఁతుక గంగచేరువ త•పోవనభూములు సూడ నీమదిన్
మొలచినకౌతుకంబు మది•ముట్టఁగ లక్ష్మణదేవు నిన్ను నం
దులకు మనోముదం బెసఁగఁ • దోకొని పో నియమించితిన్ సము
జ్జ్వలమణికాంత మైనరథ•సత్తము నెక్కుదు రమ్ము నావుడున్. 132

ఉ. అక్కట నాదు వేడ్క కుచి•తానుచితంబులు సూడకే విభుం
డొక్కతలంపువాఁ డయి స•ముత్సుకతన్ నను దవ్వు పుచ్చఁగా
నిక్కము యియ్యకో లరయ • నెయ్యము తియ్యము గాదె యంచు నిం
పెక్కఁగ రాముడెంద ముడు • కెక్క రథంబు లతాంగి యెక్కినన్. 133

ఉ. అత్తఱి నున్నధైర్యమున • కచ్చెరువందుచు జీవితేశువ్రా
ద్వృత్తి మెఱుంగమిన్ మదిని • దీనికి నమ్మట కుమ్మలించుచుం
జిత్తముఖేద మాననముఁ • జెందిన మాన్పఁగ లేక లక్ష్మణుం
డుత్తల మందుచున్న విభుఁ • డుగ్మలి కాతనిఁ జూపి యిట్లనున్. 134

ఉ. దూరము నాక ఘోరవన•దుర్గతలంబులఁ గేలి సల్పఁగాఁ
గోరెదు భామలం బ్రియులఁ • గోరినయట్టుల పుచ్చురాజులన్
ధారుణి నెందుఁ గాన మని • తా మును దీనికి నడ్డపెట్ట నేఁ
బోరితమాడి యిట్లు నినుఁ • బుచ్చుట కల్గినవాఁడు సూచితే. 135

క. అని తనమొగ మొప్పమి క,మ్మనుజేంద్రుఁడు నెపము దప్పి • మాటాడినఁ దా
నును దదనురూపవచనము, లను సంభాషణ మొనర్చె • లక్ష్మణుఁడు దగన్. 136

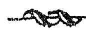
ఆశ్వాసాంతము.

ఉ. పుణ్యుఁడు భారతీవిభవ•పూతవికాసముఖారవిందలా
వణ్యుఁడు దీవ్రకోపదవ•వహ్నినిరర్గళదగ్ధశాత్రవా
రణ్యుఁడు మానినీహృదయ•రంజననైపుణరూఢరూపతా
రుణ్యుఁడు భీతివిహ్వలవి•రోధిశరణ్యవరేణ్యుఁ డున్నతిన్. 137

క. దుర్జయవైరిధరాధిప, తర్జననిస్సాణగర్జి•తస్ఫురణుం డ
త్యూర్జితబాహాసంపదు, పార్జితవిఖ్యాతకలియు • గార్జునుఁ డెలమిన్. 138

మాలిని. వితరణఖని యుద్య • ద్వీరశృంగారలక్ష్మీ
పతి రతివరలీలా • భంగకృత్సంగతాంగుం
డతులితమతివిస్తా • రాప్తదేవేజ్యుఁడిజ్యా
ప్రతిదినపరితృప్తి • ప్రాప్తసప్తార్చి ధాత్రిన్. 139

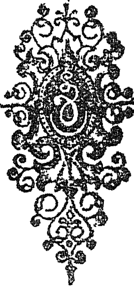
గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధనవిధేయ తిక్కననామధేయప్రణీతం బైన యుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబునం దష్టమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము.

న వ మా శ్వా స ము.

వాణీకీర్తివ్రత
తీవేష్టితమూర్తి వసుమ•తీదైవతమో
దావహుఁడు కల్పకస్ప
ర్ధావిజితుఁడు మనుమసిద్ధి•ధరణీశుఁ డొగిన్. 1

క. జననాథుఁ డుడుగరలు భూ,తనయమనం బలరఁ గట్టి • తగ నొప్పించెన్
మునివరులపత్నులకు ని,మ్మని మణిమయభూషణాంబ•రాదులు ప్రీతిన్. 2

తే. ఇవ్విధంబునఁ దనతలం • పించుకంత, యైన జానకి యెఱుఁగని•యట్లు గాఁగ
బాలతోడ విషం బిడు•పగిది ననిచి, పుచ్చి రాఘవుఁ డుల్లంబు • నొచ్చి మరలె.

లక్ష్మణుఁడు గంగాతీరవనములకు సీతను దోడ్కొని పోవుట.

చ. లలితగతిన్ సతోయకమ•లస్ఫుటమార్గమునన్ శరీరర
క్షలు వినయంబుతో నడపి • గౌరవ మొప్పఁగ భక్తి పెంపుమై
నలయక పంపు సేయుచు మ•హాశ్రమభూములు పీడువట్టుగా
లలనఁ దగన్ సుమంత్రుఁడును • లక్ష్మణుఁడుం గొని పోయి రిమ్ములన్. 4

క. చని చని జనకతనూభవ,తనతనువున దుర్నిమిత్త•తతి గలయఁగఁ దోఁ
చిన నిట్లనియె సుమిత్రా,తనయునితో నెమ్మనంబు • దలఁకుచు నుండన్. 5

ఉ. తప్పక మున్ను గన్గొనువి•ధంబ యమంగళసూచకంబు లే
నిప్పుడు నాశరీరమున • నెన్నియొ కాంచితి నంతరంగముం
ద్రిప్పికొనం దొడంగెఁ బతి•దిక్కున బంధులవెంట భృత్యులం
దొప్పమి యేమి వాటిలుట • కో వెఱ పయ్యెడు నాకు లక్ష్మణా. 6

క. అనవుఁడు నమ్మాటలు గీ,టునఁ బుచ్చుచు నతఁడు లలిత•డోలాయతవీ
చినిచయసుభగాకృతి యగు, ననిమిషనదిఁ జేర నరిగె • నత్యంతధృతిన్. 7

ఉ. అయ్యెడఁ రేవుబోయలఁ బ్రి•యంబుమెయిం బిలిపించి దేవికిం
జయ్యన నోడ వెట్టుఁ మని • శాంతతఁ బల్కి సుమంత్రుఁ జూచి నీ
వియ్యెడ నున్కి తే రనుచు • నింతిని డించినఁ బోతపాత్రపై
కొయ్యన పోవఁ దాను జని • యుత్తరణక్రియ నిర్వహించినన్. 8

ఉ. సంతస మందు చున్నరఘు•సత్తము దేవికి లోకవాదవృ
త్తాంతము నన్నదన్ బిలిచి • యన్నతెఱంగును దత్తపోవనో
పాంతము గావునం దెలియఁ • బల్కఁ దలంచుచు నల్లఁ జేరి య
త్యంతవిషాది యై రఘువ•రానుజుఁ డాత్మ చలించు చుండఁగన్. 9

శా. నా కింకన్ మరణంబ కార్య మిటు లే•న్యాయప్రవృత్తాత్ముఁ డై
కాకుత్థాన్వయదీపకుండు నను లో•కత్యాజ్యఁ గావించె నం
చా కాంతాతిలకంబుపాదముల పా•ర్శ్వంతంబుగాఁ బుణ్యగ
ణ్యాకారుం డిలఁ జాఁగి మ్రొక్కిన మనం • బాకంపముం బొందఁగాన్. 10

ఉ. కారణ మేమి నన్ను దశ•కంఠకులాంతకుఁ డెగ్గు వల్కెనో
నేరమి గల్గెనో యకట • నిక్కము నా కెఱిఁగింపు మిట్టిదు
ర్వారమనోవ్యథం బొరయు•వాఁడవు గావు వివేకవిశ్రుతా
చారుఁడ వైననీ వని వి•శాలవిలోచన గారవించినన్. 11

ఉ. ఇత్తెఱఁ గాచరించుటకు • నే నిది యేటికి నియ్యకొంటి నీ
యుత్తమురాలి నోఁ బలుక • నోపఁగ వచ్చునె యంచు వెండియుం
జిత్తము గూడఁ దెచ్చుకొని • చెప్పక పో దని నిర్ణయించి డ
గ్గుత్తిక వెట్టి లక్ష్మణుఁడు • కోమలిఁ జూచుచు నశ్రు లొల్కఁగాన్. 12

రాముఁడు లోకాపవాదభీతుఁ డై విడనాడినవృత్తాంతము సీతకు లక్ష్మణుఁ డెఱిఁగించుట.

శా. ఏ నిం కేమని చెప్పుదున్ రఘుకులా•ధీశున్ జగం బెల్ల నీ
కై నిందింపఁగఁ జాల నొచ్చి యది మి•థ్యావాద మైనన్ సమా
ధానం బేర్పడఁ జేయ కున్న నిజవృ•త్తం బెంతయున్ దూషితం
బై నీచత్వము రాక తక్క దని యూ•హాపోహసంవేది యై. 13

క. పురజనులభూజనంబుల, పరివాదం బొందుభంగి • బాయమి జీవ
న్మరణం బగుచున్నభవ,ద్విరహంబున కియ్యకొనియె • విభుఁ డధికధృతిన్. 14

ఉ. ఏకత ముండి నన్ బిలిచి • యేర్పడ నింతయుఁ జెప్పి తేరిపై
వే కొనిపోయి నీవు పృథి•వీసుత కోరినయట్ల కాఁగ వా
ల్మీకులయాశ్రమంబునస•మీపమునన్ మనకృత్యనిశ్చయం
బా కమలాక్షికిం దెలుపు • మన్న నృపాలకు నాజ్ఞ సేసితిన్. 15

క. ఆశ్రమ మల్లదె మునిచర,ణాశ్రయను నిరస్తశోక•వై యుండు జగ
ద్విశ్రుతి యగు నీపతియును, నాశ్రమవిరహితుఁడ యింక • నని పలుక్కటయున్.

సీత తన్ను భర్తవిడనాడినందులకై చింతించి లక్ష్మణునితో నయనిష్ఠురంబు లాడుట.

క. తాలిమికోలఁదులఁ బోవని, వాలాయపుదిగులు గుండె • వ్రయ్యఁ గదిరినం
గీ లెడపినజంత్రముక్రియ, నేలపయిం బడియె మేది•నీతనయ వెసన్. 17

క. పడి మూర్ఛిల్లి మగుడ నొక,వడికిం దెలి వొంది బాష్పవారి గనుంగవం
గడలుకొను చుండ వాతెఱ, దడుపుచు వెలవెల్ల నగుచుఁ దల్లడపడుచున్.
క. పలు కుడిగి పెద్దప్రొద్దా,కులదృష్టి మఱందిఁ జూచుఁ గొండొక నవ్వుం
దలయూఁచు ముక్కుపైనం, గుళమిడు వెఱఁగందు వగలకుం గొలువిచ్చున్.19
ఆ. సందియంబువడ విచారంబునకుఁ జొర,నూఱు వలుక నొందు మాడ్కి నేయ
వెరవు గాక పిడుగు వ్రేసినయట్లైన, మాట కియ్యకొనుచు బోటిపలుకు.
క. అగుఁ గాక యట్లచేసెద, జగతీపతిపనుపునేసి చను నీవును నీ
తెగువన రఘుపతికి నీకుం, దగ వఁట యే ననెడి దేమి తమ్ముఁడ చెపుమా.21
సీ. అఖిలధర్మస్థితి నపచారి యందునే, యాపవనంబునఁ దప మాచరించెఁ
గరుణాసముద్రుఁడుఁ గాఁ డందునే యట్టి,యపరాధిఁ గృతకవాయసముఁ గాచె
నాశ్రితరక్షమై నర్థి లేఁ డందునే, పగతుతమ్ముని రాజ్యపదవి నిల్పెఁ
బాటించి నన్ను సంభావింపఁ డందునే, నాకుఁ గా నెన్నియత్నములొ చేసెఁ
తే. బతి జనించినకోలెను బరహితైక,లోలమతి యొడల్ సిదిమినఁ బాలు వచ్చు
నాతఁ డిది కార్య మని నిశ్చయంబుచేత,నాయభాగ్యంబ యొండొకవేయునేల.
క. ఇడుమలు గుడువఁగఁ బుట్టిన,యొడలిది యిటు లోవుఁ గాక యొడ్డులు నాచేఁ
బడిరి తొలుభవమునం ద,ప్పుడు తత్ఫల మంద కున్నఁ బోవునె నాకున్.23
ఉ. ఉల్లము పొక్కనెవ్వగలఁ గోటటి యే మరణంబు గోరినం
జెల్లదె జాహ్నవీసలిలసేచన మూర్ధ్వగతిప్రదంబు సం
ఫుల్లయశోభిరామ మగుభూపతివంశము నిల్చునంతలో
నొల్ల దురంతదుఃఖముల కోర్చుట మేలు దలంచి చూడఁగన్. 24
చ. అతులితపుణ్యమూర్తు లగునత్తల కెల్లను నేను భక్తి మొ
క్కితి నెఱిఁగింపు సూర్యకులకేతువు నా విలసిల్లు రాముసం
తతి భరియించి యున్నయది దానికి శోభన మందఁ గచ్ఛప
స్థితి నయినం దలంపుదయ సేయుఁడు మీ రని యప్పగింపుమీ. 25
క. జనపతికి నింక నే నే, మని చెప్పిన నేమి యగును సది గడచనె నై
నను నూనుపోక వెండియు, ననియెద నొకమాట రఘువరానుజ నీతోన్. 26
చ. తనమది నొక్కయుమ్మలిక దక్కిన మంచిది దానిఁ బాపఁగా
నని తలపోసి చేయుపని కక్కట యేనును లోను గానె నా
కు నెఱుఁగఁ జెప్పి పొమ్మనుటకుం దగనే మొగమోట లేక ను
న్ననయెడ నైన రాజుల మనంబులు ద్రిప్పఁగఁ బల్మి గల్గునే. 27
క. కానిమ్ము నాకుఁ జెప్పినఁ, గానియ కా దధిపుపనుపు గడతేర్పఁగ నేఁ
బూనినపని యిది నీవును, బూని యొనర్చు టది యెల్లఁ బొచ్చెమె చెపుమా.

తే. పతియ చుట్టంబుఁ బక్కంబుఁ • బతియ చెలియుఁ
బతియ తల్లియుఁ దండ్రియుఁ • బతియ గురుఁడు
పతియ దైవంబుఁ గావున • నతనివం పొ
నర్చుటయ కాదె ధర్మంబు • నాతి కరయ. 29

ఉ. మేనికి నంతవంతఁ బడ • మిక్కిలి కా... బెట్టి నొంపఁ గాఁ
బూనితి నోర్వ కున్న నది • వోవునె యట్లు జగంబువారలున్
మానము లేక యీ తులువ•మాటల నాడెద నాడ దుస్సహం
బైనది దీని మానువు ను•పాయము చొప్పడ దేమి సేయుదున్. 30

మ. అను చుండన్ మఱుమాట వల్కక సము•ద్యద్బాష్పుఁ డై లక్ష్మణుం
డినవంశాగ్రణి దేవిపాదయుగళం • బీక్షించి ధాత్రీతలం
బున ఫాలంబునఁ బొంద మ్రొక్కి వినయం•బుం దీవ్రశోకంబు నె
మ్మనముం జుట్టుకొనం బ్రదక్షిణముగా • మంద ప్రచారంబునన్. 31

క. వడి నంటఁ దాఁకుబలితవు,టడలున రూపఱినమనము•నం దోరిమి పోఁ
దెడలి వెసఁ బురికిఁ బోఁ దెగు, వడరిన వావిడిచి దిక్కు • లద్రువ నఱచుచున్.

లక్ష్మణుఁడు సీతను గంగ దాఁటించి విడిచి పురమునకు మరలుట.

చ. అరిగి మరుత్తరంగిణియు • పాంతము డాయుచు రోదనంబుతోఁ
బెరయుఁ గిరాతు దీనమతిఁ • బిల్చి తదాహితయానపాత్రమా
తురగతి నెక్కి యద్దరికి • ధూతకళంకుఁడు వోయె మేదినిం
బొరలుచు నోడదిక్కరయు • భూతనయుం బలుమాఱుఁ జూచుచున్. 33

క. చని యరద మెక్కి యల్లల్లన పోవుచు నిలిచి నిలిచి • లక్ష్మణుఁ డయ్యం
గనఁ బొరిఁ బొరి మరలి కనుం,గొనుచుండఁగఁ గోమలియును•గొందలపడుచున్.

సీ. ము న్నాతెఱంగున • నున్నట్టియే నిప్పు డిమ్మెయి వనమున • కెట్లు వోదు
నిది యేమి యొంటిమై • నే తెంచి తనిన నెప్పాట నే మఱుమాట • వలుక నేర్తు
నెవ్వరితోడ నే • నే మని యీదురవస్థ మాటికిఁ జెప్పి • వనరుదానఁ
బతి యిల్లు వాపిన • కతము న న్నడిగిన నేను ద ప్పేది గా • నేర్పరింతు

ఆ. మునిసతీజనంబు • ముందటఁ గొంకక, యెవ్విధమున మెలఁగి • యిచట నిలిచి
కాల మెట్టిభంగిఁ • గడపుదు నే నని, యడలి యేడ్చుచున్న • యవసరమున.

వాల్మీకి సీతవృత్తాంతము మునిపుత్త్రులవలన విని వచ్చి తనయాశ్రమమునకుఁ దోడ్కొనిపోవుట.

క. మునిపుత్త్రకు లేటికిఁ జని,చని యయ్యెలుఁగునకుఁ జేరి • చంద్రాస్యఁ గనుం
గొని యటఁ బోవక యరిగిరి,మనములఁ గృప గదుర నాశ్రమమునకు మరలన్.

ఆ. సరభసముగ నేగి • సంయమిచరణార,విందములకు నధిక•వినయ మెసఁగ
మ్రొక్కి మోడ్పుఁ గేలు•ముందట నిగిడించి, యిష్ట మెఱుఁగ నతని•కిట్టు లనిరి.

మ. ఒకనారీతిలకంబు గానసములో • నుద్దామశోకార్తయై
వికలాలోకన మశ్రుధారలును బృ•థ్వీరేణులిప్తాంగముం
బ్రకటాక్రందనముల్ వికీర్ణకబరీ•భారంబు వక్త్రాబ్జశో
షకనిశ్వాసగమోష్మముం గలయవ•స్థం బొందఁగా నయ్యెడన్. 38

తే. అరిగి యరిగి కనుంగొని•యటఁ జనంగఁ, గాళ్లు లాడక మీ కెఱుఁ•గంగఁ జెప్పఁ
బాఱు తెంచితి మే మహా•భాగుసతియొ, నిరుపమోదాత్తమూర్తియ•న్నీరజాక్షి.

చ. అనవుడు నమ్మునిప్రవరుఁ • డారఘువంశవరేణ్యుదేవిఁ గాఁ
దనమహనీయబుద్ధిఁ గని • ధర్మవిధిన్ మహితార్ఘ్యపాత్ర చే
కొని రభసంబునం జనియె • ఘోరదశాపరిపాకతప్తచే
తన యగుచున్ మహిం బొరలు • తామరసాననయున్నచోటికిన్. 40

మ. చని సంతర్పణవాక్యపూర్వముగ నా•శ్వాసంబు గావించినన్
వనితారత్నము భక్తి నమ్మునిపద•ద్వంద్వంబునం దశ్రులం
గొని పాద్యం బొనరించె నాతఁడు మనః•క్షోభంబు సంధిల్లని
ట్లనియెన్ గద్గదికానిరుద్ధవచనుం • డై యాసరోజాక్షికిన్. 41

క. జనకుఁడు తండ్రియు దశరథ, జననాథుఁడు మామ యఁట వి•శాలయశశ్శ్రీ
ధనుఁ డగు రాముఁడు పతి యఁట, వనితలతో నిన్ను నెన్న•వచ్చునె సాధ్వీ. 42

క. నీవచ్చిన తెఱఁ గెఱుఁగను, భావించి యెఱింగి నీదు•పావనచరితం
బీవెడమాటల నాఱడి, వోవుట కత్యంతచింతఁ • బొందితి సబలా. 43

తే. లోకముల నెట్టి యేనియు • నాకు నెఱుఁగ, రానియట్టిది లేదు ని•ర్మలత నొప్పు
నీదుచరితంబు లెల్లంబు•గాదె రాము, నేరమియచూవెయింతయు•నిక్కమరయ.

చ. ఇదె మనయాశ్రమం బిచట • నీవు వసింపు తపస్వినుల్ ప్రియం
బొదవఁగ నీకు నెల్లపని•యుం బరమాదరవృత్తి నాచరిం
చెద రిదె నీగృహంబునకుఁ • జేరితి గావున నీదుగర్భమ
భ్యుదయముఁ బొందు దుర్యశము • వోవుఁ బదంపడి నమ్ము మెమ్మెయిన్. 45

క. కైకొను మర్చన మనవుడు, నాకోమలి చెలిసి యర్ఘ్య•మందుకొనియె ను
ల్లోకుఁ డగునమ్మునీశ్వరు, సాకేతమున శోకవహ్ని•శాంతతఁ బొందన్. 46

తే. ఇత్తెఱంగున నూరార్చి • యింతిఁ దఱిమి, యల్ల నల్లన తోకొని•యాశ్రమమున
కరుగుదేరంగ నమ్మునీ•శ్వరునకర్థి, నెదురువోయి తపస్విను • లెరఁగుటయును.

చ. జనకునికూఁతు రార్యగుణ•శాలిని రాముని దేవి సీత యీ
తనికొఱగాము నియ్యెడకుఁ • దాపసవృత్తిఁ జరింపవచ్చె ని
వ్వనితకు నెల్లకృత్యము ది•వానిశముం బరికించి బాంధవం
బు నెఱయఁ జేయుఁడీ యని త•పోధనసత్తముఁ డప్పగించినన్. 48

ఆ. ఆతపస్వినులు ప్రి • యంబున జానకిఁ, బొడివి యాత్మవాస • భూమి కర్థి
తోడ గారవించి • తోకొని పోయిరి, మునియు నిజనివాస • మునకుఁ జనియె.

క. మునినాథుఁ డింతిఁ దోకొని, తనయాశ్రమమునకు నేగు • తడ వంతయుఁ దా
నును నిలిచి యాసుమిత్రా,తనయుఁడు గనుఁగొనియె నశ్రు • ధారలు గవియన్.

{ పట్టణమునకుఁ బోవుచు సుమంత్రుఁడు లక్ష్మణునకు దుఃఖోపశమంబుగాఁ దొల్లిటికథ యెఱింగించుట. }

ఆ. ఇవ్విధమున రాఘు • వేశ్వరుదేవి న,య్యడవిఁ ద్రోచి మరలి • యరిగి యరిగి
యడలు గదిరి యిట్టు • లనియె సుమంత్రుతో,నతఁడు మొగముదీన • మగుచునుండ.

క. మనయింటిచేటు సూచితె, మనుకులసత్తముఁడు తొఱఁగె • మైథిలినిఁ భూ
జనవాదంబు మహాత్ముల,యనఘచరిత్రమునకంటె • నధికం బగుటన్. 52

సీ. అభిషేకదినమున • నడవికిఁ దపమున, కరుగుము నీ వన్న • నట్ల చనియె
నందును నతిశాంతుఁ • డై యుండఁగాఁ దన, కోమలి నఱిముఱిఁ • గోలుపోయె
నమ్ముగ్ధ మగుడఁ దే • నని చన్నచోట న, నేకవిధం బగు • నిడుమఁ బడియెఁ
దెచ్చియుఁ బ్రీతి లో • నొచ్చి యొడంబడి, మనపుణ్య మేది యి • మ్మాడ్కిఁ జేసె

తే. నకట పుట్టినకోలెను • నంతకంత, కగ్గలించినదుఃఖంబు • ననుభవించు
చున్నవాఁ డన్న యే మని • యుగ్గడింతు, నీమనోగ్లాని తెగుదల • యెద్ది చెపుమ.

చ. అనిన సుమంత్రుఁ డి ట్లనియె • నాతనిపుట్టిననాఁడ వచ్చి త
జ్జనకునితోడ భూమిసుర • సత్తము లెల్ల ననేకదుఃఖభా
జన మగు నల్పసౌఖ్యుఁ డగు • శౌర్యము ధైర్యము దానశక్తియుఁ
వినయముఁ గల్గువాఁ డగున • నింద్యుఁడు వీఁ డన వింటి నేర్పడన్. 54

ఆ. పితృవియోగజనిత • పీడయు ననుజవి,యోగజనితపీడ • యును సతీవి
యోగజనితపీడ • యును బొందు వీని న,నంగ వింటి నేను • నరవరేణ్య. 55

క. కావున విధికృత్యము లగు, నీవృత్తాంతముల కింత • యేటికి వగవం
జావును జేటును మనుజుల, కావిర్భావంబుతోన • యైనవి గావే. 56

క. మఱియు నొకమాట యెవ్వరు, నెఱుఁగనియది దశరథునకు • నేకాంతమునం
దఱిమఱి లేక దృఢంబుగఁ, నెఱుకపడం జెప్ప వింటి • నే నొకరుండన్. 57

క. అది రాముఁడు భరతుండును, మొదలుగ నెవ్వరును వినరు • మున్నైనను నీ
హృదయంబుకలఁక యుడుపఁగ, మదిఁ గోరుటఁ జెప్ప వలసె • మనువంశనిధీ.

సీ. సర్వజ్ఞుఁ డనఁదగు • దుర్వాసుఁ డనుమునీశ్వరుఁడు వసిష్ఠునా • శ్రమమునందు
సాంవత్సరిక మైన • సత్త్రంబు నడపంగ ధర్మప్రియుం డగు • దశరథుండు
వేడుక జన్నంబుఁ • జూడఁ బోయి మునిప్రవరు లిద్దఱకు నభి • వందనంబు
నేసి రహస్యగో • ష్ఠీవినోదంబునఁ దత్పరు లగువారుఁ • దాను నచట

తే. నున్న యెడ భూవరుఁడు దన•కన్న ప్రజల, యాయురైశ్వర్యములుఁ దద•నంతరంబు
వారిసంతతి తెలుఁగు దు•ర్వాసు నడుగ, నమ్మహీపతితోడ ని•ట్లనియె నతఁడు.

క. నీకొడుకు లధికబలభ,ద్రాకృతులఁ బ్రవృద్ధిఁ బొంది • యాయుశ్శ్రీ ల
స్తోకంబులు గాఁ బుణ్య,శ్లోకత నేలుదురు మధ్య•లోకం బెల్లన్. 60

ఆ. వెలయఁ బదునొకండు•వేలవత్సరములు, రాజ్యమహిమఁ బొంది • రామభద్రుఁ
డనుపమానకీర్తి • యార్జించి పదపడి, బ్రహ్మలోకసుఖముఁ • బడయువాఁడు.

తే. అన్న రాజ్యంబు సేయంగ•ననుజు లెల్ల, పనులు నడపుచు నీతియు•బాహుబలము
మెఱయ వర్తిల్లి యతఁ డేగు•తఱియ తమకు, నవసరంబుగ సద్గతి•కరుగువారు.

క. చతురమతి రామునకు భూ,సుతయం దుదయంబు నొంది • సుతు లిరువురు వి
శ్రుతు లగుదు రందుఁ బూర్వజుఁ,డతులితసామ్రాజ్యమునకు•నభిషిక్తుఁ డగున్.

క. భరతాదు లయినమువ్వురు, నిరువుర నిరువురఁ ద్రిలోక•హితపూజ్యులఁ ద
త్పురులం బడయుదు రయ్యా,గ్గరు నొక్కొకభూమిపతు ల•గుదు రుజ్జ్వలులై.

క. అనియెం గావున రాముఁడు, జనకతనూజయు న సౌఖ్య•చరితులు మనకుం
బనటకు నించుక యేనియుఁ, బని గా దనవుడును హృదయ•పద్మం బలరన్. 65

క. అలఘురఘువంశమునకుం, దల మాటించుకయు లేమి•తథ్యముగా నీ
వలన సమస్తంబును నేఁ, దెలిసితి నామనము కలఁక•దీఱె మహాత్మా. 66

క. అని సౌమిత్రి సుమంత్రుని, ఘనపరిరంభణము సేసి • గౌరవమున నా
తనితో సంభాషించుచుఁ, జన నొకపుణ్యాశ్రమంబు • చక్కటి మైనన్. 67

ఆ. అచటి కరిగి మునికృ•తాధికపూజనం,బులఁ బఢిశ్రమంబు • వుచ్చి నాఁటి
రాత్రి యచటఁ గడపి• రామానుజుఁడు జన,శ్లాఘ్యమూర్తి యగుచుఁ• జని యెఁ బురికి.

లక్ష్మణుండు పట్టణమునకుఁ బోయి యన్నతో సీత నడవిని విడిచి వచ్చితి నని చెప్పుట.

చ. నగరి సమీపమైన నర•నాథునిసన్నిధి కోహటించి నె
మ్మొగము వివర్ణతం బొరయ • మోసల నల్లన తేరు డిగ్గి నె
వ్వగ దలకొన్న ప్రేఁ గడరి • వ్రాలుగతిం దల వాంచి యేగె సౌ
మ్యగుణవిభాసి లక్ష్మణుఁడు•మారకుఁ డాన్నృపుఁ డున్నచోటికిన్. 69

మ. చని దీనాననుఁ డైనయజ్జనపతిం • జక్కంగఁ దాఁ జూడ నో
పనివాఁ డయ్యును ధైర్య మూఁది విగళ•ద్బాష్పంబు లంతంత లో
నన యింకించుచుఁ దొట్రుపాటు చరణ•న్యాసంబులం జేర నీ
నినడం జేరి వినమ్రుఁ డయ్యెఁ బతిక • న్నీ రాఁకకుం మీఱఁగాన్. 70

క. నేత్రములు దుడిచికొంచు సు,మిత్రాసుతుఁ బెఱకరమున • మెల్లన యెత్తెం
ధాత్రీవిభుఁడు విషాదా,మాత్రహృదయుఁ డయ్యుఁ దా స•మాహితుఁ డగుచున్.

చ. అతఁ డుపవిష్టుఁ డై రఘుకులాగ్రణి కి ట్లను దేవ దేవి నన్
చితిని భవన్నిరూపితవిశిష్టతపోవనభూమికిం దగ
న్నతి మునియాజ్ఞ నాశ్రమము నన్ వసియించె జరత్తపస్వినీ
యుతనవపర్ణశాల నఖిలోపనతార్ఘ్య సగౌరవంబుగన్. 72

క. అని తననిర్వర్తించిన, పని విజ్ఞాపనము సేసి పతితో నతఁ డి
ట్లను మఱియుఁ దన్మనోవే, దన మాన్పుతలంపునను హితము సత్యము గాన్.

లక్ష్మణుఁడు రామునకు దుఃఖోపశమంబు సేయుట.

ఉ. ఇట్టివి దైవచేష్టితము లెవ్వరికిం గడవంగరాదు మీ
యట్టిమహాత్ము లుమ్మలిక లందినచో ధృతి గట్టి చేసి లో
గిట్టక యుండఁ గీడ్పఱిచి గెల్వక తక్కిన నిర్వహించు పెం
పెట్టొకొ బుద్ధిమంతులకు నెక్కుడుభంగిఁ దలంచి చూడఁగన్. 74

క. పెరుఁగుట స్రగ్గగఁ జవులం, బొరయుట యవశంబు గాఁగఁ బుట్టుట చావన్
బెరయుట పాయఁ బదార్థో,త్కరములనైజ మిది యెట్లు దప్పింప నగున్. 75

ఉ. కావున దారపుత్త్రిసఖికామదముం బితృమాతృసోదరా
శావలనంబు గాఢముగ నల్పుదురే మిము బోఁటు లైననం
భావితు లట్లు గాక నిరపాయము లై కడచన్నవానికిం
బోవునె పెద్దవారితలఁపుల్ మును వేడుక యెంత కల్గినన్. 76

మ. జనవాదంబునకుం బ్రియం దొఱఁగ నుత్సాహంబు సేయంగ వ
చ్చునె యి ట్లెవ్వరి కివ్విధంబు దలఁపం జోద్యంబు గాదే క్రమం
బున నిష్కల్మషవృత్తముల్ దెలియ నోపున్ లోక మెబ్భంగి నీ
మనువంశంబు భవద్గుణంబుల జగన్మాన్యత్వముం బొందెడున్. 77

శా. తాపంబుం బెడఁ బాపి దుర్దమవిషాదంబుం దిగం ద్రావి ని
ర్వ్యాపారత్వముఁ బోవఁ ద్రోచి పగ లుద్వాసించి వె ల్వెల్లఁ బా
టేపాంతన్ మెలఁగంగ నీక మదికం దెల్లం దెగం బుచ్చఁ గా
నీపెం పార్యజనంబు మెచ్చు ధృతి కున్మేషంబు గావింపవే. 78

క. అనవుడుఁ దమ్మునిమాటలు, విని సంభావించి యీవివేకవచనముల్
సను నీకు నిట్లు సెప్పఁగ, నని విభుఁ డుల్లంబు కలఁక యంతయుఁ దేఱెన్.79

రాముఁడు దుఃఖము నడఁచుకొని ప్రజలం బాలించుట.

క. నీ పంచినట్ల చేసెద, భూపతులకు ననవధానమునఁ బుట్టు ననే
కాపదలు వినుము తొంటిమహాపురుషుల నని వినీతుఁ డగునాతనితోన్.

క. నృగుఁ డనఁగ నిమి యనం జను, జగతీపతు లనవధానజాడ్యంబున నిం
దగతిం బొందినతెఱఁ గా, నగరకులోద్వహుఁడు సెప్పెఁ జతురత మెఱయన్.

తే. ఇట్లు సల్లాప మొనరించి • యెల్ల పనులు, ననుదినంబును దలఁపింపు • మఖిలజనులు
సంతసంబందునట్లుగాఁ • జక్కఁ బెట్టు,మని నియోగించి యతనిఁ బోఁ • బనిచి విభుఁడు.

ఉ. అచ్చటు వాసి యల్లఁ జని • యాహ్నికవర్తన మాచరించి రా
లచ్చి వికాస మందఁగ న • లంకృతుఁడై మునిమాపు దర్శనం
బిచ్చిన మంత్రిభృత్యసుక • వీశ్వరు లాదిగ నెల్లవారలున్
వచ్చి మహీశుఁ గొల్చి రసి • వారణఁ జిత్తము లంకురింపఁగన్. 84

ఆ. విభుఁడు నిఖిలజనుల • విన్నపంబులు విను, వివిధసైన్యములకు • నవరణముల
ననువుసేయు నభిమ • తార్థంబు లర్థుల, కిచ్చు వేఁట లాడు • నిచ్చవెలయ. 85

క. ఇవ్విధమున నిత్యంబును, నవ్వసుధాధిపుఁడు ప్రజల • కనురాగలతల్
నివ్వటిలఁ జేయుఁ దనమది, నొవ్వొఱుఁగక యుండ బహువి • నోదపరుండై. 86

—॥ రాముఁ డేకాంతంబున సీతం దలంచి చింతిల్లుట. ॥—

క. మనమునఁ బాయని ధరణీ, తనయనలనివగల నెక • తంబ పొగిలి య
మ్మనువంశదీపకుం డిట్లను ధైర్యము పల్లటిల్లి • యలుగుల పడుచున్. 87

సీ. నీకకా యకట పి • నాకిబాణాసనం దద్భుతంబుగ సభ • నట్లు సేసి
జనకానుమతిఁ దపం • బునకు నక్కట నీవు ననుగమనంబు సే • యంగ నరిగి
పాసియు మగుడ నిన్ • బడయుదు నను నాస నక్కట ప్రాణంబు • చిక్కఁ బట్టి
యక్కడ సేతుబం • ధాద్యుపాయముల నానందనం బయిన నీ • పొందు గాంచి

తే. యింపొసంగు సీయూర్మిలీ • యెల్ల వమ్ము,గాఁగఁ దుది పోయి నిన్నిట్టు • గానపాలు
సేసి యాఁటడిఁ బుచ్చితిఁ • జెప్పఁ జిట్ట, లయ్యొ నామనువే మన • నంబుజాక్షి.

ఉ. అచ్చట లోకమంతయును • నక్కటికంబున నుస్సురింప నీ
చిచ్చు చొరంగఁ బోక మది • చిక్కఁ(సనంబున నియ్యకొన్న నా
కిచ్చటఁ దెచ్చి నిన్ విడుచు • టెంతటి పెద్ద జపుస్యస్ఫూర్తి కే
నచ్చట రచ్చ కెక్కుటకు • నాఁటడిపోకకు నోర్తు మైథిలీ. 89

ఆ. అని దురంతశోక • మునఁ బొంది సెజ్జపై, మేను వైచి కన్నుఁ • గోనలందు
నివుడు నశ్రువారి • చెవులకొలంకుల, నిండ నిట్టు లను వి • భుండు మఱియు. 90

ఉ. వీట దురాత్ము లైనయపి • వేసులు గొంద ఱనింద్య మైనయ
జ్జోటిచరిత్ర మంగసల • చొప్పుగ సంశయ మంది యాడు పె
న్మాటల కేల యీ దురభి • మానము పూనితి వాని నేల నే
గీటునఁ బుచ్చ నైతిఁ బరి • కింపక చేసితి నింతిఁ బాసితిన్. 91

ఉ. లోకము వారి మెచ్చునకు • లోలవిలోచనఁ బాఱవైచితిం
బో కొలఁదిగామి యంత టన • పోయె నె దీనికి నింకఁ గొంద ఱో
హో కృప మాలి చేసె నిది • యెప్పుడు పొమ్మని దుర్వినీతి గాఁ
గ్గైకొని కేని వారిమది • కందున కెయ్యది గందు దైవమా. 92

క. అని వందుచు నంగనదెస, వనటకు సామ్రాజ్యవివిధ • వర్తనమునకుం
దనచిత్తము పొక్కఁగ న, మ్మనుజేంద్రుఁ డుదాత్తవృత్తి • మహి నేలునెడన్. 93

రాముఁడు మునులమొఱ విని శత్రుఘ్నుని లవణుం జంపఁ బంపుట.

మ. వివిధాన్యాయపరాయణుండు రిపుదో • ర్వీర్యానివార్యుండు నా
హవసంక్రీడనలోలబుద్ధియు మహా • హంకారుఁడుం గావునన్
లవణుం డడ్డము లేక దానవకుల • శ్లాఘ్యస్థితిన్ మేదినీ
దివిజవ్రాతము నెల్ల నాతురతఁ బొం • దించున్ సమిద్ధాత్ముఁడై. 94

ఉ. దానికి రోసి సంయమిక • దంబక మా రఘువంశసత్తముం
గానఁగ వచ్చి సంతతమ • ఖప్రతిఘాతముఁ బ్రాణిహింసయున్
లో నగుచున్నవాని యతి • లోకదురాచరణంబు లన్నియున్
దీనత దోఁపఁ జెప్పిన మ • దిం గృప కోపముతోఁ బెనంగఁగన్. 95

ఉ. తమ్ములదిక్కు గన్గొనుచు • దైత్యులపీచ మడంగ దయ్యోడుం
గ్రమ్మఱఁ దోఁచె వీఁ డొకఁడు • గాసిగ విప్రుల నేఁప కుండ శీ
ఘ్రమ్ముగ నేగి యద్దనుజుఁ • గాలునిప్రోలికి నంపి రాకకుం
గ్రమ్మన నొక్కఁ డియ్యకొనఁ • గా వలయున్ మనలోన నావుడున్. 96

క. భరతుండు లక్ష్మణుండును, బరవసమునఁ బలుకు చుండఁ • బటికట్టై దురం
గరములు మోడ్చి వినయనుం, దరుఁ డగుశత్రుఘ్నుఁ డత్యు • దాత్తవచనుఁడై.

క. వీరల కెదురఁగఁ జాలెడి, వారచ్చో నెవ్వ రాల • వణు మాత్రకు దు
ర్వారభవదాజ్ఞ నేఁ జని, వైరం బనుపేరు మాన్చి • వచ్చెద ననుడున్. 98

క. అగుఁ గాక యితఁడు వోవుట, తగు నని పెఱవారి నుడిపి • ధరణీవిభుఁ డొ
ప్పుగ లవణువీడు మధురకుఁ, దగఁ బట్టము గట్టెఁ బిన్న • తమ్ముని బ్రీతిన్. 99

ఉ. మంత్రసమేతమై భువన • మాన్యత నొప్పునమోఘబాణ మా
మంత్రితుఁ జేసి యాతనికి • మన్నన రెట్టిగ నిచ్చి వేడ్కమై
మంత్రుల భృత్యులన్ బుధస • మాజము వైశ్యుల వారిజాక్షులం
దంత్రము రాజ్యచిహ్నముల • ద్రవ్యసమూహము నిచ్చెఁ బెంపుతోన్. 100

శత్రుఘ్నుఁడు లవణుపై నెత్తిపోవుట.

ఆ. ఇట్లు లోనఁగి మునుల • నెల్లను జూపి వీ, రెట్లు చెప్పి రట్లు • యెల్లపనులుఁ
జేసి విజయలక్ష్మిఁ • జేకొని రమ్మని, యధిపుఁ డనిచి పుచ్చ • నతఁడు వోయి.

క. సురనదితీరంబునఁ గడుఁ, బర వగుతనదండు విడియఁ • బనుచుచు భరతా
వనజుఁడు వాల్మీకిమునీ, శ్వరునాశ్రమమునకు నరిగి • సద్భక్తిమెయిన్. 102

ఉ. అమ్మునిపాదపద్మముల • కానతుఁడై యతఁ డిచ్చుపావనా
ర్ఘ్యమ్ము వినీతవృత్తిఁ దగఁ • గైకొని మూలఫలాదివన్యభ

త్స్యమ్ముల దుష్టి వొందిన సరసప్రియభాషలఁ బ్రొద్దు వుచ్చి యం
దిమ్ముల నాఁటిరే నిలిచి యిచ్చ నిజాగ్రజులం దలంచుచున్. 103
క. ఆరాత్రియు రఘుకులని,స్తారకు లగుసుతులఁ దరుణతరణిప్రతిమా
కారులఁ గాంచె ధరాసుత, వారిజలోచనులఁ గవల వారలఁ బ్రీతిన్. 104
క. మునిజనపత్నులు శీఘ్రమ్మున నపుడే యరిగి యత్తపోనిధి కెఱిఁగిం
చిన నతఁడు సత్వరుండయి, చని బాలురఁ జూచి పరమసంతోషమునన్. 105
క. విశదపరిమార్జనమునకుఁ, గుశయును లవనంబు నిచ్చి కులపతి ప్రీతిం
గుశలవు లనునామము లస,దృశముగ నిడి వారలను బ్రదీప్తులఁ జేసెన్. 106
ఆ. అట్టియవసరమున నమ్మునిపల్లెలోఁ, బరఁగు నుత్సవంబు పలుకు లెల్ల
మనము పల్లవింప వినుచు శత్రుఘ్నుఁ డం,గములఁ బులకసమితి గరము దాల్చె.

—— ఆశ్వాసాంతము. ——

మ. రమణీయాంగుఁ డభంగుఁ డుజ్జ్వలకృపారాధ్యుం డసాధ్యుండు దు
ర్దమసంరంభుఁ డదంభుఁ డార్యవినుతౌదార్యుం డవార్యుండు ధ
ర్మమయస్వాంతుఁడు దాంతుఁ డూర్జితరమామాన్యుం డదైన్యుండు హృ
ద్యమితాలాపుఁ డపాపుఁ డంచితకృపాయత్తుం డుదాత్తుం డిలన్. 108
క. ఉభయబలవీరుఁ డభినుత, విభవసురప్రభుఁడు దర్పవిస్ఫురితరిపుభూ
పభయంకరసామ్రాజ్యాకృతి, శుభచరితుఁడు సుభగతాభిశోభితుఁ డెలమిన్. 109
మాలిని. అనఘుఁ డమితసత్త్వం డన్యభూభృత్కృతాంతుం
డనుపమధృతిసారుం డర్కతేజుం డజేయుం
డనితరసమపుణ్యం డర్థిమిత్త్రుం డమేయుం
డనుకృతఫణిహారుం డస్వరోమోదారుఁ డుర్విన్. 110
గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిధేయ
తిక్కననామధేయప్రణీతం బైనయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబు
నందు నవమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము

దశమాశ్వాసము.

సంపాదికటాక్షవి
లాసుఁడు బాహావధానలంపటుఁడు గళా
వాసమతి దీనజనర
క్షాసక్తుఁడు మనుమసిద్ధిజగతీశుఁ డొగిన్. 1

క. రేపకడ నక్కుమారుఁడు, దాపసవరు వీడుకొని ముందంబున విప్ర
జ్ఞాపితపథమునఁ దత్సల్లాపరసాయత్తుఁడై బలంబును దానున్. 2

మునులు శత్రుఘ్నునకు లవణుని వధించు నుపాయం బెఱింగించుట.

చ. చని చని విప్రులన్ లవణుజన్మము వానిభుజాబలంబు వాఁ
డనికిఁ గడంగుచందమును నద్దనుజాధముమర్మముం గ్రమం
బున నడుగంగ వారు మధుపుత్త్రుఁడు వాఁడు మహాబలాఢ్యుఁ డె
న్వనికి రణంబునం జెనయ వచ్చునె యాతని నంచు వెండియున్. 3

ఆ. అద్దురాత్మజనకుఁ డగుమధు వెంతయు, నరిదితపము సేయ హరుఁడు మెచ్చి
యొక్కనిశితశూల మొసఁగి యద్దానవు, హృదయకమల మలర నిట్టులనియె.

క. ఇది యొకవాఁటున నని నీ, కెదిరినవీరునిఁ గృతాంతునేనియు నాఁ డా
మదనునిఁ గోపించిననా, నుదుటియనలశిఖగతిం దనుప్రోడ వడఁచున్. 5

క. క్రమ్మఱ నప్పుడ నీహ, స్తమ్మున కేతెంచు నల్పశత్రునిఁ బై గో
పమ్మున వైవకు మీ లోకమ్ముల భస్మమ్ము సేయుఁ గావున దీనిన్. 6

చ. అనుడుఁ బ్రమోద మంది యతఁ డాగిరిజాహృదయేశుతోడ ని
ట్లనియె భవద్వరంబున గృతార్థుఁడ నైతి మదీయవంశసం
జనితుల కెల్ల నీపరమసాధన మట్టుల చెల్ల నిమ్ము భ
క్తనికరకైరవాకరసుధాకర భూరిదయాప్రియాకరా. 7

క. అనవుడు నటులే లగు నీ, మనోరథం బగ్గలంబు మానుము దానిం
దనయుఁడు గల్గినవానికి, బని సేయుం గాక యనియె భవుఁ డాతనితోన్. 8

తే. అమ్మహాశూల మిప్పు డీయసురయొద్ద, నునికి నెవ్వారు నెదురంగ నోపరతని
నయిన నీచేతఁ జచ్చునన్యాయవర్తి, గాన దాని కుపాయంబు గలదు వినుము.

ఉ. ఎక్కడికేనియుం జని య•నేకవిధంబుల జీవరాసులం
బెక్కటిఁ గానలోఁ గడుపు • పెక్కటిలం దిని మావు వీటికిం
జక్కఁగ నేగుచోఁ దెరువు • నయ్యెన నీ వరికట్టుకొన్న వాఁ
డుక్కఱు శూల మింటికడ • నునికి నిరాయుధవృత్తి నత్తఱిన్. 10

ఉ. నావుడు నక్కుమారుఁడు మ•నంబున నెంతయు రోసి యిట్లనం
భావితుఁడైన వానితల•పాటరయన్ నగుఁబాటు గాదె రా
మావనినాథుతమ్ములకు • నట్టియపౌరుషవృత్తి మేలె మీ
రీవెర వాదరింపఁ దగు•నే యనినన్ మును లెల్ల నవ్వుచున్. 11

చ. తగినతెఱంగు సేసినను • దాని నెఱుంగరు చెట్ట గాంచినం
దెగడుదు రెల్లభంగి జగ•తీజనముల్ విను మట్లు గాకయుం
బగతు ననాయతంపుటగ•పాటునఁ బైపడి గెల్వనోపినన్
మగఁటిమి దూలుటే దొసఁగు • మాలఁగ దానవుఁ జంపు మెమ్మెయిన్. 19

క. అనిన నతఁ డిదియె కర్జం, బని నిజసంరంభవృత్తి•యల్పంబు నెఱుం
గనియట్లుగ వీథికి దవ్వునఁ బ్రజ విడియించె దాన•వుఁడు వచ్చుతఱిన్. 14

చ. తెరువున కడ్డ మేగి దృఢ•దీప్తశరాసనబాణపాణియై
పురములు నీఱు సేయుటకుఁ • బూనినరుద్రుఁడుఁ బోలె లక్ష్మణా
వరజుఁడు నిల్చినన్ దనుజ•వర్గశిఖామణి గాంచి వీఁ డొకం
డెర యగుఁ బొమ్ము నా కనుచు • నేడ్తెఱ నాతనితోడ నిట్లనున్. 14

లవణశత్రుఘ్నులసంవాదము.

క. నీ వెవ్వఁడ వేకార్యము, గావింపఁగఁ జూచె దేమి•కారణ మిచ్చో
నావచ్చు టెఱిఁగి యెఱిఁగియుఁ, బోవక వేఱొండు తెరువుఁ•బో నిల్చుటకున్.

మ. అనినన్ భూపకుమారుఁ డల్లన సము•ద్యత్కీర్తి యారామచం
ద్రున కేఁ దమ్ముఁడ నాదునామమును శ•త్రుఘ్నుండు విప్రప్రియం
బొనరింపం జనుదెంచితిం దురభిమా•నోద్దాము ని న్నాజిమా
ర్గోని మర్దింపఁగ నున్నవాఁడ ననుడుం • గోపోత్కటాకారుఁడై. 16

శా. ఏమేమీ రఘురాముతమ్ముఁడవె మీ • రేపారి పైనెత్తి మా
మామం బంక్తిముఖున్ వధించినను మీ • మార్గ్యంబు సైరించి యే
నేమిం జేయక యున్నఁ గ్రొవ్వి యిట నీ • వేతెంచితే మేలు మే
లీమై తోడస పోదు గాక యని దై•త్యేశుండు దర్పంబునన్. 17

మ. నిలుమీ యాయుధపాణినై రణములో • నిన్నిప్డు నిర్జింపఁగా
వలయున్ వచ్చెద నంచు వీటి కెనఁ బో•వం జూచినన్ వీఁడు దో
ర్బల మొప్పం దనశూల మెత్తికొని నా • పైరాక కార్యంబె యా
కులతం బొందినచోన యీయనుర నా•కుం జంపఁగాఁ జొప్పడున్. 18

క. కావున నీదనుజాధముఁ, బోవఁగ నీ కాఁగవలయుఁ • బొ మ్మని యడ్డం
బై వచ్చి మందహాసము, తో వానికి నిట్టు లనుఁ జ•తురవచనములన్. 19

క. అగు నగుఁ బో నిత్తునె నా, పగ చేకుఱ నిపుడ యెన్ని•భంగుల నయిసం
దెగఁ జూతుఁ గాక విడుతునె, మగుడఁగదే పూఁట వెట్టి • మా కిచ్చోటన్.

ఉ. ఎక్కడఁ బోవవచ్చు నిదె • యేచి మదీయశరాంధకార మే
దిక్కును గానకుండ దివి•దీటుకొనన్ నినుఁ జుట్టుముట్టుచున్
మిక్కుట మయ్యెడున్ రణము • మేకొని చేయఁగఁ బూని యియ్యెడం
జక్కనిబంట వై నిలుము • చచ్చుట తప్పునె యెందుఁ బాఱినన్. 21

తే. తొల్లి రాముబాణాహతిఁ•ద్రెళ్లియున్న, దశముఖునిఁజూచుసురలచం•దమున నాఁడు
నిశితశరములఁ గూలిన•నిన్ను భూమి, సురలు గన్నార నిప్పుడు•చూచువారు.

క. అప్పలుకులు విని కన్నుల, •నిప్పులు రాలంగ నసుర•నృపనందనుతోఁ
జెప్పఁ బలు కొండు గానక, యప్పటియని కియ్యకొని త•దనురూపముగన్.

శత్రుఘ్నుఁడు ద్వంద్వయుద్ధమున లవణాసురుం జంపుట.

శా. ఆటోపంబున నెక్క టెక్కటియ శౌ•ర్యావేశి యై నిల్చి య
చ్చోటం గల్గు తరువ్రజంబును శిలా•స్తోమంబునుం బూన్చి యా
స్ఫోటత్క్ష్వేళనదృప్తమూర్తి యగుడున్ • భూపాత్మజుండుం బటు
జ్యాటంకార మొనర్చె భూమివలయం • బాకంపముం బొందఁగన్. 24

క. ఒకమ్రాను వెఱికికొని సు, భ్రుకుటితముఖుఁ డగుచు దనుజ•పుంగవుఁడు గుమా
రకు వైవఁ బూఁచుటయు నది, శకలములుగ నేసె నిశిత•శరసంఘములన్. 25

చ. నృపతనయుండు దైత్యవిభు•నిన్ రభసంబునఁ దీవ్రబాణజా
లపరివృతాంగుఁ జేయఁగ శి•లాతతి నమ్ముల నిల్వరించి గ
ర్వపుఁబలుకుల్ వెసం బలికి • వారనికోపరసంబు పేర్మి వాఁ
డుపలమహోగ్రవర్షము స•ముద్ధతి మైఁ గురిసెం గుమారుపై. 26

చ. అతఁడు నిశాతసాయకము • లద్దనుజుం గని తూఱ నేయఁ గో
పితుఁ డయి నింగితోఁ గదియఁ • బెర్చినయొక్కమహామహీరుహం
బతులబలంబునం బెఱికి • హ స్తయుగంబున నొక్కలావ కా
నతిశయలీలఁ ద్రిప్పి కది•యంబడి దైత్యుఁడు బిట్టు వ్రేసినన్. 27

ఆ. అమ్మహీరుహంబు • నదరంటఁ దాఁకిన, నొచ్చి పంక్తిరథత•నూభవుండు
మూర్ఛ వచ్చి యంగ•ములు శిథిలంబులై, మిడుక లేక పుడమి•మీఁదఁ బడియె.

క. పఱతెంచి కరి మదమునే, ర్తెఱఁ దొండం బెత్తి వ్రేయు • దెప్పఱికమునం
గొఱసంది దాఁకి నేలకు, నొఱఁగినసింగంపుఁగొదమ•యొప్పమరంగన్. 29

క. ఉన్న నది చావుగాఁ గొని, యన్నరభోజనుఁడు దుర్మ•దాంధుం డయి శౌ
ర్యోన్నతి నార్చి భ్రమరి గాఁ, జన్న యెడం దెలిసి రోష•సంరంభమునన్. 30

మ. అవనీనాయకనందనోత్తముఁ డమోఘాస్త్రంబు సంధించి క
ర్ణవతంసప్రభ లంగుళీయకముపైఁ బ్రాఁకంగ నాకర్షణం
బవగాఢంబుగఁ జేసి తైజసముతో నాలక్షితోరస్కుఁ డై
లవణుం గూలఁగ నేసె రౌద్రరసలీలాస్ఫూర్తి శోభిల్లఁగాన్. 31

ఆ. అసురపాటు చూచి వసుమతీసురులు దీ,వనలు మున్నుగాఁగ వచ్చి యక్కు
మారుఁ బొదివి సంభ్రమంబును హర్షంబు,నెసక మెసఁగ నతని కిట్టు లనిరి.

శా. ఈతం డప్రతిమానబాహుబలుఁ డై యేపారి మీ తాత మాం
ధాతం దొల్లి వధించె నావగ భవద్వంశంబునం దెవ్వరున్
వే తీర్పంగఁ దలంప రైరి త్రిజగద్విఖ్యాతిగా నిప్డు నీ
చేతం జచ్చెఁ గులంబుఁ దేజముఁ బ్రతిష్ఠింపంగఁ దా నల్పమే. 33

క. అను చుండ నాకసంబున, ననిమిషు లేతెంచి రఘువరానుజ నీ చే
సినలోకహితపరాక్రమ,మున కెద మెచ్చితిమి వేఁడుము వరం బనినన్. 34

తే. నన్ను మధురాపురం బేల నన్న వనిచె,రాష్ట్రమునకు వృద్ధియుఁ బ్రజారంజనంబు
వినుతసద్వర్తనము మతివిప్రభక్తి, నాకు దయసేయుఁ డనియె నన్నరవరుండు.

క. వా రమ్మాటకు మెచ్చుచు, గారవ మెసఁగంగ నట్ల కావుత మని మం
దారప్రసూనవర్షము, బోరనఁ గురియించి దివికిఁ బోయిరి ప్రీతిన్. 36

—లవణు వధించి మధుర నేలుచున్న శత్రుఘ్నుఁడు పంద్రెండేండ్లకు నన్నుం జూడవచ్చుట.—

తే. ఇవ్విధంబున నద్దానవేంద్రుఁ జంపి, మునులచిత్తంబు దేవసమూహకృపయుఁ
బడసి మధురాపురం బేలెఁ బరమధర్మ, నిరతుఁ డై ప్రజ రాగిల్ల నృపవరుండు.

క. ఆదిమహీపతులక్రియన్, వేదోచితనిఖిలమార్గవేదితముగ ని
త్యోదయమహనీయుం డై, ద్వాదశవర్షముల కన్న వలసితలఁపునన్. 38

క. కతిపయపరివారములో, నతఁ డేగెడునెడఁ బ్రమోద మడర నరిగె నం
చితధర్మకర్మనిత్యో,ద్యత మగువాల్మీకిమునివరాశ్రమమునకున్. 39

క. అం దభ్యాగతపూజా,నందితుఁ డై యానశేంద్రనందనుఁ డమృత
స్యందముచందం బగుముని,బృందారకుచూడ్కి యెడఁదఁ బ్రీతి వొనర్పన్.

క. అతఁడు దను లవణయుద్ధ,స్థితి యడుగఁగ నట్ల నట్లఁ జెప్పుచు సంభా
వితుఁ డగుచు గాఢలజ్జా,నతిఁ బొందుచు నుండె మునిజనంబులలోనన్. 41

క. ఆశ్రమము నెల్లయెడలను, విశ్రుతమునిదారకులు ప్రవీణతమై మం
జుశ్రుతిమేళన మానసం, దాశ్రులుఁ బులకలును దాల్చు నట్లుగఁ బాడన్. 42

తే. అభినయాకృతి యనుకృతి యగుటఁ జేసి,యాత్మఁ గౌతుకసంతతి కగ్గలింప
నమ్మునీశ్వరు చెప్పిన యాదికావ్య, మయినరామాయణము చెవులార వినుచు.

క. సరసం బగురఘుకులపతి, చరితం బొక్కొక్కచో నిజస్వాంతంబుం
గరఁగింపఁ దన్మయత్వముఁ, బొరయుచు నద్దినము నృపతిపుత్త్రుఁడు గడపెన్.

మ. మఱునాఁ డమ్మునినాథు వీడ్కొని జగ•న్మాన్యత్వవిఖ్యాతికిన్
గుఱి యై యుండెడిగంగ దాఁటి మదిఁ గో•ర్కుల్ ప్రోవుగా వీడు డ
గ్గఱఁ బోఁబోవఁగఁ జూడ్కి యారఘువరా•గారంబుపై వేడుకం
బఱచెం గ్రమ్మెడునమ్మదాశ్రువులతోఁ• బల్మాఱుఁ ద్రోపాడుచున్. 45

ఆ. ఇట్లు లరిగి మేది•నీశ్వరుఁ గని తత్ప,దాంబుజంబు లుత్త•మాంగమునకు
భూషణముగ మేను•పులకలప్రోవుగాఁ, బ్రణతుఁ డయ్యె నాన్నృ•పాలసుతుఁడు. 46

చ. తిగిచి కవుంగిలించి నర•దేవకులోత్తముఁ డక్కుమారు నె
మ్మొగము మొగంబునం గదియ • మోపుఁ గరాంగుళులం గపోల మిం
పుగఁ బుడుకుం బొరిం బొరి న•పూర్వవిలోకన మాచరించుఁ గ
ప్పగుప్పుదుమాళి నుజ్జ్వలన•ఖాంకురచేష్ట యొనర్చు నర్మిలిన్. 47

చ. తనుఁ గొనియాడునాతనికిఁ • దమ్ముఁడు గేలు మొగిడ్చి యల్ల ని
ట్లను భవదాజ్ఞ మోచి చని • యద్దనుజాధము సంగరాంగణం
బున వధియించి విప్రుల క•పూర్వమహోత్సవ మాచరించి వా
రనిక్రృప వారు పంప మధు•రాపురి రాజ్యము సేయు చుండితిన్. 48

క. మిముఁ గొలుచు సుఖమునకు రా,జ్యము సౌఖ్యం బీడు గామి • నం దునికికిఁ జి
త్తము గొలుపక నావచ్చుట, సముచిత మనుచితము నాక•చన్న నిండు దయన్.

ఉ. నావుడు నల్ల నవ్వి నర•నాథుల కిట్లనఁ జెల్లు నయ్య య
చ్చో వసియించినన్ సరిగఁ • జుట్టముఁ బాసియు నిల్వఁ జాలి నా
నావిధ దేహదుఃఖము మ•నంబున నోర్చినఁ గాక రాజ్యల
క్ష్మీవిభవంబు సొప్పడునె • కేవలమే నృపతిత్వ మారయన్. 50

క. అని బోధించి మగుడ నే,డెనిమిదిదివసములలో న•రేశ్వరుఁ డటఁ బోఁ
బనిచిన నాతఁడుఁ బ్రీతిం, జని మధురాపురము రాజ్య•సంపదఁ బొందెన్. 51

క. భూనాథుఁ డిట్లు దమ్ములుఁ, దానును వివిధప్రకార•ధర్మనిరతు లై
నానావిధసజ్జనస,న్మానసదా దాననిపుణ•మతి నున్న యెడన్. 52

ఒకానొకబ్రాహ్మణుఁడు చచ్చినకొడుకుం దెచ్చి రామునినగరివాకిటఁ బెట్టి దుఃఖించుట.

ఉ. చచ్చినపుత్త్రు నెత్తుకొని • జానపదుం డొకవిప్రుఁ డార్తుఁ డై
వచ్చి నరేంద్రుమందిరము • వాకిట నాలును దాను నిల్చి వా
పుచ్చి మహోష్ణబాష్పములు • బోరనఁ గ్రమ్మఁగ నేడ్చి యేడ్చి క
న్విచ్చుచు మోదుచుం గొడుకు • వేఁడుచు నెవ్వరి నేనిఁ జూచుచున్. 53

మ. తనయుం డొక్కఁడ కాని నాకు మఱి సం•తానంబు లే దేను భా
మినియుం బిమ్మటిసత్క్రియల్ పడయ లే•మిం జూడఁ డయ్యెం గటా
చనునే వీనికి నిట్లు సేయ మరణో•త్సాహంబు శోకాపనో
దన మంచుం బలుమాట లాడుచుఁ బరి•తాపంబు దీపింపఁగన్. 54

క. కాలునకు నాతనూజు న,కాలంబునఁ దనవశంబు • గావింపంగాఁ
బోలునె దుష్పథవర్తులఁ, జాలఁడె శిక్షింప రామ•జనపతి యనుచున్. 55
ఉ. ఇట్టివి గల్గునే జనుల • కెవ్వరికిన్ నరనాథునెల్ల నే
పట్టున నైన నేల ననుఁ • బాపము చుట్టెనొ కాక దీని నే
నెట్టని నిర్ణయింతు నిది • యింతయు భూపతిచెట్ట గా మదిం
బుట్టెడు నొక్కశంక యిది • పోలుట పోలమి దోఁప దయ్యెడున్. 56
ఉ. ఎయ్యది యెట్లు పోయినను • నీతనికిం బ్రియ మెచ్చునట్లుగా
నియ్యెడ నగ్ని వెట్టుకొని • యెల్లజనంబులు సూచుచుండఁగాఁ
జయ్యన మ్రంది పోయెద వి•చారము లిన్నియు నేల యంతతో
దయ్యము నెత్తికోలు తుదిఁ • దాఁకెడు నంచు బహుప్రలాపుఁడై. 57
క. పొరలుచు లేచుచు నలుదెసఁ, దిరుగుచు భూపాలవర్యుఁ • డిట్టుచుఁ దనయుం
బొరిఁబొరిఁ జూచుచుఁ బిలుచుచుఁ, బరిరంభము సేయుచుండె•బలువేదనతోన్.
క. ఉన్నంత నంతయును విని, యన్నరనాయకుఁడు హృదయ • మాకులముగ నా
పన్నశరణ్యుఁడు గావున, విన్న నగుచుఁ జక్కఁబెట్టు • వెర వారయుచున్. 59

వసిష్ఠాదిబుధులు విప్రకుమారునిమృతికారణము రామునికెఱింగించుట.

ఉ. క్షేమముఁ బొంది మంత్రుల న•కిల్బిషవృత్తులఁ దమ్ములన్ వసి
ష్ఠాదిమునీంద్రముఖ్యుల ర•యంబునఁ బిల్వఁగఁ బుచ్చి వారితో
నాదరవస్థ యున్నతెఱఁ • గంతయుఁ జెప్పిన నమ్మునుల్ సుక
ర్మాదరవృత్తి నిట్లనిరి • యాదట నర్కకులాగ్రగణ్యుతోన్. 60
చ. కృతయుగవర్తనంబున న•ఖిన్నమతిం బృథివీసురుల్ దపం
బతులముగా నొనర్తురు ని•యంత్రితవృత్తిఁ దగంగఁ ద్రేతఁ బూ
జితగుణు లైననరాజులును • జేయుదు రాపరిపాటితో నన
ర్హత గను నాయుగద్వయము•నందును దక్కటి రెండుజాతులన్. 61
ఉ. ఇమ్మెయి దప్పి శూద్రుఁ డొకఁ • డిప్పుడు నీ దగుభూమిలోనఁ దీ
వ్రమ్ముగ నిష్ఠమైఁ దపము • వారక సేయుచు నున్నవాఁడు గాఁ
గొమ్మిది తప్పనేర దన•ఘుం డగు నీతఁడు బాలుఁ డేల తు
గ్యమ్మునఁ బొందు నీదురిత • మయ్యపచారము లేక పుట్టునే. 62
ఉ. కావున నెందు నారసి య•కార్యము తెల్లముగాఁగఁ జూచి సం
భావిత మైనచిత్తమునఁ • బాయఁగ జేయఁగఁ గర్మసిద్ధి నా
శావలయంబునన్ యశము • సాంద్రముగాఁ గృపఁ గొంకు లేక సి
ద్ధే వధియింప కున్న శిశు•వేదన క్రమ్మఱు లేల చొప్పడున్. 63
క. అనవుడు మో మలరఁగ న,జ్జనపతి లక్ష్మణునిఁ జూచి • చయ్యన జని వి
ప్రుని నూఱడింపు తత్సుతు, తనువు తగన్ సంగ్రహింపు • తైలద్రోణిన్. 64

క. అని చెప్పి భరతుఁ దగ నా, తనిఁ బురమున నిలువఁ బంచి • తనదుమనోవ
ర్తన ఘనపుష్పకమును న, మ్మనుజేంద్రుఁడు దలఁచె నదియు • మసలక వచ్చెన్.

రాముఁడు పుష్పకారూఢుఁ డై శూద్రతపస్విని వెదకి ఖండించుట.

శా. చాపంబుం బటుబాణతూణయుగమున్ • శాతాసియున్ వచ్చినన్
భూపాలుండు విమానరత్నముపయిం • బూజాసమేతంబు ని
క్షేపింపం దగువారిఁ బుచ్చి మును లా•శీర్వాదముల్ సేయఁ ద
చ్ఛ్రీపాదంబులు శేఖరద్యుతుల న•ర్చించెన్ వినీతాత్ముఁ డై. 66

తే. వారి వీడ్కొని యిక్ష్వాకు•వంశవరుఁడు, పుష్పకం బెక్కి ఖేచర•పూజ్యుఁ డగుచు
మున్ను పశ్చిమదిగ్భాగ•మునకు నేగి, యందుఁ గలయఁ దపస్వుల•నరసి యరసి.

క. చూచుచుఁ బలుకుచు వినుచు య, థోచితసంభాషణంబు • లొనరించుచు ని
ష్ఠాచారుల నెల్లను ధ, ర్మాచార్యుం డతివిదగ్ధుఁ • డగుచు శోధించెన్. 68

క. ఉత్తరమునందుఁ దూర్పున, నిత్తెఱఁగున మునులలోన•నెల్లను గలయం
జిత్తానురూప మగున, ద్వృత్తంబునఁ జొచ్చి వారి • వెదకుచు వచ్చెన్. 69

క. అక్షయపుణ్యుం డిట్లు ప్ర, దక్షిణముగ భూమిఁ గోనఁ • దడవుచు మునిసం
రక్షలు సేయుచు వచ్చెను, దక్షిణదిక్కునకు వగపు • దనమదిఁ గదురన్. 70

ఉ. అం దొకకొండచేరువ సి•తాబ్జవనంబులతీరభూమి మా
కందముకొమ్మునన్ బిగియఁ • గాళులు రెండుఁ దగిల్చి వ్రేలుచుం
గ్రింద హుతాశనార్చుల న•ఖేదమునం గబళించి మ్రింగుచు
న్నొందను కాంతి నొంద మహ•నీయతపం బొకఁ డాచరింపఁగన్. 71

క. కని యల్లల్లన యచటికిఁ, జనుచు నిరూపించి యతని•చందము దనదె
మ్మనమున కెరవయి తోఁచిన, మనుజేంద్రుఁడు చేర నరిగి•మధురోక్తిమెయిన్.

క. ఏమికులంబునఁ బుట్టితి, నామం బెయ్యది తపంబు•నకు ఫల మై నీ
కామించిన తెఱఁ గెట్టిది, నీమది నున్నట్లు నాకు • నిక్కము సెప్పుమా. 73

చ. అనినఁ దపస్వి యిట్లను మ•హాత్మ జనించితి శూద్రయోనిఁ బే
రును విను శంబుకుండ గత•రోషమదభ్రమచిత్తవృత్తి ని
ట్లనితరసాధ్య మైనతప • మర్థి నొనర్చెద మేనితో దివం
బునకు జగత్ప్రశస్తముగఁ • బోవుట కోర్కి నిజంబు సెప్పితిన్. 74

ఉ. నా విని భూవిభుండు ముని•నాయకసత్యహితోపదేశవా
ణీవిభవంబు చిత్తమున • నెక్కొన నచ్చెరు వంది గాఢసం
భావన చేసి శూద్రముని • పై సదయం బగుచూడ్కి నిల్పి చిం
తావివశత్వ మొందె నృప•ధర్మము నీచము గాఁ దలంచుచున్. 75

చ. తనయశవంబు మోచికొని • తన్వియుఁ దాను వచ్చి యేడ్చు వి
ప్రునియడ లంతరంగమునఁ • బోక పెనంగిన ఖడ్గముం గనుం

గొనుచు మునీశ్వరానుమతిఁ • గ్రూరతకైనను నోర్చువాఁడఁ బో
ష్మని తలపోయు చుండెఁ గృప • యందెడ సేయుచుఁ జిన్నవోవుచున్. 76

క. కరుణాతిశయంబుఁ బ్రజా, పరిపాలనరతియుఁ బెనఁగు • వడి యుల్లములోఁ
బిరిగొన నిశ్చయమునకుం, జొరఁ జాలక తలఁకుపాల•సుండును బోలెన్. 77

క. వెడఁగుపడి యుచటఁ బెద్దయు, నడి నిలిచి తలంచుకొని య•వశ్యంబును ని
ష్పాడితనిఁ దెగఁజూడక చొ, ప్పడునే యీ విప్రశిశువు•ప్రాణం బనుచున్. 78

క. తల కంటగించు చుండఁగ, బలిమిని నౌషధరసంబు • పానము సేయం
దలకొను రోగార్తుని క్రియ, నలమటతో బెరయు తెగువ • నలుగులపడుచున్. 79

మ. నరనాథుం డిటు లెట్టకేలకు విలీనం బైనచిత్తంబు సు
స్థిరభావంబునఁ బట్టుకొల్పికొని నిశ్చింతాత్ము నత్తాపసున్
శరణార్థిస్ఫుటరక్ష గోరి తునిమెన్ • సంరంభశూన్యాంగుఁ డై
కరవాలంబు మృదుక్రియం బెఱికి శో•ఖాహీనదీనస్థితిన్. 80

ఆ. అపుడు కుసుమవర్ష • మాకసం బెల్లను, బొదివె దేవదుందు•భులు సెలంగె
హరిహరాదిదివిజు • లంతరిక్షంబున, నిలిచి సంస్తుతించి • రెలమి మిగుల. 81

శూద్రమునిని వధించినరాముని దేవతలు ప్రత్యక్షమై గారవించుట.

ఉ. వారలు రాముతోడ రఘు•వంశనృపోత్తమ యుత్తపోధనుం
డేరికిఁ బొందరానిగతి • కేగె సుకర్మము మెచ్చి యేము నీ
కోరినయట్ల యిచ్చెదము • కోర్కు వరం బనినం బ్రమోద మే
పారఁగ విప్రబాలుఁ బ్రదు • [illegible]ండు వేఁడినన్. 82

క. ఏప్రొద్దు శూద్రముని నిగి, తప్రాణునిఁ జేసి తీవు • ధర్మనిరతి నా
విప్రశిశువుప్రాణ తస్కృతము, నా ప్రొద్దే యనూనముగ స•మాహిత మయ్యెన్. 83

చ. అని విభు నప్పుడంబు ప్ర[illegible]ంబు బొందఁ జేసి య
య్యనిమిషసంఘము [illegible] • నా[illegible] నాతియుఁ నుహీశ యే
మనఘుఁడు కుంభసంభవుని • యజ్ఞమునీలుబలం దదీయద
ర్శనమున కర్థి నేగదము • రమ్మట నీవుఁ నగం దదగ్రమై. 84

దేవతలు చెప్పినట్లు సగస్త్యునియాశ్రమము చూడ రాముఁ డరుగుట.

చ. అనుచు విమానమూలి నడచ • నన్నరనాథుఁడు పుష్పకంబుపై
ననుగమనంబు సేసి నవ•తాపసులుం జని యమ్మునీంద్రుపా
జనములఁ దృష్టిఁ బొందు రఘు•సత్తము ధర్మవిధిప్రయత్న మా
తని కెఱిఁగించి యేఁగి రుచి•తంబుగ సంయమిఁ గాంచె రాముఁడున్. 85

క. అతఁ డభ్యాగతపూజా, ప్రతిపాదనకౌశలమున • రాఘవు సంతో
షితహృదయుఁ జేసి యిట్లనుఁ, గతిపయసల్లాపజనిత•కౌతూహలుఁ డై. 86

మ. అవనీదేవకుమారుచావునకు నీ • వత్యంతఖేదంబుఁ బొం
దివివేకంబున ధర్మనిర్ణయము సం • ధిల్లం బ్రతీకారక
ర్మవిధానంబున వానిమేన మగుడం • బ్రాణంబు గల్పించుటల్
దివిజవ్రాతము సెప్పఁగా విని కృతా • ర్థీభూతచిత్తుండ నై. 87
క. నీ కెదురుసూచుచుండితిఁ, గాకుత్స్థాన్వయవరేణ్య • కడు నద్భుత మీ
లోకమున నిట్టిచరితం, బేకందున నైనఁ గలదె • యెవ్వరి కయినన్. 88
క. అని యమ్మునిపతి లజ్జా, వనతుం డగురామధరణి • వల్లభునకు ని
చ్చె నతిప్రియపూర్వకముగ, ననర్ఘ్యమణిరుచుల వెలుఁగు • నాభరణంబుల్. 89
ఆ. ఒసఁగి యిట్టు లనియె • నుర్వీశ యొకదివ్య, పురుషుఁ డొక్కకొలని • పొంత నన్నుఁ
గాంచి వినయ మొప్పఁ • గాఁ దనదురితంబు, నాకు నెఱుఁగఁ జెప్పి • నాకతమున.
క. ఆదురితము వాసిన స, మ్మోదమునన్ బ్రహ్మలోక • మున కరుగునతం
డాదరవృత్తి నొసంగం, గా దన కీభూషణములు • గైకొంటిఁ దగన్. 91
తే. దేవభరణీయ మిది నర • దేవ సేవ్య, నీక ధరియింపఁ దగు నని • నెయ్య మొంద
దేవకార్యంబు మేదినీ • దేవహితముఁ, గేలిమైఁ జేయు మని విభు • కేలఁ దొడిగె.
క. పలుకుల నాదశరథుఁగా, దిలిసుతుఁ దుష్టాత్ముఁ జేసి • దీవనలఁ బొగ
డ్తల సముచితోపదేశం, బులఁ దాపసవరుఁడు ప్రొద్దు • పుచ్చుచు నుండెన్. 93

రాముఁ డగస్త్యునిచే సమ్మానితుఁడై యయోధ్య కేతెంచుట.

తే. అధిపుఁ డాదివసంబున • యామినియును, గడపి మఱునాఁడు మునిపద • కమలములకు
నెఱఁగి వీడ్కొని పుష్పకం • బెక్కి సిద్ధ, సాధ్యపూజితుఁ డగుచు న • యోధ్యకరిగె.
చ. తనుఁ గని భక్తిమ్రొక్కుటయుఁ • దమ్ములఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యాత్మవ
ర్తన మెఱిఁగించి తల్లులకు • దండనమస్కృతు లాచరించి భృ
త్యనికరపౌరభూజనము • దావహుఁడై కొలు విచ్చి కొంతసే
పున కనుజాదిసేవకులఁ • బొమ్మని భూపతి సమ్మదమ్మునన్. 95
క. సమయోచితకరణీయకవిజన, సముదయగోష్ఠీవినోద • సారస్యసం
గమునఁ దగఁ బ్రొద్దు పుచ్చె, న్సముచితచతురాల్పపరిజ • నంబులతోడన్. 96
క. మనుజపతి తాను దమ్ములు, జనమానసరంజనార్య • సమ్మదచరితం
బున నెల్లలోకములుఁ గీ, ర్తన సేయఁగ నిట్లు పూజ్య • రాజ్యము నడపెన్. 97
ఆ. అంత నొక్కనాఁట • ననుజుల రావించి, ధర్మసంగ్రహైక • తత్పరాత్ముఁ
డగుటఁ బుణ్యకర్మ • యత్నాదరమున వా, రలకు నిట్టు లనియె • రామనృపతి.
చ. క్రతువులయందు మేటి యనఁ • గా నుతి కెక్కినరాజసూయము
ప్రతిహతవృత్తిఁ జేయ నృప • భావము గౌరవ మొందఁ జేత యో
ప్పిత మిది మీకుఁ జూడ నవి • శేషసముద్యమ మేని దక్కి యో
రతమతి నుత్సహింపుఁ డభి • రామముగా విభవాస్పదంబుగన్. 99

చ. అనుడు వినీతిమై భరతుఁ • డారఘునందనుతోడ నల్ల ని
ట్లనుఁ గరుణావిధేయమతి • నై పొగడొందిన నీకు విశ్వభూ
జనమనుజేశ్వరప్రకర • సంతతయమ్ములము నాఁ బ్రసిద్ధి కె
క్కిన క్రతు వేల యొండొకటి • కిం దొడఁగన్ మముఁ బంపు పెంపునన్. 100

ఆ. అనినపలుకు లియ్యకొని రాఘవునకు సౌమిత్రి యిట్టు లనియె • సత్రసమితి
యందు ముఖ్యమగుట నశ్వమేధంబు పూజ్యంబు దానిఁ జేయు • మధిప నీవు.

రాముఁ డశ్వమేధయాగము సేయుట.

మ. అనినం దమ్ముని మాటఁ గైకొని మహీ • శాగ్రేసరుం డాతనిం
బనిచెన్ రాజుల విప్రకోటి మునులన్ • బంధువ్రజంబుం గరం
బనురాగంబునఁ బిల్వఁ బంప నతఁడున్ • యజ్ఞోచితామంత్రణం
బొనరించెన్ సకలావనీశ జనచి • త్తోల్లాససంపాదియై. 102

క. జనపతి వసిష్ఠముఖస,న్మునులయనుజ్ఞ గొని లక్ష్మణుని ఋత్విజులం
గనకాదివస్తుయుతముగ, వెనుకం బోఁ బనిచి హయము • విడిచె నియతుఁడై.

తే. పుణ్యతర మగు నైమిశా • రణ్యభూమి, భాగమున యజ్ఞవాట మ • పారవిభవ
భాసితంబును శుచియుఁ గాఁ • జేసియున్న, సందులకుఁ జని మంత్రితం • త్రాన్వితముగ.

క. క్రతు వొనరింపఁ దొడఁగి భూ,పతి పత్నీకృత్యములకుఁ • బసిఁడిని సీతా
ప్రతిమ నొడఁగూర్చుకొని వ్ర,తనిఖేదము లోన నడఁచి • ధైర్యము పేర్మిన్.

క. నానాదేశసమాగతు, లైనవివిధజనములం బ్ర • యత్నంబున స
మ్మానించి తత్తదుచితా, న్నాననిఖిలసంపదాప్తి • యోజకుఁ డగుచున్. 106

క. అన్నంబు వస్త్రములు సం, పన్నహిరణ్యంబు రుచిర • బహుమణులును శ
శ్వన్నిరతి నొసఁగుఁ బ్రియమున, సన్నరపతి విప్రకోటి • కచ్చెరు వారన్. 107

క. సరసఫలకందమూలో, త్కరములు వేవేలు బహుల • కటములుఁ దెప్పిం
చి రఘునరేంద్రుఁడు సంయమి, వరులకు నొప్పించె శిష్య • వర్గము లలరన్. 108

కుశలవులు యాగశాలకు వచ్చి రామాయణగానము సేయుట.

ఉ. ప్రీతి జగంబు చిత్తములఁ • బెంపు నహింపఁగ నిట్లు చెల్లఁ బ్రా
చేతసుఁ డప్పుణ్యంబునకు • శిష్యయుతంబుగ వచ్చి దారచిం
తాతురుఁడైన రాముని య • థార్థ్యవిధానము శాతకుంభసీ
తాతనుసంప్రధాన చరి • తం బగు జూడ్కి నెఱింగి వ్యాప్తుఁడై. 109

క. సీతాతనయులఁ బ్రీతిన, మేతుండై పిలిచి వారి • కిట్లనియె జఘు
న్యేతరుఁ డగురఘునందను, చేతోగతిఁ దెలియఁ గోరు • చిత్తముతోడన్. 110

ఉ. గేయరసంబు నిండిన స • కల్పభవర్గములందు మాగధ
శ్రీ యుతులష్టవిధాదుల • చిత్తము లార్ద్రితఁ బొందునట్లుగా

సీయెడ నధ్వరాగతము • నింద్రనరేంద్రులపాలి కేగి రా
మాయణ మర్థిఁ బాడుఁడు స • మాహితమానసవృత్తి నిత్యమున్. 111
తే. యాగశాలోపకంఠంబు • నందుఁ బోయి, వెరవుమైమీరలొక్కొక్క • మరిక్రమమున
రాము చెవి సోఁకునట్లుగా • నేమిభంగి, నైనఁ బాడుఁడు తగుసమ • యంబు లెఱిఁగి.
క. జను లెవ్వ రేని మిమ్మా, మనుజేంద్రుం డున్నయెడకు • మన్ననమైఁ దో
డ్కొని చనినను నాకర్ణన, మునఁ బతి పిల్పించె నేని • ముదమునఁ జనుఁడీ. 113
క. మనుజేశ్వరుసభ నే న్, న్నను లేకున్నను మనంబు • నం గొంకక పా
వన మగునానృపుచరితము, వినిపింపుఁడు చొచ్చి యుతని • వేడుకకుఁ దగన్.
చ. అని ముని చెప్పి వేడ్క హృద • యంబులఁ బట్టుకొనంగ మైథిలీ
తనయులు దాని కియ్యకొని • దండనమస్కృతు లాచరించి వీ
డ్కొని పరిషత్ప్రదేశములు • కుం జని పాడుచు నల్లనల్ల నే
ర్పున మఖశాలచేరువకుఁ • బోయి నృపశ్రుతిగోచరంబుగాన్. 115
క. సరసధ్వనిఁ బాడఁగ న, న్నరపతి యాలించి నిజగు • ణాస్తవనకథా
విరచన యగు టెఱిఁగి తదీ, యరసానుగుణప్రకర్ష • మభినందింపన్. 116
చ. తలఁచి మహీశులన్ మునులఁ • దమ్ముల బంధుల సత్కవీంద్రులం
గలల విదగ్ధులైననట • గాయకవైణికవాంశికాదులం
బిలువఁగఁ బంచి వైభవము • పెంపెసలారఁగ వార లెల్లఁ దన్
గొలువఁగ నాకుశీలవుల • కుం దగ దర్శన మిచ్చె నిచ్చినన్. 117
క. చొత్తెంచి రాముపదము వ, చ్చొత్తినచందమునఁ దనువు • లొప్పఁగ రూపా
యత్తంబు లైనజనముల, చిత్తములు వికాస మొంద • సీతాతనయుల్. 118
తే. రాముచరితంబు గేయాభి • రామమధుర, పదవిలాసమనోహర • భావభంగిఁ
జతురవాక్యార్థసువ్యక్త • సరసలీల, వివిధగతిఁ బాడుచున్న య • య్యవసరమున.
క. వీరలమునివేషంబుల, కారణమునఁ గాక యొడలి • కట్టడయు ముఖ
శ్రీరామణీయకంబు ను, హీరమణునియట్ల కాదె • యిరువుర కరయన్. 120

రాముఁడు కుశలవులగానము విని సమ్మానించుట.

క. అని యెల్లజనంబులు నె, మ్మనములఁ దలపోయు చుండ • మనుజేశ్వరుఁ డ
మ్మునిబాలకులకు నొసఁగెను, గనకము నాభరణములును • గౌరవ మెసఁగన్. 121
చ. ఒసఁగిన నిక్కుమారు లవి • యొల్లక పల్కిరి మాకుఁ గాయలుం
గసురులు వేళ్లు వల్లుకులుఁ • గాక సముజ్జ్వలభూషణంబులుం
బసిఁడియు నేల యుక్తమె త • పస్విజనంబులకుం బరిగ్రహం
బసమభవద్గుణస్తుతిక • థైకపరత్వవిభూతి సాల దే. 122
చ. అన విని గౌరవంబు హృద • యంబునఁ బుట్టఁగ వారిఁ జూచి య
య్యనఘులముఖ్యుఁ డుత్సుకత • నెవ్వరిపారల రీప్రబంధ మే

మునికృత మన్న నాదికవి • మోము గనుంగొని యక్కుమారు లం
దనుమతి గాంచి యిట్లనిరి • యానృపచంద్రునకుం బ్రియంబుగన్. 123
క. ఈసందర్భము వీరలు, సేసినయది మేము వీరి • శిష్యులము రసో
ల్లాసమధుర మగుదీని ను, పాసింతుము ప్రీతి నేత • దనుమతి నెందున్. 124
చ. అనుడు వికాస మంది విభుఁ • డమ్మునినాథుముఖారవిందముం
గనుఁగొని మీకృపాతిశయము • గావ్యము యోజ్జ్వలమూర్తిఁ దాల్చి పా
వనముగఁ జేసె నాదులఘువర్తనముల్ భువనంబు లాదరం
బునఁ గొనియాడు నంత నను • బుణ్యుఁడ నైతిఁ ద్రిలోకపూజితా. 125
క. ఈవాత్సల్య మధికసం, భావనమై మీర లెఱుక • వఱువ కునికి యే
మో వీర లెవ్వరో విన, గావలయుఁ గూఢపథము • గాఁ దగు నేనిన్. 126

వాల్మీకి రామునికి సీతావృత్తాంతము చెప్పి కుశలవుల నతని కొప్పించుట.

క. అనురఘురాయకు పలుకులు, విని మునిపతి జనకతనయ • వృత్తాంతం బీ
తని కెఱిఁగింపఁగ నిది తఱి, యని యతనికి నిట్లు లనియె • నందఱు వినఁగన్.
చ. వినయముఁ బెంపు నేర్పును వి • వేకము సుం గలనీవు మేదినీ
తనయఁ దొఱంగు టెట్లు లుచితంబుగఁ జూచితి విట్లు వోలు నే
యనలవిశుద్ధ మైనసతి • నక్కట యొక్కఁడ నేనిఁ బొమ్ము నీ
వని వెడలంగఁ ద్రోచిన దయామగుణ కీర్తికి హాని వుట్టదే. 128
క. నాఁ డగ్నిలోనఁ ద్రోచిన, వాఁడ వకట యంతఁ బోక • వల్లభ నిమ్మై త
నేఁ డడవిఁ ద్రోచి తేడఁ గడు, వాఁడి గదే నీకు రాఘు • వకులప్రవరా. 129
తే. అంతనుండియు నీ కోడ • నలిగి యున్న, వార మే మని యట్లుండె • వారిజాక్షి
తెలిఁగు వినుమనుచుయిట్లను • మఱి యుముని వి, నీతజాతో త్సుకుండగు • నృపవరునకు.
ఉ. మిత్త్రియపుత్త్రికాభరణ • గానవలీల వెలుంగు మేదినీ
పుత్త్రి మహదాశ్రమస్థలము • పొంత వనంబునఁ ద్రోచి వచ్చె సౌ
మిత్త్రి తపస్విబాలకులు • మెల్లుకఁ గన్గొని వచ్చి నాకుఁ ద
న్మాత్త్రి నెఱింగఁ జెప్పుటయు • మానిని యున్నెడ కేను గ్రక్కునన్. 131
క. చని యనునయించి యాశ్రము, మునకుం గొని పోయి యచటి • మునివరపత్నీ
జనములు భూంగి నుటజవ, ర్తినిఁ జేసినయంతఁ గొన్ని • దినములు సనినన్. 132
క. చకితాత్మ లుసుమహీనుసు, లకుఁ బ్రీతి యొనర్ప నాఁడు • లవణునివధ నేఁ
తకు నీ [illegible]గ శత్రు, ఘ్నకుమారుం డందుఁ బోవు • కండుమఁ బ్రీతిన్. 133
క. [illegible]మారిం, గనుడు ననుష్ఠితసమస్త • కరణీయుండ నై
[illegible]ఖ్య కుశలవు, లని యెడునామంబు లిడితి • నయ్యిరువురకున్. 134
[illegible] మీఱఁ బెక్కువలమ్మెఁ • గల్యాణసౌమ్యాంగులై
[illegible]స్విదారకసహా • క్రీడం బ్రవర్తిల్లుచున్

బాలేందుద్వయిలీల నుజ్జ్వలకళా ప్రౌఢత్వముం బొందుచున్
శీలం బాకృతు లొందిన ట్లగుచు సంతేవం బ్రియం బందుచున్. 135

తే. సకలవిద్యలయందుఁ బ్రశస్తి కెక్కి, యక్కుమారులు రామాయణాఖ్యమైన
మత్ప్రణీతప్రబంధంబు మధురగేయ, సహితముగ నభ్యసించిరి సచ్చరిత్ర.

క. అని తెలియఁ బలుకుతనదువ, చనపద్ధతిమై నెఱిఁగియు సంశయమతిఁ ద
న్నును సుతులఁ జూడ నమ్ముని, మనుజేంద్రున కిట్టు లనియె మఱియుం బ్రీతిన్.

క. వారల నివ్విధమున సం, స్కారవిశేషాభియుతులఁ గావించితి నా
చారవిజితసంయము లగు, వీరలు వారప్రతర్క్యవిభవైకనిధీ. 138

తే. ఎంతకాలంబు వోయిన నెరవ కాదె, యొరులసొమ్మనితలఁచియాగోత్సవమున
కిదియ కానుకగా వీరి నిట్లు తెచ్చి, నిన్నుఁ జేర్చితి రఘుకులనృపవరేణ్య.

క. అనవుడు జనపతి నెమ్మన, మున నచ్చెరువాటు మునను ముప్పిరిగొనఁగాఁ
గనుదోయి సమ్మదాశ్రుల, మునుఁగఁగఁ బులకములు మేనమునుఁగవడంగన్.

క. ఆనందము గదిరిన నభి, మాని యుగుట నయ్యానన్న మది నిడుకొని య
క్లేనిం గర్తవ్యము దగ, నానతి యిం డనిన మునిజనాగ్రణి ప్రీతిన్. 141

సీత నిజపాతివ్రత్యప్రభావంబున భూమిం గ్రుంగుట.

సీ. జనకతనూజఁ గైకొను మిది మాయతం బనిన విసితుఁడై యవ్విభుండు
మునినాథ యవిచారముఖ్యంబు గాన లోకంబు మెచ్చించుట కడిఁది గాదె
ముద్దియ మీరాచి తమునకుఁ బోలినభంగి నీమొడ శపథంబు సేయుఁ గాక
యనవుడు నిది వోలు నని ముని శాసింపఁ బాపసీజనసహితంబు గాఁగ

తే. సీత యచ్చటికే తెంచి మాతయైన, భూమిదెసఁజూచియె మ్మెయి రామనృపతి
కేను దప్పనిదాననయేని నన్నుఁ, జేర్చికొను ముని తడవ నచ్చెరువు గాఁగ.

మ. అవనీదేవత సింహపీఠగతయై యచ్చోటఁ దోతెంచి రా
ఘవు దేవిం దొడదోయిపై నునిచి లోకం బద్భుతం బంద నే
ల వెసం జొచ్చిన ధాత్రి కల్గునృపులో ల్యంబు న్మనీంద్రుండు యో
గ్యవచోయుక్తులఁ బాపి పుత్త్రియుగయోగానంద మగ్గించుచున్. 143

క. ఇహపరసౌఖ్యసిదానము, మహితాపత్యంబ యనుచు మనుజేంద్రమనో
విహరణముఁ బుత్త్రిలాభ, ప్రహర్షవిషయంబుఁ జేసెఁ బరమప్రీతిన్. 144

తే. అక్కుమారులు రాముపాదాంబుజముల, కెరఁగి భూదేవితప్పు సహింపవలయు
దేవ యని ముద్దుఫుట్టఁ బ్రార్థించునట్లు, గాఁగ నత్తఱి ...యును.

రామచంద్రుండు పుత్త్రసహితుండై నిజనగర[ంబున కరుగుట]. 122

క. వారలు నవ్విధమున నా, భూరమణుని మదికి ని[...] మనువంశము
దారకుసుమములు దొరఁగెను, బోరన దివి దేవ[...]కాంతాచిత్యా[...] కేలిలోలత[...]

చ. జయజయశబ్దముల్ సెలఁగ • సర్వజనంబు నెలర్ప నర్మిలిం
బ్రియసుతయుగ్మముం దిగిచి • పెద్దయుఁ బ్రొద్దొగిఁ గౌఁగిలించి మో
దయుతమనస్కుఁడై నృపతి • దమ్ముల సమ్మద మొందఁ జేసి య
న్వయపరివృద్ధి తల్లులమ•నం బలరం బ్రకటించి వేడుకన్. 147

క. నగరం బుత్సవరమ్యం,బుగ నప్పు డలంకరింపఁ • బుచ్చి సముచితం
బుగ సకలజనముఁ బొమ్మని, తగువారును మునివరుండు • దమ్ములుఁ దానున్.

క. కొడుకులతపస్వివేషము, లుడిపి నరేశ్వరకుమార•యోగ్యపరికరం
బొడఁగూర్చి వార లుచితవు, నడవడి వర్తిల్లఁ గ్రతుది•నంబులు సనినన్. 149

క. ధరణీసురగణము మునీ, శ్వరులను భూపతుల నర్థి • వర్గము నయ్యె
వెరవున సంభావించుచుఁ, బరువడి వీడ్కొలిపె రఘున్నృ•పాలుం డెలమిన్.

తే. వినయ మొప్పంగ వాల్మీకి•మునికి నర్చ, లిచ్చి మీకృపపెంపున • నెల్లవగలుఁ
బాపెనాహ్లాద మొనఁగూడె•భవదనుగ్ర,హంబమాకేడుగడయును•నను చునతని.

క. అనుచుటకును బెద్దయును, వ్వనుగమనము సేసి భక్తి • నడుగులఁ బడి వీ
డ్కొని యమ్మునిసత్తముఁడీ, వనలం బ్రీతాత్ముఁ డగుచు • వచ్చెం బురికిన్. 152

తే. ఇట్లు కృతకృత్యుఁ డగు రాఘ•వేంద్రు నెల్ల, వారు నయ్యైవిధంబుల•వచ్చి కాంచి
మన్ననలుమున్నుగాఁదమ•విన్నపములు,సఫలములుసేయఁదోషిత•స్వాంతులైరి.

క. తనకన్న ప్రజయ్యుఁ గాఁగ్రై, కొని భూప్రజ నెల్ల నొక్క • కొఱఁతయు లేకుం
డ నడపి పాలించుచు న, మ్మనుజేంద్రుఁడు పూజ్యరాజ్య • మహిమాన్వితుఁడై.

కుశలవులకు రాముఁడు రాజవిద్యల నేర్పించుట.

క. మునులకడఁ దత్ప్రికారం,బున నునికింజేసి ము న్న•పూర్వం బని నం
దనులకు నుచితపరిశ్రమ, మొనరించువిధంబునకు స•ముత్సుకుఁ డగుచున్. 155

సీ. భరతవాత్స్యాయన • ప్రభృతినాగరికశాస్త్రంబులదెస నైపు•ణంబు వడయ
హయగజస్యందనా•ద్యారోహణక్రియాదతతనలన వై•దగ్ధ్య మొందఁ
గోదండకరవాల•కుంతముఖ్యాయుధశ్రమములయందుఁ బ్ర•శస్తి నొంద
వేణువీణాప్రౌఢ • వివిధకళాభ్యాసములయెడఁ బ్రాశస్త్య•ములు వహింపఁ

తే. జేసి తజ్జ్ఞులమనము లు•చ్చెరువడంగ, నక్కుమారుల నొక్కొక్క • యవసరమున
నే... ...లుంచిమదముద•లిర్పశిక్ష,కులకుఁబసదన మొసఁగునిట్టలముగాఁగ.

... ఁ గుశలవుల ను, దాత్తపరిశ్రములఁ జేసి • తద్విమలగుణా
... ఁ జేసి శస్త్రా, ద్యుత్తమబాణములవిధము • లుపదేశించెన్. 157

...ములను • శత్రుఘ్నలక్ష్మణ, భరతు లరసి తీర్ప • ధరణి యెల్లఁ
...డియాజ్ఞ • నెగడి ప్రవర్తిల్ల, నతఁడు సద్వినోద•రతిఁ జరించు. 158

క. సుతులం గొనియాఁడు విద్వ, త్ప్రితతి నుపాసించు భూమి • ప్రజ నరయు మహా
క్రతువు లొనరించు గురుదై, వతపూజలు సేయు సాధు•వర్గముఁ బ్రోచున్.

తరలము. ధరణి నెందును గాలవర్షము • దైవయోగసమగ్రమై
కురియ మోదముఁ బొంద సస్యము • కోటికొండలు పండ ధ
ర్మరతి సర్వజనంబు నుత్తమ • మార్గవర్తనశీలతం
బొరయ ధారుణి యేలె రాఘవ • పుంగవుండు మహోన్నతిన్. 160

ఆశ్వాసాంతము.

మ. మురజిత్కల్పుఁడు కల్పవృక్షకుసుమా•మోదప్రతీకాశకీ
ర్తిరమాధాముఁడు ధామమాలితులనా • శ్రీపాత్రతేజోనిరం
తరదిక్చక్రుఁడు చక్రభృత్పదయుగ•ధ్యానక్రియాభ్యాసత
త్పరతానిత్యుఁడు భవ్యకృత్యుఁ డసమా•దార్యుండు సౌమ్యుం డిలన్. 161

క. మనుజాబ్జాకరసవితృఁడు, వినయస్తవనీయవిభవ • విశ్రుతనిజవ
ర్తనుఁడు పరివాహసన్నా, హనబిరుదాంకుండు శశ్వ•దభివిజయుఁ డిలన్. 162

మాలిని. ధరణిభరణదృప్య•త్పార్థివార్థప్రకాండా
హరణపరిణతుం డు•ద్యద్గుణాఢ్యక్షితీంద్రా
భరణకరణగాథా • పండితోద్యత్సదావి
స్ఫురణవరణనిత్యా•స్తుత్యలక్ష్మీశుఁ డుర్విన్. 163

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్రి కొమ్మనామాత్యపుత్త్రి బుధారాధనవిధేయ తిక్కనామధేయప్రణీతం బయినయుత్తరరామాయణం బనుమహాకావ్యంబు నందు సర్వంబును దశమాశ్వాసము.

నిర్వచనోత్తరరామాయణము
సంపూర్ణము.

చెన్నపురి: వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్సువారి
ఆదిసరస్వతీనిలయ ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రితము.—1916.